«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος ΙΕ΄

Πρακτικά Συνεδριάσεων

Φάκελοι 43-44

ΜΕΛΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

1. Γεώργιος Μυλωνάκης,
   Γενικός Γραμματέας
   της Βουλής των Ελλήνων, Πρόεδρος
2. Νικόλαος Αναστασόπουλος,
   Επίκουρος Καθηγητής Νεότερης
   Ιστορίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
3. Παναγιώτης Ηλιόπουλος,
   Αρχειονόμος
4. Παναγιώτης Ιωακειμίδης,
   Ομότιμος Καθηγητής του Τμήματος
   Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας
   Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού
   Πανεπιστημίου Αθηνών
5. Θεόδωρος Κουτσογιάννης,
   υπάλληλος της Βουλής των Ελλήνων
6. Δημήτριος Μιχαλολιάκος,
   Αντιπτέραρχος Ιπτάμενος ε.α.
7. Ευάνθης Χατζηβασιλείου,
   Καθηγητής της Φιλοσοφικής Σχολής
   του Εθνικού και Καποδιστριακού
   Πανεπιστημίου Αθηνών
8. Γρηγόριος Ψαλλίδας,
   Καθηγητής του Τμήματος Ιστορίας
   του Ιόνιου Πανεπιστημίου

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

1. Τασούλα Ιερωνυμίδου,
   Γενική Διευθύντρια
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
2. Συλβάνα Βανέζου,
   Πρώτη Λειτουργός Ερευνών,
   Μελετών και Εκδόσεων
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
3. Μιχάλης Μιχαήλ,
   Αναπληρωτής Καθηγητής Ιστορίας
   του Τμήματος Τουρκικών
   και Μεσανατολικών Σπουδών
   του Πανεπιστημίου Κύπρου
4. Ανδρέας Νεοφύτου,
   Πρώτος Γραμματέας
   Κοινοβουλευτικών Επιτροπών
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
5. Πέτρος Παπαπολυβίου,
   Αναπληρωτής Καθηγητής Σύγχρονης
   Ελληνικής Ιστορίας του Τμήματος
   Ιστορίας και Αρχαιολογίας
   του Πανεπιστημίου Κύπρου
6. Δημήτρης Ταλιαδώρος,
   Ιστορικός-ερευνητής
7. Φλώρα Φλουρέντζου,
   Πρώτη Λειτουργός Ερευνών,
   Μελετών και Εκδόσεων
   της Βουλής των Αντιπροσώπων
8. Ανδρέας Χειμωνίδης,
   Διευθυντής Υπηρεσίας Επικοινωνίας
   της Βουλής των Αντιπροσώπων

«Φάκελος Κύπρου»

Τόμος ΙΕ΄

Πρακτικά της Εξεταστικής Επιτροπής
της Βουλής των Ελλήνων

Συνεδριάσεις:
29 Ιανουαρίου και 3 Φεβρουαρίου 1987

Φάκελοι 43-44

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ - ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΘΗΝΑ - ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2025

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Γενικός Συντονισμός: Θεοδώρα Πετρούλα, Δ/ντρια του Γραφείου του Γενικού Γραμματέα της Βουλής των Ελλήνων

Επιμέλεια: Ξανθή Μόρφη

Σχεδιαστική επιμέλεια - Σελιδοποίηση - Σύνθεση εξωφύλλου: Δημήτρης Ζαζάς

ISBN (set): 978-960-560-158-4
ISBN (τόμ. ΙΕ´): 978-960-560-252-9
ISBN (τόμ. ΙΕ´ σκληρόδετο): 978-960-560-253-6

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ
ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Επιμέλεια:
Συλβάνα Βανέζου, Φλώρα Φλουρέντζου,
Πρώτες Λειτουργοί
Ερευνών, Μελετών και Εκδόσεων
της Βουλής των Αντιπροσώπων

Επιστημονικός Σύμβουλος:
Πέτρος Παπαπολυβίου, Αναπληρωτής
Καθηγητής Σύγχρονης Ελληνικής Ιστορίας
του Πανεπιστημίου Κύπρου

Υπεύθυνος Λειτουργός
για την ψηφιοποίηση του υλικού:
Ανδρέας Χειμωνίδης,
Διευθυντής Υπηρεσίας Επικοινωνίας
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ISBN (set): 978-9963-39-065-6
ISBN (τόμ. ΙΕ´): 978-9963-39-136-3

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Βουλή των Ελλήνων και η Βουλή των Αντιπροσώπων συνεχίζουν, με την παράδοση στον ελληνικό και κυπριακό λαό του παρόντος τόμου, την έκδοση του πολύτομου έργου «Φάκελος Κύπρου», που περιλαμβάνει το μαρτυρικό υλικό που συνέλεξε η Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής των Ελλήνων, η οποία λειτούργησε κατά τα έτη 1986-1988, με στόχο την έρευνα, συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων αναφορικά με το εγκληματικό πραξικόπημα στην Κύπρο και την τουρκική εισβολή που ακολούθησε.

Όπως είναι γνωστό, στις 11 Ιουλίου 2017 η Βουλή των Ελλήνων ενέκρινε ομόφωνα την παράδοση του υλικού στη Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία πραγματοποιήθηκε σε ειδική συνεδρία της Βουλής των Αντιπροσώπων στις 14 Ιουλίου 2017 στη Λευκωσία.

Το ογκωδέστατο υλικό, αποτελούμενο από 139 φακέλους, περιέχει εμμάρτυρες καταθέσεις των πρωταγωνιστών, των υπευθύνων και όλων όσοι συμμετείχαν άμεσα ή ενεπλάκησαν έμμεσα στο χουντικό πραξικόπημα κατά του Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, καθώς και όλων όσων η δράση συνδέθηκε με τα γεγονότα της τουρκικής εισβολής που ακολούθησε. Το εν λόγω υλικό δεν τέθηκε ποτέ στη βάσανο του θεσμικού και τελικού καταλογισμού ευθυνών, παραπέμπει ωστόσο, με όλες τις τυχόν αδυναμίες που μια προσωπική μαρτυρία ενδεχομένως περιέχει, ιδίως εκείνων που προφανώς φέρουν το στίγμα του εθνικού άγους του ολέθριου πραξικοπήματος και της συνεπεία αυτού τουρκικής εισβολής και στρατιωτικής, μέχρι σήμερα, κατοχής, στις βαρύτατες ιστορικές ευθύνες της επταετούς στρατιωτικής δικτατορίας στην Ελλάδα σε βάρος της Κύπρου. Περαιτέρω, οι απαντήσεις και οι τοποθετήσεις που καταγράφονται στο πλαίσιο των μαρτυριών αυτών αποτελούν αυστηρά προσωπικές απόψεις του κάθε εξεταζόμενου από την Επιτροπή μάρτυρα, είτε αυτές αφορούν προσωπικές του ευθύνες είτε αφορούν ευθύνες που αυθαίρετα, λανθασμένα ή και κακόβουλα καταλογίζονται σε άλλα πρόσωπα και τρίτες χώρες ή, ακόμη, αποτελούν προσπάθεια απόσεισης ασήκωτων ιστορικών ευθυνών.

Η πρωτοβουλία των δύο κοινοβουλίων να προχωρήσουν από κοινού στην παρούσα έκδοση έχει ως στόχο να προσφέρει τόσο στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στους αποδήμους μας όσο και στην επιστημονική κοινότητα πρόσβαση σε ιστορικό υλικό που μέχρι τώρα θεωρούνταν επτασφράγιστο μυστικό και να φωτίσει γνωστές και

άγνωστες πτυχές της κυπριακής τραγωδίας. Αποτελεί ταυτόχρονα την απαρχή μιας κοινής προσπάθειας των δύο κοινοβουλίων για συγκέντρωση του όποιου σχετικού με τον Φάκελο της Κύπρου υλικού που υπάρχει διάσπαρτο σε διάφορα αρχεία, κρατικά και μη, με την ελπίδα να διανοιχθούν νέοι δρόμοι στην έρευνα και να διευρυνθεί το πεδίο της ιστορικής γνώσης, έτσι ώστε να χυθεί κάποτε άπλετο φως στην πλέον σκοτεινή σελίδα της σύγχρονης ιστορίας μας.

Κωνσταντίνος Τασούλας
Πρόεδρος
της Βουλής των Ελλήνων

Αννίτα Δημητρίου
Πρόεδρος
της Βουλής των Αντιπροσώπων

ΟΙ ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΛΑΤΣΑΝΟΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 29/01/1987

Γεννήθηκε το 1919 στη Σκόπελο Μαγνησίας. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (28/10/1940), αντιστράτηγος (08/06/1973). Υπηρέτησε στην Κύπρο ως Διοικητής της 23ης ΕΜΑ στην ΕΛΔΥΚ/Μ (08/10/1965 - 04/10/1966). Διετέλεσε Αρχηγός Στρατού (25/11/1973 - 19/08/1974). Αποστρατεύτηκε στις 19/08/1974 με τον βαθμό του αντιστράτηγου.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 20/01/1987 και 29/01/1987

Γεννήθηκε το 1908 στην Κλένια Κορινθίας. Απόφοιτος ΣΣΕ, ανθυπολοχαγός (23/07/1930). Υπηρέτησε, μεταξύ άλλων, στο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Νότιας Ευρώπης του ΝΑΤΟ, στη Νάπολη ως Τμηματάρχης Κλάδου Σχεδίων και Επιχειρήσεων Εδάφους (06/07/1954 - 15/02/1957). Διετέλεσε Εθνικός Στρατιωτικός Αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο Παρίσι (11/08/1961 - 02/01/1963) και Γενικός Επιθεωρητής Στρατού (27/04/1964 - 09/10/1965). Δεν υπηρέτησε στην Κύπρο. Αποστρατεύτηκε στις 09/10/1965 με τον βαθμό του αντιστράτηγου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

Κατέθεσε στην Επιτροπή: 03/02/1987, 05/02/1987, 09/04/1987, 12/05/1987, 19/05/1987 και 21/05/1987

Γεννήθηκε το 1927 στο Καστέλλι Φωκίδος. Κατετάγη στη Σχολή Αεροπορίας στις 11/06/1947, ανθυποσμηναγός (15/01/1949), επισμηναγός (20/06/1959), ταξίαρχος (22/03/1968), υποπτέραρχος (10/06/1971), αντιπτέραρχος (25/11/1973). Διετέλεσε Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας (25/11/1973 - 23/01/1975). Δεν υπηρέτησε στην Κύπρο. Αποστρατεύτηκε στις 09/02/1975 με τον βαθμό του αντιπτέραρχου και του απονεμήθηκε ο τίτλος του επίτιμου Αρχηγού Αεροπορίας.

* Τα βιογραφικά σημειώματα των ως άνω μαρτύρων αντλήθηκαν από τα αρχεία που τηρούνται στην Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων του ΓΕΣ, στο Τμήμα Αρχείων της Υπηρεσίας Ιστορίας Ναυτικού του Πολεμικού Ναυτικού και στη Διεύθυνση Β1 Στρατιωτικού Προσωπικού του ΓΕΑ.

* * *

Η φωτοαναστατική δημοσίευση των μαρτυρικών καταθέσεων στην αυθεντική δακτυλόγραφή τους μορφή συνεπάγεται και την αναπαραγωγή ανορθογραφιών, αλλά και ανακριβειών, όπως καταγράφηκαν από λάθος είτε του μάρτυρα είτε των δακτυλογράφων.

Με την περάτωση της έκδοσης του συνόλου του μαρτυρικού υλικού θα περιληφθεί στον τελευταίο τόμο αυτής ευρετήριο ονομάτων και τοπωνυμίων, το οποίο θα περιέχει τους αντίστοιχους όρους στην καθιερωμένη τους εκδοχή.

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'- ΣΥΝΟΔΟΣ Β'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

" ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ "

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 29 Ιανουαρίου 1987, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10.00΄π.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή " για το φάκελο της Κύπρου ", με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση των μαρτύρων κ.κ. Α. Γαλατσάνου και Α. Σιαπκαράς (2η μέρα).

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ. Αλ. Δαμιανίδης, Γ. Δασκαλάκης, Π. Ζακολίκος, Κ. Ζερβός, Ι. Κουτσογιάννης, Αλ. Λιαροκάπης, Δ. Παγορόπουλος, Ι. Παπαδονικολάκης, Εμ. Παπαστεφανάκης, Αυγ. Πετραλιάς, Κ. Τσιγαρίδας, Ι. Βαρβιτσιώτης, Ι. Βασιλειάδης, Α. Ζαΐμης, Κ. Λάσκαρης, Στ. Μπλέτσας, Αθ. Ξαρχάς, Γ. Παναγιωτόπουλος, Α. Παυλίδης, Χ. Φωτόπουλος, Κ. Κάππος, Κ. Γιατράκος και Δ. Λιβανός .

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας, κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει :

./.

1/7 Ν ΜΠ 29-1-1987

2

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριοι συνάδελφοι αρχίζει η συνεδρίαση .

Πρέπει να σας πω ότι έχουμε καλέσει για την Τρίτη τον κ. Παπανικολάου τον αρχηγό της Αεροπορίας και πρόκειται να καλέσουμε τον κ. Αραπάκη για την Πέμπτη .

Επίσης είναι γνωστό ότι έχουμε αφήσει πίσω τον κ. Κυριακόπουλο υπαρχηγό του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, τον κ. Τζούνη και τον κ. Μιχόπουλο , ο ποίος επρόκειτο να εξεταστεί προχθές, αλλά δεν ήλθε.

Μήπως νομίζετε ότι πρέπει να σπρώξουμε μια μέρα πιό πέρα τον Αραπάκη και να καλέσουμε αυτούς;

(ΕΖ)

1Ν
1/1ΕΖ ΒΠ 29.1.87

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, αφού τους έχουμε καλέσει και επειδή είναι μια ενότητα Γαλατσάνος, Αραπάκης, Παπανικολάου, εγώ θα έλεγα να έρθουν και αμέσως μετά να καλέσουμε τους τρεις σε μια συνεδρίαση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα, καλώς.

Ο κύριος Λιβανός, έχει το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να σας υπενθυμίσω ότι είχα θέσει πριν από τα Χριστούγεννα το θέμα των πρακτικών. Επεφυλάχθητε να μας απαντήσετε, αλλά δεν μας απαντήσατε. Και επανέρχομαι: Δεν είναι δυνατόν να μην μπορούμε, αν όχι εμείς, τουλάχιστον τα Κόμματα, να έχουμε αντίγραφα όλης αυτής της ανακρίσεως. Αύριο γίνονται εκλογές, διαλύεται η Βουλή δεν ξέρω τί συμβαίνει. Ποιός μου λέει εμένα όταν εδώ πέρα έχουν αλλοιωθεί έγγραφα από το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης, έχουν αφαιρεθεί έγγραφα, πώς θα ξέρει ένα κόμμα ότι μπορεί να τα έχει μετά από ένα χρόνο αυτά τα χαρτιά;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Για ποιό πράγμα ενδιαφέρεστε;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε Παυλίδη, δεν αστειεύομαι τώρα. Μιλάω πάρα πολύ σοβαρά. Εάν πράγματι σας έθιξε χρησιμοποιώ τη φράση του Ευαγγελίου "συ είπας".

Θα ήθελα να παρακαλέσω αυτό το θέμα να αντιμετωπισθεί. Εγώ

2/1ΕΖ ΒΠ 29.1.87

4

τουλάχιστον ζητώ, οπωσδήποτε άλλωστε και ο Κανονισμός μου το επιτρέπει να πάρω τα πρακτικά. Αυτό που γίνεται εδώ να απαγορεύονται τα πρακτικά είναι πρωτοφανές. Δεν προβλέπεται από τον Κανονισμό. Ο Κανονισμός επιβάλει στο Προεδρείο να μου δώσει τα πρακτικά όπως ξέρετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Κάππος, έχει το λόγο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, και εμείς θεωρούμε υπαρκτό το θέμα που βάζει ο κύριος Λιβανός και νομίζω ότι πρέπει να εξετασθεί. Αλλά δεν νομίζω ότι αυτή τη στιγμή μπορούμε να το λύσουμε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το επαναφέρω γιατί δεν έχω απάντηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Ξαρχάς, έχει το λόγο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, και εγώ θα συμφωνήσω και από μια άλλη άποψη το είχα θέσει και εγώ από την αρχή. Βεβαίως, δεν είναι θέμα που θα λυθεί τώρα, διότι δεν έχουμε και την απαρτία που χρειάζεται αυτή την ώρα και για άλλους λόγους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Απαρτία έχουμε. Την παρουσία την απόλυτη πολλών ατόμων ίσως δεν έχουμε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Αυτό ακριβώς εννοώ με τον όρο απαρτία. Δεν εννοώ τον ελάχιστο αριθμό για να λειτουργήσει η Επιτροπή.

Νομίζω λοιπόν ότι υπάρχει πρόβλημα και κάποια ώρα που και εσείς το σκεφθείτε καλύτερα ίσως μας κάνετε κάποια εισήγηση να το

3/1 ΕΖ ΒΠ 29.1.87

αντιμετωπίσουμε, γιατί υπάρχει και μια άλλη διάσταση. Υποτίθεται ότι προσπαθούμε εδώ ρωτώντας, εξετάζοντας, ακούγοντας να ολοκληρώσουμε όλες τις πλευρές αυτής της υποθέσεως και είναι φυσικό να μην μπορεί κανένας αν δεν έχει υπόψη του ανά πάσα στιγμή τί είπε ο χθεσινός, τί είπε ο προχθεσινός, για να μπορεί να τα αντιπαραθέσει, να συμπληρώσει το ένα με το άλλο, για να καταλήξει στο ερώτημα που θα υποβάλει στον καινούργιο μάρτυρα. Γιατί πολλές φορές είτε ρωτάμε τα ίδια πράγματα, διότι δεν ξέρουμε τί είπε ο άλλος, είτε ρωτάμε πράγματα άσχετα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κύριο γραμματέα να συνοδεύσει στην αίθουσα τον κύριο Γαλατσάνο.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ: Δεν μας είπατε όμως κύριε Πρόεδρε, για σας υπάρχει θέμα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αφού το θέτετε, μπορεί να μην υπάρχει; Μάλιστα από τον κύριο Λιβανό είναι η δεύτερη, η τρίτη φορά που τίθεται το θέμα. Συνεπώς υπάρχει θέμα για μένα, αφού τίθεται από μέλη της Επιτροπής.

(Στο σημείο αυτό εισέρχεται στην αίθουσα ο μάρτυς κύριος Γαλατσάνος).

(Λ)

Ν 1/1 Λ Α.Ι. 29-1-1987

ΠΡΟΕΔΡΕΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κυριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε τις ερωτήσεις μου, σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς, απαντώντας σε ερωτήσεις του κ. Προέδρου, δίνει τα ακόλουθα στοιχεία της ταυτότητός του:

ΕΠΩΝΥΜΟ: Γαλατσάνος
ΟΝΟΜΑ: Ανδρέας
ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Δημήτριος
ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: Ελένη
ΤΟ ΓΕΝΟΣ: Σπ. Αδάμ
ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Σκόπελος Μαγνησίας
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: 1919
ΚΑΤΟΙΚΟΣ: [redacted], Παπάγου
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Αντιστράτηγος ε.α.
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ: Χριστιανός ορθόδοξος
ΟΙΚ.ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ: Έγγαμος).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τώρα να βάλετε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και να δώσετε τον νενομισμένο όρκο. Και παρακαλώ επίσης τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο:
"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλη την αλήθεια και μόνο την αλήθεια, χωρίς να προσθέσω ή να αποκρύψω τι).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Μάρτυς, τα γεγονότα της κυπριακής τραγωδίας είναι γνωστά. Παρακαλούμε να μας πείτε τί ξέρετε επ αυτών, πώς προεκλήθησαν, πώς έγινε το πραξικόπημα, ποιός το αποφάσισε, ποιός

2/1 Λ А.І. 29-1-1987

το οργάνωσε, ποιός το εξετέλεσε; Θα μας πείτε και πότε αναλάβατε Αρχηγός Στρατού κ.λ.π.;

ΜΑΡΤΥΣ: Στην περιοδο των κυπριακών γεγονότων ήμουν Αρχηγός Στρατού και ως εκ τούτου αναλαμβάνω όλες τις ευθύνες μου διότι έπραξα και δι'όσα παραμέλησα να πράξω.

Η Εθνική Φρουρά Κύπρου υπήγετο υπό το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων από πλευράς συντονισμού σχεδίων απανδρώσεώς της εις προσωπικό εξ Ελλάδος, εξοπλισμού και συντηρήσεως. Όλες οι ανάγκες της Εθνικής Φρουράς εκαλύπτοντο αναλόγως υπό των Αρχηγείων Στρατού, Ναυτικού και Αεροπορίας.

(Ο)

F προστίθεται: τη διαταγή του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων.

(Λ.)
1/10 (Ε.Σ.) 29.1.1987

Στην Κύπρο υπηρέτησα επί έν έτος το 1965-1966, ως αντισυνταγματάρχης διοικητής της επιλαρχίας αρμάτων και ενώ ήμουν ενθουσιασμένος από το ηθικό και το ενωτικό πνεύμα όλων των Ελληνοκυπρίων, οπλιτών και εφέδρων αξιωματικών της επιλαρχίας, είχα ένα μόνιμο ερωτηματικό. Γιατί ο Μακάριος ουδέποτε ανεφέρθη στη λέξη "ένωσις". Συσχετίζοντας το ερωτηματικό μου αυτό, με την περίεργη, αν μη τι άλλο, θέση του Μακαρίου στα συζητηθέντα σχέδια, σχετικά με την ένωση της Κύπρου ~~κατέληξα~~, αφού σε ένα εξ αυτών, στο σχέδιο Άτσεσον, ηνάγκασε τον τότε Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου να του πεί, άλλα συμφωνούμε και άλλα πράττετε, κατέληξα στη βάσιμο εντύπωση ότι ο Μακάριος δεν ήθελε την ένωση μετά της Ελλάδος. Αποκορύφωμα δε της ανθενωτικής ταύτης θέσεώς του, ήταν η γνωστή σε όλους επιστολή του, προς τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας στρατηγό Γκιζίκη, δια της οποίας ζητούσε τον επαναπατρισμό των Ελλήνων αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς. Στην ουσία, όμως, ο Μακάριος επεδίωκε την αποπομπή της ελληνικής παρουσίας στην Κύπρο, αδιαφορώντας για την κάθετο πτώση της μαχητικής ικανότητος της Εθνικής Φρουράς και συνεπώς της αδυναμίας της Μεγαλοννήσου για αντίσταση σε περίπτωση τουρκικής προσβολής. Το θέμα είχε προκαλέσει σοβαράς ανησυχίας σε όλους και στην Κυβέρνηση

2/10 (Ε.Σ.) 29.1.1987

και στον κύκλο των στρατιωτικών. Δύο-τρείς ημέρες, δεν θυμάμαι καλά, από της αφίξεως της επιστολής, ήλθε στο Γραφείο μου ο ταξίαρχος Ιωαννίδης και αφού συζητήσαμε τις επιπτώσεις που είχε η επιστολή επί της ασφαλείας της Μεγαλοννήσου, αλλά και της εθνικής ιδέας γενικώτερα, μου είπε ότι το καλύτερο είναι να ανατραπεί ο Μακάριος. Αυτό το θέλει και ο Πρωθυπουργός και ο Πρόεδρος, δηλαδή την ανατροπή, αλλά θα περιμένουμε.

(σ.)

(Ο)
1/1 σ Κ.Β. 30.1.1987

10

Αλλά θα περιμένουμε, διότι ο Πρωθυπουργός αμέσως μετά την άφιξη της επιστολής έστειλε στην Λευκωσία τον Σάββα Κωνσταντόπουλο, διευθυντή της εφημερίδος «ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» και προσωπικό φίλο του Μακαρίου, να διαπραγματευθεί την ανάκληση της επιστολής.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΑΦΡΟΚΑΠΗΣ: Πότε ήλθε ο Ιωαννίδης στο γραφείο σας;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπε δύο-τρεις μέρες από της αφίξεως της επιστολής.

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε δεν ακούω καλά, δεν καταλαβαίνω, γιατί έχω πάθει δύο εγκεφαλικά επεισόδια πρόσφατα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με ηρεμία, κύριε μάρτυς, και παρακαλώ χωρίς διακοπές.

ΜΑΡΤΥΣ: Ευχαριστώ.

Μία Κυριακή, οκτώ μέρες προ της εκδηλώσεως της ενεργείας κατά Μακαρίου, συναντήθηκα στον Άγιο Ανδρέα, στο ΘΑΛΑ δηλαδή αξιωματικών, με τον αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγό Μπονάνο και συζητήσαμε και πάλι το θέμα της επιστολής και της ανακλήσεως των αξιωματικών. Και μου είπε: Θα σου πω κάτι, αλλά θέλω να μείνει εντελώς μεταξύ μας, διότι έχω δεσμευθεί από τον Ιωαννίδη να μην πω τίποτε σε κανέναν από τους αρχηγούς των κλάδων των Ενόπλων Δυνά-

2/1 σ Κ.Β. 30.1.1987

11

μεων. Μου είπε, απεφασίσθη η ανατροπή του Μακαρίου. Και του είπα, το περίμενα, φαίνεται ότι δεν έκανε τίποτε ο Σάββας Κωνσταντόπουλος και έτσι έλαβα γνώση ότι θα γίνει η ενέργεια κατά Μακαρίου.

Μία μέρα, δεν θυμάμαι ακριβώς, πάντως προ της εκδηλώσεως, παρουσιάστηκε στο γραφείο μου ένας επιτελής εκ Κύπρου και μου ανέφερε ότι ο διοικητής της επιλαρχίας αρμάτων Κύπρου Λαμπρινός, δεν έχει καλές σχέσεις και δεν εμπιστεύεται τον συνταγματάρχη Κομπόκη διοικητή καταδρομών. Εγώ το πίστεψα αμέσως αυτό ότι είναι αληθές, διότι εγνώριζα από παλαιότερα, όταν ο Λαμπρινός υπηρετούσε υπό τας διαταγάς μου, ότι δεν είχε καλές σχέσεις με τον Κομπόκη. Και συνεπώς για να μου το λέει τρίτο πρόσωπο είναι αληθές και το πίστεψα. Και κάθισα και έγραψα στον Λαμπρινό να έχει απόλυτο εμπιστοσύνη στον στρατηγό, στον επιτελάρχη και στον διοικητή καταδρομών Κομπόκη.

Έβαλα το σημείωμα σε ένα φάκελο και το έδωσα στον επιτελή του γραφείου αρχηγού, ταγματάρχη Παλαΐνη να το δώσει στον πρώτο αξιωματικό ταχυδρόμο που θά πάει στην Κύπρο για να το παραδώσει ιδιοχείρως στον αντισυνταγματάρχη Λαμπρινό.

Δεν έχω τίποτε άλλο να προσθέσω.

(Η)

(σ)
1/1 Η (ΧΜ) 29.1.87

12

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτά που μας είπατε κύριε μάρτυς, ως προς το πραξικόπημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Τώρα, θα θέλατε να μας πείτε, εσείς και ο στρατός γενικότερα, γιατί βρισκόταν στην Κύπρο;Γιανα επιβάλει τις απόψεις του στην Κυβέρνηση της Κύπρου ή για να εκτελεί τιςδιαταγές της Κυβερνήσεως της Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Η Εθνική Φρουρά είχε αποστολή την προάσπιση της Μεγαλοννήσου σε περίπτωση Τουρκικής προσβολής και πάσης άλλης προσβολής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτή ήταν η αποστολή, δηλαδή η προάσπιση της Κύπρου απο περιπτώσεως Τουρκικής εισβολής, ή κάθε άλλης εισβολής.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Τώρα με το πραξικόπημα που έγινε, προασπιζότανε η άμυνα της Κύπρου απο της περιπτώσεως Τουρκικής εισβολής ή αντιθέτως ερχόταν πιο κοντά η Τουρκική εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Η ενέργεια κατά του Μακαρίου δεν είχε καμμία σχέση με την Τουρκική εισβολή, διότι ήτο καθαρώς Ελληνικυπριακό θέμα εσωτερικό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Μάλιστα.Και ο εθνικος εχθρός δεν θα εκμεταλλευόταν; Τί σας λέγανε εκεί στο στρατό, ότι δεν θα εκμεταλλευόταν

2/1 Η (ΧΜ) 29.1.87

13

μια έριδα,ένα αιματοκύλισμα των Ελληνοκυπρίων αναμεσά τους; Ήσασταν τόσο βέβαιοι, ότι οι Τούρκοι δεν θα κάνανε εισβολή επ ευκαιρία του πραξικοπήματος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είχαμε καμμιά διαβεβαίωση, ότι δεν θα κάνουν εισβολή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Τότε δεν σκεφθήκατε εσείς ως επιτελείς και αρχηγοί, ότι είναι ενδεχόμενο να κάνουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν κατάλαβα την ερώτησή σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Εσείς τότε οι αρχηγοί των επιτελείων εδώ, ο κύριος Μπονάνος, εσείς,ο αφανής αρχηγός του καθεστώτος ο Ιωαννίδης, δεν είχατε σκεφθεί ότι εάν γίνει κάποια ανωμαλία στην Κύπρο θα μπορούσαν να επωφεληθούν οι Τούρκοι;Τούς είχατε εμπιστοσύνη, των Τούρκων δηλαδή, ότι δεν θα κινηθούν;

ΜΑΡΤΥΣ: Σας είπα προηγουμένως ότι η ενέργεια αυτή κατά του Μακαρίου, ήτο καθαρώς θέμα εσωτερικό των Ελληνοκυπρίων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(.Χρίστος Μπασαγιάννης) Καλά, απο της πλευράς σας ήταν θέμα των Ελληνοκυπρίων.Απο της πλευράς των Τούρκων, όμως, ήτανε μια αφορμή, ήταν μια ανωμαλία.

ΜΑΡΤΥΣ: Μα, και αν φεύγανε οι αξιωματικοί, πάλι θα το μάθαιναν οι Τούρκοι.και αν θέλανε να βρούν την Κύπρο εν αδυναμία,θα την εύρισκαν, αφού θα έλλειπε η ηγεσία και τα στελέχη.

3/1 Η (ΧΜ) 29.1.87

14

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Δηλαδή εσείς σκεφθήκατε ότι εάν δεν ονομαστούν, αυτοί που θέλατε εσείς, έφεδροι αξιωματικοί στην Κύπρο, τότε οι Τούρκοι θα μπορούσαν, ή και έφευγαν και ορισμένοι αξιωματικοί.....

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είπα εγώ για τους εφέδρους αξιωματικούς τίποτε. Αναφέρθηκα στους Ελληνας αξιωματικούς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης)Εστω για την απομάκρυνση των αξιωματικών. Κατ αρχήν, ζήταγε απομάκρυνση όλων των αξιωματικών, ή ζήταγε αντικατάσταση όλων των αξιωματικών;

(υ)

(Η) 1/1 ν Φ.Τ. 29.1.87

15

ΜΑΡΤΥΣ : Ζήταγε απομάκρυνση όλων των αξιωματικών που υπηρετούσαν και να σταλούν ορισμένοι νέοι αξιωματικοί για εκπαιδευτές. Δηλαδή δεν θα είχε επιτελείο...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ναι. Και καταλάβατε εσείς ότι ο κύριος Γεωργίτσης θα κράταγε την άμυνα καλά έναντι της Τουρκίας. Είχε ικανότητες πολλές αυτός, ενώ οι άλλοι που ερχότανε δεν θα είχανε.

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν το κατάλαβα αυτό το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Βέβαια δεν είναι εύκολο. Αλλά σας λέω τώρα ότι εσείς είπατε έτσι και έτσι εάν φύγουν οι αξιωματικοί μπορεί οι Τούρκοι να μπούνε μέσα. Εάν κάνουμε εμείς το πραξικόπημα μπορεί οι Τούρκοι να μπουν μέσα. Και έτσι αδιαφορήσατε για τους Τούρκους. Τους αφήσατε, έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ : Όχι δεν αδιαφορήσαμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Τί κάνατε στρατηγέ ;

ΜΑΡΤΥΣ : Η εθνική φρουρά δεν έπαθε τίποτε από την ενέργεια κατά του Μακαρίου. Η εθνική φρουρά ήταν σε συναγερμό, έπρεπε να εφαρμόσει αμέσως τα σχέδια ασφαλείας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Τα σχέδια ασφαλείας με τις μετα-

κινήσεις που ήταν φυσικό λόγω του πραξικοπήματος να γίνουν από τμήματα του ΓΕΕΦ, , δηλαδή οι άνθρωποι που έπρεπε να ήταν στην Κυρήνεια ήταν στην Κυρήνεια συνεπεία του πραξικοπήματος; Οι άνθρωποι που έπρεπε να ήταν στην Αμμόχωστο, ήταν στην Αμμόχωστο συνεπεία του πραξικοπήματος;

ΜΑΡΤΥΣ : Απ'όσα έμαθα εκ των υστέρων ο αρχηγός ενόπλων δυνάμεων είχε διατάξει να χρησιμοποιηθούν για την ενέργεια μόνο μονάδες της Λευκωσίας. Να μην πάρουν μονάδες από την Κυρήνεια και από άλλα σημεία της Κύπρου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Αυτό το μάθατε εκ των υστέρων;

ΜΑΡΤΥΣ : Εκ των υστέρων το έμαθα ότι ο Μπονάνος έδωσε αυτή τη διαταγή διότι εγώ δεν ήμουν παρών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : 'Οταν στέλνατε εσείς το σημείωμα στον αντισυνταγματάρχη Λαμπρινό είχε δώσει αυτές τις εντολές ο Μπονάνος, να μην μετακινηθούν άλλα τμήματα πλην εκείνα που ήταν στην Λευκωσία;

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν μπορώ να θυμηθώ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Για πέστε μου ποιός ήταν ο επιτελής που παρουσιάστηκε σε σας και σας είπε ότι...

3/1 ν Φ.Τ. 29.1.87

17

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν τον θυμάμαι γιατί δεν τον ήξερα. Περνούσαν από το γραφείο μου πολλοί επιτελείς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Σας είπε κάτι σημαντικό. Σας είπε ότι ο Λαμπρινός δεν έχει καλές σχέσεις με τον Κομπόκη και δεν θα πειθαρχήσει στον Κομπόκη. Άρα αυτός ο επιτελής ήξερε τι σχεδιαζόταν.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Μπορεί να ήξερε μπορεί και να μην ήξερε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Πώς λεγόταν δεν θυμάστε;

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν θυμάμαι, πρώτη φορά τον είδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Και εσείς το δώσατε αυτό στον επιτελή του ΑΕΔ κύριο Παλαΐνη.

ΜΑΡΤΥΣ : Του επιτελικού γραφείου του δικού μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Μα, είπατε του ΑΕΔ, νομίζω.

ΜΑΡΤΥΣ : Όχι. Είχε δυο αξιωματικούς το επιτελικό γραφείο μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ποιούς;

ΜΑΡΤΥΣ : Τον Παλαΐνη και τον Μανιόπουλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Αυτούς τους είχατε επιλέξει εσείς;

ΜΑΡΤΥΣ : Όταν ανέλαβα αρχηγός, τους βρήκα σ'αυτό το γραφείο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ποιόν διαδεχθήκατε ;

(Ω)

(ν)

1/1 Ω. Β.Ζ. 29-1-87

18

ΜΑΡΤΥΣ. Τον στρατηγό Μαστραντώνη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και ήταν στο ίδιο επιτελικό γραφείο και οι δυό επί Μαστραντώνη;

ΜΑΡΤΥΣ. Πρέπει να ήταν. Δεν το εξήτασα αυτό. Τους βρήκα εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τους βρήκατε εκεί και τους εμπιστευτήκατε τιζ ίδιες θέσεις;

ΜΑΡΤΥΣ. Ασφαλώς, γιατί και οι δυό ήταν καλοί αξιωματικοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Είχαν υπηρετήσει και άλλοτε ο κ. Παλαΐνης και ο κ. Μανιόπουλος υπό τις διαταγές σας;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, διότι εγώ ήμουν των τεθωρακισμένων και αυτοί ήταν του Πεζικού.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνεπώς, πώς τους ξέρατε ότι ήταν καλοί αξιωματικοί;

ΜΑΡΤΥΣ. Τους είδα εκεί από τη δουλειά τους τις πρώτες ημέρες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Θυμάστε πότε ακριβώς αναλάβατε αρχηγός του ΓΕΣ ;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ ανέλαβα αρχηγός στις 26 ή 27 Νοεμβρίου, μετά την ανατροπή του Παπαδοπούλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μετά την ανατροπή του Παπαδοπούλου και την ανακήρυξη ως ισχυρού ανδρός του Ιωαννίδη. Δεν ήταν ο Ιωαννίδης

2/1 Ω. B.Z. 29-1-87

ο ισχυρός ανήρ του καθεστώτος;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτό δεν μπορώ να το πώ. Δεν χρησιμοποιούσαμε αυτή την έκφραση "ισχυρός ανήρ".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιά έκφραση χρησιμοποιούσατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Ιωαννίδης είχε κάνει την ενέργεια κατά Παπαδοπούλου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτός διοικούσε ουσιαστικά;

ΜΑΡΤΥΣ. Ποιόν διοικούσε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εσάς, κύριε Γαλιατσάνο, τον κ. Μπονάνο.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν με διοικούσε. Ούτε πήρα ποτέ καμμιά διαταγή από τον Ιωαννίδη και να την εξετέλεσα. Ο Ιωαννίδης που φερόταν πειθαρχικά, με ευγένεια, μου μιλούσε στον πληθυντικό, δεν με είπε ποτέ Αντρέα, ούτε μου είπε κάνε αυτό και εγώ το έκανα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ναι, αλλά δυο-τρείς μέρες από της αφίξεως/της αποστολής είπατε ήρθε στο γραφείο σας και, μετά από ανταλλαγή απόψεων, σας είπε ότι πρέπει να ανατραπεί ο Μακάριος και ότι αυτό είναι θέλημα της κυβερνήσεως και του προέδρου του κ. Γκιζίκη. 'Ετσι δεν είναι; 'Ετσι δεν σας είχε πεί ο Ιωαννίδης;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

3/1 Ω. Β.Ζ. 29-1-87

20

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και τί σας εμπιστεύτηκε στον 'Αγιο Ανδρέα ο Μπονάνος;

ΜΑΡΤΥΣ. Μου είπε να μείνει μεταξύ μας γιατί έχει δεσμευτεί από τον Ιωαννίδη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από τον Ιωαννίδη έχει δεσμευτεί ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων να μην το πεί στους αρχηγούς των Κλάδων. Αυτό δεν σας είπε;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνεπώς, όταν ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων είχε δεσμευτεί από τον κ. Ιωαννίδη να μην το πεί ποιός ήταν ανώτερος από τον άλλον; Ο Μπονάνος ή ο Ιωαννίδης;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν το σκέφτηκα ποτέ αυτό το πράγμα. Δεν ξέρω τί σκεπτόταν ο Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σείς πάντως στείλατε αυτή την επιστολή στον κ. Λαμπρινό. Μετά από αυτό ο κ. Λαμπρινός μετέσχε στο πραξικόπημα;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οπως έμαθα - δεν ήμουν στην Κύπρο τότε - μετείχε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εσείς δηλαδή πείσατε δια του τρόπου αυτού τον κ. Λαμπρινό να μετάσχει;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω άν επείσθη απ'αυτό. Εγώ του έκανα μία σύσταση στο σημείωμα να έχει εμπιστοσύνη στο στρατηγό, στον επιτελάρχη, και στον

4/1 Ω. Β.Ζ. 29-1-87

21

συνταγματάρχη Κομπόκη, γιατί ήθελα να υπάρχει μία ομοψυχία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ομοψυχία στο πραξικόπημα;

ΜΑΡΤΥΣ: Πάντοτε πρέπει να υπάρχει ομοψυχία στο σώμα των αξιωματικών.

ΑΚ

1/11 ΑΚ (Γ.Π.) 29.1.87

22

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντοτε, δεν λέω τουναντίον , αλλά σεις συνιστούσατε ενόψει των πληροφοριών, ότι δεν θα πλειθαρχούσε στον Κομπόκη αυτός, συνιστούσατε στη συγκεκριμένη περίπτωση να πειθαρχήσει στον Κομπόκη. Αυτό δεν συνιστούσατε;

ΜΑΡΤΥΣ:Εγώ έγραψα αυτά τα πράγματα. Αν αυτό συνετέλεσε στο να πειστεί ο Λαμπρινός να λάβει μέρος, δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπαστιστή σας, ποιος ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν ο Ταγματάρχης Θεόδωρος Γρίβας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Στις 15 του μηνός έγινε το πραξικόπημα. Πόσους νεκρούς είχε το πραξικόπημα, 'Ελληνες και Ελληνοκυπρίους, ξέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είχαν αναφερθεί, εν τω μεταξύ εγώ αποστρατεύθηκα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αποστρατευθήκατε πολύ μετά. Εγώ δεν σας λέω για την εισβολή των Τούρκων , αυτό είναι άλλο θέμα, αλλά για το πραξικόπημα

ΜΑΡΤΥΣ: Με το πραξικόπημα δεν ξέρω. Ούτε και με την εισβολή ξέρω. Δεν είχαν αναφερθεί οι απώλειες επακριβώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο Θεόδωρος Γρίβας ήταν υπασπιστή σας. Είχατε και άλλον ανεπίσημο υπασπιστή ή αυτός ήταν μόνο,

2/1 ΑΚ (Γ.Π.) 29.1.87

23

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτός ήταν μόνο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Το λέω αυτό μήπως υπήρχε και δεύτερος υπασπιστής για να παρακολουθεί τον πρώτο.

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτά δεν τα έκανα εγώ .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εσείς δεν τα κάνατε, αλλά τα έκαναν άλλοι. Τα έκανε ο Ιωαννίδης.

Επί των ημερών σας υπήρχε σεβασμός στην ιεραρχία;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή ένας ταγματάρχης του Α2, αν συνέπιπτε να είναι, δεν επέβαλε την αποψή του στον μέραρχο;

ΜΑΡΤΥΣ: Εξαρτάται από τον μέραρχο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ασφαλώς εξηρτάτο από τον μέραρχο, αλλά πήγαινε ο ταγματάρχης με την διάθεση να του επιβάλ ει τις απόψεις του;

ΜΑΡΤΥΣ: Κάθε αξιωματικός και όταν μάλιστα υπηρετεί σε Επιτελικό Γραφείο, έχει υποχρέωση να εισηγείται στον προϊσταμενό του ορισμένα πράγματα για ένα οποιοδήποτε θέμα. Εξαρτάται από εκείνον που δέχεται την εισήγηση αν θα την εκτελέσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Την εισήγηση βέβαια, αλλά απλώς

3/1 ΑΚ (Γ.Π.) 29.1.87

24

εισήγηση μεταβίβαζαν οι άνθρωποι του Ιωαννίδη στους ανωτέρους τους, στους αρχηγούς των κλάδων, σε σας, στον αρχηγό, ή διαταγές;

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, δεν ήταν του Α2 μόνο αυτοί οι ταγματάρχες. Υπήρχε μια ομάς ταγματαρχών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ παίρνω το Α2, διότι αυτό ήταν το σύνηθες.

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ έκανα δύο χρόνια μέραρχος. Δεν ήλθε ποτέ ούτε ομάς, ούτε αξιωματικός να μου πει να κάνεις αυτό το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Πού ήσασταν μέραρχος;

ΜΑΡΤΥΣ: Στην 20η τεθωρακισμένη μεραρχία που έδρευε στην Θεσσαλονίκη .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στο κίνημα της 21ης Απριλίου είχατε μετάσχει.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, υπηρετούσε την Κομοτηνή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Και δεν είχατε μετάσχει;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Πότε προσχωρήσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οταν έγινε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν ήσασταν άνθρωπος της εμπιστοσύνης του καθεστώτος , βεβαίως δεν είχατε πιέσεις. Αν δεν ήσαστε άνθρωπος της εμπιστοσύνης του καθεστώτος λέμε τώρα. (ζ)

(ΑΚ)
1/1 ζ ΑΚ 29-1-1987

25

: ——————————————: Παρακαλώ πολύ, 15 Ιουλίου έως 19 Ιουλίου που βρισκόσασταν;

ΜΑΡΤΥΣ. Στην Αθήνα στο γραφείο μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και που κοιμόσασταν το βράδυ;

ΜΑΡΤΥΣ. Το βράδυ κοιμόμουνα στα θέρετρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στον 'Αγιο Ανδρέα δηλαδή.

ΜΑΡΤΥΣ. Πολλές φορές κοιμόμουνα και στο σπίτι μου, πολλές φορές κοιμόμουνα και στο γραφείο μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας λέω 15 Ιουλίου έως 19 Ιουλίου. Από την ημέρα δηλαδή της ανατροπής του Μακαρίου μέχρι τις 19 Ιουλίου.

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θυμάμαι αν είχα πάει στον 'Αγιο Ανδρέα τότε. Πηγαίναμε ορισμένη περίοδο. Πάντως πήγαινα κάθε τόσο στον 'Αγιο Ανδρέα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλά, από 15 Ιουλίου έως 19 Ιουλίου η ηγεσία του στρατού είχε υποπτευθεί ότι κάτι μπορεί να γίνει από της πλευράς της Τουρκίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ δεν το φανταζόμουνα ποτέ αυτό το πράγμα ότι μπορεί να επέμβει η Τουρκία αν δεν προκληθεί. Διότι σας δηλώνω και πάλι ότι το θέμα ήταν καθαρώς ελληνοκυπριακή διαφορά.

2/1 ς ΑΚ 29-1-1987

26

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μάλιστα. Δεν ξέρατε ότι μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων ήταν και η Τουρκία;

ΜΑΡΤΥΣ. Το ξέραμε, αλλά τας εγγυητρίας δυνάμεις δεν τας κάλεσε η Κύπρος, τας κάλεσε ο Μακάριος στο λόγο του προς τον ΟΗΕ να επέμβουν.

Επίσης και ο κύριος Μαύρος από το Β.Β.C. υπέμνησε στους Τούρκους ότι πρέπει να επέμβουν. Δηλαδή είπε ότι πρέπει να επέμβουν οι εγγυήτριες δυνάμεις. 'Ετσι νομίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Να επέμβουν για την αποκατάσταση της νομιμότητος. Γι'αυτό δεν τις εκάλεσαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο Μακάριος είπε ότι η Ελλάς εισέβαλε στην Κύπρο. Αν θυμάμαι καλά. Τότε το ακούσαμε στο ραδιόφωνο και εκάλεσε όλες τις εγγυήτριες δυνάμεις να επέμβουν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τώρα είχατε εισβάλει εσείς, ή δεν είχατε εισβάλει στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Σας είπα και προηγουμένως ότι η Ελλάς δεν εισέβαλε στην Κύπρο. Η ενέργεια κατά του Μακαρίου ήταν καθαρώς ελληνοκυπριακό θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλά, η Ελλάδα τι ήθελε; Οι στρατιωτικοί Έλληνες τι ήθελαν;

3/1 ζ ΑΚ 29-1-1987

27

ΜΑΡΤΥΣ. Η Ελλάς ήθελε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποια Ελλάς δηλαδή; Η χούντα εννοώ, τι ήθελε.

ΜΑΡΤΥΣ. Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε, με προσβάλλετε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν πειράζει. Έχουμε προσβληθεί και εμείς, κύριε Γαλατσάνο. Πάντως για την περίπτωση που θεωρείτε τον εαυτό σας προσβεβλημένο σας ζητώ συγνώμη και ανακαλώ.

ΜΑΡΤΥΣ. Μου λέτε ότι εγώ δεν ήμουνα Έλληνας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Δεν σας είπα τέτοιο πράγμα.

ΜΑΡΤΥΣ. Έτσι το παίρνω, όταν μου λέτε η χούντα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η χούντα λέω.Τι να πω; Εκπροσωπούσατε την Ελλάδα, κύριε Γαλατσάνο; Με ποια εντολή και από ποιον;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ κύριε Πρόεδρε, πολεμάω από 21 έτους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλά κάνετε. Το καθήκον σας ήτανκαι η πατρίς σας ετίμησε με την άνοδο στα ύψιστα αξιώματα. Από δω και πέρα πέστε μου σεις υπακούσατε στην θέληση του ελληνικού λαού, ή υπακούσατε στη θέληση της χούντας; Ναι ή όχι;

(Ζ)

(ζ) 1/1 Ζ (Θ.Σ.) 29-1-87

28

ΜΑΡΤΥΣ . Υπήκουα στην τότε Κυβέρνηση και στον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από πού είχαν την εντολή αυτή ; Από το σπίτι τους είχε βγει ; Από την κολυμβήθρα του είχε βγει ο κ. Γκιζίκης Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ή ο κ. Ανδρουτσόπουλος Πρωθυπουργός ;

ΜΑΡΤΥΣ . Εν πάση περιπτώσει, αυτοί ήταν τότε Πρωθυπουργός και Πρόεδρος της Δημοκρατίας και εγώ σαν στρατιώτης όφειλα να υπακούω .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Επανέρχομαι στο θέμα μας . Από 15 Ιουλίου μέχρι και της 19ης , δηλαδή μέχρι της παραμονής της εισβολής των Τούρκων , ελάβατε κανένα μέτρο ως αρχηγός στρατού ; Ή , αν ξέρετε, το ΑΕΔ έλαβε κανένα μέτρο στην προσπάθειά του να αποκρούσει ενδεχόμενη τουρκική εισβολή ; Μετακίνησε αεροπλάνα - ας πούμε - μετακίνησε πλοία , μετακίνησε στρατό , έστειλε τίποτα κάτω; Τί έγινε;Για την περίπτωση αποκρούσεως της τουρκικής αποβάσεως έστειλε τίποτα ;

ΜΑΡΤΥΣ . Στο χρόνο αυτό, προ της εκδηλώσεως της εισβολής, απλώς είχαμε ετοιμότητα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πού την είχατε την ετοιμότητα ;

2/1 Ζ (Θ.Σ.) 29-1-87

29

Στο Πεντάγωνο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Στο Πεντάγωνο και στο στρατό .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός στρατός ; Στην Κύπρο τί κάνατε ; Στείλατε τίποτα στο διάστημα των ημερών αυτών ;

ΜΑΡΤΥΣ . Προ της εισβολής δεν εστάλη τίποτα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και λέτε ότι δεν σας πέρασε από το μυαλό - εσάς τουλάχιστον , προσωπικώς - ότι θα γίνει τουρκική εισβολή .

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας έπαιρνε στο τηλέφωνο αυτές τις μέρες - από 15 έως 19 - ο κ. Περδίκης από το Λονδίνο , που τον είχατε στρατιωτικό ακόλουθο ;

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν τον είχα εγώ . Οι στρατιωτικοί ακόλουθοι ορίζονται κατόπιν εντολής του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων - μου φαίνεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όχι , δεν τον είχατε διορίσει εσείς, αλλά ρωτώ, αν σας ζήτησε ποτέ στο τηλέφωνο να σας αναφέρει κανένα γεγονός για την Κύπρο ο βοηθός στρατιωτικού ακολούθου, Περδίκης.

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν με πήρε στο τηλέφωνο . Ο Περδίκης ήρθε στο γραφείο μου

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε ; Μετά , στις 20 του μηνός;

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν θυμάμαι ποιά ημερομηνία , αργότερα , πριν ; Πάντως,

30

ήρθε στο γραφείο μου και μου έδωσε κάτι πληροφορίες ότι οι Τούρκοι ετοιμάζονται και τα λοιπά . Και του λέω :" αυτές τις πληροφορίες να τις δώσεις στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων " διότι εκεί συγκεντρώνονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν εξωτερικά ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πάντως σας έδωσε πληροφορίες για επικείμενη τουρκική εισβολή .

ΜΑΡΤΥΣ . Ναι , κάτι τέτοιο . Είπε ότι οι Τούρκοι μπορεί να ετοιμάζονται κ.λπ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας το είπε ως κρίσεις δικές του ή σας είπε ότι είχε πληροφορίες από εκεί που ήταν , από την Αγγλία;

ΜΑΡΤΥΣ . Από εκεί . 'Οτι το έμαθε από κάποιον συναδελφό του ξένο - δεν θυμάμαι - . Διότι αυτές τις πληροφορίες έπρεπε να τις χειρίζεται το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, που είχε και από άλλες πηγές πληροφορίες και να τις αξιολογεί και να καταλήγει σε κάποιο συμπέρασμα . Εκεί τον παρέπεμψα εγώ τον Περδίκη . " Να πας να τα πεις στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων , στο Β' γραφείο του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων " .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μήπως επικοινώνησε ο κ. Περδίκης με τον υπασπιστή σας , τον κ. Θεόδωρο Γρίβα και εκείνος σας ανέφερε σχετικώς πληροφορίες τέτοιες ;

4/1 Ζ (Θ.Σ.) 29-1-87

31

ΜΑΡΤΥΣ . Δεν θυμάμαι . Ο Γρίβας δεν είχε αρμοδιότητα Β'γραφείου. 'Ηταν υπασπιστής .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλά, αλλά αν ζήταγε από το Λονδίνο να σας πει ότι καταστρέφεται η Ελλάς, έπρεπε να βρει τον αρμόδιο επιτελή ή έπρεπε να γράψει " αριθμός πρωτοκόλλου..." ;

ΜΑΡΤΥΣ . Ο κ. Περδίκης ήξερε πού έπρεπε να αποτανθεί για μια τέτοια πληροφορία .

(Θ)

(Z)

1/1 Θ ΜΠ 29-1-1987 32

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Μα, απετάνθη , λέει . Και στον αρχηγό της ΚΥΠ απετάνθη , και στον αρχηγό του ΑΕΔ απετάνθη, αλλά δεν εβρισκε κανένα και γι 'αυτό πήρε υπασπιστές .

ΜΑΡΤΥΣ: Το ότι δεν έβρισκε κανένα,αυτό δεν μπορώ ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Δεν ακούγονταν ευμενώς αυτά τα οποία έλεγε .

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Περδίκης ήταν , από ό,τι θυμάμαι, στο επιτελικό γραφείο του αρχηγού , όταν ήταν ο κ. Τσούμπας, μου φαίνεται αρχηγός, δεν θυμάμαι . Και μπορούσε και ήξερε - είχε υπηρετήσει χρόνια στο επιτελείο - ότι αν δεν έβρισκε τον αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων, θα έβρισκε τον υπαρχηγό , θα έβρισκε τους διευθυντές άλλων κλάδων κλπ. Συνεπώς απορώ , γιατί ζητούσε να ενημερώσει τον υπασπιστή του αρχηγείου στρατού , γιατί δεν έβρισκε τον αρχηγό ενόπλων δυνάμεων. Μπορούσε να πάρει τον υπασπιστή του αρχηγού ενόπλων δυνάμεων .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Κάποιους πήρε. Σας ρώτησα, μήπως είχε πάρει και το Γρίβα. Δεν έβρισκε τον ένα, δεν έβρισκε τον άλλο, με τα τηλέφωνα αυτά δεν μπορούσε να επικοινωνήσει , μπορεί να είχαν κάποια εμπλοκή και πήρε και το Γρίβα. Δεν ήταν αμάρτημα που πήρε το Γρίβα , μεταβίβαση πληροφοριών ήταν.

2/1 Θ ΜΠ 29-1-1987

33

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μιλάω περί αμαρτήματος . Λέω ότι απέφευγε να τη δώσει την πληροφορία εκεί που έπρεπε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν σας είπε κανένας ότι απέφευγε ο άνθρωπος.

Τέλος πάντων, αυτή είναι η απάντησή σας, εντάξει.

ΜΑΡΤΥΣ: Μου λέτε ότι δεν έβρισκε τον αρχηγό. Να βρεί τον αρμόδιο επιτελή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Η ΚΥΠ σας έδινε πληροφορίες;

ΜΑΡΤΥΣ: Οι πληροφορίες όλες της ΚΥΠ πήγαιναν στο αρχηγείο ενόπλων δυνάμεων .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Και αυτό σας τις έδινε εσάς;

ΜΑΡΤΥΣ: Και ο αρχηγός ενόπλων δυνάμεων, μετά την αξιολόγηση των πληροφοριών, μου ανεκοίνωσε ότι μπορούσε να μου ανακοινώσει. Γιατί οι πληροφορίες οι οποίες έρχονται δεν είναι όλες αληθείς. Γίνεται αξιολόγηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Απ'αυτές τις αξιολογημένες πληροφορίες , μεταξύ 15 και 19 Ιουλίου , σας έδωσε ο κ. Μπονάνος; Σας είπε π.χ. καμία πληροφορία που προερχόταν από το κλιμάκιο της ΚΥΠ στην Κυρήνεια, στην Κύπρο;

3/1 Θ ΜΠ 29-1-1987

ΜΑΡΤΥΣ: Μου έδινε ορισμένες πληροφορίες. Δεν θυμάμαι συγκεκριμένη πληροφορία. Εκεί ήταν ένα κλιμάκιο, το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Συγκεκριμένες πληροφορίες ότι "οι Τούρκοι ετοιμάζονται να έλθουν στην Κύπρο και τους βλέπουμε", σας έδωσε τέτοιες πληροφορίες;

ΜΑΡΤΥΣ: Κάτι είχα ακούσει, αλλά δεν θυμάμαι, ποιός μου την έδωσε αυτή την πληροφορία, ότι οι Τούρκοι ετοιμάζονται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Στις 20 Ιουλίου τί έγινε; Στις 20 Ιουλίου το ΓΕΕΦ αμύνθηκε; Στις 20 Ιουλίου ήταν η εισβολή.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, αμύνθηκε. Αφού συλλάβανε και αιχμαλώτους. Σκότωσαν αλεξιπτωτιστές τα τεθωρακισμένα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αμύνθηκε από την πρώτη στιγμή;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να ξέρω, αν ήταν από την πρώτη στιγμή. Ξέρω, όμως, ότι η εθνική φρουρά αγωνίστηκε και είχε απώλειες.Είχε αναχαιτίσει σε πολλά σημεία την Τουρκική εισβολή και επολέμησαν όλοι τους , μέχρι που συνέλαβαν και αιχμαλώτους. Τώρα τις λεπτομέρειες εγώ δεν τις ξέρω, γιατί δεν είχα επαφή με την Κύπρο , με την εθνική φρουρά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Η αίθουσα επιχειρήσεων που ήταν , στο αρχηγείο στρατού , ή στο αρχηγείο ενόπλων δυνάμεων;

4/1 Θ ΜΠ 29-1-1987

35

ΜΑΡΤΥΣ Η αίθουσα επιχειρήσεων ήταν στο αρχηγείο ενόπλων δυνάμεων. Εκεί πρέπει να ήταν . Δεν το ξέρω εγώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Εκεί πρέπει ίσως να ήταν, αλλά μήπως ήταν στο αρχηγείο στρατού;

ΜΑΡΤΥΣ Στο αρχηγείο στρατού λειτούργησε μόνο μια αίθουσα ενημερώσεως, μετά την εισβολή , για την ενημέρωση τη δική μου και των υπαρχηγών και όλων των διευθυντών των γραφείων, για να έχουμε μια ενημερότητα επί της κρατούσης καταστάσεως στην Κύπρο, επί της προόδου των επιχειρήσεων. Σε περίπτωση που θα μας ζητήσει το αρχηγείο ενόπλων δυνάμεων να στείλουμε ενισχύσεις στην Κύπρο, να είναι ενημερωμένοι οι επιτελείς

(Β)

1Θ
1/1Β ΒΠ 29.1.87

36

Αίθουσα ενημερώσεως λειτούργησε, όχι επιχειρήσεων. Δηλαδή δεν εκδίδοντο διαταγές απ'αυτή την αίθουσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εξεδίδοντο από την αίθουσα επιχειρήσεων του ΑΕΔ.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Η ενέργεια που θα έκανε η Εθνική Φρουρά ήταν γραμμένη σε σχέδια. Εγώ υπηρέτησα στην Κύπρο και κάναμε ασκήσεις εφαρμογής αποκρούσεως εχθρικής επιθέσεως και F ~~υπήρξε~~ ο καθένας μας μπορώ να πω μέχρι και ο τελευταίος στρατιώτης εκεί και ήξερε που έπρεπε να πάει. Συνεπώς, έπρεπε αμέσως μετά την F1 ~~επιχείρηση~~ να εφαρμοστεί το σχέδιο ασφαλείας, το σχέδιο επιχείρησης.

F διαγράφεται μία λέξις και προστίθεται «Ήξερε»

F1 διαγράφεται μία λέξις και προστίθεται «τη Τουρκική ενέργεια»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ξέρετε αν εφαρμόστηκε;

ΜΑΡΤΥΣ: Που να το ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα δεν το μάθατε σαν αρχηγός Στρατού;

ΜΑΡΤΥΣ: Τι θα πει ως αρχηγός Στρατού. Σας είπα εγώ δεν είχα επικοινωνία με την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Επιτέλους δεν είχατε περιέργεια σαν στρατηγός να μάθετε.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Εμαθα ότι καθυστέρησαν να το εφαρμόσουν και F2 ~~ζήτησα άδεια~~ από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων τι θα κάνουν.

F2 διαγράφονται δύο λέξεις, και προστίθεται «και ζήτησαν εντολή»

2/1Β ΒΠ 29.1.87

37

Εγώ ξέρω από τα πρώτα μας χρόνια ως αξιωματικοί μαθαίνουμε ότι τμήμα το οποίο βάλλεται, απαντά καταλλήλως. Τμήμα βαλόμενο αντιδρά αμέσως. Δεν χρειάζεται να πάρει διαταγή ούτε από το λοχαγό, ούτε από τον διμοιρίτη ο ομαδάρχης, ούτε από το λοχαγό ο διμοιρίτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και εάν έχει αντίθετη διαταγή από πάνω να μην κινηθεί, αν δηλαδή αληθεύει αυτό που λένε ότι έλεγε ο κύριος Μπονάνος ή το Επιτελείο τέλος πάντων του κυρίου Μπονάνου, αυτοσυγκράτηση, τι έπρεπε να κάνει;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αν αυτά είναι αληθή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα δεν ξέρετε αν είναι αληθή; Λέω αν το είπε αυτό ο κύριος Μπονάνος ή το επιτελείο του;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να απαντήσω στα "εάν", σε υποθέσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν κάνω υπόθεση. Δεν είναι υπόθεση, πραγματική αυτή.

ΜΑΡΤΥΣ: Μα όταν μπαίνει το "εάν";

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ξέρω το "εάν" είναι υποθετικός σύνδεσμος.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είμαι καλός στη γραμματική, δεν σας διορθώνω...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλά είμαι εγώ, το ίδιο είναι. Το "εάν" σας το θέτω εγώ ως δεδομένο, ότι κάποιοι άνθρωποι έλεγαν

3/1Β ΒΠ 29.1.87

38

αυτοσυγκρατηθείτε. Και πάλι το ΓΕΕΦ είχε υποχρέωση να αμυνθεί χωρίς να σας ακούσει;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω ότι αυτοί είπαν αυτοσυγκρατηθείτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν θέλετε να απαντήσετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Μας έλεγαν τότε σε μια σύσκεψη, η Ελλάς να μην εμπλακεί σε πόλεμο και μας έλεγαν αυτοσυγκράτηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πότε έγινε η σύσκεψη αυτή που σας έλεγαν αυτοσυγκράτηση;

(δ)

Β
1/1 δ Α.Ι. 29-1-1987

39

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι τώρα ακριβώς ημερομηνίες. Θυμάμαι ήταν ο Τάσκα, ήταν ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο πρέσβυς ήταν, κάποιος άλλος Αμερικανός. Δεν τους ήξερα εγώ αυτούς, δεν ήξερα κανέναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Είχαν όμως ελευθέρα είσοδο στο Πεντάγωνο, αυτοί που δεν ξέρατε. Δεν είναι έτσι;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω αν είχαν ελευθέρα, δεν μπορώ να το πω. Στο Πεντάγωνο για να μπει ο οποιοσδήποτε, έπρεπε να έχει εντολή η πύλη να του επιτρέψει να μπει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό είναι για τους 'Ελληνες.

ΜΑΡΤΥΣ: Δηλαδή ξέφραγο αμπέλι ήταν το Πεντάγωνο;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ξέρω γω; Γιατί βλέπω ήρθε...

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οπως το λέτε, ελεύθερα τους αφήναμε και έμπαιναν και έβγαιναν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα για σταθείτε, δεν ήλθε ο Σίσκο εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηλθε, αλλά ο Σίσκο ήλθε κατόπιν προειδοποιήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός προειδοποίησε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Σίσκο πρώτα-πρώτα δεν μπορούσε να έλθει, αν δεν είχε άδεια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Από ποιόν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιόν ήθελε να επισκεφθεί. 'Ηθελε να επισκεφθεί τον Μπονάνο·

2/1 δ Α.Ι. 29-1-1987

40

Συνεννοείτο μαζί του ή κάποιος δικός του έπαιρνε το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και του έλεγε ότι θέλει να σε δει ο Σίσκο -τί ήταν- Υφυπουργός Εξωτερικών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Πόσες φορές ήλθε ο Σίσκο στο Πεντάγωνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω ακριβώς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Η κυβέρνηση τότε ακολουθούσε τον Σίσκο, τότε που ερχόταν στο Πεντάγωνο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θυμάμαι τέτοια πράγματα τώρα. Τέτοιες λεπτομέρειες που ν α θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Λεπτομέρεια είναι αν συνοδεύεται ο Υπουργός των Εξωτερικών της Αμερικής από τον Υπουργό των Εξωτερικών της Ελλάδος, στρατηγέ ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Τί να σας πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Κυπραίος ήταν μαζί -σας ρωτάω πιό καλύτερα- με τον κ. Σίσκο και τον Τάσκα ή δεν ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Πώς να το θυμάστε, αφού δεν υπήρχε.

Τώρα έγινε ό,τι έγινε. Είπατε ότι το ΓΕΕΦ είχε υποχρέωση να αμυνθεί και ότι καθυστέρησε να εφαρμόσει τα σχέδια,

ΜΑΡΤΥΣ: Είχαν σχέδια ωραία στην Εθνική Φρουρά.

3/1 δ Α.Ι. 29-1-1987

41

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τα σχέδια όμως δεν εφαρμόστηκαν.

ΜΑΡΤΥΣ: Και έγιναν δοκιμές και επιστράτευση δοκιμαστική. Και έβγαιναν έξω στους χώρους διασποράς και εν συνεχεία εδίνετο διαταγή να πάνε στους χώρους ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος ΜΠασαγιάννης): Μιλάτε για το 1965-1966 που είσασταν εκεί.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν αλλάζουν αυτά τα πράγματα από τη μία μέρα στην άλλη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλά. Έπρεπε να εφαρμοσθούν τα σχέδια αυτά, τα οποία λέτε ότι καθυστέρησαν να εφαρμοσθούν;

ΜΑΡΤΥΣ: Αφού ερωτούσαν απ' ότι έμαθα, τί θα κάνουν; Βάλλονται και ρωτάνε τί θα κάνουν ανώτατοι αξιωματικοί, αλλά και αξιωματικοί να είναι. Αυτό το ξέρει και ο τελευταίος στρατιώτης. Όταν τον κτυπήσει ο εχθρός, θα πέσει κάτω να αμυνθεί και να ρίξει και αυτός, γιατί αν δεν ρίξει θα σκοτωθεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τώρα το αποτέλεσμα όλης αυτής της ιστορίας ήταν θλιβερό. Έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, τραγικό. Βέβαια δεν ήταν και ωραίο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Όχι, "δεν ήταν και ωραίο". Ήταν τραγικό το αποτέλεσμα ή δεν ήταν; Πώς το βλέπετε τώρα εκ του αποτελέσματος πλέον;

4/1 δ Α.Ι. 29-1-1987

42

Πώς βλέπετε τη δράση και τη δική σας και του κ. Μπονάνου και της κυβερνήσεως, όπως τη λέτε σεις, και του Προέδρου της Δημοκρατίας, όπως τον λέτε εσείς; Πώς την βλέπετε όλη αυτή την ιστορία;

ΜΑΡΤΥΣ: Πώς τη βλέπω; Οι Τούρκοι αποφάσισαν να μπουν. Ήταν μία αποτυχία μάχης. Διότι, όταν επιτίθεσαι να καταλάβεις ένα ύψωμα, ξέρεις ότι θα επιτύχεις; Μπορεί να αναχαιτισθείς, μπορεί να σκοτωθείς, να τραυματισθείς και να μην κάνεις βήμα. Ήταν μία αποτυχία...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Απλώς;

ΜΑΡΤΥΣ: Η οποία μπορούσε να αποφευχθεί, αν τα σχέδια εφαρμόζονταν αμέσως. Εγώ αυτή την εντύπωση έχω. Βέβαια, δεν είμαι βέβαιος ότι θα αποκρούοντο, αλλά, αν εφαρμόζονταν σωστά τα σχέδια και αμέσως, ίσως ήταν διαφορετική η κατάσταση.

(Δ)

(δ)
1/1 Δ Κ.Β. 30.1.1987

43

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριοι συνάδελφοι, εγώ τελείωσα. Θέλει κάποιος συνάδελφος να ρωτήσει;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Και εμείς τελειώσαμε, κύριε Πρόεδρε.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, εγώ θα κάνω ερωτήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε, κύριε Κάππο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε μάρτυς, είπατε ότι αφορμή για το πραξικόπημα στην Κύπρο ήταν η επιστολή Μακαρίου προς Γκιζίκη.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Αυτή η επιστολή φέρει ημερομηνία 2 Ιουλίου. Αλλά από την κατάθεση του κυρίου Γεωργίτση, προκύπτει ότι ο κύριος Γεωργίτσης εκλήθη στην Αθήνα την 1η Ιουλίου.

ΜΑΡΤΥΣ: Η επιστολή τι ημερομηνία φέρει;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Έχει ημερομηνία 2 Ιουλίου στην Κύπρο. Άρα εδώ την πήραν στις 3 ή στις 4.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Και επεδόθη στον κύριο Γκιζίκη στις 4 το μεσημέρι, από τον κύριο Κρανιδιώτη.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω. Εγώ δεν είχα δικαίωμα να καλέσω κανένα από την Κύπρο.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Συμφωνώ. Σεις είπατε ότι μάθατε το πραξικόπημα

2/1 Δ Κ.Β. 30.1.1987

44

οκτώ μέρες πριν γίνει, οκτώ μέρες πριν τις 15 Ιουλίου. Έτσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ: Το έμαθα την Κυριακή. Ναι, είναι οκτώ μέρες πριν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Εδώ όμως, στις 2 Ιουλίου ο Μπονάνος, όταν τον ρώτησε ο Γεωργίτσης ποιός ξέρει για το πραξικόπημα, είπε ότι το ξέρει και ο Αρχηγός Στρατού Γαλατσάνος. Αυτό το είπε στις 2 Ιουλίου. Είπε δηλαδή ο κύριος Μπονάνος, ότι στις 2 Ιουλίου ξέρατε και σεις για το πραξικόπημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το ήξερα , ούτε έλαβα μέρος σε καμμία σύσκεψη αποφάσεως για το πραξικόπημα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Εδώ καταθέτουν και ο κ.Παπανικολάου και ο κ. Αραπάκης, ότι στις 20 Ιουλίου, που έγινε η σύσκεψη με τον Τάσκα και τον Σίσκο, ήσασταν εκεί. Έτσι δεν είναι; Το είπατε προηγουμένως.

ΜΑΡΤΥΣ: Έγιναν πολλές συσκέψεις. Τώρα σε ποιά λέτε...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Τότε που ήταν ο Σίσκο και ο Τάσκα, ανήμερα στις 20 Ιουλίου. Το θυμάστε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ ξέρω ότι ήταν κάποιοι Αμερικάνοι. Τώρα, ποιοί ήταν...

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Μάλιστα. Ακούσατε εκεί τον Ιωαννίδη να λέει, όπως καταθέτουν ο κ. Αραπάκης και ο κ. Παπανικολάου, ότι οι Αμερικάνοι εξαπάτησαν τη χούντα, τον Ιωαννίδη, κι'ότι θα κηρύξει πόλεμο;

3/1 Δ Κ.Β. 30.1.1987

45

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό δεν το άκουσα. Ξέρω ότι είχε βγεί από την αίθουσα ο Ιωαννίδης νευριασμένος και κάτι μουρμούριζε. Αλλά τι είπε δεν ξέρω.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Δεν ξέρετε τίποτα.

Πήρατε μέρος στη σύσκεψη που έγινε στις 23 Ιουλίου, για να παραδοθεί η εξουσία στους πολιτικούς;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ποιός αποφάσισε την παράδοση της εξουσίας στους πολιτικούς;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό το είχε αποφασίσει ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, ο οποίος κάλεσε τους Αρχηγούς- δεν ξέρω αν μας κάλεσε ιδιαιτέρως έναν-έναν - και είπε ότι πρέπει να αποφασίσουμε για την μεταπολίτευση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ναί, αλλά πώς ο Κίσσινγκερ, ο Υπουργός Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, είχε δηλώσει την παραμονή ότι θα γίνει μεταπολίτευση στην Ελλάδα; Το ξέρατε, το ακούσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ξέρω εγώ τι έλεγε ο Κίσσινγκερ και αν το έλεγε τότε, ή τα έγραψαν οι εφημερίδες; Δεν ξέρω τι είπε ο Κίσσινγκερ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Μάλιστα. Είπατε για τον Μακάριο και τον κ. Μαύρο ότι ζήτησαν από τις εγγυήτριες δυνάμεις να επέμβουν στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

4/1 Δ Κ.Β. 30.1.1987

29.1.87

46

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Ναί, αλλά δεν είχε επέμβει ήδη η χούντα στην Κύπρο και οι Τούρκοι; Διότι, αυτά ειπώθηκαν μετά τις 23 Ιουλίου, αλλά τότε είχε γίνει ο Αττίλας 1 .

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιά επέμβαση έγινε;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Οι Τούρκοι είχαν επέμβει και είχαν καταλάβει ήδη ένα μεγάλο τμήμα και είχαν δημιουργήσει προγεφύρωμα στην Κύπρο.

ΜΑΡΤΥΣ: Μα, αυτό είχε γίνει πριν από χρόνια.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Όχι, κύριε μάρτυς. Ο Μαύρος μετά τις 23...

ΜΑΡΤΥΣ: Προγεφυρώματα είχαν κάνει οι Τουρκοκύπριοι ή οι Τούρκοι;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Οι Τούρκοι.

ΜΑΡΤΥΣ: Πότε κάνανε τα προγεφυρώματα;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ: Στις 20, 21 και 22 του μηνός.

Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Παγορόπουλος έχει το λόγο.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε μάρτυς, είπατε ότι εάν εφηρμόζοντο τα σχέδια σωστά, θα είχε αποκρουσθεί η τουρκική εισβολή.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να το πω με βεβαιότητα.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Σύμφωνοι. Πέστε μου σας παρακαλώ, στα σχέδια

47

μέσα ήταν και η αποστολή αεροπλάνων και υποβρυχίων από την Ελλάδα; Θυμάστε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το σχέδιο έλεγε ένα υποβρύχιο και κάτι αεροπλάνα, τα οποία θα πήγαιναν για εφ'άπαξ επιδρομή. Και μάλιστα, επειδή δεν έφθαναν τα καύσιμα, είχαν εντολή να πάνε να προσγειωθούν στο Λίβανο, μου φαίνεται, ή να εγκαταλείψουν οι χειρισταί τα αεροσκάφη και να πέσουν με τα αλεξίπτωτα.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτό το υποβρύχιο και τα αεροπλάνα, γιατί δεν πήγαν; Ξέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Τα υποβρύχια διετάχθησαν και ο Αραπάκης πρότεινε στον Αρχηγό Ενόπλων Δυνάμεων να πάνε 2 υποβρύχια, τα οποία διετάχθησαν να φύγουν μου φαίνεται στις 20 του μηνός το πρωΐ, κ.λ.π. Και έφυγαν τα υποβρύχια. Αλλά έπλεαν, όπως φαίνεται, αργά. Διότι στις 21 άκουσα ότι βρισκόντουσταν νοτίως της Αμοργού και πήγαιναν αργά, διότι εκινούντο εν καταδύσει. Η αεροπορία τότε...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Ποιός διέταξε να γυρίσουν αυτά τα υποβρύχια;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήμουν παρών, όταν εδίδοντο οι διαταγές, αλλά τα υποβρύχια έπαιρναν διαταγές από τον Αρχηγό Ναυτικού. Κι'ο Αρχηγός Ναυτικού, αφού είχε διαταγές να τα στείλει, δεν μπορύσε να τ'ανακαλέσει μόνος

6/1Δ. (Ε.Σ.) 29.1.1987

48

του. Απ'ό,τι ξέρω, από τις συζητήσεις που έγιναν, ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων διάταξε τον Αραπάκη να τα γυρίσει.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Τα αεροπλάνα γιατί δεν πήγαν;

ΜΑΡΤΥΣ: Τα αεροπλάνα διετάχθησαν να κινηθούν και είχαν φθάσει στη Κρήτη -άργησαν κι'αυτά να φθάσουν εκεί πέρα- και μετά αποφάσισαν να σταλούν τα φάντομς, τα οποία καθυστέρησαν πολύ και δεν πρόλαβαν να ενεργήσουν.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Δηλαδή,από αυτά που λέτε εδώ, προκύπτει ότι δεν εφηρμόσθη το σχέδιο που προεβλέπετο.

ΜΑΡΤΥΣ: Πώς δεν εφαρμόσθηκε το σχέδιο;

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αφού δεν πήγαν τα υποβρύχια, ούτε τα αεροπλάνα, πώς θα αμυνόταν η Φρουρά εκεί κάτω;

ΜΑΡΤΥΣ: Το θέμα είναι ότι διετάχθη η εφαρμογή του σχεδίου. Αν δεν εφηρμόσθη κατά την εκτέλεση...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Με συγχωρείτε. Αφού μας λέτε ότι ο ίδιος ο ΑΕΔ διέταξε τα υποβρύχια να γυρίσουν πίσω και τ'αεροπλάνα να μην πάνε, από κει και πέρα πώς εφηρμόσθη το σχέδιο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχω ίδιαν αντίληψη γι'αυτό το θέμα...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτός που διέταξε, δηλαδή, απλώς διέταξε.

7/1Δ. (Ε.Σ.) 29.1.1987

49

ΜΑΡΤΥΣ: Κι'εγώ διαβάζω τις εφημερίδες ,που λένε ότι ο Αρχηγός είπε "εγώ τα διέταξα".

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Μάλιστα. Δεν έχω τίποτε άλλο, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Λιαροκάπης έχει το λόγο.

(ΠΑ)

Δ 1/1 ΠΑ (ΧΜ) 29.1.87

50

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ηταν νόμιμη η εξουσία της Κυπριακής Δημοκρατίας και του Μακαρίου στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, αφού είχε εκλεγεί.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εγιναν απόπειρες εναντίον του Μακαρίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Άκουσα ότι έγιναν. Μάλιστα δικάστηκε και ένας αξιωματικός.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Εγιναν κλοπές όπλων πρό του πραξικοπήματός;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιά εποχή;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Το 1972-73-74.

ΜΑΡΤΥΣ: Από τις εφημερίδες διάβασα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και όπως είπατε έγιναν και σχεδιασμοί αποπείρας εναντίον του καθεστώτος της Κύπρου; Το είπατε ο ίδιος.

ΜΑΡΤΥΣ: Οχι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Από τα δύο πρώτα σκέλη ο Μακάριος και η Κυπριακή Δημοκρατία δικαιούνταν να λάβουν όλα τα μέτρα άμυνας και ασφάλειάς τους;

ΜΑΡΤΥΣ: Ολοι οι ανώτατοι λαμβάνουν μέτρα ασφαλείας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Είπατε για τον πόθο του Ελληνισμού, την ένωση και επειδή είσαστε αρχηγός του ΓΕΣ η Ενωση μετά ήταν εφικτή ή ανέφικτη; Δηλαδή οι μεγάλες δυνάμεις επέτρεπαν να γίνει η ένωση ολόκληρης της

2/1 ΠΑ (ΧΜ) 29.1.87

51

Κύπρου με την Ελλάδα;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να ξέρω τι σκέπτονταν οι Τούρκοι και οι άλλες δυνάμεις. Εγώ ξέρω ότι γίνονταν διάφορα σχέδια στα οποία ο Μακάριος αντέδρασε. Θυμάμαι είχα παρακολουθήσει το λόγο του Γεωργίου Παπανδρέου στη Θεσ/νίκη που έλεγε "η Ενωση είναι κοντά μας, έρχεται".

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Στην πορεία των πραγμάτων η Ένωση έγινε εφικτή ή ανέφικτη; Αν ξέρετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ 'Οταν λέτε ένωση, εννοείτε ολόκληρο το νησί ή διπλή ένωση και διχοτόμηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ξέρω την ορολογία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Δηλαδή ο πόθος μας ήταν να κόψουμε την Κύπρο στα δύο, μισή εμείς και μισή οι Τούρκοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Πόθος μας ήταν να ενωθεί ολόκληρη η Κύπρος. Γι αυτό αγωνίστηκε και ο Μακάριος και ο Γρίβας εναντίον των Άγγλων για να διώξουν τους κατακτητές.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Η Τούρκικη απειλή, αν ξέρετε, σαν αρχηγός του ΓΕΣ ήταν πάντοτε πραγματική, παρούσα και άμεση, δηλαδή οι Τούρκοι είχαν το μάτι τους στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς το είχαν. Μήπως δεν έχουν στο μάτι και την Ελλάδα;

3/1 ΠΑ (ΧΜ) 29.1.87

52

Το μάτι τους αυτοί το έχουν παντού.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Μήπως περίμεναν πάντοτε να βρούν κατάλληλη ευκαιρία και αφορμή;

(ΓΡ)

(ΠΑ) 1/1 ΓΡ Φ.Τ. 29.1.87

53

ΜΑΡΤΥΣ : Πού να ξέρω εγώ τι σκεπτόντουσαν;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Κύριε Λιαροκάπη, νομίζω ότι πρέπει να τελειώσατε.

Νομίζω ότι τελειώσαμε με τον μάρτυρα.

Παρακαλείται ο κύριος γραμματεύς να συνοδεύσει τον κύριο Γαλατσάνο εκτός της αιθούσης.

Κύριε Γαλατσάνο, το βράδυ ή αύριο η καταθεσή σας θα έχει αποστενογραφηθεί και θα πρέπει να έρθετε εδώ στην αίθουσα 143, να μπορέσετε να διορθώσετε ότι λεκτικά σφάλματα υπάρχουν και να την υπογράψετε.

ΜΑΡΤΥΣ : Θα σας παρακαλούσα πάρα πολύ επειδή έχω πάθει αυτά τα εγκεφαλικά επεισόδια και δύσκολα μετακινούμαι, δεν μπορώ να περπατάω, τέλος πάντων, έχω προβλήματα, δεν μπορώ να διαβάσω....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Τότε να είναι και η γυναίκα σας εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ : Μήπως μπορούσε να έρθει ο υπάλληλος της Βουλής να μου τα φέρει μέχρι το σπίτι μου, να καθήσουμε εκεί μαζί, με την ησυχία μας.....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Συμφωνεί η επιτροπή;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ : Μάλιστα-μάλιστα.

2/1 ΓΡ Φ.Τ. 29.1.87

54

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Σύμφωνοι, σύμφωνοι κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ : Σας λέω ότι διαβάζω εφημερίδα και ζαλίζομαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Εντάξει, εντάξει κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ : Εδώ μου έλεγε ο κόσμος και ο κοσμάκης μην πας κλπ. Εγώ λέω δεν κάνω πίσω ποτέ. Πάντοτε ήμουνα μπροστά. Αυτό το ξέρουν όλοι. 'Εχω να φανταστείτε 24 παράσημα και μετάλλια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Να μην γραφούν αυτά στα πρακτικά.

ΜΑΡΤΥΣ : Δεν χρειάζεται να γραφούν αυτά.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ : Θα γραφούν κύριε μάρτυς!

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Γράψτε τα.

ΜΑΡΤΥΣ : 'Εχω προαχθεί επ ανδραγαθεία. 'Εχω μολύβια στο πόδι μου γερμανικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Να πάτε στο καλό.

ΜΑΡΤΥΣ : Ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Και εμείς κύριε Γαλατσάνο.

ΜΑΡΤΥΣ : Σας ευχαριστώ πάρα πολύ, γιατί η συμπεριφορά όλων από την είσοδό μου μέχρις εδώ υπήρξε άψογος από όλους. Και αυτό τιμά την Ελληνική Βουλή και όλους εσάς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Εάν θα θέλατε να διορθώσουμε λίγο το πράγμα. Δεν μας τιμά εμάς. Εμείς κάνουμε απλώς το καθήκον μας.

3/1 ΓΡ Φ.Τ. 29.1.87

55

Τιμά την Ελληνική Δημοκρατία.

ΜΑΡΤΥΣ : Μου έκανε εντύπωση και το είπα και στον υπάλληλο ότι πρώτη φορά μπαίνω σε γραφείο δημόσιας υπηρεσίας και προσφέρουν κάθισμα. Στα άλλα καθόμαστε όρθιοι. Πας στην εφορία, όχι όρθιος, αλλά στο ένα πόδι κάθεσαι και σε άλλα γραφεία. Γι'αυτό μου έκανε εντύπωση και ευχαρίστησα τους υπαλλήλους κάτω. Με έβαλαν στο γραφείο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ευγενέστατοι οι κύριοι. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Να πάτε στο καλό κύριε Γαλατσάνο.

(Στο σημείο αυτό ο κ. γραμματεύς συνοδεύει τον μάρτυρα εκτός αιθούσης.)

Κύριοι συνάδελφοι, ο κύριος Λιβανός ζητάει το λόγο, ένα αυτό. Και δεύτερον ο κύριος Σιαπκαράς, τον οποίο έχουμε για δεύτερο μάρτυρα σήμερα θα έρθει στις 12.45. Και την άλλη φορά είχα παρακαλέσει τους συναδέλφους να παραιτηθούν από την εξέταση του μάρτυρος διότι δεν έβλεπα τι το σπουδαίο έχει να πει.

(Κ)

(ΧΡ)1/1 Κ. Β.Τ. 29-1-87

56

Στις 1 παρά τέταρτο θα έλθει και στη 1 η ώρα να φύγει. Μάλιστα επικοινώνησε τηλεφωνικώς και ζήτησε και άνεση χρόνου για να μπορεί να απαντήσει.

Παρακαλώ τον κ. Λιβανό να λάβει το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, θέλω να πω δυό πράγματα. Το μεν πρώτο αφορά τη σημερινή εξέταση του μάρτυρος. Προσωπικά εγώ τον μάρτυρα τον θεωρώ ανύπαρκτο, διότι η κατάσταση την οποία ενεφάνισε και εισερχόμενος και απαντών σ'αυτά τα οποία ερωτήσατε, δείχνουν ότι ο άνθρωπος δεν έχει την ικανότητα του μαρτυρείν. Αρα μπορεί ανετότατα από οιονδήποτε να προσβληθούν αυτά τα οποία είπε. Γι'αυτό τον λόγο ακριβώς, χωρίς να θέλω να θίξω κανένα, σας παρακαλώ, δεν τον ερώτησα. Αυτό θέλω να γραφεί στα πρακτικά. Επομένως, δεν ερώτησα γι'αυτό το λόγο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Να γραφεί για όλους αυτό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Το δεύτερο θέμα, κ. Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Σταθείτε στο πρώτο θέμα. Τον είχαμε καλέσει και δεν ξέραμε σε ποιά κατάσταση βρίσκεται, αλλα εν πάση περιπτώσει δεν είχαμε και κανένα πιστοποιητικό ψυχιάτρου που να λέει ότι δεν είναι ικανός να μαρτυρήσει.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Το διευκρίνησα αυτό, το είπα για τον εαυτό μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Για τον εαυτό σας, αλλά δι'αυτού του

2/1 Κ. Β.Τ. 29-1-87

57

τρόπου κατ'αντιδιαστολή, θιγόμαστε εμείς, οι οποίοι τον ερωτήσαμε.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Έκανα και την παρένθεση, παρακαλώ να μη θιγεί κανείς, το προέβλεψα και αυτό κ. Πρόεδρε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ.Κύριε Πρόεδρε,όταν ο κ. Λιβανός παρακαλεί να μη θιγεί κανείς,δεν πρέπει να θιγεί κανείς με αυτά που λέγει;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Ο κ. Λιαροκάπης έχει το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Δεν τελείωσα ακόμη, κ. Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Συγνώμη κ. Λιαροκάπη δεν τελείωσε ακόμη ο κ.Λιβανός, έχει και δεύτερο θέμα .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Εκτός αν θέλετε να τελειώσει πρώτα αυτό το θέμα και να μπω μετά στο δεύτερο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Όχι, να έλθετε στο δεύτερο θέμα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Κύριε Πρόεδρε, με κατάπληξη αυτή τη στιγμή βλέπω ότι τα πρακτικά τα οποία διόρθωσε ο μάρτυς Καρούσος είναι αλλοιωμένα σε όλες τις σελίδες.Παρακαλώ να το δείτε και εσείς .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης). Το παρετήρησα και εγώ ότι έχει πάρα πολλές παραπομπές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Δεν είναι παραπομπές, αλλάζει η έννοια του κειμένου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Πέστε μου ποιά είναι η παραπομπή που αλλάζει την έννοια του κειμένου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Να πω απ'ότι θυμούμαι, ένα απ'όλα. Όταν λέγει ο

3/1 Κ. Β.Τ. 29-1-87

58

μάρτυρας :Για να μην δημιουργηθούν εντυπώσεις και μετά το διορθώνει εις "εσφαλμένας εντυπώσεις" —————— Η απορίες και μετά εις "ορισμένες εσφαλμένες εντυπώσεις" αλλάζει τελείως η έννοια! Άλλο η απορία και άλλο εσφαλμένες εντυπώσεις, διότι αλλάζει το νοήμα και ως προς την ερώτηση. Διότι, όταν λές "απορία" είναι "απορία" και όταν λές "εσφαλμένη εντύπωση" είναι ότι διαψεύδη ο μάρτυς αυτό το οποίο είπα εγώ. Δεν είμαι εγώ ο ερωτών, απλώς παρατηρήσεις κάναμε με τους συναδέλφους κυρίους Δασκαλάκη και Παγορόπουλο. Και αυτό θα το δούν και οι άλλοι συνάδελφοι. Αλλάζει ουσιαστικά το νοήμα.

Και δεν κατανοώ τι είδους έλεγχο κάνει η Γραμματεία όταν τα παραλαμβάνει .Στη Βουλή ερωτά ο Πρόεδρος της Βουλής προ της ενάρξεως των συνεδριάσεων, εάν εγκρίνονται τα πρακτικά. Εγω προσωπικά δεν είμαι διατεθειμένος αυτά τα πρακτικά να τα δεχθώ και δεν τα εγκρίνω και διαχωρίζω τη θέση μου. Και πάλι ως προς τον εαυτό μου, χωρίς να θίξω κανένα. Δεν είναι πρακτικά αυτά. Αυτά τα δυο σημεία ήθελα να θίξω .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Τι άλλες παρατηρήσεις έχετε να κάνετε;

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Πολλές κ. Παυλίδη ,πάρτε τα πρακτικά κάντε το κόπο και δέστε τα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Ο κ. Λιαροκάπης παρακαλείτε να λάβει το λόγο.

4/1 Κ. Β.Τ. 29-1-87

59

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ.Κύριε Πρόεδρε, είμαι νομίζω ομότιμο και ισότιμο μέλος της επιτροπής. Είμαι και εγώ, όπως και εσείς, δικηγόρος της επαρχιακής Ελλάδας .Ο μάρτυς ήταν αρχηγός του ΓΕΣ. Δεν τελεί υπό δικαστική απαγόρευση, ούτε υπό δικαστική αντίληψη. Έπαθε λέγει ο άνθρωπος και να ζήσει ορισμένα εγκεφαλικά επεισόδια, τα οποία του επέφεραν μια σχετική απώλεια μνήμης. Όπως παρατηρήσατε ήταν σε θέση, χωρίς να τον ερωτήσετε, να καταθέσει ότι ο οποιος στρατιώτης υφίσταται επίθεση, δικαιούται αμέσως το να αμυνθεί χωρίς να περιμένει διαταγές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης).Υποχρεούται, είπε.

(Ν)

(Κ)

1/2 Ν. ΒΖ 29-1-87

60

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Και ήταν σε θέση να κάνει την διάκριση ότι η επέμβασή μας στην Κύπρο ήταν απλά εσωτερικό ζήτημα της Ελλάδος. Δηλαδήότι τον συνέφερε και ήθελε να πεί, το είπε. Συνεπώς εθεώρησα χρέος μου και στοιχειώδη υποχρέωσή μου να τον ρωτήσω και νομίζω ότι ορθώς έπραξα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και εγώ νομίζω ότι ορθώς επράξατε και νομίζω - γιατί μπορεί να παρουσιαστεί και άλλη τέτοια περίπτωση- ότι δεν είμαστε υποχρεωμένοι να μεταβληθούμε σε ψυχιάτρους για να εξετάσουμε μάρτυρες. Εδώ καλείται ένας μάρτυς, ως εκ της ιδιότητός του. Δεν τον καλώ από νευρολογική κλινική, ούτε από το Δαφνί. Τον καλώ από το σπίτι του.

Γι'αυτό όλοι οι συνάδελφοι υπήρξαν συγκρατημένοι στις ερωτήσεις τους. Βέβαια εγώ στην αρχή μπορεί να υπήρξα λίγο αυστηρός, αλλά δεν είχα καταλάβει περί τίνος πρόκειται. 'Οταν είδα ότι συνόδευε αμνησία τον μάρτυρα, περιόρισα και εγώ τις ερωτήσεις. 'Ομως δεν είναι δυνατόν κύριε Λιβανέ να παρουσιαζόμαστε εκ των υστέρων.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. 'Οχι, εκ των υστέρων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα, εκ των υστέρων παρουσιάζεστε. Να κάνετε ένσταση κατά την εξέταση του μάρτυρα.

2/2 Ν. ΒΖ 29-11-87

61

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Και με τον κ. Παναγιωτόπουλο και με τον κ. Βαρβιτσιώτη και με τον κ. Παγορρόπουλο και με τον κ. Αντιπρόεδρο, είχαμε την ίδια εντύπωση. Αυτό παρακαλώ να διορθωθεί στα πρακτικά και προσωπικά σας παρακαλώ να το ανακαλέσετε. Δεν παρεσύρθην. Πολύ πριν αρχίσει την κατάθεσή του ο μάρτυς, είχαμε συμφωνήσει οι συνάδελφοι και παρακαλέσαμε τον κ. Αντιπρόεδρο να σας πεί ότι θα πρέπει να φύγει ο μάρτυς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Επίσημα δεν υπάρχει καμμία απόδειξη ότι ο μάρτυς είναι ανίκανος να καταθέσει. Επομένως αδίκως δημιουργούμε πρόβλημα. Ηρωτήθη ο μάρτυς, απάντησε όπως απάντησε, μερικοί κρίναμε ότι δεν μπορούμε να βασισθούμε στην κατάθεσή του και άλλοι πάλι έκριναν ότι μπορούν να βασισθούν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Να γραφεί λοιπόν στα πρακτικά ....

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Να μην γραφεί στα πρακτικά τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν ξέρω, αυτό είναι θέμα δικό σας.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Δεν ξέρω άν προσέξατε, αλλά ο μάρτυρας πριν αποχωρήσει είπε ότι δεν διαβάζω εφημερίδα γιατί ζαλίζομαι. Ξέρετε τί θα πεί αυτό; Ένας άνθρωπος που ζαλίζεται όταν διαβάζει εφημερίδα δεν μπορεί να καταθέσει εδώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και εγώ όταν βλέπω τηλεόραση κοιμάμαι

3/2 Ν. ΒΖ 29-1-87

62

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Κύριε Πρόεδρε ο κ. Λιβανός έχει κατά το ήμισυ δίκιο. Και έχει δίκιο κατά τούτο, κύριε Πρόεδρε. Όταν κάποτε στο μέλλον, ύστερα από πολλά χρόνια αυτά τα πρακτικά βγούν στην δημοσιότητα, θα γεννηθεί η απορία σε κείνον που τα διαβάζει γιατί η Επιτροπή ενώ εξήντλησε άλλους μάρτυρες με σειρά ερωτήσεων και πολυώρους εξετάσεις, γιατί τον αρχηγό στρατού της εποχής εκείνης μέσα σε μια ώρα τελείωσε την κατάθεσή του.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Και χωρίς ερωτήσεις.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Άρα είναι λογικό να τεθεί ότι τα μέλη που δεν ερώτησαν το έκαναν γιατί επίστεψαν ή γιατί έχουν την γνώμη ότι δεν ήταν σε πλήρη διαύγεια, συνεπεία των εγκεφαλικών επεισοδίων, να καταθέσει ο μάρτυς. Αυτό δεν μειώνει αυτούς που ρώτησαν, αλλά καλύπτει αυτούς που δεν ερώτησαν. Εγώ πιστεύω, και γι'αυτό δεν ρώτησα τίποτα, ότι σείς καλύψατε το θέμα κύριε Πρόεδρε και η αντίδραση του μάρτυρα δεν ήταν εκείνη την οποία ανέμενα και η οποία θα ήταν διαφωτιστική για μένα. Άλλωστε γι'αυτό δεν έκανα ερωτήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κ. Ζακολίκος έχει τον λόγο.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ. Κύριοι συνάδελφοι, ζήτησα το λόγο γιατί πιστεύω ότι υπάρχει ένα πρόβλημα στα πρακτικά, όπως το έθεσε ο κ. Λιβανός. Αντιμετωπίζουμε την περίπτωση τί γίνεται όταν ένας μάρτυρας προκειμένου να υπογράψει τα πρακτικά συμπληρώνει με παραπομπές μερικές απαντήσεις που έδωσε.

ΑΚ

(Ν)

1/2 Α.Κ. Κ.Β. 30.1.1987

63

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Έχουμε πολλές περιπτώσεις τέτοιες.

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Δεν νομίζω ότι είναι πάρα πολλές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Βασικά είναι ασήμαντες. Προσθέτει την λέξη "και", αφαιρεί το "δεν", γράφουν το σώμα ολογράφως τα πραγματικά και /σε παραπομπή το "α."

Δηλαδή, βασικά είναι ασήμαντες. Αυτή την παρατήρηση τώρα που έκανε ο κύριος Λιβανός που είπε ότι ήταν εσφαλμένες κ.λ.π, εγώ δεν το βρίσκω πολύ σημαντικό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ούτε εγώ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Δεν μου απαντήσατε, κύριε Αντιπρόεδρε. Υπάρχουν άλλες καταθέσεις με διορθώσεις τέτοιες;

ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ: Δεν νομίζω, ότι δημιουργήθηκε άλλο τέτοιο πρόβλημα, όπως αυτό με τον κύριο Καρούζο. Αλλά το πρόβλημα είναι υπαρκτό με την εξής μορφή. Τι θα κάνουμε, θα απαγορεύουμε στον μάρτυρα, που υπογράφει, να βελτιώσει την κατάθεσή του ; Θα του πούμε, δεν το είπες έτσι και το είπες αλλιώς; Και τι θα κάνουμε εκείνη την στιγμή; Δηλαδή, θα πρέπει να υπάρχει η παρουσία του Προεδρείου, στις ώρες αυτές, στις πέντε που κάνει για να διορθώσει τα πρακτικά, να φέρνουμε μαγνητοταινίες και να κάνουμε διαπίστωση; Δεν μπορεί να γίνουν αυτά τα πράγματα.

2/2 Α.Κ. Κ.Β. 30.1.1987

64

Εγώ προτείνω τα εξής: να αφήνουμε τον μάρτυρα να κάνει τις όποιες διορθώσεις θέλει και αυτές τις διορθώσεις, ή τις αλοιώσεις του περιεχομένου να αξιολογηθούν στο τελικό πόρισμα, ή στην δικαστική αρχή, όταν θα έρθουν τα πρακτικά. Δεν έχουμε άλλο τρόπο να παρέμβουμε εμείς.

Θα πει δεν υπογράφω, δεν το είπα έτσι. Πρέπει να κάνετε μία διαδικασία, να τον πείσετε, ότι από το μαγνητόφωνο προκύπτει αυτό.

Αν πιστεύετε ότι έχουμε την δυνατότητα να κάνουμε μία τέτοια διαδικασία, να το ακούσουμε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Επειδή το πρόβλημα τέθηκε με την κατάθεση μόνο του κυρίου Καρούζου ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπάρχουν πολλοί που κάνουν παραπομπές.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Βεβαίως, θα κάνουν διορθώσεις και εμείς κάνουμε στα πρακτικά ορισμένες διορθώσεις, άλλοι κάνουν περισσότερες και άλλοι λιγότερες. Είδα πρακτικά διορθωμένα ενός συναδέλφου που είχε βάλει ολόκληρες φράσεις, οι οποίες βεβαίως δεν θα είχαν λεχθεί.

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΑΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ: Ήθελε να τις πει. Ήτο "εν διανοία" λέει το Ευαγγέλιο.

3/2 Α.Κ. Κ.Β. 30.1.1987

65

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μου ήλθε η πληροφορία από την Γραμματεία, ότι π.χ. ο Παλαΐνης θέλησε να κάνει διορθώσεις έξω από τα όσα είχε πει και η Γραμματεία του πήγε τις κασέτες και κατόπιν αυτού απέσυρε το αίτημά του. Δηλαδή, η παρακολούθηση δεν μπορεί να είναι γύρω από μία λεξη τώρα.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Εγώ θα έλεγα, κύριε Πρόεδρε, αυτό που έκανε η Γραμματεία στην κατάθεση Παλαΐνη, εάν υπάρξουν καί άλλα περιστατικά στο μέλλον, να τα επαναλάβει. Να προσκομίζει τις μαγνητοταινίες , να λέει αυτά είπατε κύριε μάρτυς και μόνο λεκτικές διορθώσεις μπορείτε να κάνετε και όχι να προσθέσετε νέες έννοιες.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Εγώ συμφωνώ με την γνώμη του κυρίου Ζακολίκου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Θα πρέπει και οι συνάδελφοι να λάβουν γνώση όλων των πρακτικών και να σταματήσουν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των συναδέλφων όλων των κομμάτων. Οι διάφορες συγκρούσεις που γίνονται. Υπάρχουν διαφορές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Φωτόπουλε, πρέπει να καταλάβετε το εξής. Δεν θα είχα καμμία αντίρρηση να διαγράφονται ορισμένα πράγματα. Μάλιστα θα ήθελα να ζητήσω και συγγνώμη από τον κύριο

4/2 ΑΚ Α.Ι. 29-1-1987

66

Παναγιώτοπουλο, διότι μου είχεπει να μη γραφεί κάτι στα Πρακτικά και του είπα "ναι". Αλλά γράφτηκαν αυτά και υπογράφτηκαν και από τον μάρτυρα. Αν εγώ ήμουν να υπογράψω και ο γραμματέας, βεβαίως θα μπορούσαμε να πούμε ότι υπό την κρίση της επιτροπής το διαγράφουμε. Όταν όμως έχει την υπογραφή του μάρτυρος δεν μπορούμε πλέον να κάνουμε διαγραφές διότι άπαξ και υπεγράφη από τον μάρτυρα η κατάθεση, είναι πλαστογραφία. Είναι έτσι κύριε Λάσκαρη;

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΛΑΣΚΑΡΗΣ: Σωστά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Θα πρέπει να προσέχουν, οι κύριοι συνάδελφοι, τί λένε. Δεν μπορεί να τα διαγράφουμε μετά από τα Πρακτικά. Ορθότατα παρατηρήσατε και είναι στα πρακτικά, στον κ. Φωτόπουλο ότι κατέστη συνήγορος του μάρτυρα. Πολύ καλώς μένει στα Πρακτικά. Ας μην καθίστατο συνήγορος. Δεν μπορεί την ώρα που ρωτάμε εμείς να διαμαρτύρεται, επειδή είναι πατριώτης του κ.λ.π. Και αφορά και σε υμάς, κύριε Παναγιώτόπουλε, διότι είπατε μερικές κουβέντες και φύγατε. Δεν είδατε όμως τί σας είπα εγώ μετά και έπρεπε να το δείτε.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Έχω τη γνώμη ότι αν αυτά τα Πρακτικά κυκλοφορήσουν, δεν θα είναι σωστό γι το επίπεδο των βουλευτών, των συναδέλφων, οιουδήποτε κόμματος.

5/2ΑΚ (Ε.Σ.) 29.1.1987

67

Εγώ προχθές είπα, πράγματι, ότι με τις μεθοδευμένες ερωτήσεις του, ο κ. Λιβανός, πού θέλει να οδηγήσει τον φάκελλο;

Αυτό, όμως, υποτίθεται ότι αν γραφεί στα πρακτικά, θα φαίνεται ότι δημιουργούνται μεταξύ συναδέλφων διαφορές, οι οποίες δεν έχουν κάποιο σκοπό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σας ρωτώ, κύριε Φωτόπουλε, μπορεί να μη γραφεί; Ξέρετε πόσα πρακτικά γράφονται την ημέρα; Διακόσιες σελίδες.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Λέτε ορισμένες κουβέντες, κύριε συνάδελφε, τις οποίες δεν ζυγίζετε. Και το κάνατε και προχθές εις βάρος του κ. Δασκαλάκη, ρωτώντας τον για τον ανασχηματισμό. Τώρα εκείνος είναι μεγαλόθυμος. Εγώ δεν είμαι.

(Θόρυβος - διαμαρτυρίες).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ να μην γράφονται τίποτα στα πρακτικά. Δίδω εντολή στους κ. στενογράφους να μη γράφονται ούτε όσα λέγει ο κ. Φωτόπουλος, ούτε όσα λέγει ο κ. Λιβανός. Παρακαλώ να το δεχθείτε, για να τελειώνουμε.

(Στο σημείο αυτό, διακόπτεται η τήρηση πρακτικών).

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Το λόγο, επί προσωπικού θέματος, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αφού είναι επί προσωπικού, έχετε το λόγο.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριοι συνάδελφοι, νομίζετε αλήθεια, όσο και εσείς

6/2ΑΚ (Ε.Σ.) 29.1.1987

68

κύριε Πρόεδρε, ότι όταν ένας βουλευτής λέει στον άλλον, "που θέλετε να οδηγήσετε τον φάκελλο", δεν αποτελεί προσωπικό θέμα;

Ειλικρινά λέτε ότι ο υπαινιγμός αυτός δεν είναι βαρύτατος;

Αυτό μου είπε ο κ. Φωτόπουλος.

Εφόσον, λοιπόν, ο κ. Φωτόπουλος διερωτάται, για το που θέλω να οδηγήσω τον φάκελλο, ασφαλώς έχει αμφιβολία, περί του ότι θέλω να οδηγήσω τον φάκελλο στην αλήθεια. Και "οδηγεί" κανείς όταν θέλει δόλια να "οδηγήσει". Διότι ο φάκελλος οδηγείται μόνος του.

Άρα, καταγγέλλω για δολιότητα, τον κ. Φωτόπουλο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Φωτόπουλος έχει το λόγο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αν γράφονται στα πρακτικά αυτά, θα ήθελα να μιλήσω. Αν δεν γράφονται απαξιώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Γιατράκος έχει το λόγο.

(ΒΑ)

(ΑΚ)
1/1ΒΑ (Ε.Σ.) 29.1.1987

69

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα πρότεινα μεταξύ των δύο διαφωνούντων συναδέλφων, να υπάρξει μία συζήτηση και να μη γραφεί τίποτα απ'αυτά στα πρακτικά και να δοθούν αμοιβαίες εξηγήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα.

Παρακαλώ τον κ. Παπαδονικολάκη να λάβει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, από τις μέχρι τώρα εργασίες της Επιτροπής, έχω διαπιστώσει ότι ιδιαίτερα, σε ό,τι αφορά το μέρος και το αντικείμενο εξέτασής μας που αναφέρεται στον "Αττίλα 1", η εμπεριστατωμένη και λεπτομερής εξέταση ορισμένων προβλημάτων, που αναφέρονται σε καθαρά στρατιωτική σκέψη και στρατιωτική αντίληψη αλλά και πέραν αυτού, στη λήψη εκείνων των μέτρων, που επιβάλλοντο με στρατιωτική γνώση να ληφθούν, εκτιμώνται από την Επιτροπή ότι είναι επουσιώδεις ερωτήσεις, ή ερωτήσεις, οι οποίες δεν την αφορούν. Ειλικρινά αυτό το πράγμα μου δημιουργεί τεράστια εντύπωση. Αν θέλετε, μου δημιουργεί και μία προσωπική αντίληψη, ότι το πρόβλημα προσπαθούμε να το δούμε μόνο στον τύπο και όχι στην ουσία. Γιατί, τι άλλο μπορεί να εξετάσει κανείς, αν δεν εξετάσει την ενέργεια τη στρατιωτική, την κίνηση των στρατιωτικών δυνάμεων, κατά τη διάρκεια του "Αττίλα 1";

Θα σας έδινα ένα παράδειγμα. Ρωτάμε: "Πήγαν τα αεροπλάνα στην

70

στην Κύπρο, ή όχι "; Μα, δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Είναι δεδομένο ότι δεν πήγαν. "Γιατί δεν πήγαν και ποιός έδωσε τη διαταγή"; Και αυτό μπορούμε να το βρούμε. Εκεί νομίζετε ότι ολοκληρώνεται η έρευνα της Επιτροπής για το συγκεκριμένο αντικείμενο; Και να σας πω γιατί. Γιατί μπορεί να πήγαν τα αεροπλάνα στην Κύπρο και να βομβάρδιζαν την Αμμόχωστο, νοτίως της Αμμοχώστου. Στο τι αυτό θα μπορούσε να επιδράσει πάνω στην επιτυχία ή όχι της τουρκικής αποβίβασης και στην ολοκλήρωση των σχεδίων του "Αττίλα 1"; Και αφορμή λαβαίνω εξ αυτού, διότι χθές ρωτώντας τον πτέραρχο Οικονόμου, ο οποίος συμβαίνει να είναι και συμμαθητής μου, ο πτέραρχος Οικονόμου έκανε τεράστια τακτικά λάθη, που δεν επιτρέπονται για το βαθμό του και την ιδιότητά του, παρά την αξιοπιστία του ως μάρτυρα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Αυτά δεν τα λέγατε χθές.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Πήγα να τον ρωτήσω και σηκώθηκε ο Πρόεδρος και οι υπόλοιποι και είπατε "αυτά είναι στρατιωτικά τώρα, αφήστε τα".

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Δεν ήταν έτσι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Όχι, κύριε Παυλίδη τα είπα. Και οφείλω να σας ζητήσω να επαναφέρετε τη μνήμη σας, αν μπορείτε να το κάνετε, ή αν δεν παρακολουθήσατε εκείνη τη στιγμή, το είπα και ο Προεδρεύων

3/1ΒΑ (Ε.Σ.) 29.1.1987

71

ο κ. Ζακολίκος και η υπόλοιπη Επιτροπή είπε "μα, αφήστε τώρα, αυτό είναι πρόβλημα;". Μα, είναι πρόβλημα. Διότι, όταν ο κ. Οικονόμου μας λέει ότι θα πηγαίναμε να κτυπούσαμε επί της ακτής, αυτό είναι στρατιωτικά απαράδεκτο. Διότι αν δεν ολοκληρωθεί το εγγύς προγεφύρωμα και δεν βγεί η τακτική διοίκηση στο έδαφος -το λένε τα γραπτά σαφώς-

δεν προσβάλεται δύναμη επί της ξηράς, αλλά προσβάλεται το σημείο στήριξης, που είναι θαλασσία περιοχή.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Το είπε αυτό.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μα, δεν το είπε αυτό. Είπε ότι θα πηγαίνανε και θα προσβάλανε είτε έτσι, είτε επί της ακτής.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Όχι, όχι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Δεύτερον, ποτέ δεν αναλαμβάνει μία αεροπορική δύναμη προσβολή χωρίς συγκεκριμένη αποστολή. Αν είναι συγκεχυμένο το πεδίο μάχης, τότε θα έπρεπε να είχαν κάνει το εξής: Να στείλουν ένα αεροπλάνο πριν, να πάει να κάνει αναγνώριση,κι'όταν εν συνεχεία πήγαινε η αεροπορική δύναμη, να τους πει:Εκεί θα προσβάλετε. Δεν είναι θα πάτε και θα ψάξετε. Τί είναι αυτά τα πράγματα ; Εγώ τουλάχιστον εξανίσταμαι. Και θα ήθελα να τα εξηγήσω στην Επιτροπή, έτσι ώστε και η Επιτροπή να έχει μία πλήρη γνώση των προβλημάτων και,άν θέλετε, των

4/1ΒΑ (Ε.Σ.) 29.1.1987

72

αδυναμιών, οι οποίες υπήρξαν εκείνη τη στιγμή από τη στρατιωτική ηγεσία στο σύνολό της. Δεν κατηγορώ τον κ. Οικονόμου για φιλοχουντισμό. Είναι συμμαθητής μου και τον ξέρω πολύ καλά. Είχαμε και συζήτηση προσωπική απ'έξω. Μου είπε : " Μ'έμπλεξες μ'εκείνα, έγιναν λάθη". Αυτό μου είπε απ'έξω. Θέλω, λοιπόν, να ολοκληρώνονται αυτά τα πράγματα. Διότι, άν θέλετε, και η μή εφαρμογή κατά τον ορθόδοξο τρόπο ορισμένων στρατιωτικών ενεργειών, για μένα αποτελεί βαρεία αμέλεια. Ευχαριστώ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ το λόγο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε, κύριε Παναγιωτόπουλε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Συμφωνώ κατ'αρχήν με τον κ. Παπαδονικολάκη, ότι η έρευνα των στρατιωτικών πραγμάτων, είναι ουσιώδης. Διότι πραγματικά, από μία παράλειψη στρατιωτική, μπορούν να προκύψουν ευθύνες. Και νομίζω ότι δεν του δώσαμε την εντύπωση ότι δεν μας απασχολούν και δεν μας ενδιαφέρουν οι ερωτήσεις, οι καθαρά τεχνοστρατιωτικές. Σ'εκείνο, όμως, που διαφωνώ μαζί του, είναι στις σημερινές του κρίσεις για την κατάθεση του κ. Οικονόμου. Ο Οικονόμου -μπορεί να ήταν συμμαθητής του, δεν θέλω να θίξω τον κ. Παπαδονικολάκη- κατέλαβε τα ανώτατα αξιώματα ουσία στη στρατιωτική ιεραρχία. Έγινε και Αρχηγός Τακτικής Αεροπορίας και Αρχηγός του Επιτελείου της Αεροπορίας.

(ΕΖ)

(2ΒΑ)
1/2 ΕΖ (Γ.Π.) 29.1.87

73

Επομένως δεν μπορούμε να του καταλογήσουμε ότι έχει έλλειψη γνώσεων. Πέραν της γενικής φήμης ότι ο Οικονόμου υπήρξε καταπληκτικός αεροπόρος και αξιωματικός. Αλλά αυτά που είπε σήμερα ο κύριος Παπαδονικολάκης, είναι αντικείμενο των συσκέψεων που θα κάνουμε όταν θα πρόκειται να βγάλουμε τα πορίσματα, όταν θα έχουμε την κατάθεση του Οικονόμου και θα την αξιολογήσουμε. Δεν είναι δυνατόν για πράγματα που δεν τον ρώτησε εδώ χθες, σήμερα να μας κάνει κρίση και να μας λέει ότι αυτό που είπε ο Οικονόμου χθες ήταν λάθος. Αυτό το θεωρώ απαράδεκτο εκτός πάσης διαδικασίας. Διότι έτσι μπορούμε την επομένη ερήμην των μαρτύρων να αμφισβητούμε την κρίση τους και την καταθεσή τους. Αυτό θα γίνει αντικείμενο της συσκέψεως όταν θα κρίνουμε και θα αξιολογήσουμε τις καταθέσεις των μαρτύρων.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Θα ήθελα να σας πω ότι έχετε πολύ μεγάλο λάθος. Διότι όσα αναφέρετε και για όσα άσκησα κριτική σε σχέση με την κατάθεση του κυρίου Οικόνομου θα ήθελα να σας παρακαλέσω να διαβάσετε την καταθεσή του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τότε;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Τότε δεν του καταμαρτυρώ τίποτα που δεν απάντησε. Απλώς δεν ολοκλήρωσα εγώ τις ερωτήσεις μου, διότι υπήρξε μια παραίνεση εκ μέρους του Προεδρείου και εκ της υπόλοιπης επιτρο-

2/2 ΕΖ (Γ.Π.) 29.1.87

74

πής ότι τώρα αφήστε τα αυτά. Δεν ήθελα να έλθω σε σύγκρουση με το κρατούν πνεύμα και την κρατούσα αντίληψη. Και η προθεσή μου εδώ δεν είναι να αντιδικήσω με τον κύριο Οικονόμου και κάνετε πολύ μεγάλο λάθος. Μπορεί να κατέκτησε τις όποιες ανώτατες βαθμίδες της ιεραρχίας κύριε Παναγιωτόπουλε. Και ο Μπονάνος τις κατέκτησε. Επομένως θα πρέπει να πούμε ότι ό,τι λέει εδώ μέσα, είναι εντάξει;

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Υπάρχει σύγκρυση Οικονόμου και Μπονάνου;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: 'Οχι δεν λέω αυτό, αλλά δεν μπορούμε να πούμε μέσα σ'αυτή την δογματική αντίληψη του ότι, ξέρετε κατέκτησε τις ανώτατες θέσεις της ιεραρχίας, επομένως δεν μπορεί να κάνει λάθη. Αυτό είναι δογματισμός.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Είπα ότι είναι αξιωματικός ικανότατος.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Μα, το ξέρω, δεν το αμφισβητώ αυτό. Αλλά το γεγονός του ότι έχει διαπράξει τακτικό λάθος, αυτό βγαίνει, και αν θέλετε το θέτουμε υπό την κρίση του οποιουδήποτε ειδικού.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν είπε πάντως αυτό. Ο κύριος Οικονόμου είπε ακριβώς το εξής: Το σχέδιο προέβλεπε να επιτεθούμε, όπως λέει και ο κύριος Παπαδονικολάκης, στα πλοία κατά την στιγμή της αποβάσεως. Εάν -είπε, το θυμάμαι χαρακτηριστικά- όταν φθάναμε εκεί, είχαν ήδη αποβιβαστεί και τους είχαμε επισημάνει, θα τους κτυπούσαμε.

3/2 ΕΖ (Γ.Π.) 29.1.87

75

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Εγώ σας απαντώ, κύριε Παπαγιωτόπουλε, επειδή δεν το ξέρετε, ότι αποκλείεται έστω και αν αποβιβαστούν να επιτεθείς εναντίον των δυνάμεων της ξηράς. Συνεχίζει η επιχείρηση να έχει σημείο στήριξης στη θαλάσσια δύναμη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Έστω και αν είναι στην προκυμαία;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Έστω και αν είναι. Διότι τα τακτικά κλιμάκια δεν έχουν βγει ακόμη έξω. Να φαντασθείτε ότι ο διοικητής της αποβατικής δυνάμεως των δυνάμεων επιφανείας είναι ακόμη επί πλοίου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Και αν έχει βγεί;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Και αν έχει βγει η δύναμη. Οι τακτικές διοικήσεις και το σύνολο των επιχειρήσεων μεταφέρεται πλέον και γίνονται στρατιωτικές επιχειρήσεις από τη στιγμή που φτιάχνουμε πλέον, ολοκληρώσουμε το εγγύς προγεφύρωμα. Αυτό θέλω να πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Βαρβιτσιώτης έχει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, γνωρίζει ο κύριος Παπαδονικολάκης πόσο τον τιμώ. Αλλά νομίζω ότι η θέση σήμερα του θέματος από τον κύριο Παπαδονικολάκη είναι άκαιρη. Και δεν το θέτω επ' ευκαιρία αυτού του γεγονότος. Το θέτω σαν γενικό πρόβλημα. Δεν είναι δυνατόν να έχει τελειώσει την κατάθεσή του ο μάρτυς, να μην είναι παρών και μετά ταύτα εμείς να εκφράσουμε κρίσεις επί της ήδη περαιωθείσης

4/2 ΕΖ (Γ.Π.) 29.1.87

76

καταθέσεως. Είναι αδιανότητο. Εάν θέλουμε κρίσεις ή δεν θέλουμε κρίσεις ή αν καταλογίζουμε ευθύνες στον μάρτυρα για το Α' ή Β' τακτικό λάθος ή λάθος στρατηγικής, θα έπρεπε μπροστά του να του θέσουμε την ερώτηση για να έχουμε και την απάντηση. Εκ των υστέρων τότε, θα έλθω και εγώ σήμερα να σας πω τί δεν είπα στον Καρούσο . Είναι δυνατόν να μπούμε σ'αυτή την τακτική, κύριε Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα μου επιτρέψετε να θεωρήσω το εξής : Ο κύριος Παπαδονικολάκης δεν ελέγχει σήμερα την κατάθεση του μάρτυρος και τον μάρτυρα. Ελέγχει την επιτροπή, τους συναδέλφους του και το Προεδρείο της Επιτροπής, γιατί κατά κάποιο τρόπο τον περιόρισαν στην υποβολή ερωτήσεων που έχουν σημασία. Για να δείξει δε την σημασία που είχαν αυτές οι ερωτήσεις, γι'αυτό αναφέρεται στην κατάθεση του κυρίου Οικονόμου. Νομίζω λοιπόν ότι δεν ελέγχεται η κατάθεση του κυρίου Οικονόμου. Αν και έχετε δίκαιο στο γεγονός ότι δεν μπορούμε φυσικά την επομένη ή την μεθεπομένη ημέρα από μια εξέταση να λέμε πράγματα που αφορούν την κατάθεση εκείνη που δεν τα είχαμε ρωτήσει πριν.

(2Λ)

1/2 Λ Α.Κ. 29-1-1987

77

Αλλά αυτό ακριβώς λέει ο κύριος Παπαδονικολάκης. Δεν τον αφήσατε, με τον τρόπο σας, να κάνει ερωτήσεις οι οποίες ήταν σημαντικές. Και για να δείξει ότι ήταν σημαντικές, λέγει για τον α'στρατιωτικό κανόνα, ή τον β' και λέει ότι ο κύριος Οικονόμου παρέθη κ.λπ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. 'Αρα η μομφή, ή το παράπονο, που εκφράζει ο κύριος Παπαδονικολάκης, απευθύνεται κατά του κυρίου Ζακολίκου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Περίπου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ. Απλώς διατυπώνω μια παρατήρηση προς το σκοπό της αρτιοτέρας διεξαγωγής των ανακρίσεων και των εργασιών μας εδώ.

Ο κύριος Πρόεδρος κατά τα υπόλοιπα εξέφρασε αυτό που ήθελα να πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κύριος Παυλίδης έχει το λόγο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, κατ'αρχήν θα ήθελα να σας παρακαλέσω να ευχαριστήσετε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριοι, θα ήθελα να σας παρακαλέσω, όταν θα έλθει ο κύριος Σιαπκαράς, να είμαστε εδώ, γιατί είναι δυνατόν να δημιουργηθεί κάποιο ζήτημα, δηλαδή να μην έχουμε απαρτία να ματαιώσουμε τη συνεδρίαση και να ορίσουμε μέρα για τον Σιαπκαρά. 'Εχουμε πάθει ιστορία με τον κύριο Σιαπκαρά, εφόσον εκείνη την ημέρα δεν θελήσατε να υποχωρήσετε.

2/ 2 Λ. ΑΚ 29-1-1987

78

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, θα ήθελα να πω επί της λειτουργίας της Επιτροπής και εκτός θέματος διαδικασίας, ότι ο κύριος Πρόεδρος της Βουλής ανέλαβε να τακτοποιήσει τα της λειτουργίας του κυλικείου. Θεωρώ υποχρέωσή μου να τον ευχαριστήσω δι υμών, διότι εκφράζω και την άποψη όλων των μελών της Επιτροπής, για την ρύθμιση του θέματος.

Δεύτερον, έθιξε ο κύριος Φωτόπουλος ένα πάρα πολύ σοβαρό θέμα: Τις παρεμβάσεις των συναδέλφων, την ώρα που κάποιος εκ των μελών της Επιτροπής ερωτά. Και γίνονται και χαρακτηρισμοί, που δημιουργούν θέμα.

Αναφέρομαι στο περιστατικό της περασμένης εβδομάδος, που εξεταζόμενος μάρτυς ήταν ο κύριος Καρούσος -νομίζω ότι δεν είσασταν στην Έδρα. Ερωτά ο Παυλίδης και παρεμβαίνει ο κύριος Δασκαλάκης χαρακτηρίζων τον Παυλίδη. Εάν αυτά γίνονται, δεν υπάρχει προοπτική ο θιγόμενος να μην αντιδράσει. Αντιλαμβάνεστε πως είναι φυσικό.

Άποψή μου είναι ότι πρέπει να γίνει κάποια έντονη σύσταση να αποφευχθούν. Αλλά από την ώρα που γίνονται αποτελούν στοιχείο των Πρακτικών, γιατί εκφράζουν και πολιτικές θέσεις. Και εδώ είναι Εξεταστική Επιτροπή μεν, αλλά είναι μέρος ενός ευρύτερου πολιτικού

3/2 Λ. ΑΚ 29-1-1987

Σώματος, της Βουλής. Επειδή διαπίστωσα ότι τα Πρακτικά της συνεδριάσεως εκείνης, κάπου δεν απεδόθησαν επακριβώς τα λεχθέντα και δεν απεδόθησαν εκ της αιτίας, την οποία ο επικεφαλής των πρακτικογράφων ανέφερε ότι συμβαίνει μερικές φορές σε περιπτώσεις αντεγκλήσεων μεταξύ συναδέλφων, που γίνονται εκτός μικροφώνου, δεν είναι εύκολη η καταγραφή των λεγομένων, λόγω επικαλύψεως του ενός υπό του άλλου, είτε από τα μαγνητόφωνα, είτε από τους στενογράφους, έχω ετοιμάσει δύο φράσεις, τις οποίες θα παραδώσω σε σας, όπως ήδη ανήγγειλα σε προηγούμενη συνεδρίαση, για να προστεθούν όπου επακριβώς ελέχθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κύριε Παυλίδη, θα σας παρακαλέσω να σημειώσετε αυτό που είπα προχθές και προ ολίγου για τον κύριο Παναγιωτόπουλο: Δεν ξέρω σε ποιά κατάθεση αναφέρεστε, εάν όμως έχουν υπογραφεί αυτές οι καταθέσεις από τον μάρτυρα, είναι αδύνατον να προστεθεί οτιδήποτε, γιατί αποτελεί πλαστογραφία.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Επί του θέματος να δώσω αμέσως απάντηση, κύριε Πρόεδρε. Εφ' όσον ο μάρτυς διόρθωνε τα Πρακτικά, στα οποία αναφέρομαι και πριν φθάσει στο σημείο που μνημόνευσα, τα έφερα στην Αίθουσα και έθεσα το θέμα -όπως θα διαπιστώσετε από τα πρακτικά της προηγουμένης συνεδριάσεως- και ως εκ τούτου δεδομένης της επιφυλάξεως της

4/2 Λ. Α.Κ. 29-1-1987

80

προηγουμένης συνεδριάσεως, η σημερινή μου παρατήρηση δεν μπορεί να συμβιβαστεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν είναι δυνατόν να προστεθούν. Εφόσον υπεγράφησαν από τον μάρτυρα, καλώς ή κακώς, δεν ξέρω ποια κατάθεση είναι, μπορεί να την έχω υπογράψει και εγώ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. 'Εγινε θέμα κατά την απουσία σας, κύριε Πρόεδρε

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι, δεν λέω τουναντίον. Αν ήταν με μένα, μπορούσαμε να συμφωνήσουμε και να πούμε διαγράφονται κ.λπ .

(Ο)

1/2 Ο (Θ.Σ.) 29-1-87

81

Αλλά σας λέω ότι εφόσον έχουν υπογραφεί από τον μάρτυρα νομίζω ότι νομικά - παρακαλώ τον κ. Βαρβιτσιώτη, τον κ. Λάσκαρη να μου πούν - είναι πλαστογραφία. Σε υπογεγραμμένη κατάθεση μπορώ να συμπληρώσω λέξεις ;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ. Όχι, δεν μπορείτε να συμπληρώσετε λέξεις στην ήδη υπογεγραμμένη κατάθεση, αλλά μπορεί να βρεθεί μια άλλη λύση ότι στη σημερινή συνεδρίαση ο κύριος Παυλίδης λέει ότι δεν απετυπώθησαν ορθώς και η έννοιά του ήταν η ακόλουθη. Αυτό μπορεί να γίνει. Αλλά στη συνεδρίαση εκείνη εφόσον τα πρακτικά έχουν υπογραφεί από το μάρτυρα δεν μπορεί να συμπληρώσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτό που λέτε μπορεί να γίνει, αλλά στα πρακτικά τα υπογεγραμμένα δεν μπορεί να προστεθεί ούτε λέξη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Εγώ συμφωνώ με την λύση που έδωσε ο κ. Βαρβιτσιώτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Κάντε λοιπόν τη δήλωσή σας και ας κάνει και μία δήλωση σύμφωνο ή αντίθετο ο κύριος Δασκαλάκης και θα γραφούν και τα δύο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Θα καταθέσω λοιπόν ένα χαρτί το οποίο παρακαλώ να επισυναφθεί στα σημερινά πρακτικά.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Οι συμβιβασμοί επιτρέπονται. Αλλά παρακαλώ

2/2 Ο (Θ.Σ.) 29-1-87

82

να διαβάσετε πρώτα αυτή τη δήλωση γιατί δεν έχω υπόψη μου περί τίνος πρόκειται .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ . Εγώ δεν ανεφέρθην σε συμβιβασμό κύριε Πρόεδρε, ανεφέρθην σε πιστή απόδοση των λεχθέντων .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι . Κάντε αυτή τη δήλωση και θα πείτε ότι πιστή απόδοση των λεχθέντων είναι αυτή και όχι αυτή που γράφουν τα πρακτικά . Και σεις θα πείτε πιστή των λεχθέντων είναι αυτή την οποία θέλετε εσείς .

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ . Πρώτα πρώτα δεν έχω διατυπώσει κανένα αίτημα για παρέμβαση στα πρακτικά . Θεωρώ ότι η πιστή απόδοση αποδίδεται από τα μαγνητόφωνα . Εάν πραγματικά η υπηρεσία και αν πρέπει κάποιοι από μας να διαπιστώσουν αν πιστά έχουν αποστενογραφηθεί , αυτό να το δεχθώ . Και από εκεί και πέρα εάν η Επιτροπή ή κάποιοι και εγώ αν θέλετε, συμφωνήσουμε ότι πρέπει να απαλειφθεί ενδεχόμενα κάποια φράση που δεν θα περιποιούσε τιμή ούτε σε εμάς, ούτε στο έργο της Επιτροπής και αυτό να το κουβεντιάσουμε . Αλλά αυτή τη στιγμή δεν ξέρω σε ποιό σημείο αναφέρεται ο κ. Παυλίδης .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρακαλώ κύριε Παυλίδη κάντε έγγραφη τη δήλωσή σας καταθέστε την στο Προεδρείο και εγώ θα παρακαλέσω τον κ. Δασκαλάκη να έρθει εδώ να τη δει . Να κάνει και αυτός μία

3/2 Ο (Θ. Σ.) 29-1-87

83

δήλωση ή όμοια ή αντίθετη ή σύμφωνη ή μη σύμφωνη και αυτές τις δύο δηλώσεις θα τις παραθέσουμε ως δηλώσεις της σημερινής συνεδρίασης. Δεν μπορώ να κάνω τίποτε άλλο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Τα πρακτικά αυτά είναι ιστορικά. Θα εκδοθούν σε βιβλίο και πρέπει όλοι να προστατεύσουμε το Κοινοβούλιο και τους συναδέλφους ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθετήσεως. Αυτή λοιπόν την ευρύτερη έννοια είχε η αρχική τοποθέτηση η δική μου. Προσωπικά όποιον με κατηγόρησε και όποιον εγώ - και το ανακαλώ - κατηγόρησα, δεν το έκανα από πρόθεση. Και ομολογώ ότι αυτό δεν θέλω να γίνει αντικείμενο γελοιοποιήσεως αυτής της Επιτροπής.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, επειδή αναφέρεται σε μένα .....

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Δεν αναφέρομαι σε σας κύριε Λιβανέ.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άλλο κατηγορία και άλλο εκτοξεύω βαρύ υπαινιγμό. Είναι βαρύτατος ο υπαινιγμός τον οποίο έκανε ο κ. Φωτόπουλος λέγων, "που οδηγεί ο Λιβανός την Επιτροπή!".

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Δεν ολοκλήρωσα κύριε Πρόεδρε. Επειδή ανεφέρθη ο κ. Παυλίδης - και δεν έχω πρόθεση να αντιδικήσω μαζί του ή με κανέναν άλλον - σε παρέμβαση που έκανα, παράτυπη αν θέλετε και έξω από τον Κανονισμό και τις συνήθειες της Επιτροπής, ήθελα να πω το εξής: Εάν θα μελετήσει η Επιτροπή και εσείς προσωπικά το σημείο που

4/2 Ο (Θ.Σ.) 29-1-87

84

έκανα την παρέμβαση θα διαπιστώσετε - δεν είμαι δικηγόρος και αν δεν το διατυπώνω καλά να με διορθώσετε κύριε Πρόεδρε - ότι η ερώτηση, όπως υπεβλήθη, θα έλεγα, ότι είναι έξω από την σωστή διαδικασία. Δεν ξέρω πως πρέπει να το χαρακτηρίσω νομικά. Όταν λέμε ενημερώθηκε ο κ. Λάσκαρης, ο κ. Δασκαλάκης, θεωρώ ότι είναι λάθος. Όταν λέμε ποιοί ενημερώθηκαν και αν το πει ο μάρτυρας το "ποιοί" θεωρώ ότι είναι σωστό. Επομένως εκείνη τη στιγμή διεπίστωσα μια προσπάθεια μονομερούς πληροφόρησης της Επιτροπής από τον μάρτυρα, μάλλον όχι αντικειμενική.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Έχω παρέμβει κατ'επανάληψη και έχω πει ότι οι ερωτήσεις πρέπει να είναι τέτοιες ώστε οι απαντήσεις να μην τίθενται στο στόμα του μάρτυρα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Ήσασταν παρών κύριε Πρόεδρε τότε, γι'αυτό το λέω.

(σ)

(20) 1/2 σ ΒΤ 29-1-87

85

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Λοιπόν είπα κατ'επανάληψη ότι οι ερωτήσεις πρέπει να είναι τέτοιες ώστε να μην τίθεται η απάντηση στο στόμα του μάρτυρος, να μην είναι υποβλητικές, να μην, να μην κ.λπ. Αν υπάρχει κάποια τέτοια ερώτηση και απάντηση είναι έργο αξιολογήσεως από μέρους της επιτροπής. Δεν είναι έργο ανταλλαγής μεταξύ των συναδέλφων, είναι έργο αξιολογήσεως της καταθέσεως του μάρτυρος. Βέβαια αν θέσουμε ως δεδομένο το όνομα ή το χρόνο και πάρουμε την απάντηση ναι ή όχι και το έχουμε έτσι εξειδικευμένο, δεν είναι σωστή η ερώτηση, αναμφισβητήτως. Αλλά εν πάση περιπτώσει είναι μια απάντηση η οποία εδόθη. Όπως εδώ έχει αποτυπωθεί, όπως ηρωτήθη έχει αποτυπωθεί. Άρα, αφού και η ερώτηση και η απάντηση έχουν αποτυπωθεί στα πρακτικά, η επιτροπή στην αξιολόγηση της -όταν θα βγει το βιβλίο και θα κρίνει η ιστορία, τι να κάνουμε δηλαδή, δεν μπορούμε να κάνουμε αλλιώς- θα βρεθούν αυτά τα πράγματα και εκεί θα αξιολογηθεί το έργο της επιτροπής και το έργο του καθενός από μας, αναμφισβήτητα. Γι'αυτό πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί.

Συνεπώς, εάν έχετε σήμερα να κάνετε δήλωση κ. Παυλίδη και σεις κ. Δασκαλάκη, να κάνετε δήλωση και να γραφτεί στα πρακτικά. Εάν αναφέρεστε σε ανάγκη διορθώσεως των πρακτικών που έχουν υπογραφεί, αυτό το πράγμα δεν γίνεται. Είναι σαν να σας λέω να υπογράψετε μια

2/2 σ ΒΤ 29-1-87

86

συναλλαγματική χωρίς το ποσόν και να σας βάλω επάνω εκατό εκατομμύρια μετά .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ.Κύριε Πρόεδρε, έδωσε λύση ο κ. Βαρβιτσιώτης. Αυτό θα γίνει .Δεν δύναμαι αυτή τη στιγμή να καταθέσω το σημείωμα - δεν πρόκειται περι δηλώσεως -, δεδομένου ότι δεν γνωρίζω την επακριβή σελίδα στην οποία ειναι αναγεγραμμένα αυτά.

Ομως, θέλω να γνωρίζετε σεις που απουσιάζατε, η ερώτηση ητο ευθεία και η απάντηση ήρθε ευθυτάτη. Ερώτηση -παρακαλώ προσέξτε-, «εγνώριζε ο κ. Ανδρέας Παπανδρέου την καθοδο του Γρίβα ..;»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Δεν είναι καλή η ερώτηση σας. Ποιός το ήξερε οτι ήταν ο Γρίβας εκεί; Με ποιόν είχε συνεννοηθεί;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ.Επ'αυτού θα επιμείνω, αυτή ειναι η δικη σας άποψη .Εδώ ερωτούμε: Εγνώριζε ο Παλαΐνης το οτι ετοιμάζετο να γίνει πραξικόπημα;Εκατοντάδες φορές οι συνάδελφοι το ρώτησαν. Εγώ χρησιμοποιήσα ενα απο τα ονόματα που ενόμιζα πως έπρεπε να μνημονεύσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης).Κύριε Παυλίδη, λέτε οτι" εγνώριζε ο κ. Παλαΐνης ...;» Κακώς. Ποιός γνώριζε οτι θα γινόταν το πραξικόπημα; Ποιοι άλλοι;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ.Οχι, κ.Πρόεδρε, δεν ερχόμαστε εδώ στην επιτροπή εξ ουρανού. Ο καθένας έχει ορισμένες γνώσεις, ορισμένες πληροφορίες

3/2 σ ΒΤ. 29-1-87

87

για κάποια γεγονότα. Θέλουμε να τις επιβεβαιώσουμε ή να διαψευσθούν. Και αυτός είναι μου φαίνεται ο ρόλος μας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης) Εχω την τιμητική ευκαιρία εδώ να προεδρεύω επιτροπής στην οποία μετέχουν 30 εξαίρετοι βουλευτές απο το Κοινοβούλιο. Ανάμεσα σ'αυτούς είναι και εξαίρετοι δικηγόροι, οι οποίοι μάλιστα διετέλεσαν και τέως Υπουργοί, και επικαλούμε αυτούς. Εγω δεν επικαλούμαι μόνο τη δική μου πείρα, για την οποία μπορείτε να πείτε ότι είναι λίγο επαρχιώτικη ή λίγο παλιότερη. Εγώ σας λέω, μπορώ να κάνω διόρθωση πρακτικών υπογεγραμμένων; Δεν μπορώ. Η ερώτηση, "γνώρισε ο Γεωργίτσης το πραξικόπημα;" Οχι. Ποιοί γνώριζαν το πραξικόπημα, είναι η ερώτηση η ευθεία, η σωστή.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Οχι, κ. Πρόεδρε, δεν μπορώ να είμαι σύμφωνος με την άποψη σας. Η ευθεία ερώτηση δύναται να επικεντρωθεί και εις εν μόνο πρόσωπο, δια το οποίον ο ερωτών έχει υποψία, έχει πληροφορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Οχι, απομονώνοντάς το απο τα άλλα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ. Δηλαδή έχει τη δυνατότητα να απομονώσει; Η μέθοδος αναζητήσεως της αληθείας ~~_____~~ είναι καθιερωμένη. Εγνώριζε ο κύριος ... ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρήστος Μπασαγιάννης). Δεν είναι καθιερωμένη δικονομικά αυτή η μέθοδος.

4/2 σ Β.Τ. 29-1-87

88

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ.Γιατί, κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε.Εχουμε πάει και εμείς στα δικαστήρια, δεν έχετε μονάχα εσείς ζήσει τόσα χρόνια εκεί μέσα.Πόσες φορές δεν ερωτούν οι συνάδελφοι σας και εσείς ο ίδιος μου φαίνεται θα το κάνατε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρήστος Μπασαγιάννης)Εγώ δεν σας ομιλώ περι Βουλής, εγω σας ομιλώ περι δικονομίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ.Κύριε Πρόεδρε, αναμφισβήτητα δικονομικά έχετε δίκιο.Δεν υπάρχει θέμα οτι δεν μπορεί ο ανακριτής να ρωτήσει ή αν θέλετε να προσανατολίσει τον μάρτυρα προς μια συγκεκριμένη απάντηση.

(2Η)

(2σ)

1/2Η ΜΠ 29.1.87

89

Αλλά δυστυχώς στην Επιτροπή δεν έχει τηρηθεί αυτό. Μακάρι να ετηρείτο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι. Αυτό λέγω και εγώ. Μακάρι να ετηρείτο.Και κάνω έκκληση να τηρείται.

Ο κύριος Παυλίδης επικαλούμενος το γεγονός ότι στην Επιτροπή έγιναν αυτά τα πράγματα πολλές φορές, λέγει, κύριε κατάργησε τη δικονομία. Μα, δεν θα την καταργήσω τη δικονομία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: 'Εχετε δίκιο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κύριος Παυλίδης, θα μπορούσε να ρωτήσει φερ'ειπείν-αν ετηρείτο η δικονομική αρχή, η οποία δεν ετηρήθη - "ποιός εγνώριζε την κάθοδο του Γρίβα. και εάν ο μάρτυς δεν ανέφερε το όνομα του α ή του β , τότε μπορούσε να ρωτήσει : "Το ήξερε και ο α;" Αλλά αυτό είναι ο τέλειος δικονομικός κανόνας, ο οποίος δυστυχώς δεν τηρείται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Σύμφωνοι .

Κύριοι συνάδελφοι, θα διακόψουμε για 15'λεπτά, μέχρις ελεύσεως του επομένου μάρτυρα, του κ. Σιαπκαρά.

ΔΙΑΚΟΠΗ

(2ν)

2Η
1/2ν ΒΠ 29.1.87

90

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Επαναλαμβάνεται η διακοπείσα συνεδρίαση.

Παρακαλείται ο γραμματεύς να συνοδεύσει στην αίθουσα τον μάρτυρα κύριο Σιαπκαρά.

(Στο σημείο αυτό εισέρχεται στην αίθουσα ο μάρτυς κύριος Σιαπκαράς).

Ο κύριος Παυλίδης παραιτείται.

Ο κύριος Δαμιανίδης. Απών. Διαγράφεται.

Ο κύριος Κουτσογιάννης. Απών. Διαγράφεται.

Ο κύριος Λιαροκάπης έχει το λόγο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Κύριε μάρτυς, είπατε ότι ήτο επαίσχυντη η πράξη απόσυρσης της Μεραρχίας απ'την Κύπρο το Νοέμβριο του '67. Με τη Μεραρχία που είχε ηυξημένη δύναμη πυρός, αποτολμούσαν οι Τούρκοι να κάνουν την εισβολή; Και αν αποτολμούσαν θα έτρωγαν τα μούτρα τους;

ΜΑΡΤΥΣ: Από τα στρατιωτικά κριτήρια είναι βέβαιο ότι δεν θα αποτολμούσαν. Αν δε αποτολμούσαν, θα είχαν πολύ δυσάρεστα για τους επιτιθεμένους αποτελέσματα.

Επειδή, όμως, θίγετε αυτό το θέμα σ'αυτήν ακριβώς την Μεραρχία υπάρχει και ένα στρατηγικό λάθος εδώ της Ελληνικής Κυβερνήσεως

(2ν)

1/2 Ω Α.Ι. 29-1-1987

91

Όταν συνεπληρώθει η δύναμη, εγώ εισηγήθην στην κυβέρνηση να λύσει το κυπριακό δυναμικά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Με συγχωρείτε, κύριε μάρτυς, την κυβέρνηση Γεωργίου Παπανδρέου εννοείτε.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Αρχή της στρατηγικης είναι ότι όταν έχετε τη δύναμη δεν πρέπει να αδρανείτε. Αυτό αντίκειται σε μία αρχή της στρατηγικής η οποία λέγεται οικονομία δυνάμεως - economy of forces θα την διαβάσετε στα αγγλικά- δηλαδή δεν πρέπει να έχετε τίποτε εν αδρανεία.

Οι δε Αμερικανοί, σας λέω και τούτο, από σοβαρές ενδείξεις που είχα το ήθελαν αυτό το θέμα, ενώ οι Άγγλοι βεβαίωςκαι οι Τούρκοι δεν το ήθελαν. Τότε, λοιπόν, υπέβαλα εγώ μία αναφορά ως γενικός επιθεωρητής ότι θα πρέπει να λυθεί το θέμα κάτω στην Κύπρο και να δοθεί ο επιχειρησιακός έλεγχος, το operational control, στον διοικητή των δυνάμεων στην Κύπρο για να μην συμβούν αυτά που συνέβησαν με την εισβολή. Επομένως, εμείς έχουμε αυτό εις βάρος μας.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Καλά αυτά, αλλά υπάρχει και η αρχή της αυτοδιάθεσης και των κανόνων του ΟΗΕ. Το άλλο είναι γνώμη σας. Ευχαριστώ για το πρώτο.

Αναπτύχθηκε ειδικότερα από τον κ. Μπονάνο μια περίεργη στρατιωτική θεωρία, ότι δηλαδή η Κύπρος λόγω θέσεως ήταν καταδικασμένη σε

2/2 Ω Α.Ι. 29-1-1987

92

περίπτωση εισβολής. Έτσι είναι; Δηλαδή κάθε άμυνα ήταν μάταιη; Δεν λαμβάνονται υπόψη σ'ένα πόλεμο και οι ψυχικές δυνάμεις ειδικότερα των Ελλήνων εκτός από το γεωγραφική θέση και τα τεχνικά μέσα;

ΜΑΡΤΥΣ: Του Μπονάνου η απάντηση ήταν στην κατάσταση που είχε προκύψει τις παραμονές της εισβολής, δηλαδή μετά τις 15 Ιουλίου. Σ'αυτό τον είχατε ρωτήσει. Η δική μου γνώμη, όπως τη διετύπωσα, στην προηγούμενη εξέταση που μου κάνατε, στον κ. Πρόεδρο ο οποίος με ρώτησε ειδικώς σ'αυτό το θέμα, είναι ότι -ήξερα τί δυνάμεις έχουμε και τί δυνάμεις οι Τούρκοι- αν εξετελείτο το σχέδιο άμυνης και δεν υπήρχαν τα παραπτώματα εγκατάλειψης θέσεως εν πολέμω -γιατί αυτή είναι η πράξη των Μπονάνοι και 'αλλων- τότε πάλι θα αποτύγχανε, αφού και μερικώς και από πρωτοβουλία μικρών βαθμοφόρων, δηλαδή ένας π.χ. τον οποίο είχα εγώ στις καταδρομές και ο οποίος σκοτώθηκε -Κατσάνης ταγματάρχης- έφεραν σε πολύ δυσκολη κατάσταση τις επιτιθέμενες δυνάμεις όπως είπε μετά ο αρχηγός της αεροπορίας των Τούρκων σχεδόν να είναι έτοιμοι να εγκαταλείψουν την επιχείρηση, πολλώ δε μάλλον αν εξετελείτο όλο το σχέδιο.

(2ζ)

(2Ω)
1/2 ζ Κ.Β. 30.1.1987

93

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Συνεπώς πέραν του σχεδίου το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο παρέλυσε και αποδυνάμωσε την άμυνα;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και δεύτερον αν πήγαινε η σχετική βοήθεια από την Ελλάδα με λίγα υποβρύχια , με λίγα αεροπλάνα κ.λ.π., θα είχαμε αίσιο , καλύτερο αποτέλεσμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Αν επενέβαινε η Ελλάδα όπως απεδείχθη από τα έγγραφα τα οποία είχαν οι Τούρκοι και ο αεροπόρος αυτός που κατέπεσε, με οιονδήποτε τρόπο είτε θαλασσίως είτε εναερίως είτε χερσαίως είχαν σχέδιο εναλλακτικό οι Τούρκοι να συμπτυχθούν αμέσως διότι αυτές οι επιχειρήσεις είναι να επιτύχουν τον αιφνιδιασμό. Αυτό το προγεφύρωμα έπρεπε να γίνει με την τεχνική σε 24 ώρες . 'Εγινε σε 20 ημέρες. Επομένως η ευθύνη βαρύνει όλη την στρατιωτική πολιτική , επειδή η έννοια αυτή πολύ κατεπονήθη από της εισβολής μέχρι της λήξεως της επιχειρήσεως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Χάθηκε δηλαδή πολύτιμος χρόνος.

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως. Και όχι μόνο αδρανοποίησαν δυνάμεις και το σύστημα αμύνης της Ελλάδος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Και όπως λέτε εσείς οι στρατιωτικοί απόβαση

2/2 ζ Κ.Β. 30.1.1987

94

εκαναν οι Τούρκοι έτσι ή αποβίβαση;

ΜΑΡΤΥΣ: Μία φάση έκαναν αποβάσεως βιαίας. Το πρώτο κύμα που σκοτώθηκε ο τούρκος συνταγματάρχης. Από κει και πέρα ήταν εκφόρτωσις. Αυτό δε το είχα πει στον Μακάριο ότι έτσι θα γίνει η απόβαση από 'κεί. 'Οπως σας είπα προχθές, δεν ξέρω αν ήσασταν εδώ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Οι Τούρκοι είχαν πάντα την πρόθεση της εισβολής στην Κύπρο και περίμεναν να βρουν κατάλληλη ευκαρία και αφορμή;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Και να μην την είχαν στην στρατηγική λέμε ότι εφόσον υπάρχει υπαρκτή απειλή τα σχέδιά μας είναι προσηρμοσμένα για την δυσχερεστέρα κατάσταση. Και δυσχερεστέρα είναι η απειλή να πραγματοποιηθεί. Επομένως έπρεπε έτσι.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ναι, και με συγχωρείτε, γιατί είναι αδιάκριτη η ερώτηση. Μόνο οι Τούρκοι είχαν την πρόθεση της επέμβασης ή και οι άλλοι ; ΝΑΤΟ, 'Αγγλοι, Αμερικάνοι επεδίωκαν για τα δικά τους συμφέροντα την διχοτόμηση του νησιού;

ΜΑΡΤΥΣ:'Οπως έχω καταγγείλει με έγγραφο μελέτη την οποία υπέβαλα στην Βουλή η επιχείρηση της εισβολής ήταν κυρίως αγγλική.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ναι, μελίγες λέξεις.

3/2 ζ Κ.Β. 30.1.1987

95

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας δώσω το χαρτί, το οποίο υπάρχει μέσα στην Βουλή όχι εδώ στην Επιτροπή. Εγώ το έστειλα στην Βουλή.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Το καταθέτετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

(Στο σημείο αυτό ο μάρτυς καταθέτει στο Προεδρείο το σχετικό έγγραφο).

Συμμετοχή των αγγλικών Ενόπλων Δυνάμεων στην στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Συνεπώς έτσι που τα λέτε, κύριε μάρτυς, το εθνικό ελληνικό συμφέρον στην Κύπρο ταυτίζονταν ή ταυτίζονταν πάντοτε με το συμφέρον μιάς ξένης έστω και συμμάχου χώρας ή μπορεί να ήταν και διαφορετικό; Όπως θέλετε απαντήστε.

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι σε τρία κλιμάκια. Η ερώτηση επεκτείνεται πρώτον στο δικό μας συμφέρον , το ελληνικό, το καθαρώς.

Δεύτερον, στο συμμαχικό, στο δικό μας, και τρίτον στην διεθνή ειρήνη. Κόπτονται όλοι για την διεθνή ειρήνη.

(2Ζ)

2ζ 1/2 Ζ (ΧΜ) 29.1.87

96

Στο δικό μας πεδίο καθαρώς η αποστολή ήταν εθνικής απελευθερώσεως. Ο αγών ήταν εθνικοαπελευθερωτικός. Επομένως, εμείς είχαμε καθήκον ιερό και υποχρέωση από την πολιτεία, με τα σχέδια αμύνης, να επέμβουμε. Η Αγγλία, όπως ξέρετε, από την αρχή θέλησε να βάλει την Τουρκία-θαρρείσαντος είναι ο Τούρκος μέσα - και βραχυκύκλωσε το ΝΑΤΟ. Εγώ ήμουν πολλά χρόνια στο ΝΑΤΟ και ξέρω τι γινόταν. Δε θέλω να πω ότι η δική μας πολιτική μέσα στο ΝΑΤΟ ήταν η πρέπουσα. Δεν ήταν. Αλλα αυτός έχει άρθρα και λέει: Αρθρο 1, άρθρο 5- αυτά κυρίως τα άρθρα- πώς λύνονται οι διαφορές μεταξύ δύο, που είναι μέλη της συμμαχίας. Και δεν τα τήρησε.

Και πάω στο τρίτο επίπεδο: Οι υπερδυνάμεις - είναι γεγονός, το είπα και την άλλη φορά, αναφέρομαι στη μελέτη που είχα στείλει στο Μακάριο- παίζουν - δηλαδή με την έννοια που το λένε οι ξένοι- με τις τύχες των λαών, για δικά τους πολιτικά συμφέροντα. Στο παιγνίδι αυτό η Αμερική βραχυκυκλώθηκε από την Αγγλία. Αμερικανός στρατηγός 4 αστέρων μου εκμυστηρεύτηκε για τους Αγγλους, τραγική εικόνα μέσω του Αμερικανικού πενταγώνου και των Αγγλων.

Νομίζω ότι αυτά σας ικανοποιούν. Επομένως, στο πεδίο το δικό μας είχαμε καθήκον να επέμβουμε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Έχω και μία αφελή ερώτηση, γιατί δεν είμαι στρα-

2/2 Ζ (ΧΜ)29.1.87

97

τιωτικός.

Είπατε μέχρι την επέμβαση, αν δινόταν η βοήθεια και αν εφαρμόζετο το σχέδιο, θα είχαμε άλλα αποτελέσματα.

Σας ρωτάω τώρα: Και μετά την επέμβαση, αν δεν χανόταν πολύτιμος χρόνος, θα μπορούσαμε να κάνουμε τίποτε καλλίτερα στον Αττίλα Α' ή και στον Αττίλα Β';

ΜΑΡΤΥΣ: Οταν άρχισαν οι επιχειρήσεις εισβολής- όπως σας είπα προχθές εγώ πήρα τα στοιχεία - παρακολουθούσα το Κυπριακό- και επήγα στον Ανδρουτσόπουλο, στον οποίο έθεσα τα θέματα - ήταν Κυβέρνηση- να μην υποχωρήσουν και να δράσουν αμέσως, όπως προβλέπουν τα σχέδια. Γιατί τα σχέδια δεν αλλάζουν κάθε μέρα. Τα σχέδια ήταν τα ίδια. Όπως απεδείχθη δε και το σχέδιο της επιστρατεύσεως, ήταντο ίδιο, με τη διαφορά ότι αυτοί οι ανόητοι το βάλανε μπροστά, όπως ένας ατζαμής βάζει το αυτοκίνητο και το μπουκώνει. Αυτό ήταν το θέμα.

Δεν ξέρω τι έγινε. Αυτή η Κυβέρνηση εξηφανίσθη. Την ημέρα, δηλαδή, που πήγα εγώ το απόγευμα, σας είπα προχθές, ότι με ρώτησε μόνο ένα πράγμα: Γιατί επέμεναν οι Άμερικανοί, ενώ είχαν συμφωνήσει από τις 2 η ώρα το πρωί οι Τούρκοι. Γιατί ήταν σε δύσκολη θέση. Την ώρα εκείνη οι Τούρκοι είχαν αποτύχει στρατιωτικώς. Εφόσον πέρασε το 24ωρο και δεν είχαν κάνει το προγεφύρωμα- σας είπα και προχθές πού είναι το προγεφύρωμα-

3/2 Z (XM) 29.1.87

98

είχαν αποτύχει. Ήθελαν, όμως, να πάνε δυνάμεις και ζητούσαν - και μεν συμφωνούν στην εκεχειρία και την κατάπαυση του πυρός- να εφαρμοστεί από τις 6 το απόγευμα ώρα Ελλάδος. Και το γράφω αυτό σε εκείνο το δημοσίευμα, που έχω. Γιατί; Διότι τηνώρα εκείνη πήγαιναν υλικό συνέχεια.

. Εδώ υπάρχει μία πλήρης μελέτη " η Ελευθερία της Κύπρου" στο "ΑΝΤΙ", 24 Ιουλίου του 1976 - κατά σύμπτωση είναι Ιούλιος.

Έχω/έναν πίνακα, ο οποίος κάνει εντύπωση κυρίως σ όλους τους στρατιωτικούς. Οι δε φυλακισμένοι μου παράγγειλαν μ έναν ο οποίος αποφυλακίστηκε - γιατί διαβάζανε αυτοί - ότι αυτή ήταν η κατάσταση. Βεβαίως, αυτοί, οι πρώτοι, κατηγορούσαν τον Ιωαννίδη. Γράφει, λοιπόν, εδώ: Τις πρώτες 3 μέρες: επίθεση. Στη συνέχεια: Ενισχύσεις οι Τούρκοι.

Κοιτάξτε εδώ, σ αυτή τη στήλη, δεν υπάρχει κενό γι αυτή την ημέρα. Ενισχύσεις οι Τούρκοι, παραβιάσεις, ενισχύσεις, παραβιάσεις, παραβιάσεις.. Ενώ εμείς: συζητήσεις 6 ημέρες. Αδράνεια. Τίποτε άλλο. Την πρώτη ημέρα πήγε μόνο ένα αεροπλάνο, αυτό που έπεσε. Και μετά στο δεύτερο δήμερο: αδράνεια.

Αυτό ήταν. Θα δείτε σ αυτόν τον πίνακα την αδράνεια τη δική μας, η οποία, όπως σας είπα προχθές, δεν είναι τυχαία. Δεν μπορείτε να πείτε ότι σ αυτά τα κλιμάκια είναι τυχαία, του ξέφυγε, όπως γίνεται ένα ατύχη

4/2Ζ (ΧΜ) 29.1.87

μα σ ένα ταξιτζή, ο οποίος τα χάνει εκείνη τηνώρα και αντί να πάει ανάποδα πάει και χτυπάει δεύτερο, τρίτο αυτοκίνητο.

28

(2Ζ) 1/2 Θ Φ.Τ. 29.1.87

100

Δεν είναι τυχαίο σε μια πολιτεία. Υπήρχαν σχέδια. Το κράτος λειτουργούσε. Καταθέτω και αυτό το έγγραφο στην επιτροπή. Είναι πλήρης η μελέτη με χάρτες και με στοιχεία για το τι έγινε όλες εκείνες τις ημέρες!

(Στο σημείο αυτό ο κ. μάρτυς καταθέτει στο Προεδρείο σχετική μελέτη δημοσιευμένη στο "ΑΝΤΙ".)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ : Πάει ο "Αττίλας Ι". Στον "Αττίλα ΙΙ" μπορούσαμε να κάνουμε τίποτα ή ήταν ματαιοπονία;

ΜΑΡΤΥΣ : Βεβαίως, αυτό είναι το πρόβλημα. Η επιστράτευση, που εδώ θεωρούμε ότι απέτυχε - το γράφω μέσα σ'αυτό το ίδιο χαρτί - απέτυχε στο μηχανισμό, γιατί πήγαν αυτοί - τους έγραψα στην εφημερίδα τότε και τους είπα αμαθείς - και έβαλαν το σύστημα όλα μπροστά, δηλαδή πανστρατεία, ενώ δεν είναι έτσι το σχέδιο επιστρατεύσεως. 'Επρεπε να γεμίσουν τις μεραρχίες τις πρώτες, τις 12 μεραρχίες, από τις οποίες οι 3, που ήταν στα σύνορα, ήταν γεμάτες, ενώ οι άλλες ήταν κάδρα, που λέμε. Αυτές έπρεπε να γεμίσουν με διαδοχικά κύματα. Αυτό δε γίνεται μέσα σε ένα 24ωρο. Αυτοί, όμως, έβαλαν όλο το σύστημα μπροστά. 'Ολη η Ελλάδα κινητοποιήθηκε, όλοι οι δρόμοι γέμισαν, όλες οι μονάδες και μπουκάρανε στις αποθήκες επιστρατεύσεως. Κλείσαν τις αποθήκες,"δεν έχουμε ψωμί, δεν έχουμε γάλεττα, δεν έχουμε όπλα". Πού να δώσουν; Αυτά εχάνοντο. Τη δεύτερη μέρα κατάλαβαν το λάθος και άρχισαν την αποσυμφόρηση.

2/2 Θ Φ.Τ. 29.1.87

101

Την τρίτη μέρα, όμως, όπως βεβαιώνουν -και μπορεί να εξετασθούν- αξιωματικοί εν ενεργεία σε μονάδες -γιατί αυτοί, όχι η ηγεσία, οι μονάδες, οι διοικητές συνταγμάτων, μοιρών πυροβολικού, αυτοί είναι η δύναμη, οι άλλοι είναι σε επαφή με την πολιτική και κάνουν στρατιωτική πολιτική, δεν πρέπει να έχετε απ'αυτούς-ήταν σε θέση και να χτυπηθεί. Εγώ δε, έχω γράψει σε άρθρο ότι, αν η Ελλάδα εφήρμοζε τα σχέδια-τα είχαμε όλα- με τη δύναμη που είχε -είχαμε υπεροχή αεροπορίας και ναυτικού, στην ξηρά δεν είχαμε- ... για μια γενεά η Ελλάς τότε, θα είχε λύσει το πρόβλημα με την Τουρκία.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ : Και η τελευταία ερώτηση κύριε μάρτυς : Η χούντα και ειδικότερα ο Ιωαννίδης ήταν αυτόφωτοι, δηλαδή από κεφαλιού τους έκαναν ό,τι έκαναν και όσα παρέλειψαν να κάνουν, ή ήσαν όργανα ξένων υπηρεσιών και ποιών και εκτελούσαν διαταγές;

ΜΑΡΤΥΣ : Όταν σπουδάσετε στα ξένα σχολεία δυνάμεων -όπως σας είπα προχθές, εγώ έτυχε να είμαι στην Αγγλία στα επιτελικά μου- και δείτε αυτό που λένε "αποσταθεροποιήσεις κυβερνήσεων", θα δείτε την επιχείρηση όλη. Και έχω εδώ ένα χαρτί στο οποίο κάνω περίληψη των σπουδαιοτέρων στρατηγικών γεγονότων. Η στρατιωτική στρατηγική δε, εκπηγάζει από τη γενική στρατηγική από το ένα μέρος και από την γενική πολιτική από το άλλο. Σας το λέω αυτό, γιατί προχθές μέσα στη Βουλή τα

3/2 Θ Φ.Τ. 29.1.87

102

ανακάτεψαν όλα.

Επομένως, η κυβέρνηση πάντα έχει το λόγο για τα σχέδια, για όλα. Δεν μπορεί αυτοβούλως ο αρχηγός του επιτελείου να κηρύξει πόλεμο, να εφαρμόσει σχέδιο. Η στρατιωτική πολιτική είναι να δώσει εντολή η κυβέρνηση και να πει —τα ξέρουν τα σχέδια- δια του υπουργού : "Εφαρμόστε σχέδιο Α'". Τελείωσε.

Λέω, λοιπόν, ότι αυτές οι επιχειρήσεις, που έγιναν στην Ελλάδα, ήταν καθαρώς αποσταθεροποιήσεως.

(Β)

(2Ζ)

1/2 Β. ΒΖ 29-1-87

103

Και ξεκινάμε από μία αποσταθεροποίηση που έγινε με τον θάνατο του Παπάγου. 'Αν πάρετε όλα τα γεγονότα και τα σπουδάσετε με τα χαρτιά αυτά και των Αμερικανών και των 'Αγγλων, θα δείτε ότι ήταν μια αποσταθεροποίηση. Διότι δεν νομίζω ότι ήταν κανονικά να λειτούργησε ο Κοινοβουλευτισμός, όταν παίρνουν τον έσχατο τα Ανάκτορα και τον χρείουν Πρόεδρο Κυβερνήσεως. 'Εχουμε λοιπόν μία εκτροπή. Για μένα η εκτροπή η οποία έκανε το στράτευμα το 1967 είχε αρχίσε από το βράδυ εκείνο. Προσέξτε το αυτό εσείς εδώ που είσαστε νέοι και θα περάσετε πολλές τέτοιες καταστάσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Από ποιό βράδυ είχε αρχίσει η εκτροπή;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Αρχισε από τον θάνατο του Παπάγου. Οπότε τα Ανάκτορα επενέβησαν. Ξέρω εγώ πόσο επενέβησαν και μπορώ να σας πώ. Και ερχόμαστε μετά και έχουμε μια άλλη αποσταθεροποίηση το 1965. Μην πλανάστε κύριοι. Εγώ ήμουν γενικός επιθεωρητής το 1965 και δυο φερές επενέβη, στο Βασιλέα γιατί άκουσα τί λέγανε δίπλα του, έλεγαν ~~βάλτους~~ βάρατους μεγαλειότατε. Τί ~~βάλτους~~ βάρατοι; Την παραμονή τις 15 Ιουλίου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Τι εννοείτε το 1965;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Εγινε αποσταθεροποίση.

Γ Παραγράφεται μία λέξις βάλτοι και προστίθεται η ορθή βάρατοι. Γ όμοιως ως άνω

2/2 Β. ΒΖ 29-1-87

104

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και αυτό το "Βαράτσοι μεγαλειότατε" ποιός το είπε;

ΜΑΡΤΥΣ. Το είπε μεγαλύτερος από μένα. Και όταν το άκουσα εγώ επειδή τον επηρέαζα τότε τον Βασιλέα, επειδή τον είχα στις καταδρομές υφιστάμενο και επειδή τον χειριζόμουν κατά τρόπον, όπως χειριζόμουν και όλους τους υπολοχαγούς, εκτιμούσε την δική μου στάση.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΠΗΣ. Το συμπέρασμα ποιό είναι στην ερώτησή μου;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Αν ερευνήσετε θα δείτε ότι μία εκτροπή γίνεται από μία δύναμη, μία γίνεται από άλλη. Τί έγινε με την πρώτη αποσταθεροποίηση. 'Εγινε η καταστροφή του ελληνισμού της Κωνσταντινουπόλεως. Μεγάλο γεγονός. Ποιός είχε συμφέρον γι'αυτά; Η Αγγλία και η Τουρκία. 'Εχουμε λοιπόν αποσταθεροποίηση της Ελλάδος το 1954 και έχουμε καταστροφή του Ελληνισμού, διότι οι Τούρκοι αυτό ήθελαν. Εξυπηρετούσαν σε ένα σχέδιο τους 'Αγγλους στον ψυχολογικό πόλεμο, αλλά είπαν, το ξέρω καλά αυτό, είχα και φίλους Τούρκους στρατηγούς, δόξα τῷ Θεῷ θα ξεκάνουμε τους 'Ελληνες και βέβαια τους ξέκαναν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Γιατί έπρεπε να γίνει εκτροπή για να ξεκάνουν τους 'Ελληνες;

ΜΑΡΤΥΣ. Μία κυβέρνηση όταν ήταν εδώ σταθερά και δεν είχε τα δεκανίκια των Βασιλέων κλπ. θα επενέβαινε. Ο Παπάγος μου είχε πεί

3/2 Β. Β.Ζ. 29-1-87

105

στην Νεάπολη γιατί σας είπα προχθές ήμουν στην Νεάπολη και επειδή είχα κάνει επεισόδια με τους Τούρκους γιατί οι Τούρκοι τί κάνουν κλέβουν χαρτιά όπου είναι, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά κλέβουν χαρτιά και τα έχουν στο επιτελείο αυτοί οι ηλίθιοι, τα κλέβουν όμως. Εγώ είχα δύο Τούρκους υφισταμένους συνταγματάρχες. Εγώ ήμουν διευθυντής

όπως λέμε. Θέλανε λοιπόν να ξεκάνουνε τον Ελληνισμό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ. Στρατηγέ προχωρήστε.

ΜΑΡΤΥΣ. Η εκτροπή αρχίζει από τότε. Συνεχίζεται το 65. Είναι όμως ο προθάλαμος που μπαίνουμε στην εκτροπή την στρατιωτική. Μετά το 65 θα ξέρετε ήταν ο Βασιλεύς έτοιμος για πραξικόπημα. Έξι στρατηγοί, οι τέσσερις δεν ήταν. Δύο απ'αυτούς τους τέσσερις που δεν ήταν, ήρθαν στο σπίτι μου να πάρουν και εμένα την γνώμη του. Γίνεται η αποσταθεροποίηση και γίνεται η εκτροπή. Κατά την γνώμη μου εσείς θα ερευνήσετε την εκτροπή αυτή και την αποσταθεροποίηση την κερδίζει η Αμερική. Την κερδίζει γιατί το μεγαλύτερο πλεονέκτημα το οποίο παίρνει η Αμερική από τον Ελληνικό χώρο είναι οι βάσεις. Έγραψα βιβλίο ολόκληρο. Άρα ποιός είχε συμφέρον να φέρει αυτή την κυβέρνηση του Παπαδόπουλου. Εκείνος που πήρε το μεγαλύτερο μερίδιο για δικό του λογαριασμό, ο Αμερικανός. Οι Άγγλοι, λοιπόν ανοχή.

(δ)

(2Β)
1/2 δ (Γ.Π.) 29.1.87

106

Αλλά όμως εργάζοντο πάλι για άλλες αποσταθεροποιήσεις. Και μέσα στην δικτατορία έγιναν και εκεί αποσταθεροποιήσεις. Τί ήταν το Πολυτεχνείο; Μην πάτε στις μικρές λεπτομέρειες, τότε πνίγεσθε. Στην πολιτική στρατηγική πρέπει να παίρνετε αυτά που φαίνονται, οι κορυφές.

Υπήρξε κίνδυνος με το Πολυτεχνείο -είχα γράψει στο "ΒΗΜΑ" ακριβώςτην εβδομάδα εκείνη ένα άρθρο και το σταμάτησε η λογοκρισία και σαν να τα προέβλεπα αυτά, Το δημοσίευσα όμως μετά από το Πολυτεχνείο κομμένο-κινδύνευε η Ελλάδα να πάρει μόνη της την τύχη από εσωτερική επανάσταση. Οπότε και η Αγγλία και η Αμερική και όλοι είναι έξω. Διότι, όταν θα ήταν μια Κυβέρνηση η οποία θα είχε ανατρέψει την χούντα στο εσωτερικό και έμπαιναν 5-10 άνθρωποι επάνω, κανένας απ'αυτούς δεν θα σκεφτόταν να κάνει ~~αντιαγγλική~~ φιλοαγγλική πολιτική, ούτε ~~αντιαμερικανική~~ φιλοαμερικανική. Είχαν πλέον αντιληφθεί, όχι από μελέτη, ο απλοϊκός κόσμος είχε αντιληφθεί ότι μας έπαιζαν οι σύμμαχοι στο ΝΑΤΟ. Το είχαν καταλάβει.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ : Συνεπώς, η χούντα ήταν πιόνι ξένων υπηρεσιών, ξένων δυνάμεων. Δεν σας μένει καμμία αμφιβολία επ'αυτού.

ΜΑΡΤΥΣ: Ουδεμία. Το έχω γραμμένο και το έχω δημοσιεύσει.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Τελείωσα, κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε Σιαπκαρά , μας εγχειρήσατε

(Handwritten margin notes:) Παραγράφεται μία λέξις "αντιαγγλική" και προστίθεται η ορθή "φιλοαγγλική". Παραγράφεται μία λέξις αντιαμερικανική και προστίθεται η ορθή: φιλοαμερικανική

2/2 δ (Γ.Π.) 29.1.87 107

σήμερα αυτό το υπόμνημα, που λέτε, " Ανδρέα Σιαπκαρά, αντιστρατήγου, επιτίμου γενικού επιθεωρητού στρατού; Η συμμετοχή των Αγγλικών Ενόπλων Δυνάμεων εις την στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας εις την Κύπρο ". Αυτή την έκδοση την έχουμε εμείς εδώ.

ΜΑΡΤΥΣ: Την έδωσα επειδή είναι συνέχεια όλων εδώ ....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Την είχατε στείλει στη Βουλή με ένα γράμμα ....

ΜΑΡΤΥΣ: Μου παρήγγειλαν και έστειλα ένα δεύτερο. Μπορεί να το έφεραν σε εσάς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στείλατε ένα Βουλή και ένα στον κύριο Ζίγδη-υποθέτω. Και τα δύο ήλθαν εδώ. Συνεπώς, αν θέλετε να το πάρετε αυτό, πάρτε το. Έχουμε εδώ πέρα. Αν θέλετε να το καταθέσουμε και αυτό στο φάκελο.

ΜΑΡΤΥΣ: Πάρτε το, εδώ πέρα είστε τόσοι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Να το κρατήσουμε, κύριε Πρόεδρε, το θέλω εγώ .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κρατείστε το .

Ο κύριος Παπαστεφανάκης . Απών, διαγράφεται.

Παρακαλώ τον κύριο Λιβανό να λάβει το λόγο.

ΜΑΡΤΥΣ: Να προσθέσω τώρα γι'αυτό το χαρτί δύο λέξεις; Αυτό το χαρτί δεν το έκανα ενόψει της συζητήσεως της επιτροπής. Το έκανα διότι κά-

3/2 δ (Γ.Π.) 29.1.87

108

νατε μια συζήτηση στη Βουλή 8 ώρες περί εξωτερικής πολιτικής και την άκουσα όλη τότε-δεν έχω τηλεόραση, το ραδιόφωνο άκουσα. Πήρα και τα πρακτικά. Και δεν αναφέρθηκε η Αγγλία ούτε μια φορά, ενώ καθοριστικός παράγων της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο σ'όλες τις φάσεις είναι η Αγγλία. Διότι η Αμερική από μία διπλωματική δεοντολογία, κακώς εννοουμένη- αυτή είναι έκφραση αμερικανού μεγάλου- άφησε ελευθερία στην Ανατολική Μεσόγειο στην Αγγλία. Αυτό το χαρτί, λοιπόν, αυτό τον σκοπό εξυπηρετούσε, να πω στη Βουλή, σας προσφέρω και αυτά, μελετάτε τα, και στην εξωτερική πολιτική.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Κύριε μάρτυς, για καθαρά ιστορικούς λόγους θα ήθελα να σας επισημάνω ότι έχετε κάνει ένα λάθος όταν λέτε ότι η αποσταθεροποίηση αρχίζει μετά το θάνατο του Παπάγου. Διότι το 1954, όταν έγιναν τα γνωστά γεγονότα της Σμύρνης, ο Παπάγος ήταν ζωντανός ακόμη. Αλλά δεν είναι αυτό το ερώτημά μου.

ΜΑΡΤΥΣ: Να σας απαντήσω σ'αυτό.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: 'Οχι, δεν είναι ερώτημα, απλώς για να γραφεί στα πρακτικά.

Σεις τί βαθμό είχατε, κύριε μάρτυς, την 21η-4-1967;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ ήμουν απόστρατος από διετίας. Απεστρατεύθην επί κυβερνήσεως, όπως την λέτε εσείς, αποστατών. Δεν παραιτήθην, που μου ζήτησαν,

4/2 δ (Γ.Π.) 29.1.87

και λέω , πάρτε τις ευθύνες σας. 109

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ωραία . 'Αλλο είναι το ερώτημά μου. Είχατε λοιπόν τον βαθμό του αποστράτου, είχατε όμως από τότε πάρα πολύ μεγάλη ανησυχία- είναι γνωστό αυτό- ως προς την πολιτική ζωή τουτόπου - και αυτό βεβαίως σας τιμά.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι την πολιτική ζωή, τα εθνικά θέματα.

(2ΒΑ)

1/2 ΒΑ ΑΚ 29-1-1987

110

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Είπατε πριν ότι οι στρατηγοί ετοίμαζαν κάποιο πραξικόπημα. Εσείς το γνωρίζατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Το εγνώρισα από μαρτυρίες των ίδιων μετά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Α, μετά.

ΜΑΡΤΥΣ. Μετά, αφού οι συνταγματάρχες πήραν προτεραιότητα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Δεν είχατε ανησυχίες πριν;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Επομένως, δεν μπορώ να σας κάνω την ερώτηση την οποία ήθελα. Και μπαίνω σε μία άλλη ερώτηση.

ΜΑΡΤΥΣ. Αν ήξερα, εγώ θα πήγαινα κατευθείαν στο βασιλέα. Είχα ενοχλήσει και τον Παύλο και τον Κωνσταντίνο πολλές φορές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Θα ήθελα να μου διευκρινίσετε -διότι δεν επέμεινε ο προηγούμενος συνάδελφος- ποιο ήταν το πρόσωπο το οποίο ζητούσε από τον βασιλέα "βάρα, βάρα". Τώρα πια στην Επιτροπή θα πρέπει να το πείτε, να το αποκαλύψετε.

ΜΑΡΤΥΣ. Ήταν ορκομωσία των Ευελπίδων, στη σχολή, στο μεγάλο κτίριο επάνω.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ποιά χρονιά;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεκαπέντε μέρες πριν από τον Ιούλιο. Δεν έγινε του Παπανδρέου 15 Ιουλίου;

2/2 ΒΑ ΑΚ 29-1-1987

111

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Μάλιστα.

ΜΑΡΤΥΣ. Επειδή το βασιλέα τον συνεβούλευα να μην γυρίζει με αυτό το -με συγχωρείτε για τη φράση που θα πω- "σκυλολόϊ" των υπασπιστών-και γύριζαν γύρω γύρω και έτσι ήταν- του λέω:"Εσείς θα έρχεσθε σε επαφή με τους αξιωματικούς, με τους στρατιώτες".

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Ποιούς υπασπιστές υπαινίσεστε; Θα ήθελα να μου πείτε ονόματα.

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ολοι.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. 'Οχι, όλοι. Ποιοί ήσαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν τον άφηνα να πιεί μπύρα φερ'ειπείν. Δεν άφηνα τους φωτογράφους να έρθουν κοντά, διότι η Φρειδερίκη με είχε παρακαλέσει να παίρνω ορισμένα μέτρα, διότι ερχόντουσαν οι δημοσιογράφοι την ώρα που ο Κωνσταντίνος έπινε μπύρα. Αν τον έχετε δει να πίνει μπύρα, πίνει μπύρα καθαρά σαν Γερμανός. Και νομίζετε ότι από κει πάει κάτω στα πόδια του. Πίνει ολόκληρο κιλό. Και μου λέει: "Για όνομα του Θεού στρατηγέ, μην τον αφήσετε ποτέ να τον πάρουν φωτογραφία. Να τον αποτρέπετε".

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ.Αν θέλετε να μην χασομεράμε, πέστε μου το όνομα.

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι οι στρατιωτικοί της εποχής εκείνης, οι οποίοι τον ερέθιζαν, και είχε πει -θα σας πω το όνομα, δεν προσθέτουν τα

3/2 ΒΑ ΑΚ 29-1-1987

112

ονόματα τίποτα, αλλά θα σας το πω- "εγώ δεν αστειεύομαι, δεν είμαι σαν τον πατέρα μου. Θα κατέβω στο πεζοδρόμιο". Νόμιζε ότι αν κατέβει και του μιλήσει, θα τον φάει τον Παπανδρέου. Έτσι νόμιζε. Και έρχεται ο υπασπιστής Κόλλιας, ο οποίος έγινε αντιστράτηγος μετά, και στο αντιπραξικόπημα του βασιλέως ήταν εν πρώτη στρατιά, και μου λέει: "Για όνομα του Θεού, εσάς σας ακούει. Ελάτε, τον εξάπτουν". Από καλή πρόθεση. Καταλάβατε; Και όταν ήρθε -διότι δεν πήγα εγώ προς αυτόν- μου λέει: "Δεν σας βλέπω στρατηγέ". Γυρίζω και βλέπω μια ματιά τους υπασπιστές γύρω μου με ύφος υπηρεσιακό,

άφησα το ποτήρι μου στο άγαλμα του Λαγκλή -εκεί στη γωνιούλα ήμουνα εγώ- και στέκομαι σε στάση προσοχής και λέω: "Σοβαρό πράγμα πρέπει να συμβαίνει", οπότε οι υπασπιστές απομακρύνονται. Και του λέω: "Ακούσατε τι σας είπα μεγαλειότατε; Προσέξτε τι σας είπα στα ανάκτορα πριν 15 μέρες. Είσθε διαιτητής, δεν πρέπει να αναμιχθείτε στο χώρο του "ζήτω και του κάτω". Και η έκφρασή μου ήταν η εξής. Ήρθε μια μέρα στο γραφείο του γενικού επιθεωρητού ένας των καταδρομών και λέει: "Στρατηγέ μας είχατε πει όταν ήσασταν διοικητής των καταδρομών ότι όταν είναι ζητήματα ασφαλείας του στρατού να σας ενοχλούμε μέρα-νύκτα, όπου είσθε, και όχι δια μέσου υφισταμέ-

4/2 ΒΑ ΑΚ 29-1-1987

113

νων". Έτσι είναι τα ζητήματα ασφαλείας. Λέω: "Ναι παιδί μου, έτσι είναι και τώρα ισχύει παραπάνω που είμαι γενικός επιθεωρητής διότι έχω ως αποστολή -μου είχε φορτώσει τότε το ανώτατο συμβούλιο- την πολεμική ετοιμότητα και σχεδίαση της χώρας". "Χθες ήρθε ο Αρναούτης και μου έφερε χαρτί να υπογράψω. Κάνει οργάνωση βασιλική. Είναι 45 φιλοβασιλικοί". Λέω: "Τι του είπατε;" Του είπα: "Όπως είχατε πει τότε που ήσασταν διοικητής των καταδρομών, ότι δεν πρέπει να τους απαιτίρνουμε και να τους λέμε μόνο "θα σκεφθώ", για να αναφερθούν αμέσως, το ταχύτερον, στην υπηρεσία μας.

(2Δ)

(2ΒΑ)
1/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 29-1-87

114

'Ετσι είναι οι κανόνες , έτσι προβλέπει ο κανονισμός ασφαλείας . Και αυτό έκανα μου λέει . Και έχω απέξω έναν άλλο ομοιόβαθμο, αντισυνταγματάρχη , για να έλθει . Ευχαρίστως , λέω, να έλθει και αυτός . Τον χαιρέτησα τον άνθρωπο και είπα στον υπασπιστή να περάσει ο άλλος . Περνάει ο άλλος, ο αντισυνταγματάρχης, και μου λέει τα ίδια .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Επομένως το " βάρα, βάρα " το είπε ο Αρναούτης ;

ΜΑΡΤΥΣ . Φωνάζω αμέσως τον υπασπιστή και λέω " χαρτί επείγον για ακρόαση στο βασιλέα " . Και πηγαίνω στο βασιλέα και του έκανα μια έκθεση να τον πείσω ότι είναι ένας διαιτητής . Δηλαδή αν ο λαός σήμερα ,του λέω, μεγαλειότατε, ψηφίσει και πάρει την πλειοψηφία ο Παπανδρέου, εσείς είσθε σαν τον διαιτητή της πάλης που τον βάζει κάτω ο άλλος μετράει ως το δέκα και σηκώνεται επάνω, σφυρίζει ο διαιτητής και δίνει το βραβείο σε εκείνον που τον έβαλε κάτω . Μπορεί να είναι ο Καραμανλής που έβαλε τον Παπανδρέου . Παίρνει την εντολή . Την άλλη μέρα είναι πιό ψωμωμένος ο Παπανδρέου , παλεύουν , τον ρίχνει εκείνος . Του εξήγησα δηλαδή έτσι με απλά λόγια, ότι αυτός είναι ο χώρος της πάλης . Τα κόμματα λοιπόν , από ένα χώρο και κάτω, είναι η πάλη . Αυτός είναι ο σάλος , που λένε, ο πολιτικός . Μην μπείτε σ'αυτόν , του είπα τότε - και κράτησα μάλιστα σημείωση - διότι ο χώρος αυτός είναι χώρος του

2/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 29-1-87

115

" του ζήτω " και του " κάτω " . Σήμερα μπορεί να είναι έτσι τα πνεύματα όπως λέτε εσείς , αλλά αύριο μπορεί να πούνε"κάτω " . Έχω την εντύπωση ότι τον είχα πείσει όταν έφυγα , διότι ενώ είχα ζητήσει ακρόαση δέκα λεπτών για να του πω ότι δεν πρέπει να κάνει οργανώσεις , ούτε να ενθαρρύνει και ότι είναι βασιλεύς όλων των Ελλήνων , όχι των 45 ταγματαρχών , αλλά των 500 ταγματαρχών και των ομοιοβάθμων τους των άλλων όπλων διότι είχαν ορκιστεί σ'αυτόν και επομένως εάν έθετε εν αμφιβόλω τον όρκο του άλλου και έλεγε ότι αυτός δεν είναι δικός του , τον λύνει από τον όρκο του . Τα κατάλαβε αυτά . Βάσει λοιπόν αυτών του είπα τότε στην Σχολή Ευελπίδων, μην μπαίνετε στο χώρο του"ζήτω"και του"κάτω " , για να καταλάβει . Δεν μου απήντησε την ημέρα εκείνη . Και σε μια βδομάδα ,για να δείτε πως ηργάζοντο , παίρναμε καινούργια αεροπλάνα . Εγώ ήμουν και αλεξιπτωτιστής και η γνώμη μου εβάρυνε τότε για το ποιά αεροπλάνα θα πάρουν για τους αλεξιπτωτιστές . Είδατε προχθές που διπλώθηκαν δύο και σκοτώθηκε ο ένας ; Είναι ελάττωμα οι δύο πόρτες . Δεν θα τα έπαιρνα ποτέ εγώ αυτά . Ο Αμερικανός Τζάσμαν έρχονταν συνέχεια για να έχει τη δική μου γνωμάτευση , γιατί γνωματεύουμε οι στρατιωτικοί αν θα πάρουμε το α' ή το β' τύπο αεροπλάνου , αυτά που γίνονται και τώρα . Και μου λέει, μεθαύριο έχουμε επίδειξη στο Τατόϊ, να έρθετε . Μπούς λεγόταν αυτός

ο στρατηγός ο Αμερικανός . Λέω, θα έλθω, αλλά και χωρίς να το λέγατε αυτό εγώ θα ερχόμουν, διότι με ενδιαφέρει η πολεμική αεροπορία και ειδικότερα τα αεροπλάνα αυτά που είναι για αλεξιπτωτιστές . Πήγα και δεν το λέω για άλλο λόγο , το λέω για όλο το θέμα . Και ο βασιλεύς ήταν παρών και αυτός . Όταν τελείωσε και πήγαμε σε μια δεξίωση, έγιναν πάλι τα ίδια , δηλαδή ήταν η ίδια ομήγυρις γύρω , οι υπασπιστές και πηγαίναν κοντά του και λέγαν αστεία και γελάγαν . Δεν άφηναν τον άνθρωπο αυτό μόνο του , να πάει να χαιρετίσει τον έναν ή τον άλλον . Και ήταν άνθρωποι που για πρώτη φορά έβλεπαν τον βασιλέα . Και του είπα αυτό το ζήτημα να το προσέξει . Εγώ ήμουν σε μια γωνία με κάποιο αεροπόρο , με είδε , δεν πήγα και τον είδα με το βάδισμα αυτό που είχε , με το μεγάλο σκαμπανεύασμα. Και ερχόταν . Λέω έρχεται, και αφήνω το ποτήρι μου . Και έρχεται . Είναι 14 Ιουλίου, κύριε Βουλευτά. Του λέω, μεγαλειότατε - είχαν τα πράγματα πια φουντώσει - τι σας είπα προχθές ; Δεν μου μίλησε καθόλου . Όμως , από την φυσιογνωμία του είδα ότι οργίστηκε , φούσκωσαν τα κολάρα του . Οργίστηκε , δεν μου έδωσε το χέρι και έφυγε .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Είχε ορκίσει την Κυβέρνηση Νόβα ;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όχι .

ΜΑΡΤΥΣ . Την άλλη μέρα . Από την ώρα εκείνη, μετά από 12-24 ώρες.

4/2 Δ.Δ. (Θ.Σ.) 29-1-87

117

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ . Πέστε μου, κύριε μάρτυς , για να μην σας κουράζω άλλο , για να έλθουμε στην ουσία που ζητάει η Επιτροπή . Σεις, ο οποίος έχετε τόσο πολύ μελετήσει και έχετε γράψει και φαίνεται ότι θα συνεχίσετε να γράφετε , πιστεύετε ότι υπάρχει κάποια παράλειψη της Επιτροπής που δεν την έχουμε προσέξει , δεν έχουμε καλέσει ενδεχομένως μάρτυρες που θα έπρεπε να καλέσουμε ; Τί νομίζετε ; Εφόσον γνωρίζετε εσείς ορισμένα πρόσωπα και πράγματα , λείπει κάτι που δεν το έχουμε κάνει ; Ποιά είναι η γνώμη σας ;

(2Κ)

(2Δ)

1/ 2 Κ. ΜΠ 29-1-1987

118

προστίθεται μία λέξις: και

ΜΑΡΤΥΣ Η στρατηγική και πολιτική, όπως ξέρετε, διαμορφώνεται από την Κυβέρνηση, αλλά με συμβούλους ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Με συγχωρείτε, κ. Λιβανέ , αλλά η ερώτησή σας δεν είναι ορθή. Δεν μπορεί να κρίνει ο μάρτυς την επιτροπή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Εγώ ερωτώ αν μπορεί να προσθέσει τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ)(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αυτό ναι . Ξέρει ποιοί εκλήθησαν και αν έχει υπόψη του και νομίζει ότι μπορούμε να καλέσουμε και πρέπει να καλέσουμε και άλλους.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Αυτό εννοώ κ. μάρτυς . Ευτυχώς που με διόρθωσε και τον ευχαριστώ τον κ. Πρόεδρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Και στο σημείο αυτό παρακαλώ να επιτρέψετε και την διόρθωση στα πρακτικά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ Βεβαίως .

ΜΑΡΤΥΣ Η στρατιωτική πολιτική διαμορφώνεται όχι με συμβούλους μόνο τους στρατιωτικούς, αλλά και τους διπλωμάτες, αυτός είναι ο συνδυασμός. Δεν μπορείτε να βγάλετε άκρη σε ένα θέμα αν δεν ψάξετε παντού. Εγώ όταν πήγαινα - και ήμουν υπαρχηγός του ΓΕΕΘΑ - και προέκυπταν ζητήματα , ο Καμπαλούρης ήταν τότε δεν ξέρω αν υπάρχει

2/2 Κ ΜΠ 29-1 -1987

εν ζωή: ακόμη - έπρεπε να πάω κατευθείαν να συζητηθούν τα θέματα για να βγάλουμε άκρη. Γιατί ερχόταν σήμα από το ΝΑΤΟ ότι αναβάλλεται αυτή η σύσκεψη και ήταν πλαστό το σήμα . 'Ηταν πλαστό. Καταλαβαίνετε τι γινόταν ; Νομίζω, λοιπόν, ότι ορισμένους - εσείς θα κάνετε την επιλογή - που μπορεί να ξέρουν πώς αυτά τα θέματα εμεθοδεύθησαν, θα πρέπει να τύχουν εξετάσεως επισταμένης εδώ .

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ Ευχαριστώ πάρα πολύ, κ. μάρτυς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Παρακαλώ τον κ. Ζερβό, να λάβει το λόγο.

ΚΛΕΑΝΘΗΣ ΖΕΡΒΟΣ: 'Εχω υποβάλλει ερωτήσεις κ. πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τον κ. Παπαστεφανάκη να λάβει το λόγο. Απών.

Παρακαλώ τον κ. Κουτσογιάννη να λάβει το λόγο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ : Κύριε μάρτυς, εγώ θα σας κάνω μόνο μια ερώτηση και θα την αναλύσουμε. Είπατε στην προηγούμενη συνεδρίαση - βεβαίως έλειψα ένα διάστημα τώρα και δεν ξέρω αν έχετε απαντήσει σ'αυτή αλλά θα ερωτήσω - ότι τον Αττίλα τονέκαναν σχεδόν μαζί Τουρκία και Αγγλία. Και αναφέρατε τα συγκεκριμένα περιστατικά ή στοιχεία, τα οποία στηρίζουν την άποψή σας, ότι και οι 'Αγγλοι συμμετείχαν καθ' ό χρόνο συμμετείχαν . Αφήνετε έξω κάποιες άλλες χώρες για τις

3/2 Κ ΜΠ 29-1-1-987

120

οποίες λέγεται ότι έχουν κάποια ανάμειξη. Επι παραδείγματι η Ρωσία έχει κάποια ανάμειξη σ'αυτή την υπόθεση;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν έχει , Να μου πείτε: Η Αμερική έχει; Αυτό θέλω να μου πείτε.

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας πω : Η ανησυχία μου για τα ενθικά θέματα , επειδή ήξερα πόσο με ένα παραπάτημα μπορεί να χαθούν, ήταν φυσική. Και τα έλεγα σε κάποιον που τους ενοχλούσε συνέχεια , Κυβέρνηση, Υπουργό . Μα, μου λέει: Δεν κοιμάσαι; Του λέω άκουσε να δείς. Έχεις ταξιδέψει με πλοία και να περνάς ναρκοπέδιο; Εγώ έχω . Και είχαμε τα σωσσίβια όλοι πάνω, στον πόλεμο , στις επιχειρήσεις της 8ης στρατιάς είμαστε καταδρομείς και πηγαίναμε από τη θάλασσα. Λοιπόν ξέρεις τι είναι, να ξέρεις ότι η θάλασσα είναι γεμάτη ναρκοπέδια και να βλέπεις τον καπετάνιο να καπνίζει και να γυρίζει και να κάνει " πουφ " και να μην έχει ιδέα ούτε να έχει μπροστά κανένα να ερευνά, Και λες, ήλθε η ώρα μου να τελειώσω· Λέω, έτσι το πάτε το καράβι — Υπουργός ήταν αυτός — Γι'αυτό δεν ησυχάζω . Όταν, λοιπόν, έγινε αυτή η εισβολή - το υλικό εγώ δεν το μαζεύω τώρα τη νύχτα , κάθε λίγο, διαβάζω, ακούω τα ραδιόφωνα, σημειώνω, έτσι κάνω τις μελέτες μου , και στην υπη-

4/2 Κ ΜΠ 29-1- 1987

121

ρεσία που ήμουνα. - Σηκώνομαι και πάω στο "Βήμα" Είκοσι τέσσερεις το μηνός, προσέξτε. Τι είχα κάνει μέχρι τότε; Επήγα στον Ανδρουτσόπουλο την άλλη μέρα, χάθηκε ο Ανδρουτσόπουλος. Είπα στον Παπακωνσταντίνου, τον Κορινθίας, εχάθηκε και εκείνος δύο φορές. Είπα στο Γκίκα και κείνος τρείς φορές εχάθηκε. Είπα στο Μαύρο, με "κάρφωσε" στο σπίτι μου μισή μέρα, γιατί μόλις είχε γυρίσει από τη Γενεύη. Έμεινα και εγώ "καρφωμένος" στο σπίτι μου και ακόμα δεν πήγα, να με δεί ο Καραμανλής. Και οι εφημερίδες έγραψαν ότι είναι παράπονό μου δεν ξέρω ποιοί το έδωσαν. Μπορεί αυτά τα κυκλώματα - για να είναι πρόοδος, κ. Πρόεδρε, εδώ, αλλά μπορεί να μεταδίδουν όλες τις ειδήσεις έξω αυτά. Να το ξέρετε, σε 200-500 μέτρα όλες αυτές οι εφημερίδες, μπορεί να παίρνουν αδαπάνως όλη τη συζήτηση εδώ πέρα. Δεν ξέρω ποιούς έχετε ασφάλεια και ποιούς ειδικούς και έχουν ασφαλίσει αυτά. Διότι αυτά που γράψανε στην εφημερίδα διέρευσαν και δεν νομίζω ότι οι κύριοι θα πήγαν να τα δώσουν αυτά. Κάποιοι, λοιπόν, άκουσαν ορισμένα πράγματα και τα έδωσαν όπως θέλανε εκείνοι. Λοιπόν τι ήταν η επομένη ενέργεια αφού έβλεπα σκότος παντού, τον Τύπο λέω, τι να κάνω; Πάω στο "Βήμα".

(ΖΠΑ)

(3Κ) 1/3 ΠΑ ΒΤ 29-1-87

122

Ποιά ήταν η επομένη ενέργεια .Πάω στο ΒΗΜΑ . Μέχρι τότε το ΒΗΜΑ έγραφε για τις βάσεις και διεκινδύνευσε διότι τον πήρε ο Σταματόπουλος τον Καραπαναγιωτάκη και τον άλλο και του λέει μη μπεις πίσω απο τον Σαπκαρά επειδή με εσέβοντο αυτοί, τους είχα όλους βοηθούς μου στην εκπαίδευση, τον Μακαρέζο, τον Παπαδόπουλο ,τον Παττακό. Μην κρυφτείτε, λέει, πίσω απο τον Σαπκαρά θα σας κλείσουμε. Και αυτοί φοβήθηκαν και άρχισαν να μη δημοσιεύουν.Πάω λοιπόν στο ΒΗΜΑ και λέω, πόλεμο μας κάνουν Αγγλία-Αμερική-ΝΑΤΟ. Μου λέει, στρατηγέ, ξέρετε πόσο σας εκτιμούμε, αφήστε τα πράγματα όπως είναι. Απέναντι ήταν η ΕΣΤΙΑ .Είχα πολλές σχέσεις με τον Κύρο Κύρου, ο οποίος οταν με έδιωξαν απο τον στρατό, έκανε ολόκληρη εκστρατεία χωρίς να με ξέρει προσωπικώς-τον γνώρισα μετά .Πάω στα ΝΕΑ και λέω, τι γίνεται;Μου λενε κάτω είναι χάος ας μη τα δημοσιεύσουμε σήμερα .Το δημοσίευσε 30 Ιουλίου. Το καταθέτω για να το δείτε, η επέμβαση αυτή δεν είναι της Τουρκίας, είναι Αγγλίας, ΝΑΤΟ, Αμερικής. Δεν λέω για τη Ρωσσία.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Τη Ρωσσία την ανέφερα για παράδειγμα. Λέω η Ρωσσία μετείχε; Όχι βέβαια. Μήπως μετείχε η Αμερική ή η Γερμανία;

ΜΑΡΤΥΣ. Οταν δώσανε τη βάση στη Νάξο, έγραψα ένα άρθρο μαζί με τον Αναγνωστόπουλο και το δώσαμε σέ όλες τις εφημερίδες. Δεν το δημοσίευσαν

2/3 ΠΑ ΒΤ 29-1-87

123

όλες, ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ και η ΒΡΑΔΥΝΗ δεν το δημοσίευσαν, η ΑΥΓΗ τα δημοσίευε, μάλιστα τους έβαλε και πλαίσιο, και η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ δημοσίευσε μερικά άρθρα. 'Εστειλα ολόκληρη τη μελέτη "ΕΛΛΑΣ και ΝΑΤΟ" όταν απεφασίσθη απο τον Καραμανλή να φύγουμε απο το ΝΑΤΟ και είναι 18 Σεπτεμβρίου '74, όταν πήρα όλα τα στοιχεία. Και σας λέω τώρα για να έχετε κάποια αντίληψη, επειδή θα βρεθείτε σε κατάσταση μεγάλων δυσκολιών και θα με θυμηθείτε οτι ήταν ορθή η ενέργεια αυτή του Καραμανλή και εγώ είχα εισηγηθεί παλαιότερα και στη Κρήτη μίλησα σε 20.000 ακροατές και είπα ναι. Δεν έγινε όμως η αποχώρηση και γελειοποιηθήκαμε. Σας καταθέτω λοιπόν αυτά τα δυο κειμενα για να τα έχετε .

Παγραφεται μία λέξις "καμπίνες" και προσθέται η ορθή "Καντίνες".

Γελειοποιήθηκαν οι αξιωματικοί που κάθονταν στις ~~καμπίνες~~ καντίνες και οι γυναίκες τους φωνίζανε και τίποτε δεν έγινε. Εγώ λέω εκεί, η Ελλάδα είναι το στρατηγικότερο μέρος του ΝΑΤΟ, δεν είναι η Τουρκία. 'Οσο περισσότερο οι Αμερικάνοι ποντάρουν στην Τουρκία τόσο περισσότερο παίρνουμε εμείς αξία. Διότι εμείς ελέγχουμε τη Τουρκία, γιατί ελέγχουμε την ανατολική Μεσόγειο. Αν ήταν το ΝΑΤΟ με το Πακιστάν και τους άλλους και θέλαμε εμείς να πάμε σε εκείνους η Τουρκία θα ήταν. Τώρα, λοιπόν, τα στρατηγικά πλεονεκτήματα που έχει η Τουρκία όλα για τη δύση, τα ελέγχουμε εμείς.

ΙΒ/3 ΠΑ ΒΤ 29-1-87

124

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Στρατηγέ, είπατε οτι είχε ανάμιξη το ΝΑΤΟ η Αμερική κ.λπ. Μπορείτε να μας πείτε τα συγκεκριμένα στοιχεία που το αποδεικνύουν;

ΜΑΡΤΥΣ. Να ρωτήσετε τους διπλωμάτες πώς συμπεριφέρθηκε ο γραμματεύς του ΝΑΤΟ, όταν του είπαν οτι γίνεται εισβολή ηταν στην εξοχή. Και οι αλλοι. Σαν να μην είχε συμβεί τίποτα. Τα γράφω όλα λεπτομερώς, Κάλυψη αεροπορική της Κύπρου απο τα φαντομς.

(ΙΓΡ)

ΠΑ
1/2 ΓΡ Α.Ι. 29-1-1987

125

Για να κάνετε όμως αυτές τις επιχειρήσεις πρέπει να έχετε κάλυψη από πάνω. Έτσι και τη χάσετε, αν έρθει άλλος της αεροπορίας, πάτε χαμένοι. Αυτή τη κάλυψη την έκανε όλη τη διάρκεια και του Αττίλα 2 η Αγγλία. Για αυτό τα πήγε τα φάντομ-θα το δείτε σε κείνο το χαρτί που έχω. Έκανε στρατιωτική συγκέντρωση. Πήγε το ΕΡΜΗΣ κάτω πήγε τα φάντομς πήγε ελικοπτεροφόρα για να μεταφέρει προσωπικό, όχι πρόσφυγες. Πώς βρέθηκαν όλοι στο Βορρά; Εκτός από τις 10.000 που μάζεψε και τις έστειλε στην Τουρκία και από την Τουρκία μετά τις πήγε στο Βορρά, τότε κάνανε διχοτόμηση οι Άγγλοι-αυτοί όλοι φύγαν και πήγαν στο Βορρά.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Με αγγλικά οχήματα;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως, όλη η επιχείρηση αυτή. Στο χαρτί τα λέω λεπτομερώς για να μην σας απασχολώ τώρα, τί επιχειρήσεις έκαναν. Και θέλω να πω το εξής, που είναι και για μένα μία απορία. Πώς οι ελληνικές κυβερνήσεις από τότε και που γράφτηκε και στον Τύπο και σε ξένα περιοδικά δημοσιεύθηκε, 30 Ιουλίου 1974 δημοσίευμα στην ΕΣΤΙΑ, 18 Σεπτεμβρίου 1974 τον ίδιο χρόνο ΝΑΤΟ και ΕΛΛΑΣ. Και λέω αυτά τα αίσχη για το ΝΑΤΟ και για την Αμερική κ.λ.π. Γιατί όπως αυτούς τους παράγοντες δεν τους έθιξαν καθόλου. Καταγγείλαμε στον ΟΗΕ εισβολή τουρκικη. Για την Αγγλία τίποτε. Είπα προχθές στον κ. Πρόεδρο ότι αυτή η ηγεσία που εξετάζετε

Προστίθεται ένας αριθμός «1974»
Προστίθεται ένας αριθμός «1974»

2/2 ΓΡ Α.Ι. 29-1-1987

126

και σας λέει αυτά που σας λέει και που είναι υπόλογη γιατί δεν παραπονέθη όταν της αφήρεσαν δικαιώματα διοικήσεως. Στο στρατό ένα ζήτημα που θεωρείται μεγάλης σπουδαιότητος και πρέπει να έχει κανείς μεγάλη ευαισθησία είναι όταν λέμε "αυτός είναι τίποτε, Του πήραν τη διοικηση και δεν παρητήθη" Καταλάβατε; Σημαίνει αίσχος. Όταν σας αφαιρούν δικαιώματα διοικήσεως σου παίρνουν την θέση, είσαι "αυτός", ο αποπομπαίος. Εγώ λοχαγός ήμουν στη Μέση Ανατολή και δεν μου πήραν τη διοίκηση αλλά δήθεν ως ειδικό με πήραν από τη μάχιμη μονάδα και με βάλανε να εκπαιδεύω. Η μάχιμη όμως μονάδα ήταν έτοιμη να πάει στο Ελ Αλ Αμέϊν. Και εγώ δεν το δέχθηκα αυτό και είπα παραιτούμαι, ως λοχαγός τότε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Εννοείτε...

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτές οι αποσιωπήσεις εκατέρωθεν δηλαδή η μεν κυβέρνηση δεν εφαρμόζει το άρθρο 273 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικος η δε ηγεσία δεν διαμαρτύρεται καθόλου ενώ της αφήρεσαν τα δικαιώματα και όταν έπρεπε να αρχίσουν από τις 16 Ιουλίου, σήμερα ξεκίνησε το πραξικόπημα την άλλη μέρα έπρεπε να αρχίσουν οι ανακρίσεις. Η ανάκριση είναι έγγραφος μυστική ταχεία. Για αυτό έχουν αυτά τα δικαιώματα. Αλλιώς διαλύονται τα στρατεύματα κανένας δεν τα σταματάει

3/2 ΓΡ Α.Ι. 29-1-1987

127

Αυτά τα δύο λοιπόν θέλουν έρευνα διότι εδώ υπάρχει κάποιος μίτος που πρέπει να βρείτε και που σπάει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Παπαστεφανάκης, απών.

Ο κ. Παναγιωτόπουλος.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Παραιτούμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Πετραλιάς.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ: Είπατε ότι από το 1955 δηλαδή αφ ης στιγμής μπήκε στα πολιτικά πράγματα ο Καραμανλής αρχίζει η μεθόδευση του κυπριακού προβλήματος. Και φθάνουμε στην εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο. Είπατε ότι η εκτροπή έγινε το 1955.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Τότε δεν υπήρχε το κυβερνητικό σύστημα Το είπα και στον Παύλο τον Βασιλέα αυτό.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ: Για να μην κουράζω και σας και τους συναδέλφους μας το είπατε σε μας. Είπατε ακόμη ότι η Αγγλια που επηρέαζε την Αμερική από τότε είχε αυτό το σχέδιο. Είναι όμως βέβαιο ότι η σύσκεψη του Λονδίνου έγινε πριν από το 1955 όταν μπήκε και τρίτη εγγυήτρια δύναμη η Τουρκία.

ΜΑΡΤΥΣ: Γιατί έγινε αυτό;

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ: Μα, σας ερωτώ εγώ. Είναι γεγονός αυτό που σας λέγω ή όχι.

4/2 ΓΡ Α.Ι. 29-1-1987

128

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, αλλά ποιός την διέταξε; Ο Παπάγοςήταν άρρωστος.

Είχε αρχίσει η αποσταθεροποιηση.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ: Λοιπόν, ήταν άρρωστος ο Παπάγος, έγινε όμως επι κυβερνησεως Παπάγου και από κει όλοι ξέρουμε-και περισσότερο οι συνάδελφοι-ότι αρχίζουν όλα εκείνα τα απότοκα.

(3Ν)

(3ΓΡ.)
1/3Ν. (Ε.Σ.) 29.1.1987

Είπατε, ακόμα ... 12ρ

ΜΑΡΤΥΣ: Θα σας πω μιά προσωπική μου εμπειρία. Εγώ ήμουν στη Νεάπολη, όταν πέθανε ο Παπάγος κι'ο ναύαρχος ήταν νέος, που είχε έλθει εκεί. Του κάναμε μία ενημέρωση. Μετά ήλθε η σειρά να του πω για τις επιχειρήσεις. Βέβαια εκείνοι προηγούμενα είχαν φάει και αισθάνονταν κάπως βαρείς. 'Ηταν φυσικό, λοιπόν, να κοιμώνται και να μην έχουν διάθεση για συζήτηση. Τελείωσε η ενημέρωση και φύγαμε. 'Οταν πέθανε ο Παπάγος λέει στον Καρδαμάκη ότι αυτό τον συνταγματάρχη, εννοούσε εμένα, τον θέλω κοντά μου. 'Οταν ήλθα στην κηδεία, εδώ, το τι γινόταν, ήταν άλλο πράγμα. Δεν ήταν μόνο δική μου η διαπίστωση, αλλά και του αμερικανού, ο οποίος είχε λίγες γνώσεις, αλλά όταν μπήκαμε στο αεροπλάνο μου είπε ότι υπήρχε αποσταθεροποίηση. 'Ηταν γεγονός ότι είχε γίνει αποσταθεροποίηση.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Εγώ θέλω να μου πείτε, αν η μεθόδευση του Κυπριακού, η κακή τακτική, είχε αρχίσει από τη σύσκεψη του Λονδίνου.

ΜΑΡΤΥΣ: Μολονότι ήταν άρρωστος ο Παπάγος, οι 'Αγγλοι ήξεραν πιά πολιτική θα εφήρμοζε.

2/3 Ν ΒΠ 29.1.87

130

Η αγγλική πολιτική έχει ιστορία από πριν και πρέπει να ξέρετε ότι ο Ήντεν γύρισε τα νώτα του Παπάγου. Όταν λοιπόν έγινε το ΝΑΤΟ εδώ οι Αμερικανοί είπαν ότι η Ιταλία η Ελλάδα και η Τουρκία είναι χερσόνησοι συνδέονται με τη θάλασσα και αυτοί έχουν τη μανία "γιουνιφάϊ κομμαντ" και κάνανε συμφωνία. Οι άγγλοι χάλαγαν τον κόσμο, στην Αγγλία, γιατί τους έδιωξαν από τη Μεσόγειο και τότε ήλθε ένας ναύαρχος ονόματι Κάρνεϋ ο οποίος ήταν υπέροχος πολεμιστής και οποίος ενθρονίζεται στην Νεάπολη, όχι σε κτίριο, αλλά σε καράβι. Αυτό ήταν το πρώτο στρατηγείο και μεις μπήκαμε μετά από δύο χρόνια. Βέβαια στα σχέδια είχαμε ήδη μπει.

Τότε ο Τσώρτσιλ ξεσπαθώνει σε προεκλογική κίνηση λέγοντας ότι η Κυβέρνηση των Εργατικών μας πούλησε, αφού μας έδιωξαν από τη Μεσόγειο. Έρχεται λοιπόν ο Τσώρτσιλ και το πρώτο έργο που έκανε ήταν να υποχρεώσει τους Αμερικανούς να χωρίσουν τη θάλασσα από τη ξηρά. Τότε εγώ βρέθηκα στο στρατηγείο και γι'αυτό ξέρω το επεισόδιο. Βλέπω λοιπόν το χαρτί του ναυάρχου, μου το έδειξαν οι Αμερικανοί, όπου έλεγε ότι αυτή η λύση είναι μια ενέργεια πολιτική, έτσι τη χαρακτήρισε ο Κάρνεϋ, η οποία εχαλκεύθη σε ανέντιμο άκμονα Βρεττανικό.

Προστίθεται μία λέξις: σε

(3Ε2)

(3Ν)
1/3ΕΖ (Ε.Σ.) 29.1.1987

Καταλαβαίνετε τί σημαίνει. Ο Παπάγος τί τους έκανε, λοιπόν, εδώ των Άγγλων; Ο Τσώρτσιλ μόλις τους πήραν, λοιπόν, την διοίκηση και πήγαν στη Μάλτα, έβαλε τον Μαουντμπάτεν, μεγάλη προσωπικότης. Όταν,όμως, ο Παπάγος ήταν Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και είχαν αρχίσει τα προκαταρκτικά της Κύπρου, και είχε αυτά τα δεδομένα με τον Ήντεν και με όλους αυτούς, οι Άγγλοι παίρνουν τον Μαουντμπάτεν, γιατί τον χρειαζόντουσταν στην Αγγλία. Ο Μαουντμπάτεν, είναι αυτός που τον κτύπησαν οι Ιρλανδοί με το καράβι και τον σκότωσαν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Αυτός που ήταν στις Ινδίες.

ΜΑΡΤΥΣ: Η αδελφή αυτού ήταν η πριγκίπισσα/εδώ της Ελλάδος, πουήταν καλόγρια στη Νάξο. Τον παίρνουν και βγάζουν οι ~~χίλιοι~~ -να τους πω έτσι- μιά διαταγή, ορίζουμε τον τάδε. Αλλά τον έλεγαν τον Παπάγο "πικρομύτη ". Ο Παπάγος βέτο, διότι έπρεπε να είναι παμψηφεί. Δεν τον είχαν ρωτήσει. "Όχι", κολλάνε τα πράγματα. Δεν μπορεί να γυρίσει ο Μαουντμπάτεν πίσω, οπότε περιέρχεται η διοίκηση στον ~~Νέπιουττ,~~ που ήταν Αμερικανός. Και έρχεται σε μένα ο Αμερικανός, στη Νεάπολη, εκεί ήταν η παράλληλη διοίκηση και μου λέει με μεγάλη χαρά, μεγάλη εξυπηρέτηση στρατηγική μας έκανε ο Πρωθυπουργός σας. Έτσι πολέμαγαν και δεν πήγε εκεί. ~~Από~~ κεί και πέρα, τελικώς ξήλωσαν τη Μάλτα.

1την έδωσαν οι 'Αγγλοι στους Ιταλούς, αυτή τη διοίκηση, για να μπούν στην Ε.Ο.Κ. Είναι παρασκήνια πολιτικά. Επομένως, δεν ήταν τότε η Αγγλία, την ημέρα εκείνη. Οι αποσταθεροποιήσεις δεν γίνονται ξαφνικά. Γίνονται προετοιμασίες. Παίρνουν τα παιδιά και τα σπουδάζουν στην Αγγλία, των σερίφηδων, κάτω. Τα πάνε στα Κολλέγια και έχουν αποστολές γι'αυτούς.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Συνεχίζει μετά το 1955, έχουμε τις διάφορες συμφωνίες, οι οποίες φαίνεται, απ'ό,τι εσείς λέτε, δεν έβγαιναν σε καλό. Και έχουμε την εκτροπή του 1965. 'Ετσι δεν είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Αποσταθεροποίηση. Εκτροπή μία ήτανε.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Εντάξει , να πούμε αποσταθεροποίηση, μεθόδευση, όπως θέλετε. Είπατε για κάποιο "σκυλολόϊ", επί λέξει, υπασπιστών.

ΜΑΡΤΥΣ: Μου ξέφυγε η φράση αυτή, δυστυχώς.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : 'Ομως, είναι βέβαιο, ότι τότε υπήρχαν και άλλες επιρροές, πολιτικές, όπως ήταν ο Χοϊδάς, ο Κύρου και διάφορα άλλα πολιτικά πρόσωπα. Δεν ήταν μόνο οι υπασπιστές του Κωνσταντίνου, τότε.

ΜΑΡΤΥΣ: Γι'αυτό είπα στον κ. Πρόεδρο, ότι η έρευνα πρέπει να πάει και στα πολιτικά πρόσωπα.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : 'Εχετε να μας πείτε και γι'αυτό κάτι;

3/3ΕΖ (Ε.Σ.) 29.1.1987

Υπήρχαν και αυτοί μέσα, σ'εκείνη τη συνομωσία, Πώς θέλετε να την πούμε; Την πολιτική επεξεργασία, όπως θέλετε να την χαρακτηρίσετε εσείς, είναι δικαίωμά σας. Ξέρετε τίποτα εάν σ'αυτά τα πρόσωπα, τον Χοϊδά, τον Κύρου, υπήρχαν και άλλα εδώ δημοσιογραφικά, πολιτικά, τα οποία να έπαιξαν κάποιο ρόλο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δύο γεγονότα θα σας πω. 'Ενα αφεώρα διπλωμάτες που ήταν μέσα στα Ανάκτορα. Συνέβη ένα επεισόδιο, το εξής: 'Εβαλαν και έκαναν έρανο στην Αμερική στους κύκλους των Ελληνοαμερικανών να κάνουν καράβι για τον Βασιλέα τον Παύλο. Δεν το ξέρει καμμία υπηρεσία. Στρατιωτικός Ακόλουθος ήταν τότε, ένας Γρηγόριος Κετσέας του Πυροβολικού, ακέραιος αξιωματικός. Στέλνει ένα γράμμα στον Παπάγο και του λέει ...

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Πάλι στον Παπάγο θα πάμε;

ΜΑΡΤΥΣ: Τώρα θα δείτε. Λέει αυτό γίνεται εδώ. Και πάει ο Παπάγος όπως έμαθα μέσα από τα Ανάκτορα, πλέον, και τους αλώνισε όλους. Πέταξε δυό τρείς έξω συμβούλους, παρασυμβούλους, κ.λ.π., διότι από εκεί είχε ξεκινήσει.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Θέλω να ρωτήσω κάτι, για να διαφωτιστώ εγώ και ενδεχομένως και οι συνάδελφοι. 'Εγινε, λοιπόν, εκείνο το πολι-

4/3ΕΖ (Ε.Σ.) 29.1.1987

134

τικό σχήμα. Δεν είχε επιρροές πολιτικές ο Βασιλιάς, τότε, δεν είχε πολιτικά πρόσωπα, δεν είχε δημοσιογραφικά πρόσωπα; Έτσι τυχαία έγινε μόνον από τους υπασπιστές; Τί νομίζετε ναί, ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Επιδρούσαν, όσο επιδρούσα και εγώ. Η μεγάλη επίδραση ήταν τα ξένα κανάλια. Θα άκουγαν εμένα;

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ : Μα, για λογαριασμό ξένων, ενεργούσαν. Δεν συζητείται αυτό. Έγινε, λοιπόν, κι'αυτό και φθάσαμε τελικά στο πραξικόπημα, όπως είπατε, που ήταν επόμενο να γίνει, γιατί δεν άκουσε και σας και φθάσαμε στην κατάληψη της Κύπρου από τους Τούρκους.

(Δ.)

(ΕΖ)
1/3 Λ Κ.Β. 30.1.1987

135

Φθάσαμε μετά από 15 χρόνια και αν έβλεπε κανείς τα γεγονότα, εκεί θα μας οδηγούσαν.

Μιλήσατε και για κάποια επιστράτευση. Πιστεύετε ότι έγινε εκείνη η πανστρατειά για να κάνουμε πόλεμο με την Τουρκία; Ότι έκανε ο Ιωαννίδης με 12 Μεραρχίες ενδεχομένως να είχαμε κάποιο αποτέλεσμα, ή είμαστε ενόψει τετελεσμένων γεγονότων ότι η Τουρκία κατέλαβε την Κύπρο και απειλούσε την Ελλάδα, όπως είχε γίνει τότε από τους χουντικούς και δεν υπήρχε αντικείμενο επιστράτευσης, παρά μόνο για να εγκλωβισθεί ο ελληνικός λαός, για να μην ρίξει την χούντα;

Πιστεύετε ότι είχε σοβαρότητα και ουσία εκείνη η επιστράτευση;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτά δεν σας τα λέω τώρα. Είναι γραμμένα σε σχέδια του ΓΕΕΘΑ με υπογραφή δική μου ότι, εάν χρησιμοποιηθούν ορθώς οι στρατιωτικές δυνάμεις της, η Ελλάς δεν έχει κανένα φόβο, ούτε στην Θράκη, ούτε στο Αιγαίο. Τα άλλα είναι δικαιολογίες εκ των υστέρων της ηγεσίας, η οποία από πολιτική αδράνεια αδράνησε και τα σχέδια.

Επομένως εκεί να ψάξετε.

ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ ΠΕΤΡΑΛΙΑΣ: Να πούμε όμως ότι και οι πόλεμοι δεν γίνονται με τις Μεραρχίες. Θέλουμε και κάποια ψυχολογία. Θέλει και κάτι άλλο

2/3 Λ Κ.Β. 30.1.1987

136

μια επιστράτευση για να ευδοκιμήσει, ή και ένας πόλεμος ακόμη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τελειώσαμε.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, θα καταθέσω μία περίληψη των όσων είπα προχθές, στα Πρακτικά.

Επίσης θα καταθέσω ένα έγγραφο, με τίτλο "Πολιτικός και στρατιωτικός έλεγχος διοικητικών πράξεων ". Για το πώς δεν έγινε καμμιά ανάκριση κ.λ.π.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννη): Έχουμε και τα άρθρα σας στην ΕΣΤΙΑ και το ΒΗΜΑ.

ΜΑΡΤΥΣ: Όλα αυτά είναι από στρατιωτικές μελέτες.

Θα καταθέσω και την επιστολή, που είχα στείλει στον Γρίβα και στον Μακάριο , την οποία ανέφερα προχθές.

(Στο σημείο αυτό ο μάρτυς καταθέτει τα προαναφερθέντα έγγραφα και την επιστολή για τα Πρακτικά).

Κύριε Πρόεδρε, θα έπαιρνα την άδεια από την ηλικία μου για να σας πω ότι θα πρέπει να ερευνήσετε ακριβώς τα νήματα των αποσταθεροποιήσεων, για να μας γίνουν μάθημα . Γιατί δουλεύουν και σήμερα! Προσέξτε τα. Μην νομίζετε ότι η αποσταθεροποίηση έρχεται και λέει: "θα σας αποσταθεροποιήσω". Σας φέρνει σε τέτοια θέση, που νομί-

3'3 Λ Κ.Β. 30.1.1987

137

ζετε ότι κάνετε εθνική πολιτική-το λάθος- και πέφτετε στον λάκκο!

Είναι πολύ δύσκολη η στρατηγική. Γιατί στον ορισμό της - για το στρατηγικό χώρο μας έχουν, όχι τίποτε άλλο - είναι : τέχνη και επιστήμη .

Και λέει: τον παράγοντα τον πολιτικό, τον οικονομικό, τον ψυχολογικό και - τον βάζει τελευταίο - τον στρατιωτικό.

Προσέξτε τα δύο πρώτα. Τέχνη τι σημαίνει; Άσκηση μεγάλη. Η μισή Ελλάδα είναι στρατηγοί. Τους είχα εγώ σε σχολεία. Αν όμως τους βάλεις να κάνουν στρατηγική εκτίμηση, ούτε κανένας δεν θα την κάνει.

(Ο)

1/3 0 (ΧΜ) 29.1.87

138

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) Αύριο το πρωΐ απο τις 8.30΄ μπορείτε να έρθετε στην 143 αίθουσα του Α΄ορόφου, διότι θα έχουν αποστενογραφηθεί τα πρακτικά και θα σας δοθεί η ευκαιρία να τα ελέγξετε, να τα μονογράφετε και να τα υπογράφετε. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

(Στο σημείο αυτό ο μάρτυς εχχειρίζει στο Γραμματέα της Επιτροπής ορισμένα χαρτιά εκ του φακέλλου του. Επιδεικνύει δύο απ αυτά προς τον Πρόεδρο και λέει: Αυτά τα δύο χαρτιά αν τα συνοψίσετε δεν θα χρειαστείτε παράταση. Εκεί είναι το κλιμάκιο το δικό σας, μην μπλέκεσθε στους δεκανείς.

(Στο σημείο αυτό εξέρχεται αοο την αίθουσα ο μάρτυρας ο κύριος Σιαπκαράς.)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Εγω λύσει μία απορία που είχα πάντοτε, αυτός ο άξιος στρατηγός γιατί δεν έγινε αρχηγός του Επιτελείου. Τώρα το αντελήφθην.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε κύριε Παυλίδη.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Βρήκα κύριε Πρόεδρε στη συνεδρίαση της 22.1.87 την σελίδα για την οποία σας είπα ότι ζητώ να γίνει μία προσθήκη, διότι δεν απεδόθησαν τα πρακτικά, για την αιτία που ο συνεργάτης σας προέβαλε. Αφού ρωτά ο κύριος Δασκαλάκης στη σελίδα 230, στη σελίδα 231 γράφει:

2/3 Ο (ΧΜ)29.1.87

139

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Προ της φράσεως "κύριε Πρόεδρε εσείς που το ακούτε τί κάνετε", είπα: " κύριε Δασκαλάκη κατάλαβα. Θέλετε αυτά να φθάσουν στο Καστρί. Και μετέπειτα, στρεφόμενος σε εσάς συνεπλήρωσα το: " κύριε Πρόεδρε εσείς που τα ακούτε αυτά τι κάνετε;" Αυτό ήταν το σημείο που ήθελα, με την έγκρισή σας, να προστεθεί στα πρακτικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Δεν πρόκειται να προστεθεί, κάντε το σήμερα δήλωση. Σας εξήγησα ήδη ότι έχουν υπογραφεί τα πρακτικά και απο εμένα και απο τον μάρτυρα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε λύθηκε το θέμα ότι δεν προστίθεται αλλά μπορεί να γίνει δήλωση στη σημερινή συνεδρίαση. Είπαμε όμως και έχω βάλει μια ένσταση ότι αυτό, υπο την προϋπόθεση ότι προκύπτει απο την μαγνητοταινία, ότι πράγματι ελέχθη και δεν γράφτηκε. Δεν το θεωρώ ουσιώδες και δεν με ενδιαφέρει αν θα γραφτεί ή όχι. Αλλά δημιουργείται κακό προηγούμενο. Αλλοίμονο αν κάθε φορά απο την μαγνητοταινία αποδεικνύεται ότι κάτι δεν είπαμε και μετά λέμε, πέστε ότι δεν είπατε. Δεν θα τελειώσουμε ποτέ.

(30) 1/3 σ Φ.Τ. 29.1.87

140

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Κάντε λοιπόν και σεις την δήλωση.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ : Η δήλωση η δική μου είναι αυτή, με την προϋπόθεση ότι αυτά ακούγονται στο μαγνητόφωνο, δεν έχω αντίρρηση. Βεβαίως ότι λέγεται στα πρακτικά να γράφεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) : Σύμφωνοι.

Στη συνέχεια ώρα 14.10΄λύεται η συνεδρίαση .

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΧΡ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Α. ΓΑΛΑΤΣΑΝΟΣ

Α. ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ

Την 2ας Φεβρουαρίου ημέρα Δευτέρα .... και ώρα 13.45 μ.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "φάκελο της Κύπρου" (Α' όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Κων/νο Τσιγαρίδα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από 29-1-87 αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας Ανδρέας Σιαπκαράς .... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις 20 και 29 Ιανουαρίου 1987 ......

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Α. ΣΙΑΠΚΑΡΑΣ

Την ...17/12/1987... ημέρα ...Τρίτη... και ώρα ...7...
π.μ., στη Γραμματεία της Εξεταστικής Επιτροπής για το "Φάκελο της Κύπρου" (Α'όροφος, γραφείο 143 του Μεγάρου της Βουλής) συνήλθε το Προεδρείο της Εξεταστικής Επιτροπής, αποτελούμενο από τους βουλευτές, Χρίστο Μπασαγιάννη, Πρόεδρο, Παυσανία Ζακολίκο, Αντιπρόεδρο, Ιωάννη Γλαβίνα, Γραμματέα και ενώπιον του σε εκτέλεση της από ...1/1/87... αποφάσεως της Εξεταστικής Επιτροπής, ο μάρτυρας ...Α. Γαλατσιάνος...
.... ανέγνωσε, θεώρησε, βεβαίωσε και υπέγραψε τις καταθέσεις του που έδωσε ενώπιον της Εξεταστικής Επιτροπής στις ...29/1/1987...

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ	Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
		ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ
ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ	ΠΑΥΣΑΝΙΑΣ ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ	ΙΩΑΝΝΗΣ [redacted]

Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ

Α. ΓΑΛΑΤΣΙΑΝΟΣ

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ'-ΣΥΝΟΔΟΣ Β'

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

"ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ"

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο

Στην Αθήνα, σήμερα 3 Φεβρουαρίου 1987, ημέρα Τρίτη και ώρα 10.30'π.μ. συνεδρίασε στην αίθουσα Γερουσίας του Μεγάρου της Βουλής η Εξεταστική Επιτροπή "για το φάκελο της Κύπρου", με Πρόεδρο τον κ. Χρίστο Μπασαγιάννη και με θέμα ημερήσιας διάταξης την εξέταση του μάρτυρα κ. Αλ. Παπανικολάου (1η μέρα).

Στη συνεδρίαση ήταν παρόντες από τα μέλη της Επιτροπής οι βουλευτές κ.κ.Αλ.Δαμιανίδης,Γ.Δασκαλάκης,Π.Ζακολίκος,Κλ.Ζερβός, Ι.Κουτσογιάννης, Αλ.Λιαροκάπης Χ.Μαρκόπουλος,Α.Ντεντιδάκης, Δ.Παγορόπουλος,Ι.Παπαδονικολάκης, Γ.Περάκης, Σπ.Ράλλης, Κ.Τσιγαρίδας, Ι.Βαρβιτσιώτης, Ι.Βασιλειάδης, Α.Ζαΐμης,Α.Ξαρχάς, Γ.Παναγιωτόπουλος,Μ.Παπακωνσταντίνου, Αρ.Παυλίδης, Χ.Φωτόπουλος,Κ.Κάππος,Κ.Γιατράκος και Δ.Λιβανός.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, αφού διαπιστώνει την ύπαρξη απαρτίας κηρύσσει την έναρξη της συνεδρίασης και λέγει:

1/1δ. (Ε.Σ.) 2 3.2.1987

(Ώρα ενάρξεως 10.35')

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αρχίζει η συνεδρίαση.

Θα παρακαλέσω στην κυρία Γραμματέα να συνοδεύσει τον κ. Παπανικολάου, ο οποίος είναι εδώ.

(Στο σημείο αυτό εισέρχεται στην Αίθουσα Συνεδριάσεων της Επιτροπής, ο μάρτυς κ. Παπανικολάου).

(ΒΑ)

(δ) 1/1 Β.Α. Κ.Β. 3.2.1987

3

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, θα παρακαλέσω να απαντήσετε στις ερωτήσεις μου σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητός σας.

(Ο μάρτυς απαντώντας σε ερωτήσεις του κυρίου Προέδρου, δίνει τα ακόλουθα στοιχεία της ταυτότητάς του):

ΕΠΩΝΥΜΟ : Παπανικολάου.
ΟΝΟΜΑ: Αλέξανδρος.
ΟΝΟΜΑ ΠΑΤΡΟΣ: Παναγιώτης.
ΟΝΟΜΑ ΜΗΤΡΟΣ: Παρασκευή.
ΤΟ ΓΕΝΟΣ: Γεωργίου Μπούρα.
ΤΟΠΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: Καστέλλια Φωκίδος.
ΕΤΟΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ: 1927
ΕΓΓΑΜΟΣ: Έγγαμος με δύο παιδιά.
ΟΝΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ: Ελένη.
ΤΟ ΓΕΝΟΣ: Νικολάου Σπαθή.
ΚΑΤΟΙΚΟΣ: [redacted], Χολαργός.
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: Συνταξιούχος.
ΒΑΘΜΟΣ: Αντιπτέραρχος εν αποστρατεία, επίτιμος αρχηγός της Αεροπορίας.
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑ: Χ.Ο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Παρακαλώ τώρα, βάλτε το χέρι σας στο Ευαγγέλιο και δώστε τον νενομισμένο όρκο. Και παρακαλώ επίσης τους κυρίους συναδέλφους να εγερθούν.

(Ο μάρτυς θέτει το χέρι του στο Ευαγγέλιο και δίδει τον ακόλουθο όρκο:)

2/1 Β.Α. Κ.Β. 3.2.1987

4

"Ορκίζομαι ενώπιον του Θεού να είπω ευσυνειδήτως όλην την αλήθειαν και μόνον την αλήθειαν, χωρίς να προσθέσω, ούτε να αποκρύψω τι".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, έχετε κάνει καμμία κατάθεση σε κάποιους από τους κυρίους αναθεωρητάς;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. 'Εχω καταθέσει την 1/3/1975 στον ναύαρχο τότε κύριο Χρήστο Μπέλκα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς , πείτε μας αν είναι αυτή η κατάθεση την οποία θα σας δείξει τώρα ο κύριος Γραμματεύς και αν ναι, επιβεβαιώνετε το περιεχόμενό της ως αληθές;

(Στο σημείο αυτό επιδεικνύεται η κατάθεση στον μάρτυρα).

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, είναι αυτή η κατάθεσή μου

και βεβαιώνω αυτά που περιέχονται στην κατάθεση αυτή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): 'Εχετε κάνει και καμμία άλλη αναφορά;

ΜΑΡΤΥΣ: Υπέβαλα στις 20/9/1974 ένα υπόμνημα στον τότε Πρωθυπουργό κύριο Κωνσταντίνο Καραμανλή και στον Υπουργό Εθνικής Αμύνης τότε κύριο Ευάγγελο Αβέρωφ. Και στις 12.1.1982 υπέβαλα πάλι ένα αντίγραφο αυτού του υπομνήματος στον τότε αρχηγό της Αεροπορίας και

3/1 Β.Α. Κ.Β. 3.2.1987

τον σημερινό αρχηγό ΓΕΕΘΑ Νίκο Κουρή , με την παράκληση να το υποβάλει στον τότε Πρωθυπουργό και Υπουργό Εθνικής Αμύνης και ακόμα Πρωθυπουργό κύριο Ανδρέα Παπανδρέου. Μάλιστα είχα μία παράγραφο σ'αυτή την επιστολή και έλεγα ότι είμαι στην διάθεση του κυρίου Πρωθυπουργού να παράσχω τις οποιεσδήποτε διευκρινήσεις θα επιθυμούσε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό το υπόμνημα δεν ξέρω αν το έχουμε. Θα το ζητήσουμε τώρα από το αρχείο. Αν δεν το έχουμε, θα το ζητήσουμε από το ΓΕΕΘΑ. Μήπως έχετε εσείς αντίγραφο;

(Δ)

1ΒΑ
1/1Δ ΒΠ 6 3.2.87

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Και αν δεν το έχετε, έχω ένα αντίγραφο το οποίο μπορώ να σας δώσω στο τέλος της καταθέσεώς μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα δούμε μήπως το έχουμε και αν δεν το έχουμε θα μας το δώσετε.

Είχατε υποβάλει και μια άλλη έκθεση κοινή με τους άλλους αρχηγούς;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν ένα έγγραφο το οποίο είχε προετοιμάσει το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, που φτιάχτηκε πολύ γρήγορα και χωρίς να περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία τα οποία θα θέλαμε. Και ιδίως εγώ επέμενα ότι δεν ήταν επαρκές και σαφές. Αλλά,εν πάση περιπτώσει, λόγω του επείγοντος του πράγματος, ενθυμούμαι ότι πράγματι υπεβλήθη ένα τέτοιο έγγραφο, του οποίου είχαμε λάβει γνώση και οι τέσσερις αρχηγοί και το είχαμε προσυπογράψει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή, ποιοί ήταν αυτοί οι τέσσερεις;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο τότε Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων στρατηγός κύριος Γρηγόριος Μπονάνος, ο Αρχηγός Στρατού Ξηράς κύριος Γαλατσάνος, ο Αρχηγός Ναυτικού κύριος Αραπάκης και εγώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτή την έκθεση πότε την υποβάλατε; Θυμάστε;

2/1Δ ΒΠ 7 3.2.87

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω ότι ήταν αρχές Αυγούστου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Κύριε μάρτυς, πέστε μας αν είναι αυτή η έκθεση, την οποία θα σας δείξει ο κύριος γραμματεύς.

(Ο γραμματέας της Επιτροπής επιδεικνύει στο μάρτυρα ένα έγγραφο).

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, δεν είναι αυτή. Άλλωστε το έγγραφο αυτό το υπογράφει ο αντιπτέραρχος κύριος Οικονόμου. Όχι, δεν το αναγνωρίζω αυτό το έγγραφο και δεν έχει καμία υπογραφή δική μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εν πάση περιπτώσει, συνεχίζουμε και θα το βρούμε.

Κύριε Παπανικολάου, τα θέματα είναι γνωστά. Κυπριακή τραγωδία κλπ. σε όλες τις φάσεις. Ό,τι έχετε να μας πείτε για το πραξικόπημα, για την εισβολή και για τη στάση του Στρατού και γενικά των Ενόπλων Δυνάμεων, θα θέλαμε να μας τα πείτε με όσο το δυνατόν λιγότερα λόγια, για να μη τρώμε άσκοπα το χρόνο μας.

Ορίστε, κύριε μάρτυς, μπορείτε να αρχίσετε.

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε και κύριοι βουλευταί, θα προσπαθήσω να είμαι σύντομος και να αναφερθώ στα σημαντικότερα γεγονότα αυτής της περιόδου, αφού υπάρχει άλλωστε αυτό το υπόμνημα και έχω καταθέσει και την πρώτη Μαρτίου 1975. Πριν εισέλθω στο κυρίως θέμα, θα μου επιτρέψετε,

3/1Δ ΒΠ 8 3.2.87

αν και δεν μου είναι ευχάριστο να ομιλώ για τον εαυτό μου, να σας δώσω ορισμένα πρόσθετα στοιχεία όσον αφορά την σταδιοδρομία μου και την ταυτότητά μου, ώστε να σχηματίσετε μια πληρέστερη εικόνα για τη σταδιοδρομία μου στην Πολεμική Αεροπορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συντομία, γιατί βέβαια δεν είναι σκοπός μας να μάθουμε τη στρατιωτική ζωή του καθενός. Ωστόσο, μπορείτε να μας πείτε και αυτά.

Κ

(Δ) 1/1 Κ. (Κ.Ο.) 3.2.87

----------------------------------- 9

ΜΑΡΤΥΣ: Ασφαλώς, θα είμαι σύντομος.

Μπήκα στην Σχολή Ικάρων το 1947, αρχές του 1947, πρώτος μεταξύ 500 υποψηφίων. Έμεινα πρώτος και στα τρία χρόνια της φοιτήσεώς μου στη Σχολή και επίσης βγήκα πρώτος. Μετά από την αποφοίτησή μου πέρασα από όλα τα αεροδρόμια και από όλες τις θέσεις που προεβλέποντο για τους βαθμούς μου. Επίσης, πέρασα απ'όλες τις θέσεις στα Επιτελεία. Υπηρέτησα και στο εξωτερικό σε θέσεις ΝΑΤΟ. Και απ'αυτές τις θέσεις είχα την ευκαιρία να επισκέπτομαι τις αεροπορίες του ΝΑΤΟ, είτε για επιθεωρήσεις, είτε για ασκήσεις. Και είχα έτσι την ευκαιρία να βλέπω τα επίπεδα στα οποία βρίσκονταν οι αεροπορίες αυτές του ΝΑΤΟ και ιδιαιτέρως της Τουρκίας.

Κατά την διάρκεια της υπηρεσίας μου στην αεροπορία, το 1968, ως διευθυντής επιχειρήσεων και σχεδίων στο ΓΕΑ συνέταξα μία μελέτη η οποία προέβλεπε τον εκσυγχρονισμό της αεροπορίας για τη δεκαετία 1970-1980, τι έπρεπε, δηλαδή, να γίνει στην αεροπορία για να βρίσκεται στα επιθυμητά επιπεδα.

Επίσης, είχα την ευκαιρία να επιμεληθώ της εκδόσεως διαφόρων εγχειριδίων μεταξύ των οποίων ήταν το δόγμα της αεροπορίας, οι αεροπορικές επιχειρήσεις, οι επιχειρήσεις αέρος-εδάφους κ.α.

Είχα, επίσης, την ευκαιρία να περάσω από διάφορα σχολεία και εδώ

θα

2/1 Κ (Κ.Ο.) 3.2.87 10

θα αναφέρω δειγματοληπτικά 1 - 2: Πέρασα από το πανεπιστημιακό σχολείο της αεροπορίας των ΗΠΑ σχετικό με την σχεδίαση, τον προγραμματισμό και τον προϋπολογισμό των δυνάμεων. Όπως, επίσης, πέρασα και ένα τμήμα προκεχωρημένου Μάνατζμεντ.

Ως αρχηγός της αεροπορίας έφθασα, αφού προηγουμένως υπηρέτησα 2,5 χρόνια περίπου ως διοικητής, αρχηγός της τακτικής αεροπορίας στη Λάρισα, από το 1971 μέχρι και το 1973. Το 1973 πού έγινα αρχηγός - θα αναφερθώ και αργότερα σ'αυτό το σημείο, σε πολλά σημεία βέβαια- εδώ επισημαίνω ότι εσχεδίασα, προγραμμάτισα, διαπραγματεύτηκα και υπέγραψα τις συμβάσεις για τον εκσυγχρονισμό της αεροπορίας, ύψους περίπου 2 δισεκατομμυρίων δολλαρίων.

Επίσης, είχα προετοιμάσει την υπογραφή της συμβάσεως για την αεροπορική βιομηχανία στην Τανάγρα, η οποία υπεγράφη το 1975. Ακόμα υπέγραψα ως Πρόεδρος της μικτής επιτροπής για την προμήθεια των αντιαεροπορικών μέσων "Ράϊμενταλ" και για τους τρεις κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων, υπέγραψα την σύμβαση που προμηθευτήκαμε τα πρώτα αντιαεροπορικά Ράϊμενταλ.

Αποστρατεύτηκα τον Ιανουάριο του 1975 με τον τίτλο του επιτίμου αρχηγού αεροπορίας και διατηρώ ακόμη την πτητική μου ικανότητα σε ελαφρά αεροπλάνα. Σε περίπτωση κρίσεων επιστρατεύομαι και παρουσιάζομαι στο Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας.

3/1 Κ. (Κ.Ο.) 3.2.87

11

Θα ήθελα να τονίσω δε ότι υπό τις διαταγές μου υπηρέτησαν εκλεκτά στελέχη της αεροπορίας. Διετέλεσα και εκπαιδευτής πτήσεων και εκπαιδευτής εδάφους, στη Σχολή Ικάρων, στη Σχολή Πολέμου Αεροπορίας, στη Σχολή Πολέμου Ναυτικού και στην ΣΕΘΑ. Και υπάρχουν πολλοί μαθητές μου, οι οποίοι ακόμη διαπρέπουν και στην πολεμική αεροπορία αλλά και στην πολιτική αεροπορία. Και επίσης, εκλεκτοί συνάδελφοι, οι οποίοι διαπρέπουν και σε άλλους χώρους δραστηριοτήτων.

Αυτά θα ήθελα να πω σε γενικές γραμμές για την ταυτότητά μου και την δραστηριότητά μου στην πολεμική αεροπορία. Και πριν προχωρήσω θα ήθελα, επίσης, να σας θέσω υπόψη ότι έζησα τρεις φορές τις κυπριακές κρίσεις:

Την πρώτη φορά ήταν το 1964, όταν ήμουν διοικητής στο αεροδρόμιο της Σούδας, από το 1964 μέχρι και τον Οκτώβριο του 1966. Και ήταν τότε μία Κυριακή απόγευμα, στις 9 Αυγούστου 1964, όταν κατόπιν διαταγής της τότε κυβερνήσεως και της ιεραρχίας έστειλα 4 αεροπλάνα στην Κύπρο τις απογευματινές ώρες, για επίδειξη των "φτερών" της ελληνικής αεροπορίας, χωρίς όπλα, χωρίς οπλισμό για ανύψωση του ηθικού, μετά τους βομβαρδισμούς των Τούρκων.

(ΠΑ.).

(Κ)
1/1 ΠΑ Α.Μ. 3-2-87

12

Από τα 4 αυτά αεροπλάνα μόνο τα 2 κατάφεραν να φθάσουν στην Κύπρο. Τα άλλα 2 είχαν πρόβλημα στα καύσιμα. Επικεφαλής ήταν ο τότε σμηναγός Λουλουδάκης, επέστρεψαν νύκτα, προσεγειώθησαν στο Καστέλι Ηρακλείου και έσβησαν οι κινητήρες τους στο διάδρομο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Εσβησαν οι κινητήρες σημαίνει οτι δεν είχαν καύσιμα.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

Τη δεύτερη εμπειρία με τις Κυπριακές κρίσεις είχα το 1967 όταν ήμουν διευθυντής επιχειρήσεων και σχεδίων στο ΓΕΑ.

Η τρίτη εμπειρία είναι αυτή που έζησα ως αρχηγός της αεροπορίας το 1974.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης):Κατά την δεύτερη εμπειρία σας τι κάνατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Θα πρότεινα, κύριε Πρόεδρε, να προχωρήσω και μετά να σας πω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν μπορείτε να μας πείτε με δυό λόγια, υπήρχε κάποια κρίση του Κυπριακού '67-69;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, το Φθινόπωρο του '67 όπου αποχώρησε η μεραρχία και φθάσαμε σε σημείο συγκρούσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πριν αποχωρήσει η μεραρχία ή μετά;

2/1 ΠΑ Α.Μ. 3-2-87 13

ΜΑΡΤΥΣ: Πριν αποχωρήσει, στις 22 Νοεμβρίου στις 10 το βράδυ το 1967 ο τότε αρχηγός του ΓΕΕΘΑ μας είχε θέσει ένα πρόβλημα συγκρούσεως, δηλαδή είπε αύριο το πρωί πάμε σε σύγκρουση.

Αρχηγός της αεροπορίας 25 Νοεμβρίου 1973. Υπηρετούσα ως διοικητής της τακτικής αεροπορίας από τον Ιουλίου του '71 έως και το Νοέμβριο του '73. Εδώ θα ήθελα να επισημάνω ορισμένα κύρια σημεία της καταστάσεως στην οποία βρισκόταν η αεροπορία στο πρώτο εξάμηνο του '74 και ορισμένα κύρια σημεία της τουρκικής αεροπορίας και να κάνω μια σύντομη σύγκριση για να σχηματίσετε μια πληρέστερη εικόνα για την αεροπορία. Υπήρχε τότε μεγάλη αεροπορική υπεροχή της τουρκικής αεροπορίας έναντι της ελληνικής. Η ελληνική αεροπορία διέθετε 290 μαχητικά αεροσκάφη, ενώ την άνοιξη του '74 η τουρκική αεροπορία διέθετε 576 αεροπλάνα τα οποία εν συνεχεία κατά τον Αττίλα 2 είχαν μειωθεί σε 520 από τις απώλειες που είχαν οι τούρκοι στην Κύπρο και από ατυχήματα που προκλήθησαν κατά την διάρκεια των επιχειρήσεων.

Τα στοιχεία αυτά αναφέρονται με λεπτομέρειες σε 3 έγγραφα. Το πρώτο είναι το υπ' αριθμ. αα/253/370/αα/869/14-3-74 προς το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και προς τα Αρχηγεία Στρατού Ναυτικού και την ΚΥΠ.

(Η)

(ΠΑ)
1/1 Η.Γ. (Π.Δ.) 3.2.87 14

'Ενα δεύτερο έγγραφο, το οποίο αναφέρεται σε συγκριτικά στοιχεία, είναι το ΑΑ/253/370/ΑΑ999/10.5.1974, πάλι προς τους ίδιους αποδέκτες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτά τα έγγραφα είναι/τα πρωτότυπα των εγγράφων, τα οποία αναφέρετε;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Οχι, κύριε Πρόεδρε. 'Εχω τους αριθμούς.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μόνο τους αριθμούς έχετε;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα. Αν δεν είναι στη διάθεσή σας, πρέπει να υπάρχουν στο Αρχηγείο Αεροπορίας, στο Γενικό Επιτελείο. Πάντως, θα προσπαθήσω...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οχι. Δεν λέμε να προσπαθήσετε εσείς. Θα τα ζητήσουμε εμείς.

ΜΑΡΤΥΣ. Αναφέρω αυτούς τους αριθμούς, όμως, και στο υπόμνημά μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Οχι. Είπα μήπως έχετε στα χέρια σας τα πρωτότυπα, ή έστω φωτοτυπικά αντίγραφα από τα έγγραφα αυτά. Λέτε ότι δεν τα έχετε, ούτε ως φωτοτυπικά αντίγραφα, ούτε ως πρωτότυπα. 'Ετσι;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μας δίνετε, λοιπόν, μόνο τους αριθμούς.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

Επίσης, περιλαμβάνονται τα στοιχεία αυτά και σε μια ενημέρωση, την οποία κάναμε στις 12.8.1974, δύο μέρες δηλαδή πριν από τον Αττίλα ΙΙ,

2/1 Η.Γ. (Π.Δ.) 3.2.87
-- 15

στην πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της περιόδου εκείνης.

'Οσον αφορά τα ραντάρ, η Ελλάς την περίοδο εκείνη διέθετε 9 κύρια ραντάρ και 3 κινητά. Οι Τούρκοι διέθεταν 16 κύρια ραντάρ και 6 κινητά, 3 από τα οποία είχαν διατάξει στα νότια παράλια της Τουρκίας, προς τη πλευρά της Κύπρου.

Εκείνο το οποίο έχει σημασία και το οποίο θα ήθελα να κρατήσετε υποσημείωση, είναι ότι σε μία έξοδο των μαχητικών αεροσκαφών, ενώ η ελληνική αεροπορία ήταν σε θέση να μεταφέρει 310.000 Λιβ. πυρομαχικών, η τουρκική αεροπορία ήταν σε θέση να μεταφέρει 830.000 Λιβ. Δηλαδή, αυτό δείχνει ότι δεν ήταν μόνο οι αριθμοί στους οποίους υπηρείχε η Τουρκία, αλλά υπερείχε και στις δυνατότητες που είχαν τα τουρκικά αεροπλάνα.

Το δεύτερο αξιοσημείωτο στοιχείο, είναι ότι, ενώ η μεταφορική αεροπορία της Ελλάδος ήταν σε θέση να μεταφέρει 362.000 Λιβ. φορτίο...

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Αν επιτρέπετε, κύριε Πρόεδρε, μια παρέμβαση, επί της διαδικασίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ορίστε, κ. Περράκη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Κύριε Πρόεδρε, έχω τη γνώμη ότι είναι χρήσιμα βέβαια αυτά που λέει ο κύριος μάρτυρας, αλλά νομίζω ότι κατά τα καθιερωμένα, θα μπορούσε πρώτα να μας πει για το πραξικόπημα, μετά για τα πολεμικά γεγονότα. Και βεβαίως αυτά είναι στοιχεία, τα οποία μπορούμε να τα μάθουμε. Εάν πέσουμε στους αριθμούς και στις λίμπρες τώρα, δε νομίζω

ότι διευκολύνεται η διαδικασία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο μάρτυρας τοποθετεί, ως υποδομή της καταθέσεώς του, αυτά. Και νομίζω ότι και αυτά είναι χρήσιμα. Πρέπει να ξέρουμε τον συσχετισμό δυνάμεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Είναι σημαντικότατο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνεχίστε, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ. Έχω τη γνώμη ότι είναι πάρα πολύ σοβαρά και θα πρέπει να βοηθήσω να δημιουργηθεί το πλαίσιο, μέσα στο οποίο εμείς, η ηγεσία της πολεμικής αεροπορίας και όλοι όσοι υπηρετούσαμε στην αεροπορία εκείνη τη στιγμή, ζούσαμε τα πράγματα, πράξαμε ή δεν πράξαμε κάτι. Θα πρέπει να συσχετιστούν διάφορα στοιχεία, και γι'αυτό θα μου επιτρέψετε να αναφερθώ σ'αυτά. Θα είμαι σύντομος. Δεν θα μακρυλογήσω. Τα κύρια σημεία σας αναφέρω. Και θα φτάσω στη συνέχεια στα κύρια σημεία, τα οποία σας ενδιαφέρουν.

Έχει σημασία να σας αναφέρω ότι η μεν ελληνική αεροπορία μπορούσε να αερομεταφέρει 362.000 λιβ., η τουρκική αεροπορία μπορούσε να μεταφέρει με τα μεταφορικά της αεροπλάνα 1.350.000 λιβ. φορτίο ανθρώπων, εφοδίων κ.λ.π.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Προηγουμένως είπατε 330 λιβ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Αυτό αφορούσε τα πολεμικά αεροπλάνα, κύριε Πρόεδρε.

4/1 Η.Γ. (Π.Δ.) 3.2.87 17

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτά αφορούσαν τα πολεμικά αεροπλάνα, τα οποία μπορούσαν να μεταφέρουν βόμβες, ρουκέτες, πυρομαχικά δηλαδή, 310.000 Λιβ. τα δικά μας, ενώ σε μία έξοδο αεροσκαφών τα τουρκικά αεροπλάνα, παρ' ό,τι ήταν διπλάσια σε αριθμό, μπορούσαν να μεταφέρουν υπερδιπλάσιο αριθμό, 830.000 Λιβ. δηλαδή, που δείχνει ότι οι δυνατότητες και ικανότητες των τουρκικών αεροσκαφών ήταν πολύ μεγαλύτερες και καλύτερες από τις δικές μας.

Αυτό ήταν το σημείο, το οποίο ήθελα να επισημάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το άλλο, το 1.350.000, τί είναι;

ΜΑΡΤΥΣ. Αυτά είναι εφόδια, υλικά πάσης φύσεως, τα οποία μπορούσαν να μεταφέρουν τα αεροσκάφη μεταφοράς των Τούρκων.

(Λ)

(Η)

1/1 Δ ΜΠ 3-2-1987 18

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Και εμείς πόσο;

ΜΑΡΤΥΣ: Εμείς μπορούσαμε να μεταφέρουμε 362 χιλιάδες λίμπρες, ενώ οι Τούρκοι 1.350.000 . Είναι μερικά σημεία που τα έκρινα σαν σπουδαία να σας τα αναφέρω, για να έχετε μια εντύπωση .

Σ'αυτή την υπεροχή, που σε γενικές γραμμές παρουσίαζε η Τουρκική αεροπορία, η Ελληνική Αεροπορία πλεονεκτούσε σε ένα - δύο σημεία, επειδή είχαμε εκείνη τι στιγμή ετοιμάσει περίπου 150 καταφύγια αεροσκαφών για να βάλουμε μέσα 150 αεροσκάφη και να τα προφυλάξουμε από τις πρώτες επιθέσεις των Τουρκικών αεροσκαφών.

Επίσης πλεονεκτούσαμε, γιατί είχαμε αρχίσει από τέλος Απριλίου με αρχές Μαΐου 1974 να παραλαμβάνουμε τα πρώτα τέσσερα-πέντε "φάντομ", με τα οποία είχαμε αρχίσει να κάνουμε μια εντατική εκπαίδευση των χειριστών και των μηχανικών . Όμως μειονεκτούσε η Ελληνική Αεροπορία κατά το ότι δεν ήταν σε θέση να προσβάλλει στόχους πέρα από τον 32° μεσημβρινό, που περνάει μεταξύ Αγκύρας και Εσκί Σεχίρ. Δηλαδή δεν μπορούσαμε να προσβάλουμε στόχους πέρα από το Εσκί Σεχίρ . Ενώ οι Τούρκοι, ως γνωστό, ήταν σε θέση να προσβάλουν όλους τους στόχους μας από όλα τα αεροδρόμια. Μειονεκτούσα-

2/1 Δ ΜΠ 3-2-1987 19

με στο χρόνο αντιδράσεως. Δηλαδή από τη στιγμή που τα ελληνικά ραντάρ θα επεσήμαναν τουρκικά αεροπλάνα στα ανατολικά παράλια του Αιγαίου, είχαμε ένα χρόνο 7-15΄ λεπτά να απογειώσουμε τα αεροπλάνα μας για επιβίωση, ή για επίθεση.

Θα επανέλθω σ' αυτό το αποφασιστικό στοιχείο του χρόνου γιατί, κ. βουλευτές και κ. Πρόεδρε, θα πρέπει να κατανοηθεί απολύτως πόσο αποφασιστικό είναι αυτό το στοιχείο του χρόνου για τις αεροπορικές δυνάμεις. Ήταν πραγματικά ένα πολύ αδύνατο σημείο — και είναι ακόμα — γιατί από 7-14΄ λεπτά από τη στιγμή που θα εντοπίσουν τα ραντάρ αεροσκάφη στα ανατολικά παράλια του Αιγαίου, αρχίζουν οι Τούρκοι να βομβαρδίζουν τα ανατολικά μας αεροδρόμια, την Τανάγρα, την Αγχίαλο κλπ.

Είμασταν πάρα πολύ αδύνατοι στα αντιαεροπορικά, που ήταν πεπαλαιωμένα και ανεπαρκή.

Τα αεροπλάνα μας, όπως θα έχετε ακούσει, ήταν παλαιά με πολλούς περιορισμούς. Η ηλικία τους είχε ξεπεράσει από πολύ καιρό τη ζωή τους και μόνο 40 F 104 και 60 F 5, από τα 300 που είχαμε περίπου, ήταν χωρίς περιορισμούς.

3/1 Λ ΜΠ 3-2-1987 20

Χαρακτηριστικά σας αναφέρω τον περιορισμό που υπήρχε στα περισσότερα F 84, τα οποία ενώ έπρεπε να κάνουν βύθιση βομβαρδισμού 45° και μεγαλύτερη, υπήρχε ο περιορισμός να κάνουν βύθιση μέχρι 30°, γιατί ήταν δυνατόν κατά την απαγκίστρωση να σπάσουν τα φτερά τους, επειδή ήταν γερασμένα και παρουσίαζαν διάφορα προβλήματα.

Αυτά ήθελα να πω σχετικά με τις δυνατότητες της ελληνικής και της τουρκικής αεροπορίας και σύντομα να σας αναφέρω ποιά ήταν η αποστολή της Ελληνικής Αεροπορίας, η οποία περιεγράφετο στα εθνικά σχέδια "Ε" και "Κ".

Πρώτη αποστολή : Απόκρουση των εχθρικών αεροσκαφών.

Δευτερη αποστολή: Προσβολή των αεροδρομίων των τουρκικών, των ραντάρ και λοιπών στόχων, μέχρι τον 32° παράλληλο, δηλαδή στην περιοχή του Εσκί Σεχίρ.

Τρίτη αποστολή: Να διατηρούν ετοιμότητα υποστηρίξεως του Στρατού Ξηράς στον Έβρο και στα νησιά του Αιγαίου, όπως επίσης να υποστηρίξουμε το Ναυτικό στις περιπτώσεις που αντιμετώπιζε επιχειρήσεις και συμπλοκές με τον εχθρικό στόλο.

Επίσης να κάνουμε αερομεταφορές για να υποστηρίξουμε την

4/1 Δ ΜΠ 3-2-1987 21

αεροπορία στην λήψη διατάξεως μάχης, το Στρατό Ξηράς, για όπου είχε ανάγκες. Και επίσης το Ναυτικό να καλύψουμε τις ανάγκες του σε μεταφορές.

Αυτές οι υποχρεώσεις προήρχοντο από το σχέδιο "Ε". Τι έπρεπε να κάνουμε σε περίπτωση, που θα φθάναμε σε σύγκρουση με την τουρκία.

Από το σχέδιο "Κ" είχαμε υποχρέωση να διατηρούμε μια ετοιμότητα 18 αεροσκαφών F 84, από το Καστέλι Ηρακλείου, για να προσβάλουμε και μόνο τον τουρκικό στόλο, όταν θα έφθανε στα χωρικά ύδατα της Κύπρου, ή θα εξεδήλωνε εχθρικές ενέργειες.

Δεύτερο από το σχέδιο "Κ" είχαμε υποχρέωση να υποστηρίξουμε με αερομεταφορές την Κύπρο σε περίπτωση ανάγκης.

Αυτές ήταν οι αποστολές και σύντομα πάλι θα μου επιτρέψετε να αναφερθώ στο τι κάναμε στην Πολεμική Αεροπορία, όταν έγινα αρχηγός, για να είμαστε σε επίπεδα ετοιμότητος και μαχητικής ικανότητος να αντιμετωπίσουμε την οποιαδήποτε σύγκρουση που θα αντιμετωπίζαμε.

Το πρώτο πράγμα που θα κάναμε ήταν να δώσουμε μεγάλη σημασία στο έμψυχο υλικό: τους αξιωματικούς τους υπαξιωματικούς και τους μηχανικούς ιδιαιτέρως, που αποτελούν τη σπονδυλική στήλη της αεροπο-

5/1 Λ ΜΠ 3-2-1987 22

ρίας, γιατί το έργο που παράγουν αυτοί οι άνθρωποι μετατρέπεται σε ετοιμότητα και μαχητική ικανότητα. Λάβαμε σύντομα μέτρα για να εξυψώσουμε το ηθικό τους. Ικανοποιήσαμε διάφορα βαθμολογικά και οικονομικά προβλήματα που είχαν και πολύ γρήγορα καταφέραμε να πάρουμε αυξημένο έργο, το οποίο μπορούσαμε να μετατρέψουμε σε βελτίωση της ετοιμότητας και της μαχητικής τη ικανότητας.

Προσπαθήσαμε να κρατήσουμε σε πλήρη ενημέρωση το προσωπικό μας για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζαμε, όπως επίσης και την κρισιμότητα της καταστάσεως, γιατί αντιμετωπίζαμε και τότε παραβιάσεις στο Αιγαίο. Είχε αρχίσει η ανεύρεση του πετρελαίου στην Θάσο, γινόντουσαν διάφορες συναντήσεις των τότε πρωθυπουργών. Ο Ετζεβίτ είχε κάνει διάφορες προκλητικές δηλώσεις και κάτι μύριζε, κάτι έδειχνε ότι κάπου πηγαίναμε και κάτι θα εδημιουργείτο.

(ΓΡ)

(Λ)
1/1 Γ.Ρ. ΒΖ 3-2-87 23

Και αυτό μας κρατούσε σε μια συνεχή ένταση και επαγρύπνηση, ώστε να ανεβάσουμε την μαχητική ικανότητα σε υψηλότερα επίπεδα. Στο σημείο αυτό θα ήθελα να πώ ότι ήταν εύνοια της τύχης την περίοδο εκείνη για την αεροπορία, η οποία πραγματικά διέθετε μερικά από τα πλέον αξιόλογα στελέχη, από τους πλέον αξιωματικούς στην ηγεσία της, στις κέριες θέσεις και σαν τέτοιους θα ανέφερα τον αντιπτέρχο τον κ. Περικλή Οικονόμου, τον οποίο τοποθέτησα διοικητή της τακτικής αεροπορίας, τον τότε ταξίαρχο και σημερινό ΓΕΕΘΑ τον πτέραρχο κ. Νίκο Κουρή, τον οποίο ετοποθέτησα επιτελάρχη του κ. Οικονόμου στην Λάρισα, τον σμήναρχο κ. Διογένη Χαρλάυτη, ο οποίος είχε μόλις επιστρέψει από την Τουρκία και ήταν ο πλέον ενημερωμένος εκτός του ότι ήταν ικανός αξιωματικός, ο πλέον ενημερωμένος για τις ικανότητες της τουρκικής αεροπορίας και έκρινα ότι έπρεπε να πάει σ'αυτή την κρίσιμο θέση των σχεδίων και επιχειρήσεων της τακτικής αεροπορίας στην Λάρισα. Επίσης, διετήρησα ως υπαρχηγό, ο οποίος στην κρίση του Κυπριακού ήταν και ο επικεφαλής του κέντρου επιχειρήσεων, τον τότε υποπτέραρχο κ. Ιωάννη Κοτσολάκη, έναν επίσης ικανό αξιωματικό και επίσης ανέφερα εδώ και τον υποπτέραρχο τον κ. Κωνσταντίνο Παπασπυρίδη, ο οποίος ήταν ο διευθυντής του τεχνικού σώματος των μηχανικών της αεροπορίας και διευθυντής των στρατιωτικών έργων της αεροπορίας, ο οποίος προήρχετο από τας

2/1 Γ.Ρ. ΒΖ 3-2-87 24

τάξεις των ιπταμένων είχε ευρύτατες γνώσεις επιχειρήσεων, επισκέπτετο τα αεροδρόμια έβλεπε τί αποτέλεσμα έφερναν οι διαταγές μας και επέστρεφε πίσω στο κέντρο επιχειρήσεων και εις το ΓΕΑ φέρνοντας τις εισηγήσεις του για τις διορθωτικές ενέργειες τις οποίες έπρεπε να πάρουμε. Υπήρχε και άλλη πληθώρα εκλεκτών στελεχών, οι οποίοι πραγματικά ήσαν αφοσιωμένοι στην αεροπορία και στην Πατρίδα.

Δώσαμε μία έμφαση στην εκπαίδευση για να πετύχουμε αυτό το οποίο επιδιώκαμε. Και επίσης δώσαμε έμφαση στην βελτίωση της μαχητικής ικανότητας και δειγματοληπτικά θα ανέφερα εδώ ότι από 27 έως 31 Μαΐου του '74 κάναμε την εθνική άσκηση ΟΛΥΜΠΙΟΣ- ΖΕΥΣ. Η άσκηση αυτή προέβλεπε την δοκιμή των εθνικών σχεδίων Ε και Κ, Επίσης προέβλεπε τη λήψη διατάξεως μάχης. Πηγαίναμε δηλαδή στα αεροδρόμια από τα οποία θα κάναμε τον πόλεμο. Και έκλεισε αυτή η άσκηση με εκτέλεση πραγματικών πυρών Εκάναμε βολές με πραγματικά πυρά με πραγματικές βόμβες, ρουκέτες, πολυβόλα ώστε να δοκιμάσουμε και να ~~εκτελέσουμε~~ όλη την έκταση των ανθρώπων όχι μόνον τους χειριστάς αλλά και τους μηχανικούς και τους οπλοργούς και όλους όσους θα ενεπλέκοντο σε ένα πόλεμο. Μάλιστα, εδώ θα ανέφερα, ότι κάτι δεν πήγαινε καλά-και το διαισθανόμαστε, διατάξαμε από την αεροπορία να μην γυρίσουν όλα τα αεροπλάνα στα κύρια αεροδρόμια, αλλά να μείνουν πολλά απ'αυτά στα αεροδρόμια διασποράς. Και σαν τέτοια

3/1 Γ.Ρ. ΒΖ 3-2-87 25

αναφέρω την Μίκρα. Αφήσαμε αεροπλάνα F 5 στην Μίκρα. F (~~Ανακαλύψαμε~~) την περιοχή και [illegible] γυρίσαμε στην Αγχίαλο που ήταν η κυρία βάση. Επίσης, η εντατική αυτή εκπαίδευση και προσπάθεια η οποία ανελήφθη είχε σαν αποτέλεσμα όλες οι αξιολογήσεις οι οποίες έγιναν το πρώτο 6μηνο του '74 από το ΝΑΤΟ και από το επιτελείο της αεροπορίας και από την τακτική αεροπορία να κατατάσσουν τις μοίρες μας, κατηγορία 1. 'Επερναν δηλαδή την υψηλότερη βαθμολογία που μπορούσαν να επιτύχουν. Είχαν φθάσει σε τέτοιο υψηλό επίπεδο μαχητικής ικανότητας και ετοιμότητας. Εκτός από αυτά η τότε Κυβέρνηση μας διέθεσε χρήματα και αυξήσαμε κατά 50 τα καταφύγια που είχαμε. Είχαμε ετοιμάσει 150 και μας προχρηματοδότησε να κάνουμε άλλα 50 και αυτά είναι τα καταφύγια, τα οποία υπάρχουν σήμερα στην Λήμνο και προέρχονται απ'αυτά τα λεφτά, τα οποία μας έδωσε η τότε κυβέρνηση για να ισχυροποιήσουμε την άμυνά μας. Επίσης, με αυτά τα λεφτά και με την βοήθεια της ΜΟΜΑ επεκτείναμε όλους τους διαδρόμους των δευτερευόντων αεροδρομίων, Κοζάνης, Γιάννενα, Κεφαλλονιά, δηλαδή όπου υπήρχαν αεροδρόμια που χρησιμοποιούσε η πολιτική αεροπορία αλλά το μήκος δεν ήταν τόσο μεγάλο για να υποδεχτούν μαχητικά αεροπλάνα και γι'αυτό μακρύναμε τους διαδρόμους για να χρησιμοποιήσουμε και αυτά τα αεροδρόμια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Κύριε μάρτυς φρονείτε ότι όλα αυτά

4/1 Γ.Ρ. ΒΖ 3-2-87 26

αποτελούν σοβαρό στοιχείο για την επιτροπή; Γιατί νομίζω ότι έχετε ξεφύγει και αυτά είναι απολογισμός της δράσεως σας ως αρχηγού της αεροπορίας από τότε που παραλάβατε. Νομίζω ότι δεν χρειάζονται όλα αυτά.

ΜΑΡΤΥΣ. Νομίζω κύριε Πρόεδρε και κύριοι βουλευτές ότι θα πρέπει να βρεθείτε και εσείς στο πλαίσιο στο οποίο βρισκόμουν και εγώ σαν αρχηγός της αεροπορίας κατά την διάρκεια της κρίσεως. Στο αντικείμενο το οποίο θέλετε φθάνω σε 2 λεπτά μόνο, θα πρέπει να μου επιτρέψετε...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Με συγχωρείτε όπως είδατε όχι μόνο σας επέτρεψα, αλλά δεν σας διέκοψα κάν. Μιλάτε συνεχώς γι'αυτό το θέμα και σας λέω ότι κάνετε πλέον πλήρη απολογισμό της δράσεώς σας και είπαμε κατά το δυνατόν συντομότερα, διότι να ακούσουμε τον απολογισμό της δράσεώς σας ως αρχηγού της αεροπορίας; Εμείς ανώτατο στρατιωτικο συμβούλιο δεν είμαστε για να μπορούμε να κρίνουμε αυτά τα πράγματα ή να έχουμε λόγο να τα κρίνουμε. Εδώ μιλάμε για την Κυπριακή τραγωδία. Παρακαλώ ελάτε στο θέμα, γιατί είστε εκτός θέματος ακόμα από την αρχή.

ΜΑΡΤΥΣ. Να μου επιτρέψετε κύριε Πρόεδρε 2-3 κέραια σημεια, τα οποία κατά την γνώμην μου είναι αποφασιστικά.

Ανεφέρθην και προηγουμένως ότι λάβαμε μέτρα για να εκσυγχρονίσουμε την αεροπορία.

(ο)

(ΓΡ)
(1/1 Ο.Σ. Μ.Α. 3.2.87 27

Και για μένα αυτό είναι ζωτικότατο σημείο το οποίο θα πρέπει να ακούσουν οι κύριοι βουλευτές. Διότι, στις 13 Ιουνίου 1974 υπογράψαμε σύμβαση με τους Γάλλους για προμήθεια 40 αεροσκαφών μιραζ Ι F1 Την άλλη μέρα στις 14 Ιουνίου υπογραψαμε σύμβαση στο γενικό επιτελείο της αεροποριας -προσωπικώς υπέγραψα όλες αυτές τις συμβάσεις- και 60 αεροσκάφη Α7. Είναι το αεροπλάνο το οποίο μας έλειπε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτά τα υπογράψατε στις 13 και 14 Ιουνίου του 1974;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα. Πριν από την κρίση κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ένα μήνα πριν από την κρίση, αλλά η κρίση είχε ήδη αρχίσει. Βλέπετε ότι δεν είναι τοσο σπουδαίο το τι κάνατε στις 13 και 14 Ιουνίου . Η παραγγελία αυτή των αεροπλάνων θα ερχόταν μετά από 2 χρόνια ή μετά από 1 χρόνο ή μετά από 6 μήνες.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ Τότε όμως μπόρεσε να υπογράψει τις συμβάσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα , δεν τον ελέγχω κύριε Βαρβιτσιώτη γιατί μπόρεσε τότε, αλλά λέω ότι δεν έχει καμια σχέση με το θέμα μας. Εν πάση περιπτώσει προχωρηστε κύριε μάρτυς

ΜΑΡΤΥΣ. Στις 13 Ιουνίου 1974 40 μιράζ F1 γαλλικά. Στις 14 Ιουνίου 1974 60 Α7. Είναι το αεροπλάνο το οποίο μας έλειπε και με το οποίο μπορούμε να προσβάλουμε την Άγκυρα και πέρα, να υποστηρίξουμε τη

2/1 Ο. Μ.Α. 3.2.87 28

Κύπρο. Μέχρι εκείνη τη στιγμή τα αεροπλάνα που είχαμε δεν έφθαναν ή έφθαναν με περιορισμούς. Το Α7 το κορσέρ είναι αεροπλάνο μακράς ακτίνας ενεργείας και μπορεί να φέρει μέχρι 24 βόμβες. Όλα τα άλλα αεροπλάνα έφεραν από 2 βόμβες ή 1, εκτός από τα φάντομ, τα οποία μπορούσαν να φέρουν 6.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Εκτελέστηκαν αυτές οι συμβάσεις;

ΜΑΡΤΥΣ . Μάλιστα εκτελέστηκαν.

Υπέγραψα και για Εκτός από τα 60 κορσέρ ... 40 αεροπλάνα Τ2 εκπαιδευτικά και μαχητικά την ίδια ημέρα. Επίσης στις 7 Ιουλίου 1974, λίγες ημέρες πριν από την κρίση , υπέγραψα δυο συμβάσεις για 12 αεροπλάνα C-130 τα μεταφορικά τα οποία έχουμε σήμερα. Επισης προετοιμάσαμε τις συμβάσεις για την ΕΑΒ στην Τανάγρα και υπέγραψα, όπως προανέφερα και τη σύμβαση για τους τρεις κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων για τα ρενμεντάλ , τα πρώτα αντιαεροπορικά τα οποία πήραμε . Και καταβάλαμε σύντονες προσπάθειες να αξιοποιήσουμε τα φάντομ .Και επειδή τοσος πολύς λόγος έγινε για τα φάντομς θα μου επιτρέψετε να δώσω ορισμένα στοιχεία, τα οποία, κατά την κρίση μου, είναι αναγκαία για να σχηματίσετε τη σωστή αντίληψη. Άρχισαν να έρχονται στο τέλος Απριλίου και είχαμε 14 αεροπλάνα. Δηλαδή πριν από την κρίση στις 15 Ιουλίου 1974 είχαμε 14 αεροπλάνα από τα οποία τα 9 ήταν στην Ανδραβίδα που ήταν και η κυρία

3/1 Ο. Μ.Α. 3.2.87 29

βάση και τα 5 τα είχαμε διατάξει κατά τη διάρκεια της κρίσεως στη Τανάγρα σε ρόλο αναχαιτήσεως. Οι χειριστές -παρακαλώ σημειώστε αυτά τα στοιχεία, διότι δείχνουν την κατάσταση στην οποία εκείνη τη στιγμή βρισκόμαστε σχετικά με τα φάντομς. Οι τρεις εκπαιδευτές ήρθαν στις 3 οι τέσσερεις χειριστές επέστρεψαν στις 2 και άλλοι τρεις χειριστές επέστρεψαν στις 25 δηλαδή 20 μέρες περίπου πριν από την κρίση. Τα επτά υπόλοιπα πληρώματα επέστρεψαν το βράδυ της 19ης Ιουλίου και όπως ήταν κατάκοποι τους γυρίσαμε πίσω, τους στείλαμε στην Ανδραβίδα να μπουν επιφυλακή. Δηλαδή, το ήμισυ των πληρωμάτων εγύρισε κατά τη διάρκεια της κρίσεως. Είχαμε 13 μηχανικούς εκπαιδευμένους και 12 οπλουργούς που θα φόρτωναν τα πυρομαχικά. Στο σημείο αυτό τα πρέπει να αναφέρω για τα φάντομς ότι δεν είχαμε δεξαμενές. Όπως ερχόντουσαν εν πτήσει τα αεροπλάνα από την Αμερική τις δεξαμενές που είχαν επάνω για να κάνουν την πτήση μεταφοράς ήταν ο μόνος αριθμός που είχαμε. Δεν είχαμε πάρει δεξαμενές ώστε να ξαναβάλουμε άλλες δεξαμενές επάνω για να πάμε να κάνουμε άλλη αποστολή.

(σ)

(Ο)1/1 σ. Λ.Β. 3.2.87
------------------------ 30

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Γιατί αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. Ερχόντουσαν στα καράβια. Ήταν η περίοδος της παραλαβής των αεροσκαφών και των μέσων. Είχαμε μόνο από ένα σετ δεξαμενών για μια αποστολή. Άπαξ και αυτές τις δεξαμενές τις απέρριπταν, που θα έπρεπε να τις απορρίψουν σε περίπτωση που θα συνεπλέκοντο με τους Τρύρκους, ή θα πήγαιναν να κάνουν μια προσβολή για να έχουν καλύτερα αποτελέσματα, τότε τα αεροπλάνα αυτά γύριζαν πίσω και καθηλώνονταν. Δεν είχαμε άλλες δεξαμενές να τους βάλουμε επάνω για να ξαναφύγουν.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Οι δεξαμενές θεωρούνται ανταλλακτικά;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είναι ανταλλακτικά, είναι εξωτερικές δεξαμενές οι οποίες κρέμονται στα φτερά, είναι αναλώσιμο να το πούμε και πρέπει να έχουμε εφεδρικές δεξαμενές αρκετές. Και έχουμε δεξαμενές.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Άρα, είναι άχρηστα τα αεροπλάνα χωρίς δεξαμενές.

ΜΑΡΤΥΣ. Χωρίς δεξαμενές, βεβαίως, διότι μπορούν να κάνουν σε πολύ μικρά ακτίνα ενεργείας, επιχειρήσεις, δεν μπορούν να πάνε σε πολύ μεγάλη ακτίνα ενεργείας. Και το αναφέρω αυτό, νομίζω ότι σας ενδιαφέρει, και είναι πάρα πολύ σπουδαίο.

Άλλο σπουδαίο πράγμα το οποίο πρέπει ν'αναφέρω είναι ότι δεν είχαμε παραλάβει ακόμη το σύστημα ελέγχου πυρός του αερο-

2/1 σ. Λ.Β. 3.2.87
------------------ 31

πλάνου. Δηλαδή, είναι γεμάτο κομπιούτερς το ΦΑΝΤΟΜ και με τους κομπιούτερς αυτούς, που είναι μπλεγμένοι μέσα στο σύστημα οπλισμού, γίνεται η άφηση των βομβών. Δεν είχαμε πάρει ακόμα το σύστημα που θα ελέγχαμε το σύστημα πυρός του αεροσκάφους για να βεβαιωθούμε ότι οι βόμβες θα πέφτανε στο στόχο. Όπως φύγανε από τα εργοστάσια, πιστεύαμε ότι ήταν σε ικανοποιητική κατάσταση και οι βόμβες θα πήγαιναν εκεί που τις στέλνανε οι πιλότοι.

Φθάνουμε στις 15 Ιουλίου που είναι και το σημείο το οποίο αρχίζει η κρίση τουλάχιστον για την αεροπορία. Το πρωί, στις 8 η ώρα περίπου, μας κάλεσε στο γραφείο του ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων τότε, ο κ.Μπονάνος, τους αρχηγούς και μας ανεκοίνωσε ότι η Εθνοφουρά στην Κύπρο, ανέτρεψε τον Μακάριο. Ότι ο Μακάριος μάλλον εφονεύθη, η κατάστασις εξελίσσετο ομαλώς, δεν υπάρχουν ανησυχίες, είναι ένα εσωτερικό πρόβλημα του κυπριακού λαού και συνεπώς, σ'αυτή τουλάχιστον τη φάση θα παρακολουθήσουμε τις εξελίξεις, χωρίς να υπάρχει καμιά ιδιαίτερη ανησυχία.

Ήταν η πρώτη φορά που εγώ, ως Αρχηγός της Αεροπορίας, πληροφορούμην αυτό το πράγμα. Σε καμια άλλη σύσκεψη, σε καμιά άλλη συνάντηση, σε καμια άλλη ενημέρωση δεν με ενημέρωσε κανείς ότι υπήρχε αυτή η κίνησις, η οποία είτε προήρχετο από την Εθνοφουρά

3/1 σ. Λ.Β. 3.2.87
------------------ 32

της Κύπρου, είτε προήρχετο και είχε οργανωθεί από κάπου αλλού. 'Ηταν η πρώτη φορά που έκπληκτος άκουσα αυτό το πράγμα. Τί γίνεται, πώς έγινε αυτό το πράγμα, γιατί; Μην ανησυχείτε, όλα τα πράγματα θα εξελιχθούν καλώς. Μάλιστα, την ημέρα εκείνη, ήταν και η ορκομωσία στη Σχολή Δοκίμων των νέων σημαιοφόρων και το μεσημέρι ήταν η δεξίωση στη Γαλλική Πρεσβεία, δεν είχε γίνει στις 14 του μηνός. 'Οταν πήγα σ'αυτή τη δεξίωση, μου επετέθησαν όλοι εκεί οι ξένοι. 'Ημουν ο μόνος ο οποίος επήγα, Δεν μπορούσα ν'απαντήσω και έφυγα και πήγα πάλι στο Αρχηγείο να δω πώς εξελίσσετο το πράγμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Στη Σχολή Δοκίμων είχατε πάει για την ορκομωσία;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Ποιός άλλος εκπροσωπούσε τις 'Ενοπλες Δυνάμεις εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ. Εάν θυμάμαι καλά, ήταν ο Ναύαρχος Αραπάκης, δεν θυμάμαι αν ήλθε ο Αρχηγός του Στρατού, ο κ.Γαλατσάνος, και νομίζω ότι ήταν και ο κ.Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Ο κύριος Λατσούδης ήταν;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν θυμάμαι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Προχωρείστε.

4/1 σ. Λ.Β. 3.2.87 33

ΜΑΡΤΥΣ. Η εκτίμηση του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, ήταν ότι δεν είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον οι Τούρκοι για τα συμβαίνοντα στην Κύπρο. Αυτό ήταν όπως είπε, ένα καθαρά εσωτερικό θέμα της Κύπρου και θα το έλυε το κυπριακό κράτος.

(Ω)

(σ)
1/1 Ω Κ.Β. 3.2.1987
------------------------ 34

Και με αυτή την εκτίμηση αλλά με πληροφορίες οι οποίες έφθαναν ότι οι Τούρκοι κινούνται πλέον - και βεβαίως οι Τούρκοι πολλές φορές είχαν κινηθεί, πολλές φορές στο παρελθόν φόρτωναν, ξανοίγονταν στην θάλασσα και ξαναγύριζαν - η αεροπορία στις 18 Ιουλίου εισηγήθηκε την λήψη μέτρων για εφαρμογή του σχεδίου Ε και του σχεδίου Κ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός εισηγήθηκε;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ εισηγήθηκα στον ΑΕΔ τον κύριο Μπονάνο να ληφθούν μέτρα εφαρμογής των σχεδίων Ε και Κ. Και πράγματι στις 13.15' την ~~Παρασκευή~~ Πέμπτη 18 Ιουλίου η αεροπορία πήρε εντολή να μετασταθμεύσει τα 18 F84 τα οποία προεβλέποντο για το σχέδιο Κ. Και άρχιζε η μετστάθμευση των αεροσκαφών από την Σούδα στο Καστέλι Ηρακλείου τις πρώτες απογευματινές ώρες της Πέμπτης 18 Ιουλίου. Και εκτός από το 18 αεροπλάνα διατάξαμε να πάνε και 10 αεροπλάνα F5 στο Ηράκλειο για να καλύψουν από πλευράς αεράμύνης την περιοχή της Κρήτης.

Τα αεροπλάνα μόλις έφθαναν στο Καστέλι ετίθεντο αμέσως σε κατάσταση ετοιμότητος και από τις πρωϊνές ώρες της 19 Ιουλίου βρισκόμαστε σε κατάσταση ετοιμότητος χρησιμοποιήσεως 20 αεροσκαφών. Είχαμε στείλει δυο επι πλέον αεροπλάνα εκτός των 18, για την περίπτωση που κάποιο αεροπλάνο θα παρουσιάζε βλάβες και για να εξασφαλί-

2/1 Ω Κ Β. 3.2.1987

35

σουμε οπωσδήποτε αυτόν τον αριθμό που προέβλεπαν τα σχέδια.

Την Παρασκευή 19 Ιουλίου το απόγευμα μας κάλεσε στο γραφείο του ΑΕΔ κύριος Μπονάνος, γύρω στι 7.00'και μας ενημέρωσε σε γενικές γραμμές για μιά σύσκεψη στην οποία είχε πάρει μέρος. 'Ηταν σύσκεψη κυβερνητικού επιπέδου, όπως μας είπε, όπου μετείχε και αυτός , μετείχε και ο Σίσκο, ο τότε Υφυπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ. Και μας είπε ότι ο Σίσκο ετοιμαζόταν να φύγει για την 'Αγκυρα , για να δει πώς εξελίσσονται τα πράγματα, ότι είχε αρχίσει βέβαια μια ανησυχία για το ότι οι Τούρκοι είχαν αρχίσει να φορτώνουν και να αποπλέουν από τα λιμάνια τους. Και μας είπε ότι εσχημάτισε την εντύπωση ότι δήθεν οι Τούρκοι διεκδικούσαν κάποιο πέρασμα στην Κύπρο, περίπου κάτι σαν την Κηρύνεια. Και ότι εν πάση περιπτώσει δεν δέχθηκε η Κυβέρνηση αυτό το πράγμα και φεύγοντας ο κύριος Σίσκο για την Αγκύρα τον παρεκάλεσε να μεταφέρει στον ομόλογό του Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων της Τουρκίας, τον τότε στρατηγό Σαντσάρ ότι αυτές οι φορτώσεις, εκφορτώσεις, αναχωρήσεις των πλοίων μπορεί καμμιά φορά να προκαλέσουν προβλήματα και ότι θα πρέπει να υπάρχει μια ιδιαίτερη προσοχή.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Αυτά τα γνωρίζετε από διήγηση του Μπονάνου;

3/1 Ω 3.2.1987

36

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, αυτά μας τα ανέφερε ο κύριος Μπονάνος στην σύσκεψη της Παρασκευής , στις 7.00'περίπου η ώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μετείχε και ο κύριος Σίσκο προσωπικώς στην σύσκεψη αυτή;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, μας είπε ότι στην σύσκεψη που είχε πάει ο κύριος Μπονάνος σε κυβερνητικό επίπεδο μετείχε και ο κύριος Σίσκο. Αυτά μας τα έλεγε την Παρασκευή στις 7.00'η ώρα για σύσκεψη η οποία είχε γίνει νωρίτερα, τις μεσημβρινές ώρες της ίδιας ημέρας.

(Ν)

(Ω)

1/1 Ν. Α.Μ. 3-2-1987 37

Επειδή η ανησυχία είχε αρχίσει να αυξάνει, εγώ σαν αρχηγός της Αεροπορίας ενημέρωσα τα κυριότερα στελέχη και το κέντρο επιχειρήσεων, όπως και όλα τα κέντρα επιχειρήσεων είχαν επανδρωθεί από την 1 η ώρα της προηγούμενης ημέρας της Πέμπτης δηλαδή. Γύρω στις 10, είχα ενημερώσει, όπως σας είπα, τα κυριότερα στελέχη και από τις 12 βρισκόμουν στο κέντρο επιχειρήσεων της Αεροπορίας. Έφταναν εκεί διάφορες πληροφορίες ότι οι Τούρκοι πλησιάζουν, πάνε προς την Αμμόχωστο, ότι θα εισβάλουν και άλλα. Αυτές οι πληροφορίες, είτε ερχόντουσταν από σήματα, είτε από την ΚΥΠ, η οποία έπαιρνε όλες τις πληροφορίες και τις διοχέτευε στα κέντρα επιχειρήσεων και από το ΑΕΔ. Το πρωΐ γύρω στις 7.30΄μας κάλεσε στο γραφείο του στις 20 Ιουλίου ημέρα Σάββατο. Πριν φύγω από το κέντρο επιχειρήσεων βεβαιώθηκα ότι η Αεροπορία είχε φτάσει στο μέγιστο της ετοιμότητας και όταν λέμε μέγιστο ετοιμότητας, επειδή θα ανεφερθώ στο στοιχείο του χρόνου, γιατί είπα ότι είναι ζωτικός, αποφασιστικός παράγων για τις αεροπορικές επιχειρήσεις, σας λέω ότι έχουμε τις παρακάτω ετοιμότητες για τα επιθετικά αεροπλάνα. Έχουμε την [illegible] των δύο λεπτών, όπου τα αεροπλάνα είναι έτοιμα φορτωμένα με βόμβες, ρουκέτες και πολυβόλα και με τους χειριστές μέσα σ'αυτά. Οι μηχανικοί είναι κάτω

2/1 N. A.M. 3-2-1987 38

από τα αεροπλάνα με τις μηχανές έτοιμες ώστε ανά πάσα στιγμή να πατήσουν τα κουμπιά τους και μέσα σε δύο λεπτά να μπορούν να φτάσουν στην αρχή του διαδρόμου και να αρχίσουν την απογείωση.

Το άλλο στοιχείο ετοιμότητας είναι των 5 λεπτών όπου εκεί όλα είναι έτοιμα, αλλά οι χειρισταί δεν είναι δεμένοι μέσα στα αεροπλάνα, αλλά έχουν βγεί και είναι πάνω στα φτερά ώστε να μπορούν να πηδήσουν μέσα να δεθούν και να φύγουν σε 5 λεπτά.

Το τρίτο στοιχείο ετοιμότητας είναι των 15 λεπτών και στην περίπτωση αυτή οι χειριστές κατεβαίνουν από τα αεροπλάνα και κάθονται κάτω από τα φτερά, γιατί έχουμε τον ήλιο και κατά συνέπεια την κόπωση και πρέπει να μπορούμε να κρατάμε και τις δυνάμεις των χειριστών ώστε να μην τους εξαντλήσουμε. Έτσι δίνουμε την ευχέρεια, βλέποντας την κατάσταση ———————— να καθίσουν σε σκηνές τις οποίες έχουμε δίπλα από τα αεροπλάνα.

Έχουμε και μία άλλη ετοιμότητα των 30 λεπτών που μπορούν οι χειριστές να φύγουν από το σημείο της επιφυλακής, να πάνε στις λέσχες, να φάνε, να ξεκουραστούν και να επιστρέψουν μέσα σε 30 λεπτά στα αεροπλάνα.

Βεβαιώθηκα, λοιπόν, ότι η αεροπορία ήταν στη μέγιστη ετοιμότητα

3/1 N. A.M. 39 3-2-1987

των δύο λεπτών. Μίλησα με τον αρχηγό της 28Τ.Α. τακτικής αεροπορίας, τον κύριο Οικονόμου στον οποίο είπα ότι πηγαίνω στο ΑΕΔ και από εδώ και πέρα να είστε έτοιμοι για να εκτελέσετε τις οποιεσδήποτε αποφάσεις της κυβερνήσεως και του ΑΕΔ.

Σας θυμίζω ότι το σχέδιο «ΚΑΠΑ» προέβλεπε, και έχω απόσπασμα του σχεδίου, ότι σε καμμία περίπτωση δεν απογειώνει η αεροπορία τα αεροπλάνα της αν δεν πάρει εντολή από το ΓΕΕΘΑ, το οποίο θα έχει πάρει εντολή από την κυβέρνηση. Θα είναι κυβερνητική απόφαση, αφού στο κάτω - κάτω θα είναι εισηγητής και εκτελεστής.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Προφορική ή γραπτή;

ΜΑΡΤΥΣ: Είτε προφορική, είτε γραπτή, μπορούσε να δοθεί, επειδή υπάρχει το τόσο αποφασιστικό στοιχείο του χρόνου, γιατί ήταν δυνατό άπαξ και εδίνετο η εντολή , αφού θα δούμε παρακάτω ότι εδόθη προφορικώς η διαταγή και δεν εδόθη γραπτώς , εν συνεχεία οπωσδήποτε θα δινόταν η γραπτή διαταγή. Αλλά όταν έχετε να αντιμετωπίσετε μία απειλή η οποία σε 7 έως 14 λεπτά από την στιγμή που θα την εντοπίσετε, θα αρχίσει να προσβάλλει τα αεροδρόμιά σας, αντιλαμβάνεστε ότι θα πρέπει να είστε σε τέτοια κατάσταση ώστε να σμικρίνετε τον χρόνο αντιδράσεώς σας.

(ΑΚ)

(Μ)

1/2(Μ.k) (Κ.Ο.) 3.2.87

40

Και πολλές φορές είχαμε αυτό το πρόβλημα, διότι αντιμετωπίζαμε το "καλά τί θα γίνει", και θα δείτε, ότι το αντιμετώπισα παρακάτω αυτό το πρόβλημα. "Πού θα σας βρούμε, κύριε Υπουργέ, πού θα σας βρούμε κύριε Πρωθυπουργέ της Κυβέρνησης, που θα αποφασίσετε εσείς εκείνη τη στιγμή και θα μας δώσετε το χρόνο, ώστε να απογειώσουμε τα αεροπλάνα μας για να μη μας κάψουν οι Τούρκοι στο έδαφος;" 'Ηταν κάτι που ήταν συνεχώς στο μυαλό μας, που μας κρατούσε σε συνεχή επαγρύπνηση και σε συνεχή ένταση.

Πήγαμε λοιπόν στο Αρχηγείο των Ενόπλων Δυνάμεων, όπου είμαστε στις 20 το πρωΐ το Σάββατο, στις 7.30 και κατέφθασε εκεί και ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κύριος Γκιζίκης και οι άλλοι αρχηγοί των Ενόπλων Δυνάμεων και ενώ αρχίσαμε να ανταλλάσσουμε απόψεις, τί γίνεται και πως εξελίσσεται το πράγμα, μας ανήγγειλε ο υπασπιστής τότε του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων, ότι είναι απέξω ο Σίσκο και ο Τάσκα. Πράγματι τους επέτρεψαν να μπούνε στη σύσκεψη και συνεχίστηκε μια ανταλλαγή απόψεων μέσα στο γραφείο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων, παρόντων και του Σίσκου και του Τάσκα. Μάλιστα σε αυτή τη σύσκεψη παρίστατο και ο τότε Ταξίαρχος Ιωαννίδης. Μόλις είχε επιστρέψει ο κ. Σίσκο από την 'Αγκυρα και μας είπε ότι πράγματι η κατάσταση έχει εξελιχθεί σε τραγική,

2/2(Μκ) (Κ.Ο.) 3.2.87
---------------------------- 41

διότι ήδη οι Τούρκοι είχαν αρχίσει να προσβάλουν τις θέσεις μας από νωρίς το πρωΐ για να ρίχνουν αλεξιπτωτιστές. Και εκείνο που έπρεπε εκείνη τη στιγμή να γίνει, ήταν να αντιμετωπίσουμε με ψυχραιμία την κατάσταση, με αυτοσυγκράτηση και να μην κάνουμε ενέργειες που θα επιδεινώσουν την κατάσταση περαιτέρω. Διότι ένας πόλεμος γενικότερος εκείνη τη στιγμή θα ήταν πολύ τραγικότερος από την κατάσταση που αντιμετωπίζαμε τότε.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Για αυτοσυγκράτηση ο Σίσκος σας το ζήτησε;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν το πνεύμα της συσκέψεως εκεί μέσα, των ανθρώπων των κυβερνητικών και ο Σίσκο με τον Τάσκα συνέστησαν ψυχραιμία και αυτοσυγκράτηση. Να σκεφτούμε πριν κάνουμε οποιοδήποτε επόμενο βήμα και να μην περιπλέξουμε ακόμη περισσότερο την κατάσταση, η οποία όπως είπα ήταν πραγματικά τραγική.

Σ'αυτή τη σύσκεψη είναι γνωστό και το περίφημο "μας εξαπατήσατε" που φώναξε ο Ιωαννίδης στα Ελληνικά, "Θα κηρύξουμε γενική επιστράτευση" είπε σε έντονο ύφος "και θα πάμε στον πόλεμο". Και όταν το είπε αυτό βγήκε. 'Ανοιξε την πόρτα και βγήκε έξω. Εγώ έκπληκτος παρακολούθησα αυτή τη σκηνή, πως μέσα σε τόσους ανθρώπους και σε τέτοιο επίπεδο μετάχτηκε αυτός να πει και να πάρει αυτή τη θέση. Δεν πέρασε πολύς χρόνος όμως, ξαναεπέστρεψε, ξανάνοιξε την πόρτα και κάπως σε

3/2 Α.Κ. (Κ.Ο.) 3.2.87

42

χαμηλότερο τόνο προσέθεσε "έπαιξα λίγο θέατρο για τους αμερικάνους".

ΑΡΙΣΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Το ακούσατε εσείς αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Και κάθησε πάλι στη θέση του.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είχαν φύγει εν τω μεταξύ οι Αμερικάνοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι, ήσαν παρόντες ακόμη.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Και τα άκουγαν αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΑΜΙΑΝΙΔΗΣ: Και τα καταλάβαιναν οι Αμερικάνοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Υποτίθεται.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και αυτό ακόμα που είπε, ότι "έπαιξα λίγο θέατρο", το κατάλαβαν οι Αμερικάνοι;

ΜΑΡΤΥΣ: Το είπε σε πολύ χαμηλό τόνο και επειδή εγώ γύρισα προς την πόρτα να δω ποιος ανοίγει και ποιος μπαίνει μέσα, ήμουν στην άκρη της πόρτας, τον είδα που έμπαινε και άκουσα αυτή τη φράση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Διότι αυτό θα ήταν και προσβολή των προϊσταμένων του.

ΜΑΡΤΥΣ: Και γι' αυτό εξεπλάγην και ο ίδιος και ήμουν οργισμένος όταν γύρισα προς την πόρτα.

(ν.)

(ΑΚ)

1/1ν. (Ε.Σ.) 3.2.1987

43

Σ'αυτό το κλίμα τέλειωσε αυτή η συνάντηση στο γραφείο του ΑΕΔ και πήγαν οι αντιπρόσωποι της Κυβερνήσεως, ο Πρωθυπουργός, ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η στρατιωτική ηγεσία και πολλοί επιτελείς στην Αίθουσα Συσκέψεων, όπου επηκολούθησε ένα πολεμικό συμβούλιο. Εκεί, έγινε μία επισκόπηση της καταστάσεως γενικώς. Το κλίμα το οποίο επικρατούσε είναι, ότι η κατάσταση εξελίσσεται όπως δεν ανεμένετο, διότι από τις 15 μέχρι τις 19 το βράδυ, εδίδετο η εντύπωση από τον ΑΕΔ και από το επιτελείο του, ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον των Τούρκων, δεν τους αφορά το θέμα, αυτή είναι καθαρά μιά υπόθεση του Κυπριακού Κράτους. Δεν έχουν λόγους να επέμβουν ή να αναλάβουν οποιαδήποτε δράση. Αυτό, ήταν το κλίμα που επικρατούσε από τις 15 μέχρι τις 19 το βράδυ. Στις 19 και κατά τη διάρκεια του Πολεμικού Συμβουλίου, το κλίμα που επικρατούσε, είναι ότι, ναί, εξελίσσονται εκεί επιχειρήσεις, πέφτουν αλεξιπτωτιστές, οι Τούρκοι προσβάλλουν, πλην όμως η κατάσταση, ακόμη τελεί υπό τον έλεγχο των τοπικών δυνάμεων, αυτών των δυνάμεων που υπήρχαν στην Κύπρο. Και εμείς εδώ θα πρέπει να παρακολουθήσουμε την κατάσταση, να είμαστε έτοιμοι για να εφαρμόσουμε τα σχέδια, το "Ε" και το "Κ", να μην είμαστε προκλητικοί. Αυτό ήταν μάλιστα και μία κατεύθυνση και από την προηγούμενη περίοδο, να μη δώσουμε εμείς λαβή στους Τούρκους ότι κινούμαστε για να προχωρήσουμε σε γενικότερη σύγκρουση.

2/1ν. (Ε.Σ.) 3.2.1987

44

να είμαστε προσεκτικοί. Κι'ακόμα, και στο Αιγαίο, στην αντιμετώπιση των παραβιάσεων και των παραβάσεων των Τούρκων, οι οποίοι είχαν βγάλει μία NOTAM, όπως ενθυμείσθε, αν θυμάμαι καλά την 14, και είχαν κηρύξει το μισό Αιγαίο, το Ανατολικό, σαν επικίνδυνη περιοχή.

Και στη συνέχεια...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Με συγχωρείτε. Δεν το καταλαβαίνω αυτό. Λέτε να είμαστε εμείς προσεκτικοί. Μας βομβαρδίζανε οι Τούρκοι, έριχναν αλεξιπτωτιστές, κάνανε τι κάνανε και εμείς έπρεπε να είμαστε προσεκτικοί; Δεν το καταλαβαίνω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Λέει, για το κλίμα της συσκέψεως.

ΕΝΑΣ ΒΟΥΛΕΥΤΗΣ: Αυτό ήταν στις 19 του μηνός;

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 20 το πρωΐ, εκυκλοφόρησε η NOTAM αυτή, που εκήρυσσαν οι Τούρκοι το μισό Αιγαίο απαγορευμένη περιοχή. Και οι οδηγίες που εδίδοντο από το ΑΕΔ, ήταν να είμαστε προσεκτικοί και να μην χρησιμοποιήσουμε όπλα στο Αιγαίο, κατά τις αναχαιτήσεις. Να προσπαθούμε να αναχαιτήσουμε τους Τούρκους, χωρίς τη χρήση όπλων, εκτός και αν οι Τούρκοι, πρώτοι χρησιμοποιούσαν τα όπλα. Τότε είχαμε διατάξει στους χειριστές, ότι και εκείνοι θα έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν τα όπλα. Αυτή ήταν η εντολή, όσον αφορά την Αεροπορία.

45

ΙΩΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Υπήρχε έγγραφη εντολή του ΓΕΕΘΑ προς το ΓΕΑ;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτά αναγράφονται, κύριε βουλευτά, στα ημερολόγια. Διότι, όπως ανέφερα, υπάρχουν διαδικασίες με τηλέφωνα και επιβεβαιώνονται, εν συνεχεία, και με γραπτές διαταγές. Είναι στα ημερολόγια, τα οποία πρέπει να υπάρχουν του Κέντρου Επιχειρήσεων και τις 28 ΤΑΔ, που έπαιρνε τις οδηγίες από το Κέντρο Επιχειρήσεων της Αεροπορίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Από το ΓΕΕΘΑ δεν υπάρχει, πάντως, έγγραφο;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας απαντήσω.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Δεν μπορείτε να απαντήσετε, γιατί δεν γνωρίζετε ή γνωρίζετε και δεν θέλετε;

(ζ.)

ιν)

1/1ζ ΒΠ 3.2.87

46

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να ενθυμηθώ όλες τις διαταγές.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΝΙΚΟΛΑΚΗΣ: Η απάντηση είναι "δεν ενθυμούμαι".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Προχωρήστε λοιπόν.

ΜΑΡΤΥΣ: Στη σύσκεψη αυτή το Σάββατο στις 9.15' συνεζητήθη και απεφασίσθη η γενική επιστράτευση. Αρχικώς εγένετο λόγος περί μερικής επιστρατεύσεως και τελικώς εδόθη η εντολή γενικής επιστρατεύσεως χωρίς να ξέρω πως το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων έλαβε αυτή την απόφαση. Η Αεροπορία δεν είχε πρόβλημα με την επιστράτευση διότι ως γνωστόν διατηρεί το μέγιστο των δυνάμεών της από πριν από την επιστράτευση και πολύ λίγες ενισχύσεις παίρνει. Συνεπώς δεν αντιμετώπισε κανένα σοβαρό πρόβλημα που να προερχόταν από την επιστράτευση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή το Πολεμικό Συμβούλιο έλαβε απόφαση της μερικής επιστρατεύσεως και μετά το ΑΕΔ κατέληξε σε γενική επιστράτευση ή το Πολεμικό Συμβούλιο έλαβε απόφαση γενικής επιστρατεύσεως;

ΜΑΡΤΥΣ: Εκείνη την στιγμή η συζήτηση η οποία εγένετο ήταν περί μερικής επιστρατεύσεως.

2/1ζ ΒΠ 3.2.87

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Η συζήτηση καλά. Ποιός συνόψισε στο τελος τις αποφάσεις του Πολεμικού Συμβουλίου;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων ο οποίος είναι επικεφαλής όλων των δυνάμεων αυτή τη στιγμή και όλων των αποφάσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναι, αλλά υπήρχε και Πρωθυπουργός.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός συνόψισε λοιπόν; Ο Πρωθυπουργός ή ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων;

ΜΑΡΤΥΣ: Και ο Πρωθυπουργός και ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Και τί είπαν; Είπαν γενική επιστράτευση;

ΜΑΡΤΥΣ: Τελικώς είπαν γενική επιστράτευση. Παρ' ότι εγένετο λόγος περί μερικής επιστρατεύσεως κατέληξαν τελικώς στην γενική επιστράτευση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό δεν ενδιαφέρει, κύριε μάρτυς. Τώρα εσείς είσθε διακεκριμένος αξιωματικός. Δεν ενδιαφέρει τι συζήτηση έγινε. Ενδιαφέρει τι απόφαση ελήφθη. Ελήφθη, λοιπόν, απόφαση γενικής επιστρατεύσεως ή δεν ελήφθη;

ΜΑΡΤΥΣ: Είπα ότι ελήφθη.

Η πρώτη ημέρα, το Σάββατο, πέρασε κατά κάποιο τρόπο σε ένα

3/1ζ ΒΠ 3.2.87 48

κλίμα αισιοδοξίας θα έλεγα για το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης και για τον Αρχηγό τον στρατηγό κύριο Μπονάνο. Και η αισιοδοξία αυτή εβασίζετο στο ότι το βράδυ θα λυθεί το πρόβλημα, με τις δυνάμεις που έχουμε στην Κύπρο,με τα όπλα που έχουμε προτοποθετήσει θα πεταχθούν στη θάλασσα οι Τούρκοι. Και αυτοί που έπεσαν με τα αλεξίπτωτα και οι άλλοι που υπήρχαν εκεί. Εν τω μεταξύ τις απογευματινές ώρες το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων διέταξε να στείλουμε μια μοίρα καταδρομών με τέσσερα αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας τα οποία θα παρελάμβαναν μια μοίρα καταδρομών με τον οπλισμό τους από την Μίκρα θα μετέφεραν τους άνδρες και τα όπλα στην Σούδα και από εκεί θα έπαιρναν καύσιμο και θα έκαναν την αποστολή τη νύχτα για να μεταφέρουν αυτή τη μοίρα καταδρομών στην Κύπρο.

Τα αεροπλάνα καθυστέρησαν να φύγουν από τη Μίκρα διότι καθυστέρησαν να συγκεντρωθούν οι άνδρες των δυνάμεων καταδρομών. Ελέχθη τότε ότι αντιμετώπισαν προβλήματα επειδή είχαν μπλοκάρει και οι δρόμοι και δεν μπορούσαν να φθάσουν γρήγορα στον προορισμό τους και εν πάση περιπτώσει έφθασαν εν χρόνω τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας την πρώτη βραδιά το Σάββατο το βράδυ στην Σούδα και άρχισε εκεί πάλι η προετοιμασία σε καύσιμο των αεροπλάνων για να απογειωθούν και να μεταφέρουν την μοίρα καταδρομών στην

4/1ζ ΒΠ 3.2.87

49

Κύπρο.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Σ'αυτό το σημείο θέλω να μου πείτε κάτι. Οι πιλότοι των αεροσκαφών της Ολυμπιακής ήταν της Πολεμικής Αεροπορίας ή πιλότοι της Ολυμπιακής Αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι ήσαν πιλότοι της πολιτικής αεροπορίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Της Ολυμπιακής;

ΜΑΡΤΥΣ: Της Ολυμπιακής.

Εδώ είχαμε ένα ατύχημα. Σε ένα από τα αεροπλάνα ο πιλότος της Ολυμπιακής φαίνεται ότι δεν έπιασε τα φρένα του αεροπλάνου όταν το εστάθμευσε και ετσούλισε, γλίστρησε το αεροπλάνο προς τα πίσω και έπεσε στα βάθρα εκεί που ήταν δίπλα που είχε σταθμεύσει το αεροπλάνο και έσπασαν και τα ελαστικά. 'Οπως πληροφορήθηκα, επίσης και μάλιστα τότε ήταν εκεί στο Κέντρο Επιχειρήσεων στη Σούδα ο Υποδιοικητής του αεροδρομίου ο οποίος παρότι έδινε τις διαταγές, μετέφερε τις διαταγές από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων να φύγουν τα αεροπλάνα δεν έφευγαν αεροπλάνα.

(Θ)

(ζ) Ι/ΙΘ 3-2-87 50

Και σε μια στιγμή κρίσιμη, που ζητούσα με επιμονή "Γιατί δεν φεύγουν τα αεροπλάνα;", δεν μπορούσε να μου απαντήσει. Και σ'αυτή τη φάση διέταξα να τον απαλλάξουν από τα καθήκοντά του και να τον κλείσουν στο δωμάτιό του και να πάρει άλλος τη θέση του.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ. Ποιός ήταν αυτός;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Ηταν ο αντισμήναρχος Νικολαΐδης Γεώργιος.

Τον κλείσανε στο δωμάτιο για 2-3 ώρες -αυτό καλύπτεται και με σήματα- και τελικώς, ανεκλήθη μετά αυτός ο περιορισμός, γιατί απεδείχθη ότι δεν ήταν τόσο τα αεροπλάνα, τα οποία δεν ήσαν έτοιμα ή οι πιλότοι της Ολυμπιακής, που δυσκόλευαν τα πράγματα, ούτε ακόμη το ότι στο ένα αεροπλάνο έσπασαν τα λάστιχά του -ήταν αυτό που είχε μέσα τα πυρομαχικά που θα έπαιρναν οι άνδρες μαζί τους- αλλά υπήρχε και μία απροθυμία ορισμένων αξιωματικών των δυνάμεων καταδρομών. Και τελικώς, σ'αυτή την κατάσταση, το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, το οποίο είχε την ευθύνη αυτής της αποστολής, διέταξε ν'ακυρωθεί πλέον, να μη γίνει η αποστολή αυτή.

ΧΡΗΣΤΟ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Λόγω της απροθυμίας.

ΜΑΡΤΥΣ. Λόγω αυτών των συνθηκών: 'Εσπασαν τα λάστιχα του ενός αεροπλάνου από απροσεξία του πιλότου, που δεν έπιασε τα φρένα, απ'ό,τι μου είπαν και γλίστρησε το αεροπλάνο -ήταν κατωφέρεια εκεί- έπεσε μέσα στα ρείθρα, οπότε ήταν δύσκολο να βγει. Μπορούσαν, όμως, να πάνε τα άλλα

2 /1 Θ. 3-2-87 51

αεροπλάνα, τα 3 άλλα αεροπλάνα, τα οποία ήσαν έτοιμα, είχαν πάρει τα καύσιμα και είχαν προετοιμασθεί.'Ομως, υπήρχε και κάποια απροθυμία από τους αξιωματικούς των δυνάμεων καταδρομών και το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων διέταξε ν'ακυρωθεί η αποστολή.

'Ωστε βρισκόμαστε τη νύχτα της πρώτης ημέρας, της 20ης Ιουλίου το Σάββατο, όπου κάποια στιγμή το βράδυ επήγα στο γραφείο του κ. Μπονάνου, του αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων και τον ερώτησα:Κύριε Αρχηγέ , τί γίνεται, γιατί υπάρχει αυτή η αδράνεια; Τα σχέδια είναι σαφή. Το σχέδιο"Κ" λέει σαφώς ότι, όταν οι Τούρκοι εκδηλώσουν εχθρική ενέργεια στην Κύπρο ή περάσουν τα 12 μίλλια και πλησιάζουν, τότε αυτομάτως η κυβέρνηση και το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμενω, διατάσσει την απογείωση των αεροπλάνων. Γιατί υπάρχει αυτή η αδράνεια; Μου λέει:"Μην ανησυχείς. Το βράδυ θα πέσει λεπίδι." Χρησιμοποίησε αυτή την έκφραση. Του λέω:Πώς θα πέσει το λεπίδι, με τί; Λέει:"Υπάρχουν δυνάμεις εκεί." Ερωτώ:'Οπλα υπάρχουν; Λέει:"Υπάρχουν." Και τράβηξε και άνοιξε το συρτάρι του, εκεί δεξιά και έβγαλε ένα βιβλίο και άρχισε και μου διάβαζε το τί πυρομαχικά υπήρχαν εκεί:μπαζούκας, κανόνια, πολυβόλα. Μου αράδιασε αριθμούς. Λέω: Ωραία, εντάξει. Αν είναι έτσι και εξελιχθούν τα πράγματα, καλώς.

'Ομως, ατυχώς, δεν εξελίχθησαν τα πράγματα έτσι.

3/1 Θ. 3-2-87 52

Την άλλη μέρα το πρωΐ, είναι Κυριακή 2Ι Ιουλίου, όπου ναι μεν έγινε εκκαθάριση όλων των θυλάκων και συγκεντρώθηκαν οι άμαχοι Τούρκοι στα διάφορα σημεία, όμως, δεν εκκαθαρίσθηκε το οχυρωμένο μέρος, ο Πενταδάκτυλος, ο 'Αγιος Ιλλαρίωνας και ο θύλακας, ο οποίος είχε δημιουργηθεί από τη ρίψη των αλεξιπτωτιστών μεταξύ Λευκωσίας και Πενταδάκτυλου. Αυτά τα πιο οχυρωμένα και τα πιο σοβαρά σημεία ερείσματα των Τούρκων δεν είχαν εκκαθαρισθεί. Είχαν εκκαθαρισθεί μέσα στις διάφορες πόλεις στην Αμμόχωστο, από εδώ, από εκεί, όπου υπήρχαν Τούρκοι άμαχοι, τους οποίους τους μάζεψαν και είπαν:"Εντάξει, θέσαμε υπό έλεγχο τους Τούρκους."

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΡΑΛΛΗΣ. Τους μάζευαν οι Τούρκοι;

ΜΑΡΤΥΣ. Τούς εμάζευαν οι 'Ελληνες, στην προσπάθειά τους να εκκαθαρίσουν τους θύλακες, όπως ανεμένετο από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και από τον αρχηγό.

(δ)

(Θ)
1/2 δ Α.Μ. 3-2-1987
53

(Συνέχεια κυρίου μάρτυρα)

Τη δεύτερη μέρα θα την χαρακτήριζα σαν ημέρα.....

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ; Δευτέρα δηλαδή;

ΜΑΡΤΥΣ: Κυριακή, 21 του μηνός . Θα την χαρακτήριζα ημέρα αμηχανίας, συγχύσεως και απαισιοδοξίας. Εκεί υπήρξε η έκπληξη πλέον για τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων και το Αρχηγείο των Ενόπλων Δυνάμεων και στις εννία η ώρα μας κάλεσε ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, ο στρατηγός Μπονάνος, τους αρχηγούς και τους υπαρχηγούς των κλάδων, στο γραφείο του.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Στις εννέα το πρωί;

ΜΑΡΤΥΣ: Εννέα το πρωί, 21, ημέρα Κυριακή.

Σ'αυτή τη σύσκεψη ο κύριος Μπονάνος μας έθεσε ευθέως το πρόβλημα συγκρούσεως της Ελλάδος με την Τουρκία και εδώ, κύριε Πρόεδρε, είναι η δεύτερη φορά, όπως ανέφερα, που ζούσα παρόμοια κατάσταση σύγκρουσης πάλι, την Κυριακή το πρωί στις εννέα να πάμε σε πόλεμο με την Τουρκία. Και ήταν παρόμοια κατάσταση με αυτή η οποία επίσης είχε δημιουργηθεί το 1967 στις 22 Νοεμβρίου στις 10 η ώρα το βράδυ, όπως μας το τοποθέτησε τότε ο αρχηγός του ΓΕΕΘΑ, ο ναύαρχος Αυγέρης.

Έρχομαι - είπε - ο κύριος Μπονάνος από σύσκεψη εθνικού κυβερνητικού

2/2 Δ A.M. 3-2-1987
54

επιπέδου στην οποία συζητήθηκε το πρόβλημα συγκρούσεως με την Τουρκία. Παρακαλώ να μου αναφέρεται και να μου δηλώσετε την κατάσταση στην οποία ευρίσκονται οι κλάδοι αυτή τη στιγμή και να αρχίσει η αεροπορία.

Άρχισα, λοιπόν, λέγοντας ότι η αεροπορία από τις 18 του μηνός, από την Πέμπτη, στις 1'η ώρα το μεσημέρι άρχισε να παίρνει τα μέτρα και αυτή τη στιγμή βρίσκεται στο υψηλότερο επίπεδο της ετοιμότητας. Όλα τα αεροπλάνα τα μαχητικά μας είναι φορτωμένα με πυρομαχικά, όπως προβλέπουν τα σχέδια με τους πιλότους στη θέση τους, με τα κέντρα επιχειρήσεων επανδρωμένα και σε 2 λεπτά έως 14 λεπτά από την στιγμή που θα μας διατάξετε όλα τα αεροπλάνα θα απογειώνονται και θα κατευθύνονται προς τους στόχους.

Σ'αυτό το σημείο με σταμάτησε ο αρχηγός του ναυτικού, ο ναύαρχος ο κύριος Αραπάκης και μου είπε, τι είναι αυτά που λές, κύριε Παπανικολάου; Τόσο καιρό εσύ μας έλεγες ότι η αεροπορία αντιμετωπίζει τόσα προβλήματα. Και τώρα είναι έτοιμη η αεροπορία για πόλεμο; Απάντησα, ότι το ποια είναι η κατάσταση της αεροπορίας σας έχω το έχω πει χιλιάδες φορές και σας το έχω γράψει σε πολλά χαρτιά και σας έχω επαναλάβει ότι η αεροπορία χρειάζεται δύο έως τέσσερα χρόνια να ετοιμαστεί,

3/2 δ. Α.Μ. 3-2-1987

55

να απορροφήσει όλες αυτές τις παραγγελίες τις οποίες έχει κάνει με τα 150 αεροπλάνα τα οποία παρήγγειλε και με τα άλλα 40 ΦΑΝΤΟΜ, τα οποία περίμενε να πάρει, να τα αξιοποιήσει, που θέλει χρόνο, δύο έως τέσσερα χρόνια να γίνει αυτό το πράγμα, και τότε θα φτάσει η μαχητική της ικανότητα στα επίπεδα τα επιθυμητά, ώστε μιά σύγκρουση να έχει κάποιο αποτέλεσμα το οποίο εμείς θα θέλαμε. Όμως αυτή τη στιγμή τίθεται θέμα ετοιμότητας και η αεροπορία είναι έτοιμη με αυτά τα μέσα τα ανεπαρκή, τα πεπαλαιωμένα, να θυσιαστεί για την πατρίδα, εφόσον αυτό είναι το υπέρτατο συμφέρον της πατρίδος και η κυβέρνηση και οι αρμόδιοι εκτιμούν ότι θα πρέπει να προχωρήσουμε σε σύγκρουση με την Τουρκία. Το αποτέλεσμα δεν μπορώ να το ξέρω ποιό θα είναι, όμως, αν αυτό είναι το υπέρτατο συμφέρον της Πατρίδας, η αεροπορία είναι έτοιμη να θυσιαστεί για την Πατρίδα. Μάλιστα ο κύριος Μπονάνος είπε, είναι σαφής ο κύριος Παπανικολάου, παρακαλώ ο κύριος Αραπάκης.

(Β)

(δ)
1/1 Β ΒΖ 3-2-87

56

Ο κ. Αραπάκης είπε ότι το ναυτικό ακόμα προσπαθεί να θέσει σε χρήση δύο υποβρύχια και δύο αντιτορπιλικά, θεωρεί ότι τα μέσα που έχουμε δεν είναι επαρκή ότι χρειαζόμαστε δύο έως τρείς ημέρες για να ετοιμαστούν καλύτερα και εν πάση περιπτώσει πιστέυω όπως είχα πεί και εγώ ότι ενδεχομένως ένας πόλεμος αυτή τη στιγμή με τις κρατούσες συνθήκες και στην Ελλάδα και στην όλη περιοχή να απέληγε σε νέα συμφορά.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ. Πότε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. 21 το πρωί Κυριακή 9 η ώρα στο γραφείο του κ. Μπονάνου.

Ο κ. Γαλατσάνος, ο αρχηγός του στρατού είπε ότι και ο στρατός θεωρεί ότι δεν είναι έτοιμος αυτή τη στιγμή, θέλει τρείς, τέσσερις μέρες ακόμα να φθάσει στα επίπεδα ετοιμότητος που πρέπει, τα τάνκς ακόμη είναι μακριά από τον 'Εβρο δεν έχουν φθάσει στην περιοχή του 'Εβρου, οι δυνάμεις που έχουμε δεν είναι επαρκείς και βεβαίως άν μας επιτεθούν οι τούρκοι θα αμυνθούμε όπως βρισκόμαστε και άλλο η άμυνα και άλλο η επίθεση. 'Αλλο να προκαλέσουμε εμείς και να ξεκινήσουμε ένα πόλεμο και άλλο να μας επιβληθεί ένας πόλεμος στον οποίο θα αμυνθούμε. Και στο κάτω κάτω τότε θα έχουμε το δίκιο με το μέρος μας ότι δεν κηρύξαμε εμείς πρώτοι πόλεμο αλλά μας τον επέβαλαν.

Στο σημείο αυτό έθεσα και το πρόβλημα της από Βορρά απειλής. Υπήρχαν, το αρχηγείο αεροπορίας, το κέντρο επιχειρήσεων διάφορα σήματα από την

2/1 Β. ΒΖ. 3-2-87 57

ΚΥΠ και από τους ακολούθους ιδίως των Βορείων χωρών τα οποία ανέφεραν ότι τις τελευταίες μέρες είχαν παρατηρηθεί σοβαρές κινήσεις μεταφορικών αεροσκαφών προς Νότο μέσω Ρουμανίας και Γιουγκοσλαβίας που κατευθύνονταν στην Βουλγαρία. Επίσης σε κάποιο άλλο σήμα ανεφέρετο ότι οι Βούλγαροι είχαν προσφάτως προμηθευτεί σύγχρονα αεροπλάνα ΜΙΝΚ 21. 'Εθεσα και αυτό το πρόβλημα ότι θα πρέπει άν σκεφτόμαστε τέτοια πράγματα να λαμβάνουμε υπόψη και τον γύρω μας χώρο, διότι πολλές φορές το παρελθόν και η ιστορία μας διδάσκει ότι μία ανάφλεξη εδώ προκάλεσε αλυσιδωτές αναφλέξεις γύρω μας, δίπλα μας πάνω μας ή κάτω μας. Τουλάχιστον έχω παρατηρήσει ότι έχει δημιουργηθεί δια των δημοσιογράφων θόρυβος πώς ο Παπανικολάου παρουσίασε σ'αυτή την κρίσιμη στιγμή το θέμα της απειλής από Βορρά, πού το βρήκε. Το βρήκε από τα σήματα τα οποία μπαίνανε από την ΚΥΠ τα οποία διάβαζα διότι ήμουν στο κέντρο επιχειρήσεων και είναι καταχωρημένα στα δελτία πληροφοριών του κέντρου επιχειρήσεων του ΓΕΑ. Πρέπει να βρεθούν στα ημερολόγια και στα δελτία πληροφοριών που εξέδιδε το κέντρο επιχειρήσεων.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Κύριε Πρόεδρε με την αδειά σας στο σημείο αυτό υπάρχουν αυτά τα σήματα; Είναι καταχωρημένα πουθενά;

ΜΑΡΤΥΣ. Είναι καταχωρημένα στο κέντρο επιχειρήσεων στο ΓΕΑ και άν παρελπίδα, παρακαλώ σημειώσατε αυτό το σημείο διότι παρετήρησα παρακολουθώντας τις μαρτυρίες που προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν αυτό το πράγμα

3/1 Β. ΒΖ 3-2-87

58

οι μάρτυρες δεν ξέρω πώς σκέπτονται και δεν μπορώ να καταλάβω άν υπήρχε κάποιος σοβαρός στρατιωτικός ηγέτης εκείνη τη στιγμή, ο οποίος θα σκεπτόταν ένα πόλεμο προς Ανατολάς και δεν θα έριχνε και μια ματιά τί γίνεται και προς Βορράν ή από Δυτικά ή τί γίνεται στο ευρύτερο χώρο τί έκαναν ή τί θα έκαναν οι άλλοι, άν εμείς πηγαίναμε σε πόλεμο με τους τούρκους.

ΒΑ

(Β)

(1/2 ΒΑ (Γ.Π ;) 3.2.87

59

Και αν λοιπόν δεν υπάρχουν αυτά τα σήματα, παρακαλώ να κληθούν από την επιτροπή, κύριε Πρόεδρε, ο επικεφαλής του κέντρου επιχειρήσεων υποπτέραρχος και τώρα αντιπτέραρχος κύριος Κοτσολάκης, ο οποίος ήταν υπαρχηγός της αεροπορίας την περίοδο εκείνη, ο διευθυντής πληροφοριών στο κέντρο επιχειρήσεων ο σμήναρχος Κουλαδούρος και άλλοι πολλοί , όσους θέλετε, όσοι ήταν εκεί πέρα και ρωτήστε τους: Πέρασαν αυτές οι πληροφορίες μέσα, ή τις γέννησε το κεφάλι του Παπανικολάου και σε κάποια στιγμή που ήθελε να δημιουργήσει εντυπώσεις, ή να αναστείλει ή να κάνει, δεν ξέρω τι μπορεί να φαντασθεί ο καθένας, πέταξε αυτές τις πληροφορίες στη σύσκεψη;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρακαλώ πολύ μια διακοπή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ορίστε, κύριε Βασιλειάδη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Κύριε αρχηγέ, είπατε ότι αυτές οι πληροφορίες είναι από την ΚΥΠ και από διάφορες άλλες πηγές. Εσείς που είχατε στα χέρια σας τα μεγάλα ραντάρ της αεραμύνης , δεν είχατε από πρώτο χέρι τη δυνατότητα να επιβεβαιώσετε ή να απορρίψετε τέτοιες πληροφορίες; Είχατε ανάγκη την ΚΥΠ για να δείτε αν υπάρχει στόλος αερομεταφορών προς αεροδρόμια Βουκουρεστίου και περισσότερο Σόφιας κ.λ.π. ; Και εκτός από αυτό που είναι ένα ερώτημα γενικό, είχατε, ή δεν είχατε πληροφορίες από την αεραμυνά σας για την κίνηση αυτή;

2/2 ΒΑ (Γ.Π.) 3.2.87

60

ΜΑΡΤΥΣ: Η αεράμυνα βρισκόταν στο μέγιστο της ετοιμότητός της. Και γι αυτούς ακριβώς τους λόγους και διότι έμπαιναν αυτά τα σήματα στο κέντρο επιχειρήσεων του ΓΕΑ, είχαμε διατάξει τον κύριο Οικονόμου τον αρχηγό της ΤΑΔ, τον κύριο Κουρή και όλους όσους ήταν εκεί και είχαν την άμεσο ευθύνη της αεραμύνης, να εντείνουν τον έλεγχο. Δεν είναι απαραίτητο να εντοπίσουν τα ραντάρ τις κινήσεις αυτές των μεταφορικών αεροσκαφών, διότι τα μεταφορικά αεροσκάφη δεν κινούνται σε ύψη τέτοια, ώστε τα ραντάρ να τα εντοπίσουν. Τα ραντάρ, ως γνωστόν, βλέπουν σε κάποια έκταση. Και αν είμαστε στη θάλασσα, όταν τα αεροπλάνα πετάνε σε πολύ χαμηλό ύψος, στα 50 πόδια, πάνω από το έδαφος, πάνω από τη θάλασσα, τα ραντάρ αυτά τα οποία είναι εγκατεστημένα σε κάποια ξηρά και αν δεν είναι και σε μεγάλο ύψος, δεν μπορούν να τα πιάσουν όταν είναι σε μεγαλύτερη απόσταση από 25 μίλια. Συνεπώς αυτό δεν ήταν το μόνο στοιχείο στο οποίο θα έπρεπε να βασίσει κάποιος υπεύθυνος την θέση του και την απόφασή του. Ναι ένταση κύριε Οικονόμου. Ναι έλεγχος, για να δείτε αν και η Βουλγαρική αεροπορία αρχίζει να σηκώνεται, να κινείται, να κάνει περιπολίες ασυνήθιστες πέραν των συνηθισμένων. Υπήρξε αυτή η ένταση. Όμως, εγώ διάβασα αυτές τις πληροφορίες και δεν μπορούσα σ'αυτή την φάση να ερευνήσω, ή να εκτιμήσω, αν ήσαν αληθινές, ή δεν ήσαν, και τις έθεσα υπόψη των αρμοδίων.

3/2 ΒΑ (Γ.Π.) 3.2.87

61

Και κατά την γνώμη μου θεωρώ ότι έπραξα καλώς.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Τα άλλα επιτελεία;

ΜΑΡΤΥΣ: Και τα άλλα επιτελεία είχαν.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Διότι η ΚΥΠ ...

ΜΑΡΤΥΣ: Η ΚΥΠ έστελνε τις πληροφορίες σ'όλα τα κέντρα επιχειρήσεων και στο στρατό και στο ναυτικό και στην αεροπορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εδώ ο κύριος Σταθόπουλος μας είπε ότι είχε κάποια τέτοια πληροφορία, αλλά δεν την πίστεψε, διότι την ήλεγξε και βρήκε ότι δεν ήταν αληθινή. 'Ετσι είπε ο κύριος Σταθόπουλος. Και ήλθε και ένας άλλος -επειδή μας είπατε τώρα για την αδυναμία των ραντάρ να συλλάβουν - στρατιωτικός ακόλουθος - υποθέτω πως ήταν στο Βουκουρέστι ή κάπου εκεί- και μας είπε ότι είχε την πληροφορία αυτή και ότι ανέβηκε στην ταράτσα της Πρεσβείας για να δει τι αεροπλάνα ήταν αυτά.

(2Δ)

(ΒΑ)
1/2 Δ ΜΠ 2-3-1-987 62

Και όταν τον ρωτήσαμε τι παρατήρησε, μας είπε ότι τη νύχτα πέρασαν 3-4 αεροπλάνα, τα οποία δεν ήξερε αν ήταν πολιτικά ή στρατιωτικά. Αν, λοιπόν, τα ραντάρ είχαν κάποια δυσκολία στο να συλλάβουν τις μετακινήσεις, έχω την εντύπωση ότι μεγαλύτερη δυσκολία θα είχε η πληροφοριοδότρια, η απλή γυναίκα που φέρεται να είναι η πηγή της πληροφορίας. Δεν έπρεπε να κάνετε αξιολόγηση αυτών των πληροφοριών που σας έστελνε η ΚΥΠ; Όταν σας έστελνε τις πληφορορίες η ΚΥΠ, δεν σας τις έστελνε αξιολογημένες;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό είναι θέμα της ΚΥΠ. Αυτή έπρεπε να αξιολογεί, να συσχετίζει και να παρεμβαίνει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι. Σας τις έστελνε αξιολογημένες από πλευράς αξιοπιστίας πληροφοριών και πληροφοριοδοτών; Τα έμαθα και εγώ αυτά τα πράγματα τώρα. Τα είχε αξιολογημένα αυτά τα σήματα η ΚΥΠ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να απαντήσω τι έκανε η ΚΥΠ, αλλά όταν βλέπω ότι μπαίνουν τέτοια σήματα τα οποία προέρχονται από την ΚΥΠ και από ακολούθους, οι οποίοι υποτίθεται ότι είναι επιλεγμένοι, άνθρωποι της εμπιστοσύνης...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ναι, όπως αυτός που ανέβηκε στην ταράτσα, ας πούμε!

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό το προσέθεσε ο ακόλουθος αυτός εκ των υστέρων, ύστερα από

2/2 Δ ΜΠ 3-2-1987 63

12 χρόνια . Εκείνη τη στιγμή εμείς βλέπαμε μέσα από το κέντρο επιχειρήσεων της αε ροπορίας ότι είχαμε ασυνήθιστες κινήσεις μεταφορικών αεροσκαφών στα γειτονικά βόρεια κράτη. Και είχε αναφερθεί ότι προσφάτως οι Βούλγαροι είχαν προμηθευτεί και σύγχρονα Μίνγκ 21. Αυτό εγώ το έλαβα και το ανέφερα εκεί στους ανθρώπους αυτούς. Και ο Σταθόπουλος ήταν μπροστά σε όλες αυτές τις πολλές συσκέψεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και τι είπε ο Σταθόπουλος όταν παρατηρήσατε αυτό στη σύσκεψη , που ήταν μπροστά, ότι έχουμε αυτές τις πληροφορίες από Βορρά κλπ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν σ'αυτή τη σύσκεψη. Μιλάμε για τη σύσκεψη που έγινε στις 9 η ώρα , που έγινε λόγος περί πολέμου.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Δεν ήταν σ'αυτή τη σύσκεψη ο Σταθόπουλος.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: 'Ηταν οι αρχηγοί και υπαρχηγοί των τριών κλάδων.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν ο Σταθόπουλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εντάξει. Σε ποιά σύσκεψη μετείχε ο Σταθόπουλος ;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν στο πολεμικό συμβούλιο και ήταν ο υπεύθυνος της ΚΥΠ, ο οποιος ώφειλε να ελέγχει , να παρακολουθεί , να διασταυρώνει, να παρεμβαίνει και να λέει" ξεχάστε τα αυτά, μη τα λαμβάνετε

3/2 Δ ΜΠ 3-2-1987 64

υπόψη". Και ενδεχομένως να το είπε στους άλλους. Αλλά αφού εγώ διάβασα αυτά τα σήματα, αυτά τα τέλεξ στο αρχηγείο, θεώρησα χρέος μου να τα αναφέρω και τα ανέφερα.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ: Συμμετείχε και ο Ιωαννίδης, κ. μάρτυς;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Επαναλαμβάνω ότι ήταν παρόντες οι αρχηγοί και οι υπαρχηγοί των τριών κλάδων.

Στο τέλος αυτής της συσκέψεως, ο αρχηγός ενόπλων δυνάμεων κ. Μπονάνος συνόψισε και είπε: " Συνεπώς, δεν είμαστε έτοιμοι να πάμε σε πόλεμο πριν περάσουν δύο- τρείς ημέρες. Τα μέσα τα οποία έχουμε δεν επαρκούν και βεβαίως αν μας επιτεθούν οι Τούρκοι θα αμυνθούμε". Και εκεί έκλεισε αυτή η σύσκεψη και απεχώρησαν οι υπαρχηγοί...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Με συγχωρείτε. Οι υπαρχηγοί έλαβαν μέρος στη συζήτηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Έλαβε μέρος με φορτικότητα ο υπαρχηγός του στρατού ξηράς, ο στρατηγός Επιτήδειος...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο οποίος τι είπε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο οποίος εξηγέρθη κατά κάποιο τρόπο...

ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κατά Γαλατσάνου.

4/2 Δ ΜΠ 3-2-1987 65

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, για το πώς γίνονται αυτά τα πράγματα, πώς μιλούν για πόλεμο και ποιοί παίρνουν αυτές τις αποφάσεις και από που ελήφθησαν, τις οποίες μας έφερε ο Μπονάνος. Και αυτή η όξυνση συνεχίστηκε όταν απεχώρησαν οι υπαρχηγοί. Και ήμουν εγώ πάλι που σε έντονο ύφος είπα στον Μπονάνο, τον αρχηγό ενόπλων δυνάμεων, ότι αυτό είναι απαράδεκτο, να παίρνετε μέρος σε τέτοιου είδους συσκέψεις που παίρνονται τόσο σπουδαίες αποφάσεις για την πατρίδα μας και να μην παρίστανται οι αρμόδιοι αρχηγοί των κλάδων, οι οποίοι είναι ενημερωμένοι για τα προβλήματά τους, για τα προβλήματα των κλάδων, για την ετοιμότητά τους, για την μαχητική ικανότητα.

(2Κ)

(2Δ)
1/2 Κ.Μ. Μ.Α. 3.2.87 66

Είναι αποφάσεις τις οποίες θα πρέπει να υπάρχουν δίπλα σας οι αρμόδιοι αρχηγοί των τριών κλάδων. Και σας παρακαλούμε πολύ: Από αυτή τη στιγμή, δε θα ξαναπάτε σε καμιά σύσκεψη, στην οποία δε θα παριστάμεθα και εμείς, σε τέτοιου είδους σύσκεψη, που θα αποφασίζονται τόσο σπουδαίες αποφάσεις για τη πατρίδα μας.

Επίσης, επειδή υπήρχε αυτό το καταθλιπτικό στοιχείο του χρόνου, το αποφασιστικό που σας ανέφερα και προηγουμένως, παρεκάλεσα το στρατηγό, το κύριο Μπονάνο, να επιτρέψει να εγκατασταθούν δυο τηλεφωνικές γραμμές και δυο τηλέφωνα στο γραφείο του, ώστε να μπορεί να επικοινωνεί κατευθείαν με το κέντρο επιχειρήσεων της αεροπορίας και κατευθείαν με τη Λάρισα με το κύριο Οικονόμου, την τακτική αεροπορία. Το δέχθηκε και εγκατεστάθησαν αυτές οι δυο γραμμές, εις τρόπον ώστε να μπορούμε να μικρύνουμε το χρόνο αντιδράσεως της αεροπορίας, αν οι Τούρκοι αποφάσιζαν οτιδήποτε, να μη μας κάψουν στο κάτω-κάτω στο έδαφος.

Το βράδυ της Κυριακής στις 21 Ιουλίου στις 18.10',

μετά από ανταλλαγή απόψεων που είχε γίνει, των επιτελείων, διετάχθει η αεροπορία να στείλει στη Κύπρο τη μοίρα καταδρομών-που δεν καταφέραμε να στείλουμε με τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας το προηγούμενο βράδυ-με αεροπλάνα της πολεμικής αεροπορίας,

2/2 Κ.Μ. Μ.Α. 3.2.87

67

με τα NOR ATLAS που είχαμε. Έδωσα προσωπικώς ο ίδιος τις γενικές κατευθύνσεις αυτής της αποστολής στο κέντρο επιχειρήσεων. Είπα ότι είναι υψίστης σημασίας η αποστολή αυτή για την υποστήριξη και συμπλήρωση των δυνάμεων εκεί με άνδρες και όπλα. Και θα έπρεπε η αεροπορία παρά τα προβλήματα, παρά την παλαιότητα των αεροπλάνων, να εκτελέσει αυτή την αποστολή πάση θυσία. Θα έπρεπε να εκτελεστεί με ανορθόδοξο τρόπο, δηλαδή, σε πολύ χαμηλό ύψος, στο ύψος των 500 ποδών. Θα έπρεπε τα αεροπλάνα να κατευθυνθούν προς νοτιοανατολικά αρχικώς, μακράν των παραλίων της Τουρκίας και εν συνεχεία να ανέβουν με βορειοανατολικές πορείες 45 μοίρες περίπου, ώστε να αποφύγουν όσο το δυνατόν περισσότερο τα τουρκικά ραντάρ και τη τουρκική αεροπορία.

Επίσης, διέταξα να βεβαιωθούν πριν απογειώσουν τα αεροπλάνα από τη Σούδα, από όπου θα έφευγαν τα αεροπλάνα, ότι το αεροδρόμιο της Λευκωσίας, ο διάδρομος, είχε επισκευαστεί. Διότι ως γνωστόν είχε βομβαρδιστεί ο διάδρομος, είχαν ανοίξει πολλοί κρατήρες μέσα στο κύριο διάδρομο και έπρεπε να επισκευαστεί ο διάδρομος πριν απογειωθούν τα αεροπλάνα. Έπρεπε αυτό να συμβεί μεταξύ 11.30' το βράδυ μέχρι 01,30'-02.00 η ώρα, εις τρόπον ώστε απογειούμενα τα αεροπλάνα σε χρονικά διαστήματα των 5 ή 10 λεπτών από τη Σούδα, να κάνουν τη διαδρομή αυτή των 1.000 περίπου μιλίων σε πολύ χαμηλό ύψος, χωρίς ραδιοβοηθήματα

3/2 Κ.Μ. Μ.Α 3.2.87 68

με σιγή ασυρμάτου, εις τρόπον ώστε να μην αποκαλυφθεί η αποστολή στους Τούρκους. Να προσγειωθούν, να αφήσουν τους άνδρες και τα πυρομαχικά και να φύγουν σε χρόνο, ώστε να μην είναι στη περιοχή των τουρκικών ραντάρ και της τουρκικής αεροπορίας την ημέρα. Να συμπληρωθεί η αποστολή στη διάρκεια της νύχτας.

Επίσης, παρακαλέσαμε το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, το οποίο είχε και την υψηλή, ας πούμε, εποπτεία, να δώσει το σήμα να περάσει αυτό το μήνυμα της αποστολής αυτής όσο γίνεται πιο αργά, εις τρόπον ώστε να μη διαρρεύσει πάλι από τα μέσα επικοινωνίας η πληροφορία.

ΣΠΑ)

1/2 Π.Α. Λ.Β. 3.2.87

Τελικά, αποφασίσαμε στο Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας, να στείλουμε έναν πεπειραμένο ταξίαρχο που είχε διατελέσει διοικητής στην Ελευσίνα, ο ταξίαρχος Στεφαδούρος, και είχε πείρα σ'αυτά τα αεροπλάνα να φύγει με ένα αεροπλάνο και να μεταφέρει αυτές τις βασικές οδηγίες του σχεδίου επιχειρήσεων αυτής της αποστολής στη Σούδα, να επιστατήσει και να είναι βέβαιος ότι όλα θα γίνουν για να εκτελεσθεί αυτή η αποστολή. Τα αεροπλάνα τα ΝΟΡ-ΑΤΛΑΣ και τα ΝΤΑΚΟΤΑ που είχαμε την περίοδο εκείνη, ήταν κατεσπαρμένα στα διάφορα αεροδρόμια, διότι μετέφεραν υλικά και ανθρώπους για να βοηθήσουν. Και πολλά απ'αυτά πήραν την εντολή εν πτήσει ν'αλλάξουν πορεία και να κατευθυνθούν προς τη Σούδα. Εκεί, διατάξαμε να πάνε 20 αεροπλάνα ΝΟΡ-ΑΤΛΑΣ και 10 περίπου ΝΤΑΚΟΤΑ. Συγκεντρώσαμε δηλαδή ένα μεγάλο αριθμό αεροσκαφών, ώστε να έχουν την ευχέρεια στη μονάδα, και ο ταξίαρχος που ήταν επικεφαλής και γνώστης των αδυναμιών των αεροσκαφών, να επιλέξουν τα καλύτερα αεροπλάνα με τις λιγότερες βλάβες που ενδεχομένως θα είχαν, να χρησιμοποιήσουν τον αριθμό που χρειάζονται για να εκτελεσθεί η αποστολή. Ο αριθμός των αεροπλάνων έπρεπε να είναι 15. 'Ολα εξελίχθησαν με δυσκολίες, αλλά καλώς. 'Αρχισε η αποστολή που η αεροπορία την ονόμασε "Αποστολή-νίκη". Δεν είχε βγει από το μυαλό των αεροπόρων ότι δεν θα

2/2 Π.Α. Λ.Β. 3.2.87
------------------- 70

νικούσαμε.

Το τέταρτο αεροπλάνο, όταν έφθασε στη Λευκωσία, χτυπήθηκε γιατί όποιος είχε όπλο, χτυπούσε. Και όπως ξέρετε, το πιό κρίσιμο σημείο είναι τη στιγμή που το αεροπλάνο πλησιάζει στο διάδρομο, οπότε έχει πάρει μια σταθερή πορεία, κατεβαίνει, και είναι τρωτό. Μπορείς με ένα τουφέκι να πετύχεις τον πιλότο και να τον σκοτώσεις. Δεν μπόρεσαν λοιπόν φαίνεται, οι άνθρωποι που ασκούσαν τον έλεγχο στην Κύπρο, να ειδοποιήσουν όλα τα τμήματα που είχαν όπλα και να πουν "προσοχή, θα έλθουν δικά μας αεροπλάνα, μην τα χτυπήσετε". Και έτσι, χτυπήθηκαν και χτυπήθηκε το τέταρτο αεροπλάνο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Υπάρχει ένας στρατιωτικός όρος. Πώς λέγεται αυτό το "να μην χτυπήσετε";

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ. Πυροβόλα δεσμευμένα.

ΜΑΡΤΥΣ. Χτυπήθηκε, λοιπόν, το τέταρτο αεροπλάνο θανάσιμα, το πλήρωμα εφονεύθη, 28 φαντάροι, αν θυμάμαι καλά, πλην ενός, ο οποίος ήταν τυχερός. Μάλιστα τον είδα και στην τηλεόραση μια μέρα, που περιέγραφε αυτή την ιστορία.

Το τρίτο αεροπλάνο προσγειώθηκε, αλλά έπαθε πολλές ζημιές και δε μπορούσε να απογειωθεί. Επίσης πολλές ζημιές έπαθαν το 6ο και το 12ο αεροπλάνο.

(2ΓΡ)

(2ΠΑ)
1/2 ΓΡ (Π.Δ.) 3.2.87 71

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ. Από πυρά;

ΜΑΡΤΥΣ. Από πυρά. Χτυπήθηκαν τόσο πολύ και όσα άλλα γύρισαν πίσω, ήταν γεμάτα, τρύπια από σφαίρες. Με αποτέλεσμα να μή μπορούν να γυρίσουν τα αεροπλάνα αυτά πίσω και κατόπιν εγκρίσεως και του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων, διέταξα να τα κάψουν, ώστε να μή περιέλθουν στα χέρια των Τούρκων, οι οποίοι προήλασαν τότε και ήταν θέμα ωρών να πέσει ενδεχομένως η Λευκωσία. Επίσης, το 13ο αεροπλάνο, στο οποίο ατυχώς επέβαινε και ο διοικητής της μοίρας, ο αντισμήναρχος Νικολάου με κάποιον συγκυβερνήτη, δεν κατάφερε να βρει την Κύπρο. Περιεπλανήθη πάνω από τη θάλασσα και τις πρωϊνές ώρες επέστρεψε και προσγειώθηκε σε κάποιο αεροδρόμιο. Επίσης, το 14ο αεροπλάνο, το οποίο μετέφερε πυρομαχικά, δεν είχε μέσα άνδρες, και αυτό δεν κατάφερε να φτάσει στην Κύπρο. Πήγε όμως το 15ο, προσεγειώθη και άφησε τους ανθρώπους. Πήρε τα πληρώματα, τα οποία δεν μπορούσαν να φύγουν, γιατί τα αερπλάνα τους είχαν καταστραφεί και τους εγύρισε πίσω, εκτός ενός πληρώματος, το οποίο γύρισε μετά από 12 μέρες με κάποιο καράβι -δεν θυμάμαι τί ακριβώς είχε γίνει, έχω τα στοιχεία εάν σας ενδιαφέρει- δεν μπόρεσε να το πάρει το τελευταίο αεροπλάνο, το οποίο έφυγε τελευταίο από τη Λευκωσία. Αυτόν τον κ. αντισμήναρχο, τον διοικητή της μοίρας, η αεροπορία όταν ερεύνησε το πρόβλημά του, εθεώρησε ότι ήταν ανεπαρκείς οι δικαιολογίες που δεν εξετέλεσε την αποστολή του και τον

2/2 ΓΡ (Π.Δ.) 3.2.87

72

αποστράτευσε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ. Το φθινόπωρο του '74.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή επί κυβερνήσεως Καραμανλή;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα. Είχαν και δικαιολογίες τα πληρώματα, διότι πραγματικά τα αεροπλάνα αυτά, όπως ήσαν καταπεπονημένα από τις πτήσεις της ημέρας εκείνης, της δεύτερης ημέρας, τα προβλήματα που είχαν, ότι ήταν παλιά τα αεροπλάνα και να σας πω και κάτι ακόμα πάνω σ'αυτό. Ήταν Μάρτης του '74, που πετούσα για τη Σούδα με μία ντακότα. Και την ίδια στιγμή, τις πρωϊνές ώρες κάποιας ημέρας του Μαρτίου ή του Φεβρουαρίου, ένα ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ επήγαινε κι αυτό να πάρει εφόδια από τη Σούδα. Και όταν βρισκόταν στο ύψος της Ύδρας, οι χειριστές από τα 3.000 πόδια που βρισκόντουσαν, έχασαν τον έλεγχο του αεροπλάνου και βρέθηκαν στα 500 πόδια. Το αεροπλάνο έπεφτε χωρίς να μπορέσουν να το συγκρατήσουν, και όταν στα 500 πόδια κατάφεραν να κρατήσουν τον έλεγχο του αεροπλάνου, κοίταξαν από τη δεξιά πλευρά και τους έλειπε ένας κινητήρας. Παλιά τα είχαμε πάρει, παλιά ήταν, είχε εκπνεύσει το όριο της ζωής τους και τους έφυγε ο κινητήρας στον αέρα, από τους κραδασμούς. Αυτά τα αεροπλάνα, με αυτή αντίδραση από το έδαφος, η οποία ενεφανίσθη στο τρίτο και στο τέταρτο αεροπλάνο, το τρίτο αεροπλάνο χτυπήθηκε και παρά την σιωπή ασυρμάτου, -αντιλαμβά-

3/2 Γ.Ρ. (Π.Δ.) 3.2.87 73

νεσθε ότι υπάρχει και το αίσθημα της αυτοσυντηρήσεως- επέρασε το μήνυμα στους πιλότους ότι χτυπάνε από κάτω με όλα τα μέσα. Και έπεσε το τέταρτο αεροπλάνο και πήγαν τα αεροπλάνα και το 15ο προσεγειώθη. Αυτό δείχνει την αυταπάρνηση, το υψηλό ηθικό και την προετοιμασία, την ψυχική προετοιμασία, που είχαν εκείνη τη στιγμή οι πιλότοι μας να φέρουν σε πέρας οπωσδήποτε αυτή την αποστολή που είχε θεωρηθεί αποφασιστικής σημασίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΕΡΡΑΚΗΣ. Μπορούσαν να προσγειωθούν σε άλλο αεροδρόμιο εκτός του αεροδρομίου της Λευκωσίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ. Μπορούσαν να πάνε στη Ρόδο όπως πήγε ο άλλος για τουρισμό!...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Τελειώσατε;

(2ν)

(ΓΡ)

1/2 N- A.M. 3-2-87 74

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν τελείωσα ακόμα, κύριε Πρόεδρε. Έχω ορισμένα ακόμη κρίσιμα σημεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Είπα μήπως τελειώσατε για να ρωτήσουμε και εμείς.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω οτι θα πρέπει να συμπληρώσω την ενημέρωση, γιατί έτσι θα σχηματίσετε μια πλήρη εικόνα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συμπληρώστε, δεν έχουμε αντίρρηση.

ΜΑΡΤΥΣ: Νομίζω, οτι όλα τα πράγματα πρέπει να τοποθετούνται σε ένα γενικότερο πλαίσιο .

Το βράδυ λοιπόν τις 21ης του μήνα, ημέρα Κυριακή στις 8 η ώρα έγινε μια σύσκεψη στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας , του κυριου Γκιζίκη την οποία παρίστατο και ο Πρωθυπουργός ο κ. Ανδρουτσόπουλος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν είχε εξαφανιστεί ακόμα ο κύριος Ανδρουτσόπουλος;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι. Εκεί λοιπόν έγινε μια γενική εκτίμηση της καταστάσεως και ο κ. Μπονάνος και ο κ. Πρωθυπουργός συνόψισαν την κατάσταση οτι είναι ένας πόλεμος φθοράς, ότι θα πρέπει να συνεχίσουμε την σιωπηρά βοήθεια προς την Κύπρο ώστε να διατηρηθεί το ηθικό του λαού υψηλό και δεν θα δεχθούμε διχοτόμηση σε καμμιά περίπτωση, έστω και αν αυτό

2/2 N. A.M. 3-2-87 75

επεβάλετο από άλλους.

Έτσι τελείωσε η δεύτερη μέρα την οποία χαρακτηρίσα ημέρα απαισιοδοξίας , αμηχανίας και συγχύσεως. Φθάνουμε, λοιπόν, στην τρίτη ημέρα την 22α Ιουλίου ημέρα Δευτέρα, την οπόία χαρακτηρίζω από την αρχή ημέρα αναποφασιστικότητας .

Από το προηγούμενο βράδυ είχε γίνει λόγος στο ΑΕΔ να χρησιμοποιήσουμε ενδεχομένως και 4 Φαντομς τα οποία ήταν πιό σύγχρονα , παράλληλα μ'αυτά που ήταν υπό παραλαβήν ώστε να μπορούμε να πάμε σε μεγάλο ύψος για να προσβάλουμε ενδεχόμενα στην κρίσιμη στιγμή τον τουρκικό στόλο με κάλυψη 2 ή 3 Φάντομς αναχαιτήσεως τα οποία εφόσον κατάφερναν και περνούσαν την τουρκική αεροπορία και έφθαναν στους στόχους, αν παρ' ελπίδα ήσαν υποχρεωμένα να εμπλακούν σε αερομαχία κατά την διάρκεια της πτήσης, γιατί θα εγένετο σε μεγάλο ύψος και κάτω από την επίβλεψη των τουρκικών ραντάρς και περιπολιών, τότε τα Φάντομς θα έπρεπε να ρίξουν τα πυρομαχικά τους . Βέβαια λόγω των μεγάλων δυνατοτήτων που είχαν θα μπορούσαν να αποφύγουν την τουρκική αεροπορία. Είχε υπολογιστεί οτι θα χρειάζονταν περίπου 45 έως 50 λεπτά γι'αυτή την πτήση η οποία θα γινότανσε σε ύψος 20.000 ποδών . Θα έφερναν από 6 βόμβες το καθένα και θα ήταν δυνατόν παράλληλα με τα άλλα αεροπλάνα που είχαμε, σε κάποια στιγμή που έκρινε το ΑΕΔ οτι έπρεπε να χρησιμοποιήσει οτι είχε καλύτερον

3/2 N. A.M. 3-2-87 76

(~~και~~ δεν είχε) να χρησιμοποιήσει και τα Φάντομς . Αυτά τα αεροπλάνα από τις πρώτες ημέρες ετοιμότητας που σας ανέφερα ήταν 9 στην Ανδραβίδα και 5 στην Τανάγρα. Σ'αυτά που ήταν στην Ανδραβίδα, είχαμε αναθέσει στόχους αεροδρομίων στα δυτικά της τουρκίας , στην περιοχή της Σμύρνης , στην Μπατίρμα και στο Μπαλίκεσίρ με σχηματισμούς 3 αεροσκαφών ή 2 , τους είχαμε αναθέσει μια αποστολή, γιατί μετά απαξ και έχαναν και τις δεξαμενές, θα τα μεταφέραμε στο χώρο της αναχαιτησεως και θα τα ρίχναμε όλα για να προστατεύσουμε το Αιγαίο.

(2Λ)

Ν 1/2Λ (Κ.Ο.) 3.2.87

------------------------------------ 77

Μ'αυτές τις συνθήκες και με μία εκτίμηση που είχε κάνει το ΓΕΑ, τ ο Κέντρο Επιχειρήσεων και η 28η ΤΑΔ, όπως επίσης και η μονάδα των ΦΑΝΤΟΜ, υπελογίζετο ότι θα χρειαζόντουσαν 5 ώρες περίπου από την στιγμή που θα εδίδετο εντολή, για να είναι σε θέση τα ΦΑΝΤΟΜ να προσβάλουν τον τουρκικό στόλο.

Εδόθη εντολή στην αεροπορία, στις 7.15', τη Δευτέρα το πρωΐ να κινηθεί να πάει στο Ηράκλειο, γιατί δεν επαρκούσε το καύσιμο να φθάσουν τα ΦΑΝΤΟΜ στην Κύπρο, να πάρουν πυρομαχικά και καύσιμα να είναι έτοιμα και να περιμένουν εντολή του ΑΕΔ για απογείωση και προσβολή τουστόχου.

'Οπως ανέφερα και σε άλλη στιγμή, τα ΦΑΝΤΟΜ εκείνο τον καιρό τα παραλαμβάναμε. Οι μηχανικοί είχαν εκπαιδευθεί στην Αμερική μόνο θεωρητικά. Και "εν τη πράξει", όπως λέμε στην Αεροπορία, είχαν μερική εμπειρία. Οι οπλουργοί, που θα φόρτωναν τα αεροπλάνα είχαν εκπαιδευθεί στην Αμερική μόνο θεωρητικώς. Δεν είχαν κάνει καμμία εκπαίδευση στην πράξη, δηλαδή να φορτώσουν βόμβες, ώστε να μπορούν γρήγορα να ενεργούν και να κερδίζουμε χρόνο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να χρειάζονται περισσότερο χρόνο από ό,τι στην πραγματικότητα.

Εδώ θα πρέπει να αναφέρω ακόμα ότι τόσο ο αρχηγός της 28 ΤΑΔ,

2/2 Δ (Κ.Θ.) 3.2.87 78

κύριος Οικονόμου, όσο και ο κύριος Κοτσολάκης, ο επικεφαλής του Κέντρου Επιχειρήσεως, αλλα και από την μονάδα, από την μελέτη του πράγματος και της καταστάσεως που επικρατούσε εκείνη τη στιγμή στα ΦΑΝΤΟΜ, μου είχαν εισηγηθεί να είμαστε προσεχτικοί στη χρησιμοποίηση των ΦΑΝΤΟΜ. Επειδή είχαμε αυτά τα προβλήματα, ναι μεν από την Ανδραβίδα μπορούσαν να κάνουν κάποια επιτυχή αποστολή, αλλά αν θέλαμε να τα χρησιμοποιήσουμε κάπου αλλού θα είχαμε όλα αυτά τα προβλήματα και ενδεχομένως δεν θα είμαστε σε θέση να τα χρησιμοποιήσουμε. Παρά ταύτα εγώ, για να μη στερήσω και αυτή τη βοήθεια των ΦΑΝΤΟΜ, που δεν ήταν στα σχέδια,- η "μοίρα" τέλειωσε την εκπαίδευσή της τον Δεκέμβριο του 1974 και εδόθη ετοιμοπόλεμος. Τότε παραλάβαμε ό,τι έπρεπε να παραλάβουμε για να μπορέσουμε να κάνουμε σωστή χρήση και αποτελεσματική των ΦΑΝΤΟΜ.- Παρά ταύτα εγώ είπα όχι, θα προσπαθήσουμε να προχωρήσουμε.

Ξεκίνησε η αποστολή με 4 αεροπλάνα από την Ανδραβίδα, διώξεως-βομβαρδισμού, να φθάσουν στο Ηράκλειο να εφοδιασθούν με βόμβες και καύσιμα και να είναι έτοιμοι να πάρουν εντολή απογειώσεως.

Εν τω μεταξύ έφθαναν απεγνωσμένες κλήσεις από την Κύπρο ότι κινδυνεύει και ότι οι Τούρκοι είναι στη θέση που ετοιμάζονται να βγουν στην Κυρήνεια. Και αυτή η ώρα, μεταξύ 11 και 1 το μεσημέρι, της

3/2 Λ (Κ.Ο.). 3.2.87 79

τρίτης ημέρας ήταν η πιο αποφασιστική, όπου και τα σχέδια προέβλεπαν ότι θα έπρεπε η αεροπορία να ήταν σε θέση να προσβάλει σ'αυτή τη κρίσιμη στιγμή που οι Τούρκοι θα έβγαιναν από τα μεγάλα καράβια τους για να μπουν στα μικρά, για να αποβιβασθούν. Γιατί τότε θα ήταν το πιο μεγάλο αποτέλεσμα.

Πήγα στο γραφείο του κ. ΑΕΔ, γύρω στις 10-10.30, διαμαρτυρόμενος γιατί περιμένουμε και δεν στέλνουμε τα F 84 που ήταν έτοιμα να προσβάλουν την νηοπομπή, σ'αυτή τη κρίσιμη στιγμή, που τόσο πολύ τα ζητούσαν από την Κύπρο.

Τα ΦΑΝΤΟΜ καθυστερούν και εκεί ήμουν ίσως παραπάνω απ' ό,τι έπρεπε οξύς, θα έλεγα. Δηλαδή επέμενα περισσότερο απ'ό,τι έπρεπε.

(ΕΖ).

Λ)
1/2 Ε.Ζ. Κ.Β. 3.2.1987 80

Και είπα στον κύριο Μπονάνο: Κύριε Αρχηγέ, τί θα πούμε στην ιστορία, τί θα πούμε στα παιδιά μας; Τί θα πούμε αύριο για το ότι δεν χρησιμοποιήσαμε τα αεροπλάνα; Γιατί δεν τα στέλνουμε να χτυπήσουμε αυτή την κρίσιμη στιγμή; Γιατί, μετά, αυτή η κρίσιμη στιγμή θα χαθεί. Ο κύριος Μπονάνος ο Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων επείσθη και δεχθηκε την εισήγησή μου να στείλουμε 12 F84. Είχαμε ετοιμάσει 20 , 18 υποχρέωση από τα σχέδια και έκρινα εκείνη την στιγμή να στείλουμε τα 12 αεροπλάνα σαν πρώτο κύμα, να δούμε το αποτέλεσμα και να έχουμε και μία ακόμη εφεδρεία για ένα επόμενο κύμα, πέραν του ότι τα αεροπλάνα αυτά μετέφεραν τον ίδιο περίπου οπλισμό με τα φάντομς. Τα φάντομς 6 βόμβες το καθένα, 4Χ6 24 βόμβες . Τα F84 εάν είχαν από 2 βόμβες επάνω ή ρουκέτες 12 πάλι τα αεροπλάνα θα έριχναν περίπου τον ίδιο αριθμό πυρομαχικών και μάλιστα θα έριχναν και ρουκέτες διότι είχαμε και ορισμένα αεροπλάνα που έπαιρναν 8 ρουκέτες. Ενδιαφέρει και είναι χρήσιμο, τουλάχιστον για την ιστορία. Είναι η πρώτη φορά που καταγράφονται επίσημα, ανεξάρτητα από τα υπομνήματα, αυτά τα στοιχεία. 'Ηταν τρεις εναλλακτικές λύσεις οπλισμού για τα F84. 'Η 2 βόμβες των 500 λιβρών ή 2 βόμβες των 250 λιβρών και 4 ρουκέτες ή 12 ρουκέτες. Αλλά τα αεροπλάνα τα οποία είχαν τις 12 ρουκέτες

2/2 Ε.Ζ. Κ.Β. 3.2.1987 81

-ο κύριος Παπαδονικολάκης αντιλαμβάνεται πολύ καλά αυτό που λέω, υπερέβαιναν το μέγιστο βάρος απογειώσεως του αεροπλάνου κατά 2.000 λίβρες. Δηλαδή κινδύνευαν τα αεροπλάνα να κάτσουν κάτω στον διάδρομο, να μην απογειωθούν. Παρά ταύτα τα είχαμε δοκιμάσει, είδαμε ότι δεν έσπαζαν τα αεροπλάνα και είχαμε διατάξει ορισμένα αεροπλάνα να έχουν 8 ρουκέτες. Τα F84 , θυμάται ο κύριος Παπαδονικολάκης, είχαν από κάτω 4 ρουκέτες , τα τζάτο τα λεγόμενα, τα οποία τα έβαζαν οι χειριστές μπροστά κατά την διάρκεια της απογειώσεως και το αεροπλάνο γινόταν πύραυλος, απογειωνόταν σε μικρότερο διάδρομο απ'ότι εάν δεν τα χρησιμοποιούσε. Το λέω αυτό διότι εχει σημασία.

Ο κύριος Μπονάνος λοιπόν δέχθηκε την εισήγησή μου και λέει απογείωση. Παίρνω λοιπόν, στο τηλέφωνο , το οποίο είχα ζητήσει να εγκατασταθεί στο γραφείο του, το κέντρο επιχειρήσεων της αεροπορίας και δίνω την εντολή απογείωση 12 αεροσκαφών για προσβολή του τουρκικού στόλου στην Κηρύνεια. 'Οπως μου ανεφέρθη μετά, ήταν μία στιγμή ενθουσιασμού για την αεροπορία. Μου ανέφερε ο κύριος Οικονόμου ότι όταν πήραν την εντολή μέσα στο κέντρο επιχειρήσεων στην Λάρισα, στο υπόγειο που είναι το κέντρο επιχειρήσεων , όλοι οι χειριστές, όλοι οι επικεφαλής σηκώθηκαν όρθιοι και φώναξαν από ενθουσιασμό: Α!, επι-

3/2 Ε.Ζ. Κ.Β. 3.2.1987 82

τέλους τόσες μέρες περιμένουμε. Ο κύριος Μπονάνος, ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, όταν έδωσα την εντολή αυτή κατόπιν της συμφώνου γνώμης του για απογείωση των 12 αεροπλάνων ,παίρνει στο τηλέφωνο τον κύριο Γκιζίκη, τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Μπροστά σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Μπροστά μου. 'Ημουν μέσα στο γραφείο του κυρίου Μπονάνου. Και μπροστά μου παίρνει το τηλέφωνο και μιλάει στον κύριο Γκιζίκη. Του λέει ο Παπανικολάου να στείλουμε 12 F84 να προσβάλουμε τον στόλο και δώσαμε απογείωση. Δεν ξέρω τι άλλες σκεψεις αντήλλαξαν. 'Ομως με το τέλειωμα του τηλεφώνου μου λέει δεν συμφωνεί ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και να ακυρώσεις την απογείωση. Του λέω κύριε Αρχηγέ, τα αεροπλάνα έχουν ξεκινήσει , πάνε προς την αρχή του διαδρόμου να απογειωθούν. Επιμένει να ματαιωθεί η αποστολή.

(Ο)

2 ΕΖ

1/2 Ο ΒΠ 3.2.87 83

Αλλά εάν τα αεροπλάνα προλάβαιναν και απογειωνόντουσαν τότε το πρόβλημα θα ήταν μεγάλο. 'Επρεπε τα αεροπλάνα να απορρίψουν τις βόμβες, να απορρίψουν τις δεξαμενές, να κάψουν όσο γινόταν καύσιμο να ελαφρώσουν το βάρος τους, να προσγειωθούν στο Καστέλι και να τα προετοιμάσουμε από την αρχή να βάλουμε τα τζάτο για την απογείωση, να βάλουμε τις δεξαμενές, διαδικασία που χρειαζόταν περίπου μιάμισι ώρα. Εδόθη η ακύρωση της απαγόρευσης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Από ποιόν;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο κύριος Μπονάνος με διέταξε να δώσω την ακύρωση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εσείς δώσατε την ακύρωση.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι εγώ. Πήρα το κέντρο επιχειρήσεων του Αρχηγείου Αεροπορίας και διέταξα να ματαιωθεί η απογείωση των δώδεκα αεροπλάνων. Εδώ είχαμε πάλι ορισμένα περιστατικά τα οποία θα μου επιτρέψετε να τα αναφέρω. Πήγε ο Αρχηγός της 4ης τετράδος, ο οποίος δεν πήρε την εντολή απογειώσεως. Μόλις έγινε η ματαίωση της απογειώσεως ήταν τότε διοικητής στο Καστέλι ο σμήναρχος Φιρφιλιώνης Σταύρος και υποδιοικητής ο αντισμήναρχος Σπηλιώτης Αθανάσιος, ιπτάμενοι και οι δύο. Πήγε λοιπόν ο αρχηγός της 4ης τετράδος που δεν πήρε την εντολή απογειώσεως και έπιασε το Σπηλιώτη, που ήταν υπεύθυνος για να δώσει αυτή την εντολή από το γιακά διαμαρτυρόμενος και λέγοντάς

2/2 Ο ΒΠ 3.2.87 84

του ποιός σου είπε να μην με στείλεις εμένα; Και εκείνος του απήντησε, το έκρινα εγώ, κάθησε στη θέση σου. Αυτά σε έντονο ύφος. Ακόμη έγινε και το εξής συγκινητικό. Οι άγαμοι πιλότοι επρότειναν να εξαιρεθούν της πρώτης αποστολής οι έγγαμοι. Δηλαδή να πάρουν τις θέσεις τους οι άγαμοι. Και οι έγγαμοι δεν το δέχθηκαν. Είπαν όχι θα πάμε και εμείς. Είχαμε και ένα άλλο ακόμη περιστατικό που ορισμένοι νέοι πιλότοι επέμεναν να φύγουν, χωρίς τους τύπους και χωρίς τις διαταγές και να πάνε ως καμικάζι, να ρίξουν τις βόμβες και κατόπιν να ρίξουν και τα αεροπλάνα πάνω στο στόλο και αυτοί να τα εγκαταλείψουν με τα αλεξίπτωτα. Τα ανέφερα αυτά για να σας τοποθετήσω στο κλίμα το οποίο ζούσε εκείνες τις ημέρες η Αεροπορία. Απεγνωσμένες πάλι αιτήσεις και κλήσεις από την Κύπρο, τι κάνετε; Τα αεροπλάνα γιατί δεν έρχονται; Στείλτε να μας βοηθήσετε. Οι Τούρκοι ετοιμάζονται, βγαίνουν. Εγώ ακόμη μέσα στο γραφείο του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων του κυρίου Μπονάνου. Επανέρχομαι πάλι, κύριε Αρχηγέ είναι ιστορική αυτή η στιγμή, ιστορική απέναντι στη πατρίδα μας στα παιδιά μας. Είναι ανάγκη να στείλουμε τα αεροπλάνα. Ξεχάστε τα φάντομ, τα φάντομ όταν ετοιμαστούν θα τα στείλουμε και αυτά, αλλά τώρα να πάνε τα αεροπλάνα που είναι έτοιμα. Επείσθη πάλι ο κύριος Μπονάνος και στις 12.24' ξαναδίνουμε απογείωση και για να

3/2 Ο ΒΠ 3.2.87 85

σμικρύνουμε το χρόνο παίρνουμε τον Οικονόμου στη Λάρισα με το τηλέφωνο που είχαμε εγκαταστήσει κατευθείαν και παράλληλα εγώ με το άλλο τηλέφωνο δίνω την εντολή στο κύριο Κοτσολάκη που ήταν στο κέντρο επιχειρήσεων. Ο κύριος Μπονάνος επανέλαβε την ίδια διαδικασία, κάλεσε τον κύριο Γκιζίκη στο τηλέφωνο, του ανέφερε ότι δώσαμε πάλι απογείωση για τα 12 αεροπλάνα και πάλι ο κύριος Γκιζίκης τον διέταξε να μη γίνει η αποστολή και ματαιώθηκε και η δεύτερη απογείωση. Σ'αυτή τη φάση και ενώ πλέον είχαμε αρχίσει και φεύγαμε από την κρίσιμη στιγμή που έπρεπε να προσβάλουμε το στόλο πριν βγουν τα τάν κς και οι άνδρες στη ξηρά και επειδή καθυστερούσαν τα φάντομ διώξεως βομβαρδισμού τα τέσσερα και ~~έξη~~ τα οποία ανεμένετο να είναι έτοιμα γύρω στις 1.30'μέχρι 2.00' διέταξα την 28 ΤΑΔ να στείλει στο Ηράκλειο άλλα τέσσερα φάντομς τα υπόλοιπα δηλαδή που είχαμε στην Ανδραβίδα.

(2σ)

(20)

1/2σ. (Ε.Σ.) 3.2.1987 86

Είχαμε 9 , στείλαμε τα 4 και 2 από την Τανάγρα. Και διέταξα να πάνε άλλα 4, τα οποία να ετοιμασθούν με βόμβες εναντίον προσωπικού και τάνκς, τις λεγόμενες ΣΙΜΠΙΓΙΟΥ. Αυτές τις βόμβες δεν τις είχαμε, αλλά εκείνες τις ημέρες αναπτύξαμε πάσης φύσεως δραστηριότητες και ανοίξαμε τις αποθήκες των αμερικανών στη Σούδα, με την ανοχή τους, ενδεχομένως, και την βοήθειά τους και πήραμε όσες μπορούσαμε από εκεί και τις μεταφέραμε γρήγορα εις τα αεροδρόμιά μας, τις βόμβες αυτές, τις ΣΙΜΠΙΓΙΟΥ, τις οποίες δεν είχαμε παραλάβει ακόμη τότε και τις πήραμε μέσα από τις αποθήκες των Αμερικανών. Και είχαμε στο Ηράκλειο τέτοιες βόμβες. Λέω, λοιπόν, να πάνε 4 αεροπλάνα, να φορτωθούν με βόμβες προσωπικού και τάνκς, ώστε να είμαστε σε θέση να προσβάλουμε τους Τούρκους, τη στιγμή που θα ήσαν αγκιστρωμένοι ακόμα στην Κυρήνεια. Και ξεκίνησε αυτή η αποστολή, της 2ης 4άδος, από την Ανδραβίδα, πάλι, κάπου στις 1.15'. Και για να μη χάσουν χρόνο, τα αεροπλάνα απογειώθηκαν από την Ανδραβίδα, απέρριψαν τα φορτία που είχαν, στην περιοχή των Κυθήρων, στη θάλασσα, όταν πήγαιναν προς τα κάτω, ώστε να μπορούν να προσγειωθούν. Διότι τα αεροπλάνα δεν μπορούν να προσγειωθούν όταν είναι φορτωμένα, όπως προανέφερα, και πηγαίνουν στο Ηράκλειο, για να προσγειωθούν. Το Νο 3 είχε καθυ-

2/2σ. (Ε.Σ.) 3.2.1987 87

στερήσει. Δεν έπαιρνε μπροστά το αεροπλάνο αυτό στην Ανδραβίδα και άργησε 5'. Αλλά, όταν απογειώθηκε, έβαλε φούλ τις μηχανές του και έφθασε πρώτο στο Ηράκλειο. 'Οταν φθάσανε στο Ηράκλειο, προσγειώθηκε ο 3ος πρώτος, ο Αρχηγός της 4άδος προσγειώθηκε 2ος, 3ος ήταν ένας Παπαδόπουλος, ο οποίος σήμερα είναι Υποπτέραρχος Επιτελάρχης στην 28 Τ. Στην προσγείωση ο Παπαδόπουλος έκανε βαρειά προσγείωση, πήρε φωτιά το αεροπλάνο, βγήκε, μεταξύ 1.45'και 2, που έγινε αυτό το ατύχημα. Το εγκατέλειψαν, βέβαια, το αεροπλάνο, δεν κάηκαν οι πιλότοι. Αλλά το αεροδρόμιο, πλέον, ετέθη εκτός ενεργείας. 'Ολοι έτρεξαν να σβήσουν το αεροπλάνο το οποίο εφλέγετο και σ'αυτή τη φάση ο πύργος έδωσε οδηγία προς τα εροπλάνα που προσγειωνόντουσαν, "Νο 3 πήρε φωτιά", που ήταν το αεροπλάνο που προσγειώθηκε 3ο. Νούμενο 3 από την Ανδραβίδα, είχε απογειωθεί ο Σκαρλάτος Γεώργιος. Αλλά, όπως σας είπα, άργησε να απογειωθεί, έβαλε, όμως, φούλ τους κινητήρες του και έφθασε πρώτο στο Ηράκλειο. Προσγειώθηκε πρώτος. Κι'όταν έφθασε στο τέρμα του διαδρόμου και άκουσε την οδηγία του πύργου ότι "έχεις φωτιά ", νόμισε ότι το δικό του το αεροπλάνο είχε πιάσει φωτιά και τράβηξε, τότε, τους μοχλούς. 'Οπως κάθονται οι πιλότοι είναι δεμένοι με αλεξίπτωτα, με ζώνες πάνω στα καθίσματα, έτσι ώστε να μπορούν να απαγκιστρωθούν ταχέως, να μη καούν κι'αυτοί μέσα.

3/2σ. (Ε.Σ.) 3.2.1987 88

Τραβάνε ένα μοχλό, ο οποίος σπάζει τις αρτάνες που είναι δεμένοι οι πιλότοι, πάνω στο κάθισμα και κάτω στα πόδια τους. Και αυτό, πλέον, έχει σαν αποτέλεσμα την ευχέρεια του πιλότου να εγκαταλείψει το αεροπλάνο, να μη καεί κι΄αυτός μέσα. Τράβηξε, λοιπόν, ο Σκαρλάτος αυτούς τους μοχλούς, έσπασε τις αρτάνες, κι΄έτσι και το 2ο αυτό αεροπλάνο ετέθη εκτός ενεργείας, διότι έπρεπε να φέρουμε πλέον από την Ανδραβίδα, υλικά, κ.λ.π., για να το βάλουμε πάλι σε ενέργεια.

Το 4ο αεροπλάνο επανακύκλωσε, έφυγε, διότι καιγόταν το άλλο μέσα στο διάδρομο, Πουλάκης ελέγετο, γύρισε και κάμποση ώρα περιεφέρετο στην Κρήτη, έως ότου απελευθερώθηκε και πάλι ο διάδρομος, για να προσγειωθεί. Και εδώ φθάσαμε στις 2 η ώρα, που η Κυρήνεια είχε πέσει και είχε γίνει αποδεκτή η κατάπαυση του πυρός. Και συνεπώς, ούτε τα F 84, τα οποία ήσαν στα σχέδια και έτοιμα να διατεθούν, δεν διατέθησαν, αλλά και τα Φάντομς, τα οποία προσπαθήσαμε, παρ΄ότι δεν ήσαν στα σχέδια, να τα ετοιμάσουμε, να είμαστε σε θέση να τα χρησιμοποιήσουμε, για όλους αυτούς τους λόγους που σας εξήγησα, δεν τα καταφέραμε.

(2Η)

(2σ)
1/2 Η.Γ. ΒΖ 3-2-87 89

Απ'εδώ και κάτω θα προχωρήσω γρήγορα, κύριε Πρόεδρε. Δεν θα σας απασχολήσω πολύ. Είναι ορισμένα κρίσιμα σημεία, τα οποία παρακαλώ να μου επιτρέψετε να τα αναφέρω. Και μετά είμαι στηνδιάθεσή σας να απαντήσω σε οποιαδήποτε ερώτηση.

Για την ιστορία θα ήθελα να σας αναφέρω εδώ πάλι ότι στο Αιγαίο είχαμε συνέχεια αερομαχίες και συγκρούσεις αεροσκαφών. Και μεταξύ στις 11 και 12, δύο αεροπλάνα μας F5, με χειριστάς έναν Δεινόπουλο, υποσμηναγό τότε και Νο 2 Σκαμπαρδώνη, ενεπλάκησαν σε αερομαχία με τους τούρκους με δύο F102. Και με τις διαταγές που είχαμε δώσει, λέγαμε ότι "δεν θα χρησιμοποιήσετε όπλα εκτός και άν χρησιμοποιήσουν οι Τούρκοι". Εμπήκαν σε μια γραμμή αερομαχίας και ο Δεινόπουλος είδε ότι ο Τούρκος χρησιμοποίησε τους πυραύλους του εναντίον του προηγούμενου ελληνικού αεροπλάνου, αλλά αστόχησε, δεν τον πέτυχε. Οπότε ο Δεινόπουλος του έρριξε τα δικά του πυρά επάνω, τα βλήματα και το κατέρριψε. Έχουμε κατάρριψη. Κατερρίφθη αεροπλάνο F102 τούρκικο, το οποίο έπεσε στο τρίγωνο Λέσβου, Λήμνου και Αγίου Ευστρατίου.

Αυτό το πράγμα, επειδή ερχόταν λίγο αντίθετο, επαίχθηκε υποτονικά από όλους και από τους πιλότους και από την 28 ΤΑΔ, επειδή, μέσα στα τόσα άλλα, ήταν κάτι το οποίο ήταν μικρό. Όμως γι'αυτούς τους

2/2 Η.Γ. ΒΖ 3-2-87 90

δύο πιλότους, για την αεροπορία, ήταν σπουδαίο. Και το αναφέρω για την σπουδαιότητά του, ότι και σ'αυτό το χώρο οι πιλότοι μας, που ήταν πάνω από το Αιγαίο και αγωνίζονταν να βγάλουν τους τούρκους από το Αιγαίο, όταν χρειάστηκε χρησιμοποίησαν τα όπλα τους και τους χτύπησαν.

Το βράδυ στις 20 της ίδιας μέρας, δηλαδή την Δευτέρα, στις 8 μας εκάλεσαν στο γραφείο του κ. Γκιζίκη, του Προέδρου της Δημοκρατίας. Παρόντες ήταν ο Πρωθυπουργός, ο κ. Κυπραίος, Υπουργός Εξωτερικών και ο Ταξίαρχος ο κ. Ιωαννίδης.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΤΕΝΤΙΔΑΚΗΣ. Γιατί δεν τον συλλαμβάνατε αυτόν;

ΜΑΡΤΥΣ. Θα σας απαντήσω αργότερα.

Ήταν, λοιπόν, σ'αυτή την σύσκεψη και ο Ταξίαρχος Ιωαννίδης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Πρωθυπουργός και ο Υπουργός Εξωτερικών.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΠΠΟΣ. Το βράδυ της 22ας αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ. Το βράδυ της 22ας, την Δευτέρα το βράδυ.

Έγινε μια ανταλλαγή απόψεων, και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Πρωθυπουργός έδωσαν ορισμένες οδηγίες στον κ. Κυπραίο. Είχε αρχίσει να γίνεται λόγος για τη σύσκεψη της Γενεύης. Είχε γίνει αποδεκτή η κατάπαυση του πυρός. Και είπαν στον κ. Κυπραίο, πάρε τον κ. Τάσκα, τον Πρέσβυ των ΗΠΑ και πές του ότι οι Τούρκοι δεν τηρούν τους όρους εκεί

3/2 Γ.Η. ΒΖ 3-2-87 91

κάτω. Προχωρούν, καίνε καταστρέφουν κλπ. Και πώς πάμε στην Γενεύη; Να κάνουμε τί;

Σ'αυτή τη φάση ο κ. Κυπραίος, διεπίστωσα ότι, είτε δεν κατάλαβε, ή από τη γνώση της Αγγλικής γλώσσης, δεν ήταν σε θέση να περάσει τις οδηγίες που πέρασε. Και όταν τις επέρασε λέγει "μεσυγχωρείτε, έχω δουλειά στο Υπουργείο Εξωτερικών και να πάω." Ο Πρωθυπουργός ο κ. Ανδριτσόπουλος είπε, "μεσυγχωρείτε με περιμένουν ορισμένα μέλη του Υπυργικού Συμβουλίου και πρέπει να πάω και εγώ." Και εμείναμε οι υπόλοιποι. Οπότε όταν έφυγαν αυτοί πήρα το θάρρος και λέγω: "Μα τι πράγματα είναι αυτά; Πάμε σε σύσκεψη στην Γενεύη και στέλνουμε έναν άνθρωπο ο οποίος ούτε διπλωμάτης είναι, ούτε Αγγλικά ξέρει;' Και λέγω: "Κύριε Πρόεδρε, άλλα του είπατε εσείς, άλλα κατάλαβε και άλλα είπε. Είμαι βέβαιος ότι ο Τάσκα δεν κατάλαβε τί του έλεγε."

(2ν)

(2Η)
1/2 ν. Α.Μ. 3-2-1987
92

"Και, κύριε αρχηγέ του Ναυτικού, σε παρακαλώ να με διαψεύσεις ή να επιβεβαιώσεις αυτά που λέω, εάν ο κύριος Κυπραίος ξέρει αγγλικά και μπορεί να εκπροσωπήσει την Ελλάδα σ'αυτή την κρίσιμη στιγμή".

Δίστασε προς στιγμή ο κύριος Αραπάκης. Του λέω "κατάλαβε ο κύριος Κυπραίος;"

Πράγματι συνεφώνησε ο κύριος Αραπάκης ότι δεν ξέρει αγγλικά ο κύριος Κυπραίος. Σ'αυτή τη φάση οργισμένος ο ταξίαρχος Ιωαννίδης είπε ότι ξέρει αγγλικά ο κύριος Κυπραίος και τον κατάλαβε ο Τάσκα. Είπε ότι "και μένα με καταλαβαίνει ο Τάσκα όταν του μιλάω". Του λέω , "με συγχωρείτε, κύριε ταξίαρχε, αλλά από ότι ξέρω, και λυπάμαι που το λέω αυτό, δεν ξέρετε αγγλικά. Πως σας καταλαβαίνει όταν του μιλάτε Ελληνικά";

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο κύριος Ανδρουτσόπουλος ήταν παρών και ήταν ο μόνος ο οποίος ήξερε καλύτερα αγγλικά. Πως δεν διεπίστωσε αυτό;

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΪΜΗΣ: Δεν συνεχίζουμε, κύριε Πρόεδρε;

ΜΑΡΤΥΣ: Έχω φτάσει στο τέλος. Παρακαλώ είναι κρίσιμες οι στιγμές.

Φύγαμε και στα μυαλά μας γύρναγε τι γίνεται. Πριν κατεβούμε σ'αυτή τη σύσκεψη είχαμε συναντηθεί στο γραφείο του ΑΕΔ οι αρχηγοί και κάναμε μία επισκόπηση που βρισκόμαστε και εκεί κάναμε και μία σιωπηρά

2/2 ν Α.Μ. 3-2-1987 93

συμφωνία, ότι ανεξάρτητα από τις ευθύνες τις οποίες φέραμε για ότι πράξαμε ή δεν πράξαμε ο καθένας στο χώρο του, θα πρέπει να μείνουμε ενωμένοι και να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση και να δούμε πως θα βγούμε από το αδιέξοδο. Ήτανε η στιγμή που αρχίσαμε πλέον να βλέπουμε ότι δεν πήγαινε το πράγμα, η καταστροφή είχε γίνει και θα έπρεπε πλέον να γίνει η αλλαγή, ή πολιτικοποίηση, τις απογευματινές ώρες αυτής της ημέρας.

Η άλλη ημέρα το πρωΐ, Τρίτη 23 Ιουλίου, ήταν ημέρα κενού πολιτικής εξουσίας. Στις 8 μας καλεί στο γραφείο ο ΑΕΔ και μας λέει ότι θα φύγει, θα πάει στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας και όταν θα φθάσει εκεί θα μας τηλεφωνήσει να πάμε και μεις να συζητήσουμε, να αποφασίσουμε, να δούμε τι θα κάνουμε. Πράγματι έφυγε εκείνος και περίπου στις 9.15 μας τηλεφώνησε να πάμε. Κατεβήκαμε λοιπόν και πήγαμε στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας και είμαστε πλέον οι 4 αρχηγοί και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Όταν φθάσαμε εκεί, το πρώτο το οποίο μας έθεσε ο κύριος Γκιζίκης ήταν ότι "εγώ αναλαμβάνω τις ευθύνες και θέλω να παραιτηθώ". Είπα, "Μα τι λέτε, κύριε Πρόεδρε; Είναι αυτή η στιγμή να παραιτηθείτε;"

Και λέω "Κύριε Πρόεδρε ανεξάρτητα από τις ευθύνες τις

3/2 ν Α.Μ. 3-2-1987 94

οποίες φέρουμε, αυτή η στιγμή δεν είναι στιγμή παραιτήσεων". Διότι εξεδήλωσε επιθυμία παραιτήσεως και ο αρχηγός του στρατού στρατηγός Γαλατσάνος, ο οποίος είπε "και εγώ αναλαμβάνω τις ευθύνες και παραιτούμαι και βάλτε κάποιον άλλον να αναλάβει τον στρατό ξηράς".

Του λέω, "τι λέτε, κύριε Γαλατσάνο, τώρα θα παραιτηθούμε; Τώρα πρέπει να δούμε τι θα κάνουμε.

Σ'αυτή τη φάση ανοίγει η πόρτα και μπαίνει ο ταξίαρχος Ιωαννίδης, ο οποίος ήρθε και κάθισε δίπλα μου. Μόλις μπήκε μέσα, έπεσε μία βουβαμάρα. Ποιός ξέρει τι περνούσε από το μυαλό του καθενός. Ήρθε να μας συλλάβει; Ήρθε να μας σκοτώσει; ποιός ξέρει. Και κανένας δεν μίλαγε.

(Ω)

(2ν)
1/2 Ω (Γ.Π.) 3.2.87
95

Οπότε ετόλμησα και είπα, με συγχωρείτε, δεν νομίζω ότι είναι ώρες αυτές να μην μιλάμε και να μην σκεπτόμαστε. Και στράφηκα προς τον ταξίαρχο και του λέω : Με συγχωρείτε κύριε ταξιάρχε, εγώ δεν σας γνώριζα, σας γνώρισα στις 25 Νοεμβρίου όταν δέχθηκα και έγινα αρχηγός και πίστευα ότι η προσπάθεια εκείνη ήταν για να πάμε στην ομαλότητα, να βγει ο τόπος από το αδιέξοδο. Και αντ'αυτού, φθάσαμε σήμερα σε μια τέτοια καταστροφή μετά την οποία δεν μπορώ να πω τι καλό προσφέρατε στον τόπο, αλλά θεωρώ ότι έχετε κάνει και σοβαρότατα σφάλματα, έχετε κάνει λάθη εκτιμήσεως και αυτή τη στιγμή η πατρίδα μας βρίσκεται μπροστά στην καταστροφή. Ξέρω, λέω, ότι λέγοντας αυτά τα πράγματα είναι δυνατόν να τραβήξετε το πιστόλι σας και να με σκοτώσετε εδώ πέρα , όμως εν ονόματι της πατρίδος, εν ονόματι της αεροπορίας, των παιδιών μας, των πιλότων αρνούμαι να συναινέσω στην περαιτέρω καταστροφή της πατρίδας και σε παρακαλούμε να μας αφήσεις ήσυχους να δούμε τι θα γίνει.

Σε τέτοιο έντονο ύφος μίλησα και δεν το λέω τώρα για να εντυπωσιάσω. Του είπα ακριβώς, σε παρακαλούμε να μας αφήσεις ήσυχους να δούμε τι θα κάνουμε.

Σηκώθηκε όρθιος ο ταξίαρχος , κούμπωσε το σακκάκι,-είχε και ένα τικ- και γυρνάει και λέει: Δεν με ξέρει καλά ο κύριος αρχηγός της αερο-

2/2 Ω (Γ.Π) 3.2.87

96

πορίας. Αλλά επειδή βλέπω ότι όλοι συμφωνείτε μαζί του, εγώ δεν συμφωνώ και παρακαλώ τον κύριο αρχηγό του στρατού να μου δώσει λίγες μέρες άδεια να φύγω. Και πάει να φύγει, ήταν κοντά στην πόρτα. Του λέει τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, στάσου πρέπει να μας βοηθήσεις. Εντάξει, λέει, δεν θα αντιδράσω σ'ό,τι αποφασίσετε. Εκείνη την στιγμή παρεμβαίνω πάλι εγώ και του λέω, με συγχωρείτε κύριε ταξίαρχε, δεν είναι αρκετό να μην αντιδράσετε. Επειδή όπως φαίνεται και είναι γνωστό ορισμένοι άνθρωποι υπακούουν σε σας, είναι ανάγκη να διατάξετε αυτούς τους ανθρώπους που έχετε κάτω από τις διαταγές σας να πειθαρχήσουν σε ό,τι αποφασίσουμε εμείς εδώ μέσα. Σας παρακαλούμε αυτή την κρίσιμη στιγμή προσφέρτε αυτό το καλό στην Πατρίδα μας, διατάξτε τους ανθρώπους που πειθαρχούν σε σας να πειθαρχήσουν σε ό,τι αποφασίσουμε. Προσέθεσαν και οι άλλοι παριστάμενοι τους λόγους τους, ναι, είναι ανάγκη να διατάξεις να πειθαρχήσουν αυτοί που είναι κάτω από σένα για να δούμε πώς θα βγούμε απ'αυτή την κατάσταση. Βρισκόταν στην πόρτα και υπεσχέθη και είπε, εντάξει, θα διατάξω να πειθαρχήσουν. Και φόρεσε το πηλίκιό του, χαιρέτησε στρατιωτικά και βγήκε.

Μετά άρχισαν οι γνωστές συζητήσεις, να καλέσουμε τους πολιτικούς. 'Ηδη είχαμε προϊδεάσει τα κέντρα επιχειρήσεων. Εγώ είχα πει στον κύ-

3/2 Ω (Γ.Π.) 3.2.87

97

ριο Οικονόμου πριν φύγω από το ΓΕΑ , πρόσεξε, πάμε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Απ'αυτή τη στιγμή δεν θα υπακούς σε κανένα άλλο, σε κανένα κέντρο επιχειρήσεων και δεν θα κάνεις τίποτε αν δεν παίρνεις προσωπική εντολή από έμενα. 'Ο,τι εντολή και να σου δώσει ο οποιοσδήποτε, θα περιμένεις, θα με βρεις στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας όπου θα είμαι, θα μου αναφέρεις και εφόσον σε διατάξω εγώ, θα κάνεις αυτό το οποίο οποιοσδήποτε άλλος σε διατάξει. Το ίδιο είπα και στο κέντρο επιχειρήσεων, στον κύριο Κοτσολάκη . Και πλέον μ'αυτές τις οδηγίες πήγα και έγιναν αυτά που έγιναν.

'Ηλθαν οι πολιτικοί και τους ενημερώσαμε. Πάλι παραίτηση ο κύριος Γκιζίκης, πάλι παραίτηση ο κύριος Γαλατσάνος. Να μην σας ταλαιπωρήσω όμως άλλο γι'αυτή τη στιγμή και να έλθουμε σε δύο άλλες κρίσιμες στιγμές που βγήκαμε από το αδιέξοδο.

Η κατάληξη, όπως ενθυμείσθε, ήταν να γίνει κυβέρνηση του μακαρίτη Παναγιώτη Κανελλόπουλου με τον κύριο Μαύρο. Και έφυγαν να πάνε να συνεργασθούν και να γυρίσουν πίσω να μας φέρουν τις προτάσεις τους και να γίνει η ορκομωσία. Ο κύριος Αβέρωφ ως γνωστόν επέμενε για τη λύση του κυρίου Καραμανλή. Και εκεί πρωταγωνιστήσαμε θα έλεγα -ίσως αυτό μπορείτε να μας το καταλογίσετε ως λάθος, όπως θέλετε- εγώ και ο κύριος

4/2 Ω (Γ.Π.) 3.2.87

98

Αραπάκης ο αρχηγός του ναυτικού. Παρότι ήταν μακρυά και υπήρχαν δικαιολογίες πώς θα φέρναμε τον κύριο Καραμανλή, εκείνη την ώρα , είπαμε όλοι πρέπει να πάρουν μέρος. Μάλιστα επέμενα εγώ σ'αυτή την σύσκεψη να γίνει οικουμενική κυβέρνηση. Είπα, όλοι οι πολιτικοί, όπου βρίσκονται, να μπουν σε μια κυβέρνηση, να αντιμετωπίσουμε την κατάσταση. Απερρίφθη αυτή η πρόταση και κατέληξαν στην πρόταση Κανελλοπούλου - Μαύρου. Και γύρισε ο κύριος Αβέρωφ, ο οποίος επέμενε να καλέσουμε τον κύριο Καραμανλή. Τον πήραμε στο τηλέφωνο, αλλά την πρώτη φορά δεν τον βρήκαμε.

(2ΑΚ)

(Ω)

1/3 ΑΚ ΜΠ 3-2-1987 99

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ποιός από τους πολιτικούς απέριψε την οικουμενική κυβέρνηση;

ΜΑΡΤΥΣ: Όταν το βράδυ έφυγαν οι πολιτικοί, ο κάθε ένας είχε τη δικιά του πρόταση. Ο κ. Μαρκεζίνης πρότεινε μια κυβέρνηση υπηρεσιακού τύπου, Παλαμά κλπ, ο Γαρουφαλιάς πάλι είχε και αυτός αναφερθεί και υπήρχαν πολλές προτάσεις, οι οποίες όμως κατέληξαν στο τέλος, από τις δύο μέχρι τις πέντε που γινόταν η συζήτηση, κατέληξαν στη λύση κυβερνήσεως Κανελλοπούλου και έφυγαν για να πάνε να προετοιμαστούν, ο κ. Μαύρος και με τους άλλους που θα συνεργαζόντουσαν, ώστε να γυρίσουν για να ορκισθούν. Τελικώς, βρήκαμε τον κ. Καραμανλή, αυτό έγινε με τη δεύτερη φορά, και άρχισε ο καθένας να του μιλά και ο κ. Γκιζίκης και ο κ. Αβέρωφ, και ο κ. Μπονάνος, όλοι. Ο κ. Καραμανλής έφερνε αντιρρήσεις, είχε ενδοιασμούς έλεγε, "θέλω να ενημερωθώ ακόμα, τί πράγματα είναι αυτά".

Σ'αυτή τη φάση, κάποια στιγμή που του μιλούσε ο πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Γκιζίκης, άρπαξα το τηλέφωνο από τα χέρια του και του λέω: "Σας παρακαλώ, κ. πρόεδρε, δώστε μου να μιλήσω και εγώ".

100

2/3 ΑΚ ΜΠ 3-2-1987

Τον πέρνω λοιπόν και του λέω: "Σας παρακαλώ, κ. Ποόεδρε, εδώ ο αρχηγό της αεροπορίας αντιπτέραρχος Παπανικολάου. Επιμένω και εγώ, ανεξάρτητα από το ποιες ευθύνες φέρνουμε, ανεξάρτητα που θα δώσουμε λόγο των πράξεών μας , αυτή τη στιγμή η πατρίδα έχει ανάγκη όλων των ανθρώπων, όλων των παιδιών της. Κινδυνεύουμε, μπορεί να πάμε σε πόλεμο με την Τουρκία και χρειάζεται όλος ο κόσμος". Μου λέει" θέλω να ενημερωθώ καλύτερα . Δεν ξέρω τι γίνεται εκεί πέρα κάτω. Θα ενημερωθώ και θα σκεφθώ ".

Οπότε του λέω σε έντονο πάλι ύφος: " Κύριε Πρόεδρε, μέχρι να σκεφθήτε δεν θα χρειαζόσαστε. Δεν σας χρειάζεται η Ελλάς αύριο. 'Η ερχόσαστε τώρα , σήμερα, αύριο δεν σας χρειάζεται" .

Αυτό λοιπόν φαίνεται ότι ήταν κρίσιμο σημείο και μου λέει: " Και πώς να έλθω τέτοια ώρα ; "
Μόλις μου είπε "πώς να έλθω τέτοια ώρα" του λέω: "Αυτό είναι δικό μου πρόβλημα. Μόλις κλείσουμε το τηλέφωνο, θα πάρετε τον κ. Καβαλιεράτο, τον πρέσβυ, στο τηλέφωνο, θα του πείτε που είστε με τη βαλίτσα σας και σε μια ώρα θα περάσει να σας πάρει με το αυτοκίνητο να σας μεταφέρει στο αεροδρόμιο όπου θα έχουμε νοικιάσει ένα αεροπλάνο της Αιρ - Φράνς να σας φέρει ταχύτατα εδώ πέρα

3/3 ΑΚ ΜΠ 3-2 1987 101

με το συντομότερο δρομολόγιο , με την περισσότερη ταχύτητα που μπορεί να έχει, ώστε να είστε εδώ το αργότερο στις 11 με 11.30". Εντάξει- λέει-θα έλθω .

Σε μένα είπε "εντάξει θα έλθω" που του λύθηκε το πρόβλημα και ίσως αυτό που του είπα ότι "αύριο ίσως να μη σας χρειάζεται η πατρίς."

Ως γνωστόν, ήλθε με αεροπλάνο του Ντ'Εσταίν και έφθασε εδώ στις 3 ή ώρα . Μαζευτήκαμε πάλι οι πολιτικοί, είναι γνωστά αυτά τα έγραψε ο τύπος , με τηλέφωνα, με τις πρεσβείες κλπ, ο μακαρίτης ο Κανελλόπουλος ο κ. Μαύρος, είχαν έλθει επίσης οι πρέσβεις εκεί της Γερμανίας, της Αμερικής και Αγγλίας και έκαναν διάφορες παρεμβάσεις για να σταματήσουν τους Τούρκους. Και στις 3 με 4 έρχεται ο Πρόεδρος, κ. Καραμανλής, κάθεται πάλι κάτω και ξανά " εμείς θα πάμε στις δουλειές μας εκεί που πρέπει να είναι οι ένοπλες δυνάμεις και εσείς οι πολιτικοί, θα με βοηθήσετε να βγεί ο τόπος από το αδιέξοδο."

(ζ)

(2ΑΚ)

1/2ζ (Μ.Α) 3.2.87 102

Μάλιστα. Οπότε σ'αυτήν την φάση ο πρόεδρος κύριος Καραμανλής λέει εντάξει. Αύριο στις 10 η ώρα θα έρθω να ορκισθώ.

Κύριε Πρόεδρε, εδώ πέραδεν έχουμε Κυβέρνηση. Υπάρχει κενό εξουσίας. Πρέπει να ορκισθείτε σήμερα. Επέμειναν όλοι οι πολιτικοί, όλοι όσοι είμασταν εκεί. Η ίδια αντίδραση και η ίδια άρνηση από τον κύριο Καραμανλή. "Δεν κάνω τέτοια θέατρα εγώ τέτοιες ώρες . Θέλω να σκεφθώ, θέλω να συμβουλευθώ και θα έλθω στις 10 η ώρα αύριο να ορκισθώ".

Και εδώ πάλι άλλη μια κρίσιμη παρέμβασή μου. Σηκώνομαι όρθιος -αν θυμόσαστε στην φωτογραφία που έχει βγει στον τύπο. πολλές φορές, καθόμουνα αριστερά από τον τότε Πρόεδρο της Δημοκρατίας τον κύριο Γκιζίκη και εκείνος καθόταν δεξιά -πάω λοιπόν επάνω του και του δείχνω το ρολόι μου και του λέω; κύριε Πρόεδρε η ώρα αυτή τη στιγμή είναι 4.10'. Και αυτή τη στιγμή έχει φέξει στην Τουρκία. Τα δικά μας αεροπλάνα στα αεροδρόμια είναι όλα έτοιμα φορτωμένα-βόμβες ρουκέτες πολυβόλα-με τους πιλότους μέσα στα αεροπλάνα και με τα ακουστικά στα αυτιά τους παρακολουθούν από το ραδιόφωνο να δουν τι γίνεται εδώ πέρα τι κάνουμε, με τον κόσμο ο οποίος είχε μαζευτεί απέξω από το Σύνταγμα.

2/2 ζ Α.Μ. 3-2-87

103

Και επίσης από τον Πύργο παρακολουθούν μη τυχόν πάρουν διαταγή απογειώσεως ή αν έρχονται οι Τούρκοι να μας επιθεθούν ή τους διατάξουμε εμείς να επιτεθούν στην Τουρκία.

Πέστε μου λοιπόν, αν εσείς και όλοι οι άλλοι με εξουσιοδοτήτε απ' αυτή την ώρα, από τις 4.10 μέχρι το πρωί στις 10.00 που θα έλθετε να ορκισθείτε να ελέγχω εγώ την αεροπορία και να αποφασίσω ίσως να διατάξω την απογείωση αν κρίνω ότι έρχονται οι Τούρκοι να μας επιτεθούν. Αν λοιπόν με εξουσιοδοτείτε να κάνω εγώ αυτό το πράγμα καλώς. Πηγαίνετε, συμβουλευθείτε, ξεκουραστείτε και ελάτε στις 10.00 να ορκιστείτε. Αν όμως δεν με εξουσιοδοτείτε σηκωθείτε τώρα αυτή τη στιγμή να πάτε να ορκιστείτε, να μη σηκωθούν τίποτα τρελοί απ' αυτούς που είναι φορτωμένοι με βόμβες και ρουκέτες και έλθουν και μας τις ρίξουν εδώ επάνω, εδώ μέσα στην αίθουσα που είμαστε, να μας τσακίσουν τα κεφάλια και εμάς και εσάς και όλων και να ησυχάσουν, να ξεκινήσουν από την αρχή.

Ισως αυτό πάλι ήταν το κρίσιμο σημείο και ο Πρόεδρος σηκώθηκε και λέει εντάξει. Θα ορκιστώ και πήγε μέσα και ορκίστηκε και αποκτήσαμε Πρωθυπουργό.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΙΑΡΟΚΑΠΗΣ: Ο Ανδρουτσόπουλος πού πήγε;

3/2 ζ Α.Μ. 3-2-87 104

ΜΑΡΤΥΣ: Σας ανέφερα ότι από το βράδυ, από τις 10.00'η ώρα που έγινε η σύγκρουση στο γραφείο του Προέδρου της Δημοκρατίας, δεν υπήρχε, και εχαρακτήρισα την ημέρα αυτή ως ημέρα κενού εξουσίας. Δεν υπήρχε πολιτική εξουσία.

Έγιναν όσα έγιναν-είναι γνωστά - και φθάνουμε στον Αττίλα 2 όπου εδώ αναφέρω μόνο ότι στις 12 Αυγούστου εκάναμε μία ενημέρωση, και υπάρχει αυτό το κείμενο πρέπει να ζητηθεί στο ΓΕΕΘΑ των Ενόπλων Δυνάμεων που ενημερώσαμε την πολιτική ηγεσία τότε και την στρατιωτική επί της επικρατούσης καταστάσεως επί των δυνατοτήτων ο καθένας του κλάδου του και εγώ σαν Αρχηγός της Αεροπορίας ενημέρωσα για την αεροπορία και έχουμε τον Αττίλα 2 ο οποίος έγινε στις 14-16 Αυγούστου.

Αυτά, κύριε Πρόεδρε, ήθελα να πω και αυτή είναι η μαρτυρία μου για το τι έπραξα και το τι δεν έπραξε η αεροπορία και γιατί στην κρίσιμο αυτή περίοδο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ας έλθουμε στις 15 Ιουλίου εμείς τώρα πάλι για να σας ρωτήσω τα εξής πράγματα.

Είχατε καμιά συνεννόηση, καμιά διοικητική σχέση, με την αεροπορική διοίκηση Κύπρου;

ΜΑΡΤΥΣ: Η αεροπορική διοίκηση της Κύπρου υπήγετο στο Αρχηγείο των

4/2 ζ A.M. 3-2-87 105

Ενόπλων Δυνάμεων. Κάθε τι το οποίο ήταν στην Κύπρο ήταν υπό τας αμέσως διαταγάς του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης και του Αρχηγού του ΓΕΕΘΑ στρατηγού κυρίου Μπονάνου.

(2Θ)

(2ζ) Ι72Θ 3-2-87

106

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δηλαδή εσείς δεν ξέρατε, δεν μπορούσατε να ξέρετε, τί έκανε εκεί ο κ. Καραστατήρας, ο σμήναρχος που ήταν εκεί διοικητής;

ΜΑΡΤΥΣ. Αμέσως όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πώς, δηλαδή, εμμέσως;

ΜΑΡΤΥΣ. Από το τηλέφωνο. Είχε την ικανότητα να μιλάει είτε στο κέντρο επιχειρήσεων είτε στην 28 ΑΤΑΔ. Από εκεί μπορούσαμε να μαθαίνουμε.

Ο κ. Καραστατήρας ανεφέρετο στους ιεραρχικώς προϊσταμένους του, οι οποίοι ήσαν στην Κύπρο. Και οι προϊστάμενοι του κ. Καραστατήρα ανεφέροντο στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων, στον κ. Μπονάνο, που ήταν ο υπεύθυνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στο δικό σας αρχηγείο ανεφέρετο ο κ. Καραστατήρας;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι, δεν είχε καμμία υποχρέωση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Λέτε ότι ελάβατε γνώση του πραξικοπήματος αυτού εναντίον του Μακαρίου, δηλαδή εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας, στις 8.00' το πρωΐ στο γραφείο του κ. Μπονάνου.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πώς αντιδράσατε; Σας είπε ότι έγινε μία ενέργεια της Εθνοφρουράς. Αφού ξέρατε ότι η Εθνοφρουρά είναι Ελλη-

2/2Θ 3-2-87 107

νικός στρατός, πώς αντιδράσατε; Τί του είπατε, δηλαδή,του κ. Μπονάνου;

ΜΑΡΤΥΣ. 'Εμεινα έκπληκτος. Εξεδήλωσα την έκπληξή μου: Ποιός έκανε τί; Μου είπε ότι οι Κύπριοι, η Εθνοφρουρά, ανέτρεψαν τον Μακάριο και μάλλον τον σκότωσαν. Πώς έγινε; Και μου είπε: "Παρακολουθούμε την κατάσταση, να δούμε, πώς έγιναν τα πράγματα". Μας είπε ότι ήταν θέμα αποκλειστικά του Κυπριακού κράτους.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε, τέλος πάντων, ξεκαθαρίσετε στο μυαλό σας, εκείνη την ημέρα ή άλλη μέρα, ότι το πραξικόπημα δεν ήταν τόσο ενδοκυπριακό θέμα, αλλά ότι είχε διαταχθεί από εδώ, από το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων. Πότε το ξεκαθαρίσατε αυτό;

ΜΑΡΤΥΣ. Μετά από 1-2 ημέρες, που'αρχισε η ανησυχία και από ελληνικής πλευράς, άρχισε να βγαίνει ότι υπήρχε και κάποια ανάμειξη ελληνικών αποφάσεων. Συγκεκριμένα δεν ήξερα από πού είχε διαταχθεί και το τί είχε γίνει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Παρατηρήσατε τίποτα στον κ.Μπονάνο για το πραξικόπημα, όχι από συμπάθεια προς τη Δημοκρατία την Κυπριακή ή προς τον Μακάριο, αλλά σε σχέση με κάποιες ανησυχίες που λέτε πως είχατε από καιρό εσείς γύρω από την Τουρκία;

ΜΑΡΤΥΣ. Είχα ανησυχίες πράγματι, όχι για την Κύπρο τόσο, όσο για τα συμβαίνοντα στο Αιγαίο, από τις συχνές παραβιάσεις, τις παρα-

3/2 Θ Λ.Β. 3.2.87 108

βάσεις που είχαμε, από τις οξυμένες δηλώσεις πουέκανε ο Ετσεβίτ και από τις συνεχείς επαφές που εγένοντο Υπουργών Εξωτερικών Ελλάδος και Τουρκίας, και τον Πρωθυπουργό. Γιατί, αν θυμάμαι καλά, είχε γίνει και μια συνάντηση των Πρωθυπουργών στον Καναδά σε μια σύσκεψη του ΝΑΤΟ και από εκεί οι δηλώσεις μετά έδειχναν ότι κάτι γινόταν, κάτι δεν ήταν ομαλό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Το καταλαβαίνω, κύριε μάρτυς, ότι η ανησυχία σας εστρέφετο κυρίως γύρω από το Αιγαίο ή γύρω από άλλες διαφορές μεταξύ Τουρκίας και Ελλάδος, ή μάλλον, για να το πούμε καλύτερα από διεκδικήσεις της Τουρκίας, γιατί εμείς δεν είχαμε καμία διαφορά με την Τουρκία. Σε κάποιες άλλες, λοιπόν, διεκδικήσεις εστρέφετο το μυαλό σας.

Όμως, από τη στιγμή που είδατε ότι η Εθνοφρουρά , τμήμα ελληνικού στρατού -κυπριακός στρατός, δεν λέω, αλλά πάντως Έλληνες στρατιώτες- έκαναν αυτό που έκαναν στην Κύπρο, ή με διαταγή του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, ή και αυτοβούλως, ήσαστε που ήσαστε ανήσυχος για το Αιγαίο και για τις σχέσεις μας με την Τουρκία, δεν ανησυχήσατε για την Τουρκία από το πραξικόπημα πλέον;

ΜΑΡΤΥΣ. Ναι, ανησύχησα βεβαίως, αλλά δεν ήξερα εκείνες τις στιγμές, ποιά εμπλοκή υπήρχε της ελληνικής ηγεσίας. Ανησύχησα για

4/3 Θ Λ.Β. 3.2.87

109

τις εξελίξεις βεβαίως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Αφού ανησυχήσατε για τις εξελίξεις εξ αιτίας του πραξικοπήματος, συζητήσατε με τον κ.Μπονάνο;

Και εδώ θα κάνω μια παρένθεση και θα επανέλθω. Για σταθείτε, μας μιλάτε επί 2 ώρες, ίσως και περισσότερο για τον Μπονάνο, για τον Αραπάκη, για Γκιζίκη και για άλλους κατωτέρους σας κ.λπ. Δεν υπήρχε τότε ένας Υπουργός Εθνικής Αμύνης;

(3Β)

(Θ)
1/3 Β (Π.Δ.) 3.2.87

110

ΜΑΡΤΥΣ. Υπήρχε, ήταν ο στρατηγός Λατσούδης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Γιατί δεν αναφερθήκατε σ'αυτόν;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είχα καμμία αρμοδιότητα, ούτε και ευθύνη να απευθύνομαι βάσει του Συντάγματος και του Προεδρικού Διατάγματος που καθόριζε τις αρμοδιότητες των Ενόπλων Δυνάμεων στην πολιτική ηγεσία. Εμένα άμεσος προϊστάμενός μου το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και ο στρατηγός Μπονάνος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι. Αλλά αυτός ο μαυροϋπουργός που είχατε, ο Λατσούδης, δεν έπαιζε κανένα ρόλο; Διότι διαρκώς μας μιλάτε και εσείς και ο προηγούμενος ο κ. Γαλατσάνος και δεν κάνατε ούτε μια φορά μνεία του ονόματος του Λατσούδη. Τόσο πολύ τον περιφρονούσατε; Δεν πηγαίνατε στο γραφείο του, δε σας κάλεσε ποτέ, τί έκανε αυτός;

ΜΑΡΤΥΣ. Πηγαίναμε πριν, όταν υπήρχαν διατάγματα ή διάφορες διαταγές, τις οποίες έπρεπε να υπογράψει εκείνος, παρ'ότι οι διαταγές αυτές πήγαιναν στο Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων και από εκεί πήγαιναν στον Υπουργό για υπογραφή, πολλές φορές έβαζε ερωτηματικό, ήθελε εξηγήσεις, ερμηνείες και τότε έγραφε επάνω, να προσέλθει ο αρχηγός της αεροπορίας ή ο αρχηγός του ναυτικού να με ενημερώσει. Επίσης, σε άλλες συσκέψεις που εγένετο ενημέρωση...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτές τις κρίσιμες μέρες βλέπω συσκέψεις, Γκιζίκης, Ιωαννίδης, εσείς, Γαλατσάνος, α, β, γ, δ κλ.π., Ιωαννί-

2/3 Β. (Π.Δ.) 3.2.87

111

δης, που ήταν ένας απλός ταξίαρχος. Αυτός ο Λατσούδης τίποτα; Μετείχε σε καμιά σύσκεψη απ'αυτές;

ΜΑΡΤΥΣ. Μετείχε στο πολεμικό συμβούλιο. Σε άλλες συσκέψεις δεν ξέρω τί επαφές είχε με τον στρατηγό Μπονάνο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σε συσκέψεις πλήν του πολεμικού συμβουλίου δεν μετείχε;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ενθυμούμαι να πήρε μέρος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πήγατε στο γραφείο του Μπονάνου και του εξεφράσατε τελικώς τους φόβους σας, ότι αυτή η κυπριακή υπόθεση θα αποτελέσει αφορμή για επέμβαση της Τουρκίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα, ότι ενδεχομένως θα οδηγηθούμε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτό πότε σας γεννήθηκε στο μυαλό σας; Όχι ότι η Τουρκία μπορεί να κάνει κακό, διότι ότι η Τουρκία μπορεί να κάνει κακό σας είχε γεννηθεί από πολύ καιρό είπατε.

ΜΑΡΤΥΣ. Από τις 15 του μηνός, που έγινε το πραξικόπημα, άρχισα να ανησυχώ και να ρωτώ τί έγινε, γιατί έγινε αυτό το πράγμα, και αν έχουν ληφθεί υπόψη οι συνθήκες και οι παράμετροι που έπρεπε να είχαν ληφθεί υπόψη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καταστήσατε κοινωνό αυτής σας της ανησυχίας, της ειδικής ανησυχίας πλέον τον κ. Μπονάνο από την πρώτη μέρα;

3/3 Β. (Π.Δ.) 3.2.87 112

ΜΑΡΤΥΣ. Αμέσως τότε όταν μας το ανακοίνωσε, αμέσως ανησύχησα και του λέω οι Τούρκοι τί έγιναν; Έχουν ληφθεί υπόψη αυτοί οι παράγοντες; Δεν υπάρχει ενδιαφέρον των Τούρκων, αυτό είναι ενδοκυπριακό πρόβλημα, και δεν υπάρχει ενδιαφέρον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Το ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον, πώς λέτε να σας το είπε; Είχε τίποτε διαβεβαιώσεις από πουθενά ή ο Μπονάνος ή κάποιος άλλος;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν μπορώ να σας απαντήσω, δεν ξέρω. Εκείνο που σας είπα για το βράδυ της πρώτης ημέρας. Πίστευε ότι οι επιτόπου δυνάμεις στην Κύπρο και με τα μέσα τα οποία είχαν, θα ήσαν σε θέση να θέσουν υπό έλεγχο τη κατάσταση και να πέσει το λεπίδι, όπως είπε και να πετάξουν τους Τούρκους στη θάλασσα. Το πίστευε αυτό και σας ανέφερα ότι μου το είπε και το βράδυ της πρώτης μέρας και μου το βιβλίο, για να μου πει, κοίταξε πόσα όπλα έχουμε εδώ πέρα, κοίταξε τί θα γίνει απόψε, θα πέσει το λεπίδι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πήγατε λοιπόν στην ορκωμοσία των δοκίμων.

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και μετά πήγατε στη δεξίωση στη Γαλλική Πρεσβεία και στη συνέχεια πήγατε πάνω και μάθατε λεπτομέρειες γι'αυτά τα πράγματα.

(δ)

(2Β)
Ι/3 δ Κ.Β. 3.2.1987 113

Τώρα ας έλθουμε στις πρώτες μέρες , 16 του μηνός και 15.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε. Επειδή έχω ένα ερωτηματικό για τις 15, μου επιτρέπετε να υποβάλω μία ερώτηση;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πως δεν επιτρέπεται;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Κύριε μάρτυς, ο κύριος Μπονάνος καταθέτοντας είπε ότι σας ενημέρωσε πράγματι στις 8 το πρωί και γύρω στις 10 ή 11 της ίδιας μέρας , της 15ης, και σεις και ο Αραπάκης έμπλεοι χαράς προσπαθούσατε να του αποδείξετε πως οι αεροπορικές δυνάμεις ή και οι ναυτικές δυνάμεις έλαβαν μέρος στο πραξικόπημα κατά Μακαρίου, ώστε να μην αποστερειθείτε και σεις της τιμής της συμμετοχής. Είπε ο κύριος Μπονάνος αυτά. Παρακαλώ τι συνέβη σ'αυτό το θέμα;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι ανακριβέστατο αυτό το οποίο δήλωσε ο κύριος Μπονάνος. Διότι μετά τις πρώτες απόψεις που ανταλλάξαμε το πρωί και πήγαμε για την σχολή δοκίμων, στην συνέχεια εγώ επήγα για την δεξίωση της Γαλλικής Πρεσβείας και γύρισα πλέον εκεί αφού είχα εκτεθεί στα πυρά όλων των ακολούθων οι οποίοι άρχισαν να με ρωτούν τι γίνεται; Εδώ οι τούρκοι ξεσηκώνονται, τι έγινε στην Κύπρο; Ευρέθηκα, λοιπόν, να είμαι απληροφόρητος τελείως και αναγκάστηκα να φύγω γύρω στις 12.30 αμέσως. Αν θυμάμαι, η δεξίωση ήταν στις 12.00' με 13.30'. Και πήγα

2/3 δ Κ.Β. 3.2.1987 114

επάνω και τα ανέφερα αυτά στον κύριο Μπονάνο. Του λέγω, έτσι και έτσι, πήγα στην δεξίωση και μου επιτέθηκαν εκεί πέρα, ότι εκεί κάτω γίνεται χαλασμός κυρίου και ότι έχουν προβλήματα, οι τούρκοι θα αντιδράσουν γι'αυτό το πράγμα. Αλλά και πάλι με καθησύχασε .

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ: Πάντως το γεγονός που ανέφερε ο κύριος Μπονάνος, ότι και εσείς και ο κύριος Αραπάκης θελήσατε να συμμετάσχετε στην τιμή του πραξικοπήματος είναι ανακριβές, λέτε.

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι ανακριβέστατο . Και δεν θα είχα την απαίτηση εγώ. Θα άφηνα τις δάφνες γι'αυτούς που αποφάσισαν αυτά τα πράγματα . Διότι λίγες μέρες μετά, αν θυμάμαι καλά, είχε γυρίσει ο Κομπόκης απ'έξω , Δεν τον γνώριζα, δεν τους εγνώριζα αυτούς, μόνο με την αεροπορία είχα να ασχοληθώ. Και του λέω , τί έγινε βρε παιδί μου εκεί κάτω; Μάλιστα του είπα ότι εγώ, αν ήμουν σε οποιαδήποτε φάση αυτών των αποφάσεων, ποτέ δεν θα συμφωνούσα , ή θα είχα φύγει οπωσδήποτε, διότι δεν ήταν δυνατό να δεχθώ ελληνικές δυνάμεις, ελληνικές αποφάσεις να στρέφονται κατά του κυπριακού κράτους. Σε καμμιά περίπτωση δεν θα το δεχόμουν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, με συγχωρείτε, πρέπει να το ολοκληρώσει. Όταν το μάθατε ότι έγινε, γιατί δεν παραιτηθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήταν μετά την μεταπολίτευση. Τότε, επειδή υπήρχε και το πρό-

3/3 δ Κ:Β. 3.2.1987

115

βλημα αυτό, γιατί δεν παραιτήθην από τις 15 και μετά, με συγχωρείτε, έκρινα πλέον όταν άρχισαν οι ανησυχίες και όταν από τόσο καιρό βλέπαμε ότι κάτι γινόταν στο Αιγαίο, κινδυνεύαμε και είχαμε ξεσηκώσει την αεροπορία και είχαμε κάνει όλες αυτές τις προετοιμασίες, έκρινα πλέον ότι η θέση μου ήταν θέση καθήκοντος και παραμονής στην αεροπορία να κάνω αυτά τα οποία έπρεπε να κάνω τις δύσκολες αυτές στιγμές. Και κάποια στιγμή, σκεφτόμουν κάποια νύκτα, ίσως κάποια άλλη στιγμή να χρειαζόταν να είχα παραιτηθεί, αλλά όχι σ'αυτήν την κρίσιμη στιγμή να εγκαταλείψω την αεροπορία και την πατρίδα. Θεωρούσα ότι το καθήκον μου ήταν να δώσω την μάχη την οποία έδωσα, ώστε να μειωθεί στο ελάχιστο η καταστροφή της πατρίδας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μας μιλήσατε δια μακρόν με το έργο το δικό σας και φυσικά του τότε καθεστώτος για την αεροπορία και τις Ένοπλες Δυνάμεις. Θα ήθελα να σας ρωτήσω: Στις Ένοπλες Δυνάμεις υπήρχε τον καιρό που κυβερνούσατε εσείς η έννοια της πειθαρχίας στην σωστή, στην νόμιμη ιεραρχία;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν θα σας απαντήσω για τους άλλους κλάδους, αλλά για την αεροπορία. Σας απαντώ απολύτως ναι, υπήρχε ιεραρχία και ετηρείτο απολύτως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή δεν θα μου απαντήσετε για τους άλλους κλάδους;

(3ΒΑ)

3δ 1/3ΒΑ (Κ.Ο.) 3.2.87 116

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν είμαι σε θέση να σας απαντήσω. Δεν ξέρω τι συνέβαινε στο στρατό. Δεν ξέρω τι συνέβαινε στο ναυτικό. Ξέρω τι συνέβαινε στην αεροπορία. Και θα σας καταθέσω, με όλη την ευθύνη, ότι η αεροπορία είχε πραγματικά ιεραρχία, ότι πειθαρχούσε στις αποφάσεις της ιεραρχίας και εκτελούσε τα καθήκοντά της βάσει της ιεραρχίας. Δεν είχε καμμία άλλη παρέμβαση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή δεν είχατε έναν Ιωαννιδικό πλάϊ σας υποχρεωτικά, πέρα από τους νομίμους τους οποίους είχατε, ούτε και κανένας άλλος είχε Ιωαννιδικό ταγματάρχη, επιλοχία, δεν ξέρω, ο οποίος να κατευθύνει την αεροπορία.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι δεν είχα. 'Οταν ήμουν αρχηγός της αεροπορίας, δεν είχα κανένα δίπλα μου ο οποίος να μην πειθαρχεί στις διαταγές και ναπαίρνει απ'αλλού διαταγές, ή να μεταφέρει πληροφορίες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός ήταν ο υπασπιστής σας;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν ο μακαρίτης σμηναγός Σπύρος Ραύλιας, τον οποίο είχα υπασπιστή και στην 28η τακτική αεροπορία . Διετέλεσε υπασπιστής για μια περίοδο και του αντιπτεράρχου Οικονόμου και σκοτώθηκε στον 'Αραξο σε F 104, ο οποίος είχε επιλεγεί από μένα προσωπικώς. Υπηρετούσε στον 'Αραξο. Και επειδή ήταν σοβαρός, τον είχα πάρει υπασπιστή στην Λάρισα και εν συνεχεία, όταν έγινα αρχηγός, τον πήρα μαζί μου και στο επιτελείο,

2/3ΒΑ (Κ.Ο.) 3.2.87 117

στο ΓΕΑ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου είχε συμμετοχή η αεροπορία;

ΜΑΡΤΥΣ: Στο πραξικόπημα της 21ης Απριλίου ήμουν σπουδαστής στη σχολή Εθνικής Αμύνης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν είπα για σας. Είπα για την αεροπορία αν είχε συμμετοχή στο πραξικόπημα.

ΜΑΡΤΥΣ: Η αεροπορία σ'αυτή την κίνηση, σ'αυτή τη φάση - υπήρχε ένας αξιωματικός ο οποίος δεν ήταν μάλιστα στην αεροπορία, τα προηγούμενα στάδια δεν είμαι σίγουρος, δεν ξέρω ποιος ήταν-, δεν θεωρώ ότι είχε ενεργό συμμετοχή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο Παλαιολόγος δεν ήταν αξιωματικός της Αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Ηταν και ο Παλαιολόγος και ο κ. Σκαρμαλιωράκης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο Σκαρμαλιωράκης δεν είχε ενεργό ρόλο;

ΜΑΡΤΥΣ: Το είπα.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΙΒΑΝΟΣ: Ο Παλαιολόγος δεν πήγε να συλλάβει τον Αρναούτη;

ΜΑΡΤΥΣ: Και ο Παλαιολόγος. Ήταν ένας-δύο- τρεις αξιωματικοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στην κίνηση της 25ης Νοεμβρίου, μέσα στο πραξικόπημα της 25ης Νοεμβρίου, μετείχε η αεροπορία;

3/3ΒΑ (Κ.Ο.) 3.2.86 118

Ποιά ήταν η δική σας προσωπικά στάση ; Βρεθήκατε τότε διοικητής της ΤΑΔ. Ποιά ήταν η στάση σας;

ΜΑΡΤΥΣ: Το Σάββατο στις 24 Νοεμβρίου έφυγα από εκεί για να έρθω στην Αθήνα, όπου έπρεπε την Κυριακή ή την Δευτέρα, δεν θυμάμαι, νομίζω την Κυριακή, ναφύγουμε μαζί με τον στρατηγό Γκιζίκη, που ήταν και αυτός διοικητής της στρατιάς, και να πάμε στην 'Αγκυρα, όπου θα παίρναμε μέρος στην σύσκεψη της νοτίας πτέρυγας του ΝΑΤΟ· Και συνάντησα τον Αρχηγό της Αεροπορίας τότε, τον αντιπτέραρχο κ. Μήτσαινα. Κουβεντιάσαμε , μου έδωσε τις οδηγίες για τα θέματα τα οποία θα πηγαίναμε και είχα ετοιμαστεί για να πάω στη σύσκεψηαυτή. Βγήκα μάλιστα -επειδή τότε είχανγίνει και τα γεγονότα του Πολυτεχνείου-πήγα να μείνω στο σπίτι της πεθεράς μου που ήταν στην περιοχή Αγγελοπούλου. Προς στιγμή είχα δώσει-διότι έπρεπε όπου και να βρισκόμασταν να ξέρει η ηγεσία, το κέντρο επιχειρήσεων - το τηλέφωνό μου και την διεύθυνση, στην οποία θα βρισκόμουν.

(3Δ)

(3ΒΑ)
1/3Δ. (Ε.Σ.) 119 3.2.1987

'Ηξεραν πού είμαι ανά πάσα στιγμή. Βγήκα μια στιγμή και είπα να πάω στο Πολυτεχνείο να δώ τι γίνεται. Πήγα εκεί και είδα όλα αυτά τα οποία είχαν συμβεί και γύρισα στο σπίτι, γιατί ήμουν κουρασμένος. Και γύρω στις 9 με 10 το βράδυ, δέχθηκα ένα τηλεφώνημα από τον Ιωαννίδη. Μου λέει : " Ταξίαρχος Ιωαννίδης, πού είσθε κύριε Αρχηγέ της ΤΑΔ, κύριε Πτέραρχε; " Του είπα: " Είμαι εδώ ". Και μου είπε : " Θα ήθελα να σας έβλεπα. Αλλά αύριο, στις 10 η ώρα, πρίν φύγετε, ανεβείτε στο ΓΕΑ, κάπου να σας συναντήσω. Θα σας πάρω στο τηλέφωνο το πρωΐ και θα σας πω που μπορώ να σας βρώ ". Του λέω :"Ευχαρίστως, κύριε Ταξίαρχε, να μου τηλεφωνήσετε και να συναντηθούμε ". Με ρώτησε :" Απόψε εκεί θα κοιμηθείτε; ". Του είπα: " Εδώ θα κοιμηθώ, είμαι στο σπίτι της πεθεράς μου και θα βρίσκομαι σ'αυτό το τηλέφωνο ".

Οπότε, το βράδυ, στις 3 ή 4 η ώρα, κτύπησαν τα κουδούνια και σηκώθηκα να δώ τι συμβαίνει. Είχαν έλθει κάποιο αξιωματικοί του Στρατού και μου λένε : " Κύριε Πτέραρχε, ετοιμασθείτε να έλθετε μαζί μας στο Γενικό Επιτελείο ". Τους λέω : " Τί συμβαίνει; ". Και μου λένε: "Ελάτε μαζί μας, θα είναι και ο κ. Γκιζίκης της Στρατιάς και άλλοι εκεί, οι οποίοι θα σας ενημερώσουν". Τους λέω : " Να φορέσω τη στολή ή να έλθω με τα πολιτικά; ". Ήταν 3 η ώρα, περίπου. Μου είπαν:

2/3Δ. (Ε.Σ.) 120 3.2.1987

" 'Οπως θέλετε ". Αναγκάσθηκα, λοιπόν, και ντύθηκα. 'Εβαλα τη στολή μου, αφού πήγαινα στο Επιτελείο και κατέβηκα. 'Ηταν ένας-δύο ταγματάρχες -δεν θυμάμαι καλά- με ένα τζίπ. 'Ηταν μαζί και η γυναίκα μου, η οποία είχε κατέβει από τη Λάρισα για να δεί τη μητέρα της. 'Αρχισε να φωνάζει και να με ρωτάει " που πάς; ". 'Εφθασε μέχρι την Πατησίων, για να δει τι γίνεται. Της είπα " μην ανησυχείς, πάω στο Επιτελείο".

Πράγματι, με πήραν με το τζίπ, περάσαμε πίσω από το ξενοδοχείο Πρέζιντεντ, από κάτι στενά και μου είπαν ότι θα περάσουμε να πάρουμε και τον Γκιζίκη. Είπα "εν τάξει". Πήραμε και τον Γκιζίκη και πήγαμε στο Γενικό Επιτελείο. Πήγαμε στο Γραφείο του Αρχηγού Στρατού, όπου ήταν συγκεντρωμένοι οι άλλοι. Δεν μπορώ να θυμηθώ τώρα όλα τα ονόματα. Εν πάση περιπτώσει, όταν μπήκαμε με τον Στρατηγό Γκιζίκη, εκεί γνώρισα τον Ιωαννίδη. Του λέει:" Κύριε Πρόεδρε ... " -τον απεκάλεσε Πρόεδρο μόλις μπήκαμε μέσα- "..όλα τα πράγματα έχουν τακτοποιηθεί, ο Παπαδόπουλος είναι κυκλωμένος, και από δώ και πέρα τα πράγματα εξελίσσονται ομαλώς. Θα ορκισθείτε Πρόεδρος ".

Μετά στρέφεται προς εμένα και μου είπε: "Κύριε Πτέραρχε, δεν σας γνώριζα βεβαίως, δεν σας γνωρίζω, και είπα ότι θα σας συναντήσω σήμερα. Πρέπει να σας πω ότι δεν εμπνέετε τουλάχιστον μέχρι σήμερα

3/3Δ. (Ε.Σ.) 3.2.1987

121

την εμπιστοσύνη του καθεστώτος. Ο Παπαδόπουλος θεωρούσε ότι δεν είσθε άνθρωπος εμπιστοσύνης και εγώ σας πολέμησα, θεωρώντας ότι δεν είσθε άνθρωπος της εμπιστοσύνης. Αλλά αυτή τη στιγμή γίνεται μία μεταβολή, για το καλό του τόπου, ώστε να βγούμε απ'αυτό το αδιέξοδο και από τα "Πολυτεχνεία", κι'όλες αυτές τις καταστροφές που έχουν γίνει, να επαναφέρουμε τον τόπο στη σωστή πορεία. Και πρέπει εσείς, ως ο φυσικός Διοικητής της Πολεμικής Αεροπορίας αυτή τη στιγμή, να διατάξετε την Αεροπορία να μείνει ήσυχη, να πειθαρχείσει, να ακολουθήσει τη μεταβολή".

Πράγματι, εκείνη τη στιγμή βρέθηκα προ εκπλήξεως. Δεν είχα ξανακούσει αυτά τα πράγματα. Ο Γκιζίκης έλεγε πολλές φορές στη Λάρισα διάφορες κουβέντες, ότι δεν πάει καλά το πράγμα, ότι κάτι πρέπει να γίνει να βγούμε απ'αυτό το αδιέξοδο, οι Ένοπλες Δυνάμεις δεν έχουν θέση σ'αυτά τα πράγματα, τα οποία γίνονται. Αλλά συγκεκριμένα δεν είχα καμμία ενημέρωση ότι κάτι γίνεται και πρέπει να γίνει αυτή η αλλαγή.

(3Κ)

(3Δ)
1/3 Κ.Μ. Μ.Α. 3.2.87
122

Εθεώρησα εκείνη τη στιγμή ότι πράγματι πηγαίνουμε να βγούμε από τα αδιέξοδα , από τα πολυτεχνεία και απ'όλες αυτές τις αταξίες. Επήγα στο κέντρο επιχειρήσεων, συνήγειρα την αεροπορία και διέταξα να τεθεί σε ετοιμότητα, σε τρόπον ώστε να υπάρχει έλεγχος. Και από εκεί ήλεγξα. Και πράγματι σε κάποια φάση-για να υπάρξει και κατά κάποιον τρόπο η παρουσία της αεροπορίας-σηκώθηκαν και 4 αεροπλάνα από την Αγχίαλο, τα οποία έκαναν μερικές διελεύσεις πάνω από την Αθήνα . 'Ηταν στα πλαίσια του γενικού ενθουσιασμού, ο οποίος νομίζω ότι επεκράτησε τουλάχιστον στις πρώτες στιγμές, όχι μόνο σε μας που είμαστε στις Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά και γενικότερα. Ο Ελληνικός Λαός, εκείνη τη στιγμή, εθεώρησε ότι επιτέλους βγαίναμε από το αδιέξοδο.

Βέβαια μετά, όταν εμφανίστηκε ο Ανδρουτσόπουλος και μίλησε, την Τετάρτη, και είπε αυτά τα πράγματα , άρχισε πάλι ο κόσμος να μουδιάζει, λέγοντας: Τι γίνεται τώρα; γιατί έγινε αυτή η μεταβολή της μεταβολής;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εν τω μεταξύ τι είχε γίνει ο Μήτσαινας .

ΜΑΡΤΥΣ. Ο κύριος Μήτσαινας ήταν στο σπίτι του. Μου είπαν τότε στο γραφείο του Αρχηγείου του Στρατού, ότι δεν θα έρθει ο κύριος Μήτσαινας-είναι στο σπίτι του-διότι θεωρούμε ότι δεν θα συμφωνήσει σ'αυτή τη μεταβολή.

2/3 Κ.Μ. Μ.Α. 3.2.87

123

Και μάλιστα συμπεριεφέρθη τότε ο στρατός - η ΕΣΑ, συμπεριεφέρθη απρεπέστατα και σκληρά. Επήγαν να τον πάρουν από το σπίτι του, του έσπασαν την πόρτα. Και ήταν η πρώτη φορά που αντέδρασα και είπα ότι αυτά είναι απαράδεκτα. Να έρθει εδώ ο αρχηγός της αεροπορίας, και δεν μπορούν να πηγαίνουν και να σπάνε τις πόρτες. Αν θέλετε να μείνει, να τον αφήσετε να μείνει στο σπίτι του και να στείλετε αμέσως - διέταξα και επήγαν δυο αξιωματικοί τον υποπτέραρχο Παπασπυρίδη και τον υποπτέραρχο Παπαευσταθίου τους έστειλα αμέσως να πάνε στο σπίτι του κυρίου Μήτσαινα να δουν τι συνέβαινε και τι φθορές έχουν γίνει.

Όταν γύρισαν πίσω, μου ανέφεραν ότι του είχαν σπάσει τη πόρτα και είπα αμέσως να στείλουν ανθρώπους να επισκευάσουν παραυτα την πόρτα, την ίδια στιγμή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Και έτσι αποκαταστάθηκε το θέμα της ευπρεπείας του Μήτσαινα, φτιάχτηκε η πόρτα. Αυτά ήταν παρένθεση.

Παρακάτω: Στις 15 του μηνός είχατε άλλη συζήτηση με τον κύριο Μπονάνο, πριν απ'αυτή τις 8ης ώρας πρωινής;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι. Μετά πήγαμε στη Σχολή Δοκίμων, έγιναν αυτά που έγιναν και μετά, όταν εγύρισα, πήγα πάλι στο γραφείο του τις πρώτες απογευματινές ώρες, στις 02.00'μ.μ.- 03.00' μ.μ. η ώρα, δεν θυμάμαι καλά. Τι γίνεται; Εκεί άρχισε πλέον η ανησυχία, ότι δεν είχε φονευθεί ο

3/3 Κ.Μ. Μ.Α. 3.2.87

124

Μακάριος κ.λπ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Ανησυχήσατε που δεν δολοφονήθηκε;

ΜΑΡΤΥΣ. Εγώ;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Ναι, και είπατε ότι ανησυχήσατε που δεν δολοφονήθηκε.

ΜΑΡΤΥΣ. Καθόλου, γιατι θα πρέπει να σας αναφέρω ότι είμαι και παπαδοπαίδι, ο πατέρας μου ήταν παπάς και...

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Αυτό δεν έχει σημασία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Δεν είπε αυτό, κύριε Κουτσογιάννη.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ. Εγώ έτσι κατάλαβα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα, δεν το καταλάβατε καλά, δεν είπε αυτό. Είχε αρχίσει η ανησυχία , όχι η ανησυχία από το ότι ζει ο Μακάριος, αλλά η ανησυχία από το πραξικόπημα σε σχέση με τη Τουρκία. Αυτό είπε. Είχε αρχίσει ήδη. Άναψαν τα αίματα, δηλαδή.

Επήγατε, λοιπόν και τι εισηγηθήκατε στις 15 του μηνός στο κύριο Μπονάνο; Είχατε πλέον ανησυχήσει και σεις. Αφού ανησυχήσατε στις 15 του μηνός, τι εισηγηθήκατε στο κύριο Μπονάνο;

ΜΑΡΤΥΣ. Εκείνη τη στιγμή δεν εισηγήθηκα τίποτε. Και πέραν της παρακολουθήσεως της καταστάσεως και αφού μας διαβεβαίωνε ότι δεν υπάρχει καμμιά ανησυχία, ότι αυτό είναι ένα πρόβλημα του Κυπριακού κράτους,

4/3 Κ.Μ. Μ.Α. 3-2-87 125

ότι δεν έχουν ενδιαφέρον οι Τούρκοι κλπ., δεν υπήρξε καμμία ανησυχία περαιτέρω, παραπάνω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι, αλλά πάντως προσωπικώς εσείς, ο οποίος ανησυχούσατε από καιρό για τα θέματα της Κύπρου.....

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ανησυχούσα για την Κύπρο. Ανησυχούσα για τα συμβαίνοντα στο Αιγαίο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σε σχέση με τις σχέσεις Ελλάδος και Τουρκίας. Και είχατε τον ειδικό πλέον λόγο. Γιατί υποτίθεται ότι ο ειδικός λόγος του πραξικοπήματος, σας ενέβαλε τη σκέψη : Για στάσου εδώ πέρα είναι μια ενδεχόμενη αφορμή, για ένα κακό γείτονα, γιατί θα είχατε την εντύπωση ότι είναι κακός γείτονας η Τουρκία. Είχατε αυτή την εντύπωση ή δεν την είχατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, και ερώτησα πλέον, εάν οι Τούρκοι αντιδράσουν. Αλλά δεν θα αντιδράσουν, μου είπε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης); Καλά σας έλεγε βέβαια ότι δεν θα αντιδράσουν, εσείς που πιστεύατε ότι μπορεί να αντιδράσουν εισηγηθήκατε τίποτα στις 15 του μηνός;

(3ΠΑ)

(3κ)

1/3 ΒΖ 3-2-87 126

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι. Αφού εκείνη τη στιγμή η εκτίμηση του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων ήταν ότι δεν υπάρχει ανησυχία , δεν είναι πρόβλημα της Ελλάδος, δεν μπορούσα να εισηγηθώ τίποτα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στις 16 του μηνός εισηγηθήκατε τίποτα στον κ. Μπονάνο ή στον κ. Λατσούδη ενδεχομένως, ή στον κ. Ανδριτσόπουλο - δεν ξέρω σε ποιόν . Στον κ. Μπονάνο πάντως που ήταν ο φυσικός σας προϊστάμενος; Δηλαδή, νομίζω ότι το πραξικόπημα έγινε Δευτέρα. Την Τρίτη στις 16 του μηνός εισηγηθήκατε τίποτα; Δεν το σκεφθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Εξέφρασα τις ανησυχίες μου.

Όσον αφορά στην αεροπορία δεν είχα κανένα πρόβλημα γιατί η αεροπορία είχε μία άλφα ετοιμότητα. Και ήταν γνωστές οι δυνατότητές της. Για τους άλλους κλάδους δεν ήταν δικό μου πρόβλημα, ούτε για την Κύπρο. Εξέφρασα τις ανησυχίες μου : "Κύριε αρχηγέ, αυτά που γίνονται στην Κύπρου έχουν συσχετισθεί με όλα τα άλλα πράγματα;" "Μην ανησυχείς" μου έλεγε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). "Μη ανησυχείς " σας έλεγε στις 15 του μηνός. Το ίδιο σας έλεγε και στις 16 του μηνός - λέτε- και δεν εισηγηθήκατε τίποτα. Στις 17 του μηνός εισηγηθήκατε τίποτα;

ΜΑΡΤΥΣ. Όχι. Σας ανέφερα ότι στις 18 όταν πλέον ...

2/3 ΠΑ ΒΖ 3-2-87 127

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι.

Φθάνουμε λοιπόν, στις 15,16 και 17 όπου ανησυχείτε μεν, αλλά η ανησυχία σας δεν φθάνει σε τέτοιο σημείο ταραχής, ώστε να εισηγηθείτε απολύτως τίποτα. Δεν εισηγηθήκατε τίποτα.

ΜΑΡΤΥΣ. Απλώς παρακολουθούσα την κατάσταση. Είχα τις διαβεβαιώσεις του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων ότι τα πράγματα είναι υπό έλεγχον .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σύμφωνοι. Είχατε όμως πληροφορίες από την ΚΥΠ και από τον Περδίκη και από άλοους στρατιωτικούς ακολούθους ότι κάτι γίνεται με την Τουρκία , εκεί στα λιμάνια ; Είχατε ή δεν είχατε; Και κατ'αρχήν - άλλο για εκείνο που είναι απέναντι από την Μυτιλήνη, εκεί είχατε τις ανησυχίες σας από καιρό - για τη Μερσίνα είχατε σήματα ότι κατι γίνεται εκεί; Και η Μερσίνα είναι δυνατό στρατιωτικώς και τεχνικώς να έχει σχέση με Λέσβο, με Χίο, με Αιγαίο και να μην έχει με Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ. Ασφαλώς θα είχε σχέση και με την Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Είχατε, λοιπόν, πληροφορίες από την ΚΥΠ στις 15,στις 16, στις 17 του μηνός, σχετικές με κινήσεις των τουρκικών στρατευμάτων στην Αθήνα;

ΜΑΡΤΥΣ. Νομίζω ναι. Υπήρχαν διάφορες πληροφορίες ότι υπάρχουν κινήσεις, όπως κάθε φορά που κάνουν οι Τούρκοι ασκήσεις, συγκεντρώνονται, φορτώ-

3/3 ΠΑ ΒΖ 3-2-87 128

νουν, αποβιβάζονται σε ορισμένα σημεία . Δεν ήταν η πρώτη φορά που οι Τούρκοι έκαναν τέτοιες κινήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). 'Ηταν η πρώτη φορά όμως από τότε που είχε επέμβει το ΓΕΕΦ και έκανε το πραξικόπημα εναντίον της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτό ήτανε πρώτη φορά που έγινε. 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ. Μάλιστα έτσι είναι.

ΠΡΕΔΟΡΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Λοιπόν: Μολονότι υπήρχαν πληροφορίες - στις 15,16, και 17- για τη Μερσίνα κλπ., δεν ανησυχήσατε τόσο, ώστε να εισηγηθείτε τίποτα. Και αρχίσατε να ανησυχείτε στις 18.

Να σας ρωτήσω τώρα στρατιωτικά και τεχνικά: Εάν αυτές οιανησυχίες σας δεν διασκεδάζοντο από τον κ. Μπονάνο- δεν κατόρθωνε δηλαδή ο κ. Μπονάνος να σας πείσει, όπως λέτε ότι δεν διατρέχαμε κίνδυνο από την Τουρκία- αλλά σκεπτόσαστε εσείς, σαν λογικός άνθρωπος, και είχατε το γενικό κριτήριο και λέγατε: "Καλά, μωρέ αδελφέ, δεν ξέρω τί λέει ο Μπονάνος, εγώ βλέπω ότι κινδυνεύουμε από την Τουρκία". 'Αν λοιπόν το βλέπατε αυτό το πράγμα και κάνατε την εισήγηση από τις 15 του μηνός "Ετοιμότητα των αεροπλάνων, κίνηση - άν θέλετε - των αεροπλάνων, εφαρμογή των σχεδίων, ή κάποια προεργασία απαραίτητη για την εφαρμογή των σχεδίων" έχετε την εντύπωση ότι η Τουρκική εισβολή θα επετύγχανε στις 20 του μηνός; Αν το σκεπτόσαστε έτσι- από τις 15 του μηνός που σας

4/3 ΠΑ ΒΖ 3-2-87 129

λέω εγώ- δηλαδή άν λέγατε ——————— "Δεν ξέρω τί λές, κύριε Μπονάνο, εκείνο που ξέρω εγώ είναι ότι κινδυνεύουμε από την Τουρκία."

Κινδυνεύει να καταλειφθεί η Κύπρος από την Τουρκία.

ΓΡ

(3ΠΑ)

1/3 ΓΡ. Α.Μ. 3-2-1987 130

Και αφού κινδυνεύει η Κύπρος πρέπει το σχέδιο ΚΚ και το σχέδιο Ε, για το οποίο μηλήσατε, μπορεί κάποτε να τεθεί σε εφαρμογή. Ας το προετοιμάσουμε λοιπόν αυτό. Εάν κάνατε αυτή την σκέψη τότε και μετεφέροντο στην Σούδα τα αεροπλάνα, τα οποία έπρεπε να μεταφερθούν και μετεφέροντο στο Ηράκλειο εκείνα τα αεροπλάνα, τα οποία έπρεπε να μεταφερθούν και ήταν σε ετοιμότητα η αεροπορία των δύο λεπτών από τις 15- 16 του μηνός και τα ΦΑΝΤΟΜΣ χρειαζόντουσαν πέντες ώρες και όλα αυτά τέλος πάντων. Εγώ αποδέχομαι κατ'αρχήν τις τεχνικές απόψεις, απολύτως, με συγχωρείτε που τις αποκαλώ τεχνικές, αλλά τεχνικές είναι. Τις πέντε λοιπόν ώρες και τις δεν ξέρω ποιές ώρες χρειαζόντουσαν τα F 84 και τα F 5 δεν ξέρω πως τα λέτε, εάν όλα αυτά γινόντουσαν από τις 15, 16 και 17 του μηνός έχετε την εντύπωση ότι θα επετύγχανε η τουρκική εισβολή στην Κύπρο, κύριε μάρτυς, ή δεν θα επετύγχανε;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'αρχήν το Αρχηγείο των Ενόπλων Δυνάμεων είχε εκδόσει ακόμη και γραπτές διαταγές και είχε ζητήσει να μην γίνεται καμία κίνηση, καμία ενέργεια χωρίς την εγκρισή του, διότι αυτό θα ήτανε πρόκληση....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα κύριε μάρτυς είχατε την ιστορική ευθύνη του αρχηγού ενός όπλου.....

ΜΑΡΤΥΣ: Να προχωρήσω κύριε Πρόεδρε.

2/3 ΓΡ. Α.Μ. 3-2-1987 131

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σας παρακαλώ δεν θα σας αφήσω. Ακούστε και μένα. Είχατε την ιστορική ευθύνη του αρχηγού ενός όπλου. Ο Μπονάνος δεν ήταν ο προϊστάμενος του στρατιώτη. Ο Μπονάνος ήταν ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων, προϊστάμενός σας. Να τον σεβαστείτε, αλλά, εν πάση περιπτώσει δεν είσαστε και στρατιωτάκι. Είσαστε ο αρχηγός ενός όπλου και είχατε την ευθύνη για το όπλο αυτό, το οποίο όπως είπατε πολύ καλά το εξυπηρετήσατε, πολύ καλά κάνατε και υπογράψατε τις συμβάσεις αυτές στις 7 Ιουνίου και στις 8 Ιουνίου και 14 Ιουνίου - δεν ξέρω πότε τις υπογράψατε - και άλλη υπογράψατε τον Μάρτη και καλά κάνατε και για την ΕΑΒ, καλά κάνατε και αυτό σας είπα προ ολίγου ότι δεν μας ενδιαφέρουν αυτά.

Εδώ μας ενδιαφέρει και το ερώτημα είναι σαφές εάν από τις 15, 16 και 17 του μηνός ετίθετο σε ετοιμότητα η αεροπορία - αφού δεν ξέρετε για τους άλλους κλάδους να μην πω και για το ναυτικό - αλλά, 15.16 και 17 ετίθετο σε ετοιμότητα η αεροπορία και είχε στις 16 του μηνός την ετοιμότητα των δύο λεπτών περί των οποίων μας μιλήσατε και στις 17 του μηνός αν θέλετε, θα μπορούσε στις 19 του μηνός αντί να κάνετε πλέον αυτές τις σκέψεις και να λέτε διάφορα πράγματα και εσείς και ο Ιωαννίδης και δεν ξέρω ποιός άλλος

3/3 ΓΡ. Α.Μ. 3-2-1987
-------------------------------- 132

- θα τα πούμε αυτά παρακάτω - θα μπορούσατε στις 19 του μηνός όταν σας έλεγαν, ξεκίνησαν οι Τούρκοι, στις 20 το πρωΐ, στις 4.45, θα μπορούσαν να είναι εκεί τα αεροπλάνα μας και να βομβαρδήσουν;

ΜΑΡΤΥΣ: Εάν έπαιρναν την διαταγή, τα αεροπλάνα ήταν έτοιμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Πμασαγιάννης). Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 18 του μηνός. Δεν υπήρχε προηγούμενη ανάγκη....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος ΜΠασαγιάννης): Σύμφωνοι. Γιατί;

ΜΑΡΤΥΣ: Από τις 18 του μηνός η αεροπορία βάσει των σχεδίων Κ, όπως ανέφερα ήταν έτοιμη να διαθέσει τα 18 αεροπλάνα, τα οποία προεβλέποντο, φορτωμένα, με τους πιλότους στην θέση τους, να πάρουν την διαταγή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ήταν τόσο έτοιμη, ώστε μας λέτε ότι μία μοίρα καταδρομών που έπρεπε να σταλεί ......

ΜΑΡΤΥΣ: Αλλο θέμα αυτό κύριε Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Γιατί; Αεροπλάνα δεν ήταν αυτά;

ΜΑΡΤΥΣ: Με συγχωρείτε, είναι διαφορετικές αποστολές. Να μιληθούμε για την επιθετική.......

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι, θα το πούμε και αυτό.....

4/3 ΓΡ. Α:Μ. 3-2-1987 133

ΜΑΡΤΥΣ: Πάμε τώρα στα ΝΟΡ ΑΤΛΑΣ.....

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως, ένας στρατός και στην επιμελητεία του όταν νοσεί, νομίζω ότι νοσεί. 'Αμα δεν μου στέλνεις να φάω εμένα, του στρατιώτη, στα [illegible]νικά βουνά π.χ., νοσείς. Συνεπως, εδώ έχουμε τώρα ότι θελήσατε να στείλετε κάποια αεροπλάνα με μία μοίρα καταδρομών. Πρώτα- Πρώτα θα ήθελα να μου πείτε γιατί προτιμήσατε τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής; Είχατε μεταγωγικά αεροπλάνα εσείς;

(3Μ)

3ΓΡ

1/3 Ν (Γ.Π.) 3.2.87

134

ΜΑΡΤΥΣ: Βάσει των σχεδίων επετάχθησαν τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν σας ελέγχω για την επίταξη σε βάρος του κυρίου Ωνάση. Το θέμα είναι γιατί προτιμήσατε αυτά. 'Ηταν καλύτερα ;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα, ήταν καλύτερα. Είχαν 4 κινητήρες, ήταν καινούργια και με 4 απ'αυτά τα αεροπλάνα μπορούσαμε να μεταφέρουμε μια μοίρα καταδρομών, ενώ στην άλλη περίπτωση θέλαμε 15 αεροπλάνα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σύμφωνοι. Λέτε ακόμα ότι είχατε μια καθυστέρηση κατά την επιβίβαση στη Θεσσαλονίκη, γιατί κάποια εμπόδια υπήρχαν στον δρόμο, όπως αυτοκίνητα και δεν ξέρω τι άλλο εννοείτε και άργησαν να φθάσουν. Και κάτι άλλο, στο σημείο που γινόταν αυτή η επιβίβαση επί των αεροπλάνων παρίστατο και ο κύριος Ντάβος;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν στις αρμοδιότητές του να παρίσταται.'Ηταν μια αποστολή των δυνάμεων καταδρομών, το ΑΕΔ εξέδωσε τις διαταγές του και εμείς διαθέσαμε τα αεροπλάνα που είχαμε επιτάξει τα οποία θεωρούσαμε ότι ήταν τα πλέον κατάλληλα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μήπως ξέρετε πώς έγινε η φόρτωση αυτών των αεροπλάνων; Δηλαδή σ'ένα απ'αυτά φορτώθηκε το σύνολο των πυρομαχικών; Αυτό είναι σύμφωνο με τους κανονισμούς που ισχύουν στην

2/3 Ν (Γ.Π.) 3.2.87
135

αεροπορία;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήταν δική μου ευθύνη να το ελέγξω, ούτε να βεβαιωθώ. Η ευθύνη μου ήταν να θέσω στη διάθεση του ΑΕΔ στη θέση που ήθελε, τον αριθμό των αεροσκαφών που χρειαζόντουσαν και να τα υποστηρίξω σε καύσιμα και σε άλλες αεροπορικές διαδικασίες με τελικό προορισμό να σταλούν στην Κύπρο. Το τι θα έβαζε μέσα το ΑΕΔ στα αεροπλάνα ήταν δικό του πρόβλημα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή δεν έπρεπε οι δυνάμεις σας στη Θεσσαλονίκη να επιστατήσουν κατά την φόρτωση;

ΜΑΡΤΥΣ: Κύριε Πρόεδρε, ο στρατός είχε ειδικές δυνάμεις που ήσαν εξοικιωμένες και είχαν αποστολή να κάνουν αυτή τη δουλειά. Είναι οι δυνάμεις καταδρομών οι οποίες αναλαμβάνουν πως θα φορτώσουν τα αεροπλάνα και τι θα βάλλουν μέσα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως όταν μια ομάς αεροπλάνων, ένα σμήνος ξεκινάει για μια αποστολή, φορτώνει τα πυρομαχικά σε ένα αεροπλάνο ή τα κατανέμει σε όλα ούτως ώστε αν κτυπηθεί και πέσει να μη καταστραφεί το σύνολο των πυρομαχικών, που θα χρησιμοποιήσουν οι άνδρες που ήταν μέσα.

ΜΑΡΤΥΣ: Έχετε δίκιο. Θα έπρεπε αυτή η μονάδα του στρατού που είχε την

3/3 Ν (Γ.Π.) 3.2.87

136

ευθύνη της φορτώσεως, αυτή η μονάδα να φρόντιζε για την κατανομή των πυροβόλων των πολυβόλων και των όπλων .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως συμφωνείτε ότι όπως αναφέρουν οι κανονισμοί έπρεπε τα αεροπλάνα να φορτωθούν όπως λέω εγώ, δηλαδή να έχει κάθε αεροπλάνο και στρατιώτες και τρόφιμα και πυρομαχικά. Είναι έτσι ή δεν είναι ;

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι συνάρτηση της επιχειρήσεως, κύριε Πρόεδρε. Υπάρχουν επιχειρήσεις που πρώτα πάνε άνδρες με ελαφρύ οπλισμό, επακολουθούν αεροπλάνα που τους ρίχνουν βαρύ οπλισμό κ.λ.π.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Η επιχείρηση ξεκίναγε από την Θεσσαλονίκη, θα πέρναγε από την Κρήτη και θα πήγαινε στην Κύπρο με όλους αυτούς τους κινδύνους που είπατε και τους φόβους αν θα έφθαναν τα καύσιμα κ.λ.π. Σεις τι λέτε, θα έπρεπε να φορτωθούν τα πυρομαχικά σ'ένα αεροπλάνο;

(3ΕΖ)

(N) 137

1/3 ΕΖ ΜΠ 3-2-1987

ΜΑΡΤΥΣ: Εάν ήμουν επικεφαλής της υπευθύνου ομάδας φορτώσεως, εγώ θα έκρινα ότι σ' αυτή την αποστολή θα έπρεπε να κατανείμω τον οπλισμό σε κάθε αεροπλάνο, αυτόν που θα μπορούσε να μπεί, ώστε εάν κατερρίπτετο ένα αεροπλάνο στο δρόμο, ή δεν έφτανε, να φτάσουν αυτά που θα φτάσουν με αυτοδυναμία όπλων, ανεξάρτητα τί θα τους έστελνα μετά. Αυτά εάν ήμουν εγώ επικεφαλής της υπευθύνου μονάδος αυτής της εργασίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στην επιβίβαση στα αεροπλάνα αυτά στη Θεσσαλονίκη, παρατηρήθηκε καθυστέρηση είπατε που οφείλετο σε πολλά εμπόδια τα οποία παρενεβάλοντο.

ΜΑΡΤΥΣ: Καθυστέρησαν οι δυνάμεις καταδρομών να συγκεντρωθούν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μήπως παρετηρήθη και κάποια απροθυμία προσελεύσεως των καταδρομέων, στρατιωτών ή αξιωματικών;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας απαντήσω. Δεν ήμουν εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν σας ανέφεραν τίποτα;

ΜΑΡΤΥΣ: Άκουσα εκ των υστέρων ότι υπήρξε και κάποια απροθυμία ιδίως στην Σούδα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Στη Θεσσαλονίκη τώρα επί του παρόντος. Στη Θεσσαλονίκη που είχαμε παριστάμενο εκεί κατά την επιβίβαση και

2/3 ΕΖ ΜΠ 3-2-1987 138

ολόκληρο αντιστράτηγο, διοικητή Γ'Σώματος στρατού, υπήρξε απροθυμία; Μάθατε ;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μπορώ να σας απατήσω . Δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Τώρα φθάσαμε στη Σούδα πλέον. Πήγαν τα αεροπλάνα αυτά στη Σούδα με καθυστέρηση φυσικά. Εκεί λέτε έπαιρναν διαταγές τα αεροπλάνα να φύγουν και δεν έφευγαν ;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Επαιρναν διαταγές και εμείς παίρναμε πίσω πληροφορίες για να παρακολουθούμε την πρόοδο προτετοιμασίας. Μας ανεφέρθη ότι ένα αεροπλάνο είχε προβλήματα, έπεσε μέσα στα ρείθρα, του έσπασαν τα λάστιχα και κατά σύμπτωση το αεροπλάνο αυτό είχε και τα πυρομαχικά.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης):Να, λοιπόν, γιατί έπρεπε να είναι φορτωμένα τα πυρομαχικά σε όλα τα αεροπλάνα. Να, γιατί ο κανονισμός το προβλέπει .

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν διαφωνώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Υπήρξε απροθυμία των αξιωματικών και εκεί στη Σούδα, αξιωματικών ή στρατιωτών αν θέλετε των καταδρομέων να μπούν μέσα στα αεροπλάνα ; Υπήρξε μήπως και απροθυμία των πιλότων;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν μου ανεφέρθη απροθυμία των πιλότων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Οι πιλότοι ήταν της Ολυμπιακής.

3/3 ΕΖ ΜΠ 3-2-1987 139

ΜΑΡΤΥΣ: Της Ολυμπιακής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή οι πιλότοι της Ολυμπιακής ήταν εντάξει.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Σας ανεφέρθη όμως απροθυμία αξιωματικών.

ΜΑΡΤΥΣ: Μου ανεφέρθη ένα περιστατικό ότι υπήρχε ένας ταγματάρχης ο οποίος επέμενε να μιλήσει στον αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων. Πήγαινε στο κέντρο επιχειρήσεων — μου ανέφερε ο υποδιοικητής — και ζητούσε να μιλήσει επιμόνως με τον αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων. Διότι βρέθηκε προς στιγμήν αυτός ο υποδιοικητής να μην είναι ενημερωμένος για την πορεία της επιχειρήσεως αυτής, διέταξε να τον απαλλάξουν να τον κλείσουν στο δωμάτιό του και να βάλουν έναν άλλο να κάτσει, ο ίδιος ο διοικητής, στο κέντρο επιχειρήσεων.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εδώ ο αντισμήναρχος Νικολαΐδης, είπατε ότι για μια στιγμή εκρατήθη.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ή ο αντισμήναρχος Νικολαΐδης έφταιγε ή ο οιοσδήποτε έφταιγε, σας παρακαλώ πείτε μου, εσείς μείνατε στο αρχηγείο της αεροπορίας μέχρι το Γενάρη του '75.

4/3 ΕΖ ΜΠ 3-2-1987 140

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Λάβατε μέτρα εναντίον του ; Ασκήσατε ποινική αγωγή όχι του Νικολαΐδη , του οιουδήποτε αξιωματικού που έδειξε απροθυμία; Είσαστε ο υπεύθυνος αρχηγός που έπρεπε να ασκήσετε ποινική αγωγή ή και πειθαρχική δίωξη; Ασκήσατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Για την ματαίωση της αποστολής ανέλαβε την ευθυνη και την ματαίωσε το αρχηγείο των ενόπλων δυνάμεων. Αυτό ήταν αρμόδιο και υπεύθυνο και αυτό έπρεπε να ασκήσει τον οποιονδήποτε έλεγχο . Δεν ήμουν εγώ εκείνος που θα ασκούσα τον έλεγχο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Σταθείτε κ. μάρτυς. Βέβαια δεν ξέρω ακριβώς πώς έχουν τα πράγματα στο στρατό, αλλά όταν ένας αξιωματικός δικός σας, αεροπόρος, δεν είναι πρόθυμος να εκτελέσει μια διαταγή .....

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν έχει σχέση. Αυτός ήταν επικεφαλής στο κέντρο επιχειρήσεων κ. Πρόεδρε, και αυτός έπαιρνε διαταγές και μετέφερε διαταγές. Δεν εκτελούσε αυτός την αποστολή . Αυτός μετέφερε πιστώς τις διαταγές και τις πληροφορίες τις οποίες θέλαμε .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μιλάμε για τον Νικολαΐδη.

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα.

141

5/3 ΕΖ ΜΠ 3-2-1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Οι άλλοι αξιωματικοί της αεροπορίας δεν ήταν ανακατεμένοι στην υπόθεση αυτή;

ΜΑΡΤΥΣ: Ποιάς αεροπορίας; Της Ολυμπιακής;

(Λ)

(3ΕΖ)
1/3 Δ.Λ. Μ. Α. 3.2.87 142

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Η Ολυμπιακή είχε τα αεροπλάνα. Άλλοι αξιωματικοί δικοί σας της αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Η Σούδα εκείνη τη στιγμή έπρεπε να βάλει καύσιμα. Συμπλήρωσε τα καύσιμα στα αεροπλάνα. Αυτή ήταν η αποστολή της. Να προσγειωθούν τα αεροπλάνα, να βάλει καύσιμα και να περάσει τις διαταγές που θα έπαιρνε από τα αρμόδιο επιτελεία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Συνεπώς, αυτά τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής με τους πιλότους, που δεν έφταιξαν σε τίποτε και τήρησαν καλή στάση, αυτά πήγαν στη Κύπρο με τη δύναμη καταδρομών, ή αντικατεστάθησαν με μεταγωγικά της αεροπορίας τελικώς;

ΜΑΡΤΥΣ. Φεύγουμε πλέον από την πρώτη ημέρα. Σταμάτησε κατόπιν εντολής του ΑΕΔ η αποστολή με την Ολυμπιακή Αεροπορία και ερχόμαστε πλέον στην άλλη ημέρα, όπου δίδεται εντολή να εκτελεστεί η αποστολή με αεροπλάνα της πολεμικής αεροπορίας. Δεν έχουν σχέση οι πιλότοι, οι μεν με τους δε.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ. Η ίδια μοίρα πήγε με αυτά τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής Αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Συμπληρώθηκε η μοίρα αυτή από ανθρώπους, που ήταν στη Σούδα. Μέρος αυτής δεν ξέρω.

2/3 Δ.Λ. Μ.Α. 3.2.87

143

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΞΑΡΧΑΣ . Αυτοί που αρνήθηκαν την πρώτη μέρα πήγαν τη δεύτερη, ή πήγαν άλλοι;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν ξέρω . Αυτό είναι θέμα του ΑΕΔ και των δυνάμεων καταδρομών να πουν λεπτομέρειες, ποιοί πήγαν και ποιοί δεν πήγαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτοί τέλος πάντων που ήλθαν από τη Θεσσαλονίκη πήγαν τελικώς στην Κύπρο, ή αυτοί που μπήκαν από την Κρήτη; Ή και οι δυό;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν είμαι σε θέση να σας απαντήσω για τους καταδρομείς. Δεν ξέρω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Ερωτώ υπήρξε κανένας λόγος ασφαλείας ή οτιδήποτε άλλο που αντικατεστάθησαν τα αεροπλάνα της Ολυμπιακής, τα επιταγμένα, με μεταγωγικά αεροπλάνα της αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν υπήρχε κανένας άλλος λόγος τουλάχιστον για μένα αυτή τη στιγμή, αλλά έκρινα ότι επειδή στην αεροπορία επικρατούσε η ιεραρχία και η αυτοθυσία -γιατί εκείνοι ήταν πολίτες- είχα μέσα μου την πίστη ότι αυτή την αποστολή, την οποία δεν έφεραν σε πέρας τα αεροπλάνα της πολιτικης αεροπορίας, θα ήμουνα σε θέση να τη φέρω σε πέρας με τα αεροπλάνα της πολεμικής αεροπορίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Οι πιλότοι τι έφταιγαν, που δεν έφεραν σε πέρας την αποστολή; Νομίζω ότι οι αξιωματικοί έφταιγαν.

3/3 Δ.Λ. Μ.Α. 3.2.87

144

Είπατε ότι έφταιγε η απροθυμία των καταδρομέων και (το) πολύ-πολύ τα εμπόδια που βρίσκονταν στη Θεσσαλονίκη. Τι άλλο έφταιγε; Σας ρώτησα, ειδικώς οι πιλότοι της Ολυμπιακής, που είχαν και αυτοί επιστρατευτεί έφταιγαν σε τίποτε; Και απαντήσατε τελικά: όχι. Έτσι δεν είπατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν νομίζω. Ίσως θα καταλόγιζα ευθύνες στον πιλότο, ο οποίος άφησε το αεροπλάνο και δεν μερίμνησε για την ασφάλειά του, με αποτέλεσμα να ξεκινήσει και εν συνεχεία να σπάσει.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Καλώς. Αυτό θα ήταν μια αμέλεια του ενός από τους πιλότους.

Τώρα πέστε μου : Έφθασαν τα μεταγωγικά στη Κύπρο. Ποιός είχε την ευθύνη να ειδοποιήσει τη Λευκωσία να τα υποδεχθούν, δεσμεύοντας τα δικά μας αντιαεροπορικά πυροβόλα;

ΜΑΡΤΥΣ. Το ΑΕΔ-υπό την εποπτεία και την ευθύνη του οποίου εγένετο η επιχείρηση και το οποίο ήλεγχε τις δυναμεις στη Κύπρο-ήταν υποχρεωμένο να δώσει και τις διαταγές ότι εκτελείιαι αυτή η αποστολή .
Και τους είχαμε ζητήσει και τους είχαμε παρακαλέσει αυτή την εντολή να την δώσουν όσο γίνεται αργότερα, ώστε να μη διαρρεύσει, για να επιτύχουμε τον αιφνιδιασμό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης) Σε ποιόν είχατε δώσει την εντολή αυτή;

4/3 Δ.Λ. Μ.Α. 3.2.87

---------------------------- 145

ΜΑΡΤΥΣ . Το ΑΕΔ έδωσε αυτή την εντολή . Ήταν υπεύθυνο . Αυτό ήλεγχε τις δυνάμεις στη Κύπρο. Αυτό διέταζε . Δεν μπορούσε ο οποιοσδήποτε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αυτή την ειδική εντολή έπρεπε να την δώσει ο κύριος Μπονάνος, ή ένας κατώτερός του;

(30)

(3Λ) 1"3 Ο Λ.Β. 3.2.87

146

ΜΑΡΤΥΣ. Να τη δώσει το κέντρο επιχειρήσεων του Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων το οποίο έκανε τις επιχειρήσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Στο οποίο προΐστατο ποιός; Ο κύριος Χανιώτης;

ΜΑΡΤΥΣ. Ο κύριος Χανιώτης και άλλοι, όσοι ήταν εκεί επικεφαλής. Εναλλάσσοντο κάθε τόσο αξιωματικοί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Σας το λέω, γιατί εδώ βλέπω μία κατάθεση ότι ο Καραστατήρας ο σμήναρχος, είχε πάρει αγωνιών, λέει, τηλέφωνο τον διοικητή Πυροβολικού κάτω, περί την 1.43' ώρα της 20.7.74 και του είπε να διακόψετε τα πυρά εντός 10 λεπτών. 'Ηταν δυνατόν να διακοπούν τα πυρά εντός 10 λεπτών;

ΜΑΡΤΥΣ. Εάν υπήρχαν η επικοινωνία και η οργάνωση, ήταν δυνατόν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μα, τα δεδομένα για το ποιές επικοινωνίες υπήρχαν στην Κύπρο, τα είχε το Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων. Γιατί αυτός λέει στην κατάθεσή του ότι στις 1.43' το έλαβε. Στις 1.48', διότι δεν απαντούσε το τηλέφωνο, επέτυχα να συνδεθώ με τον επιτελάρχη Μανουσάκη στον οποίο διαβίβασα πυροβόλα δεσμευμένα, προς διακοπή των πυρών των μονάδων κ.λπ. Δεν ξέρω τί άλλη εντολή έπρεπε να δώσει ο άλλος και πώς έπρεπε να τη δώσει, πάντως νομίζω ότι και ο χρόνος τον οποίο έδωσε το γραφείο επιχειρήσεων του ΑΕΔ, όπως λέτε, και στο οποίο δεν έχετε

2 3 Ο Λ.Β. 3.2.87

147

εσείς καμια ανάμειξη. 'Ετσι δεν είναι;

ΜΑΡΤΥΣ. Δεν έχω ανάμειξη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης). Τότε, σταματώ να ρωτώ αυτό.

Σας ρωτάω τώρα κάτι άλλο, γιατί ξέρετε όσοι ήλθαν εδώ μας το διηγούνται αυτό το πράγμα λιγάκι σαν ξένο παραμύθι. Μας είπαν μάλιστα και αρμόδιοι από εκεί, ότι είναι λεπτομέρεια και δεν θυμούνται πόσοι ήταν οι νεκροί απ'αυτή την ιστορία και πόσες ήταν οι απώλειες των αεροπλάνων. Και εμείς εδώ στην Επιτροπή, επειδή ξέρουμε ότι οι νεκροί ήταν παιδιά του ελληνικού λαού και δεύτερον ότι αυτά τα γεγονότα δεν συμβαίνουν κάθε ημέρα, και σημαδεύουν τη ζωή των ανθρώπων, που κατά κάποιο τρόπο σχετίζονται με αυτά, και επειδή ακόμα πιστεύαμε ότι καιτα αεροπλάνα είναι υπόθεση ιδρώτα του ελληνικού λαού γιατί εκεί αχρηστεύθηκαν 4-5 αεροπλάνα, δεν περιμέναμε ότι θα μας τα λένε έτσι σαν ξένο παραμύθι. Περιμέναμε ότι θα μας εκφράσουν τη δική τους κατάθλιψη γι'αυτό το γεγονός και η απάντηση είναι πολλές φορές, δεν ξέρουμε, ήταν λεπτομέρεια το πόσοι νεκροί υπήρχαν. Τί λέτε και εσείς; 'Ηταν λεπτομέρεια, ή ξέρετε πόσοι νεκροί υπήρχαν; Λιγάκι το συναίσθημα χρειάζεται, κύριε μάρτυς.

ΜΑΡΤΥΣ. Δε μπορώ να αντιληφθώ τί θέλετε να απαντήσω σ'αυτό το σημείο.

3 3 Ο Λ.Β. 3.2.87

148

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εγώ, δεν θέλω τίποτε να μου απαντήσετε. Εγώ θέλω να μου απαντήσετε εάν ξέρετε εάν ασχοληθήκατε, εάν ρωτήσατε πόσοι ήταν οι νεκροί από την πτώση του αεροπλάνου.

ΜΑΡΤΥΣ. Σας ανέφερα. Το πλήρωμα και οι 28 στρατιώτες. Το ανέφερα στην κατάθεσή μου, κύριε Πρόεδρε. Και μάλιστα ανέφερα ότι ένας βγήκε καιστην τηλεόραση ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Με συγχωρείτε πάρα πολύ. 'Ισως κάποιος με απασχολούσε εδώ και δεν το θυμάμαι.

Στις 18 του μηνός λοιπόν, αρχίζετε εσείς να εισηγείσθε στον ΑΕΔ την μεταστάθμευση 20 αεροπλάνων, 18 προέβλεπαν τα σχέδια, Εισηγηθήκατε λοιπόν για 20 αεροπλάνα F-84 στη Σούδα και 5 αεροπλάνων στο Ηράκλειο.

ΜΑΡΤΥΣ. Δέκα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πέντε προέβλεπαν τα σχέδια;

ΜΑΡΤΥΣ. Δέκα αεροπλάνα F-5 στο Ηράκλειο για ρόλο αεραμύνης, αναχαιτίσεως και 20 αεροπλάνα F-84 επιθετικά στο Καστέλι που προέβλεπαν τα σχέδια Κ.

(3 ση)

(30)
1/3 σ (Π.Δ.) 3.2.87
------------------------------- 149

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε ξεκίνησαν αυτά τα αεροπλάνα;

ΜΑΡΤΥΣ. Η εντολή εδόθη στις 13 και 15΄ της Πέμπτης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Μή λέτε της Πέμπτης, της 18ης Ιουλίου. Πότε ξεκίνησαν;

ΜΑΡΤΥΣ. Ξεκίνησαν αμέσως, τις απογευματινές ώρες και τα μισά αεροπλάνα, δεν θυμάμαι τον ακριβή αριθμό, έφθασαν το ίδιο απόγευμα στο Καστέλι. Και το πρωί στις 19 του μηνός την Παρασκευή, όλα τα αεροπλάνα ήταν στις θέσεις τους, τις πρώτες πρωϊνές ώρες, και μόλις προσγειούντο, έπαιρναν τις βόμβες, τις ρουκέτες, το κάθισμα που έπρεπε με τους πιλότους και ετίθεντο σε ετοιμότητα. Υπήρχε ακόμα το εναλλακτικό σχέδιο, εάν απαιτείτο να απογειωθούν τα αεροπλάνα και από τις μονάδες που βρισκόντουσαν. Θα μπορούσαν δηλαδή να απογειωθούν τα αεροπλάνα, να φορτωθούν και να απογειωθούν από τη Σούδα, θα ακολουθούσαν άλλη εναλλακτική πτήση. Αλλά για να είμαστε σίγουροι ότι τα αεροπλάνα θα ήταν όσο το δυνατόν πλησιέστερα προς την Κύπρο, να έχουν όσο το δυνατόν περισσότερο καύσιμο, να αποφύγουν την τουρκική αεροπορία και τα ραντάρ, είχε επιλεγεί το Καστέλι ως τέτοιο αεροδρόμιο για την Κύπρο, το οποίο ήταν το πλησιέστερο. Το είχαμε επεκτείνει, είχαμε τοποθετήσει βόμβες εκεί, πυρομαχικά, εγκαταστάσεις πάσης φύσεως. Αυτό ήταν το αεροδρόμιο, το οποίο θα χρησιμοποιούσαμε για την Κύπρο. Μπορούσαν, όμως, να φύγουν και από την Σούδα τα αεροπλάνα αυτά,

2/3 σ (Π.Δ.) 3.2.87

150

να φορτωθούν και να κάνουν ένα σκέλος σε μεγάλο ύψος, να γλιτώσουν καύσιμο και να κατέβουν σε κάποιο άλλο μέρος της Μεσογείου. Αλλά τότε θα τα έπιαναν τα ραντάρ, και θα ήταν πλέον εκτεθειμένα στην τουρκική αεροπορία.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Εάν αυτά τα αεροπλάνα, που λέτε, απογειούντο το πρωί της Παρασκευής, από πού θα απεγειούντο;

ΜΑΡΤΥΣ. Από το Καστέλι Ηρακλείου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Αφού θα απεγειούντο το πρωί ή το απόγευμα, όποτε διετάζοντο, τί ώρα μπορούσαν να έχουν φθάσει και να λάβουν μέρος;

ΜΑΡΤΥΣ. Ανέφερα ότι η προσβολή του τουρκικού στόλου, έπρεπε να γίνει σε μια συγκεκριμένη στιγμή, όχι οποτεδήποτε. Δεν είχαμε δηλαδή την ευχέρεια να στέλνουμε αεροπλάνα και να χτυπάμε και να ξαναστέλνουμε, εφάπαξ. Έπρεπε να επιλεγεί η πλέον κρίσιμος στιγμή, ώστε μ'αυτά τα 18 αεροπλάνα, σ'αυτή τη στιγμή, να καταφέρουμε το μέγιστο αποτέλεσμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όταν στις 4 και 45' αρχίζει η απόβαση των Τούρκων, της 20ης πλέον, το πρωί, εσείς πότε ειδοποιηθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ. Ήμουν στο κέντρο επιχειρήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Πότε;

ΜΑΡΤΥΣ. Όταν αρχίσανε και χτυπούσανε οι Τούρκοι, έβαλαν με τα πυροβόλα

3/3 σ (Π.Δ.) 3.2.87

151

τους , και όταν άρχισαν να πέφτουν οι αλεξιπτωτισταί. Δεν εγένετο καμμία ουσιαστική προσπάθεια των Τούρκων, να βγάλουν. Έβγαζαν άνδρες. Το κύριο μέρος της νηοπομπής, ήταν πίσω, που είχε μέσα τα τανκς και το βαρύ οπλισμό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Όπως ήρθε το πράγμα, εκ του αποτελέσματος πλέον, πότε ήταν η κρίσιμη στιγμή επεμβάσεως των αεροπλάνων;

ΜΑΡΤΥΣ. Την τρίτη μέρα...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης). Καλά, στις 22 ήταν η δεύτερη και ισχυρότερη απόβαση που έγινε. Εγώ λέω για την πρώτη. Δεν έβγαλαν μόνο άνδρες στην πρώτη, κάποια μηχανήματα βγάλανε.

ΜΑΡΤΥΣ. Και αυτά τα ήξερε και [για το] επληροφορείτο το ΑΕΔ, που είχε την γενική ευθύνη της διεξαγωγής των επιχειρήσεων. Και εκείνοι θεωρούσαν ότι με τα μέσα, τα οποία είχαν στην Κύπρο, με τις δυνάμεις που είχαν εκεί, θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσουν τους Τούρκους. Δεν έκριναν ότι έπρεπε να χρησιμοποιηθούν δυνάμεις από την Ελλάδα, οι οποίες ενδεχομένως να έσπρωχναν τα πράγματα και σε γενικότερη σύρραξη.

(3Η)

(3σ.)
1/3Η. (Ε.Σ.) 152 3.2.1987

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης) : Ήταν ο φόβος, λοιπόν, γενικώτερης συρράξεως, ο οποίος συνεκράτει τα πράγματα.

Δεν μου απαντήσατε, όμως, στο βασικό ερώτημα: "Ποιά ώρα νομίζετε ότι ήταν η κρίσιμη την πρώτη ημέρα- εκτός εάν δεν ήταν καθόλου κρίσιμη ώρα την πρώτη ημέρα- ποιά ήταν η κρίσιμη την πρώτη ημέρα, για να φθάσουν τα αεροπλάνα στην Κύπρο;

ΜΑΡΤΥΣ: Την πρώτη ημέρα, οποιαδήποτε στιγμή εδίδετο η εντολή, θα εγίνετο μιά γενική επίθεση σε όλα αυτά τα πλοία, τα οποία περιεφέροντο γύρω και πότε φθάνανε προς το ανατολικό μέρος της Κύπρου και πότε γυρνούσαν πίσω και πότε προχωρούσαν στην Κηρύνεια, η οποία ενδεχομένως να μην είχε το αποφασιστικό κτύπημα, το οποίο έπρεπε να επιφέρουν αυτά τα 18 αεροπλάνα. Δηλαδή, εντάξει , να πηγαίναμε να κτυπούσαμε τους Τούρκους, ενδεχομένως και οι Τούρκοι να έκαναν πίσω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό, πώς το απορρίπτετε;

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το απορρίπτω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εάν βλέπανε 18 αεροπλάνα, επιτυχώς βάλλοντα το στόλο τους, αυτό το οιοδήποτε τμήμα του στόλου, που

2/3Η (Ε.Σ.) 153 3.2.1987

διέθεταν εκεί, εάν δηλαδή την πρώτη ημέρα είχατε βυθίσει 2 αντιτορπιλλικά, εάν είχατε βυθίσει ξέρω γω, πως τα λένε εκείνα τα πράγματα, τ'άλλα γενικά...

ΜΑΡΤΥΣ: Έπρεπε να βυθίσουμε τα μεταγωγικά, που έχουν μέσα τον κόσμο -όχι αυτά που τα υποστηρίζανε- τον κόσμο που προοριζότανε για να βγεί.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Όχι αυτά που τα υποστηρίζανε, αλλά και τα μεταγωγικά, αυτά τα μεταγωγικά, τα πρώτα. Εάν βομβαρδίζατε επιτυχώς τα πρώτα μεταγωγικά και φυσικά και τα αντιτορπιλλικά, που τα συνόδευαν ή ό,τι άλλο, τί λέτε; Θα συνεχιζόταν η τουρκική εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Ενδεχομένως ναί, ενδεχομένως όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Πάντως το αφήσατε για την ευρύτερη λέτε -έτσι περίπου καταλαβαίνω-εισβολή, που θα γινόταν κάποια άλλη μέρα.

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν ήμουνα εγώ εκείνος που το άφησα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Ποιός το άφησε;

ΜΑΡΤΥΣ: Το ΑΕΔ, που ήταν το οργανωμένο Κέντρο Επιχειρήσεων και είχε τον αποφασιστικό έλεγχο όλων των δυνάμεων. Δεν ήμουνα εγώ εκείνος

3/3Η. (Ε.Σ.) 154 3.2.1987

που εκτιμούσα. Εγώ, παρείχα πληροφορίες, παρείχα συμβουλές και εκτελούσα διαταγές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εσείς πήγατε και είπατε στον Μπονάνο, ότι τώρα είναι η κρίσιμη ώρα, να μπούνε ή περιμένατε και σεις τις 22 του μηνός;

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ είχα τις ίδιες πληροφορίες, που είχε και ο κ. Μπονάνος. Την κρισιμότητα της καταστάσεως και το πότε θα έπρεπε να δώσει το αποφασιστικό κτύπημα, ήταν δικό του. Ήταν του ΑΕΔ. Αυτός κατευθύνει τις επιχειρήσεις, αυτός έχει τη γενική εποπτεία των επιχειρήσεων. Δεν μπορώ εγώ να δεσμεύω ή να θυσιάζω τις δυνάμεις, όταν εγώ θέλω. Εγώ θέτω τις δυνάμεις στη διάθεσή του. Κύριε Αρχηγέ των Ενόπλων Δυνάμεων, οι δυνάμεις, οι οποίες προορίζονται για το σχέδιο Κ, είναι έτοιμες να χρησιμοποιηθούν. Αναμένω Διαταγές.

Δεν θα υποδείξω εγώ. Εγώ θα εισηγηθώ. Θα του δώσω πληροφορίες, θα του δώσω τη γνώμη μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ(Χρίστος Μπασαγιάννης): Εισηγηθήκατε, λοιπόν, να είναι έτοιμα τα αεροπλάνα;Εισηγηθήκατε να ξεκινήσουν, να απογειωθούν τα αεροπλάνα, την τάδε ώρα, την τάδε ημέρα;

4/3Η. (Ε.Σ.) 155 3.2.1987

ΜΑΡΤΥΣ: Εγώ εισηγήθην με επιμονή, όταν έκρινα με την δικιά μου εκτίμηση και βλέποντας αυτή την εξέλιξη, την τρίτη ημέρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τρίτη ημέρα από του πραξικοπήματος, ή από της εισβολής;

ΜΑΡΤΥΣ: Από της εισβολής.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γιατί συμπίπτει την 3η ημέρα πάλι από το πραξικόπημα, στις 18 του μηνός, να έχετε εισηγηθεί κάποια ετοιμότητα.

Εισηγηθήκατε, λοιπόν, την 3η ημέρα από της εισβολής, δηλαδή 22.

ΜΑΡΤΥΣ: Στις 21 του μηνός. Είκοσι ήταν πρώτη, 21 η δεύτερη μέρα, 22 η τρίτη. Στις 22, δηλαδή.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μάλιστα.

Πότε άρχισε αυτή η απόβαση, η αποβίβαση, όπως λένε, όπως λέγει ο κ. Γεωργίτσης, δηλαδή, στις 22 του μηνός; Ποιά ώρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Μεταξύ 11 και 1.

(ν.)

(3Η)
1/3 ν Κ.Β. 3.2.1987

156

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εσεις νομίζετε ότι η ώρα 11.00'ήταν αποφασιστική για την δράση της αεροπορίας;

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, ήταν τότε που οι κύριες δυνάμεις που είχαν τα τάνκς και τον οπλισμό, εάν τότε η αεροπορία είχε διαθέσει τα 18 αεροπλάνα, ενδεχομένως θα είχαμε το πλέον αποφασιστικό αποτέλεσμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συστήσατε εσείς αυτή την ώρα να βρεθούν τα αεροπλάνα εκεί; Το είπατε αυτό στον ΑΕΔ;

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτό το κατέθεσα, λέγοντας πριν, ότι πήγα προσωπικώς στο γραφείο του και επέμεινα να απογειωθούν τα αεροπλάνα, τα οποία προβλέπονται από το σχέδιο "Κ", τα οποία είναι έτοιμα, διότι η κρίσιμη στιγμή είναι τούτη και αν οι Τούρκοι βγάλουν όλα αυτά τα μεγάλα τους καράβια που είχαν μαζευτεί εκεί και ήταν έτοιμοι πλέον να βγάλουν τις δυνάμεις τις αποφασιστικές και τις ουσιαστικές, μετά από εκεί πλέον δεν μπορούσαμε μέσα στην Κύπρο να βρούμε που θα ήταν οι Τούρκοι, θα ήταν χαμένη προσπάθεια. Και με επιμονή μου συμφώνησε να απογειωθούν τα αεροπλάνα, δύο φορές, τα οποία όμως ακύρωσε πάλι κατόπιν αποφάσεως του Γκιζίκη.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή ο κύριος Γκιζίκης είναι ο ματαιώσας αυτή την υπόθεση;

2/3 ν Κ.Β. 3.2.1987 157

ΜΑΡΤΥΣ: Αυτές τις δύο απογειώσεις.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Οι οποίες, αν γινότανε, θα είχαν διαφορετικό αποτέλεσμα.

ΜΑΡΤΥΣ: Ναι, θα είχαν το αποφασιστικό αποτέλεσμα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Συνεπώς η κρίση σας είναι ότι ο κύριος Γκιζίκης έχει την βασική ευθύνη γι'αυτό. Αυτή είναι η κρίση σας.

ΜΑΡΤΥΣ: Εκείνος ήταν ο ανώτατος άρχων...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ανώτατος άρχων δεν ξέρω αν ήταν. Μη μεταχειρίζεσθε όρους βαρείς. Για σας, ας πούμε, ήταν ανώτατος άρχων.

Λοιπόν, αυτός ο ανώτατος άρχων τέλος πάντων, ο κύριος Γκιζίκης, έχει την βασική ευθύνη γι'αυτή την παράλειψη της απογειώσεως των αεροπλάνων κατά την κρίσιμη ώρα;

ΜΑΡΤΥΣ: Κατ'εμέ, ο υπεύθυνος είναι ο Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων, ο αρχιστράτηγος, ο οποίος θα έπρεπε ...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μα τι λέτε;

ΜΑΡΤΥΣ: ... ή να πείσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ότι ήταν ανάγκη να γίνει η αποστολή αυτή ή να απειθαρχίσει. Να πει "δεν πειθαρχώ, τα αεροπλάνα φύγανε, δεν μπορώ να τα γυρίσω πίσω".

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Θα μπορούσε να το πει αυτό;

3/3 ν Κ.Β. 3.2.1987 158

ΜΑΡΤΥΣ: Βεβαίως , αυτός ήταν ο αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων, ο υπέρτατος...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΣ: Καιγιατί δεν το κάνατε εσείς, να πείτε κύριε Μπονάνο δεν τα πρόλαβα;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Με συγχωρείτε, κύριε Παγορόπουλε.

Για πέστε μου, κύριε μάρτυς , είπατε ότι φορτώσατε κάτι αμερικανικά υλικά και από την Σούδα στα αεροπλάνα αυτά και μάλιστα με κάποιά ανοχή, με κάποια συνεννόηση με τους Αμερικανούς.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι συνεννόηση . Οι αποθήκες αυτές φυλάσσονται από το Ναυτικό μας .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δηλαδή κλέψαμε.

ΜΑΡΤΥΣ: "Κλέψαμε". Εν πάση περιπτώσει, ανοίξαμε τις αποθήκες εκεί και πήραμε τις βόμβες αυτές .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Διότι όπως το είπατε προηγουμένως ήταν σαν οι Αμερικανοί να μας έδωσαν αυτά τα πράγματα. Γιατί μέχρι στιγμής δεν εμφανίζονται πουθενά, επεμβαίνοντες και γι'αυτό ήθελα να το ξεκαθαρίσω.

Κλέψαμε, λοιπόν. Αυτή είναι η κυριολεξία;

ΜΑΡΤΥΣ: Ανοίξαμε τις αποθήκες, είχαμε τα κλειδιά. 'Αλλωστε για να έχουν αφήσει τα κλειδιά στο Ναυτικό οι Αμερικάνοι, σημαίνει ότι θα το περίμεναν. Αλλιώς θα είχαν εξασφαλίσει αυτοί και ίσως σ'αυτό μπορείτε

4/3 ν К.В. 3.2.1987

159

να πάρετε περισσότερες πληροφορίες από το Ναυτικό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μπορεί να είχαν εμπιστοσύνη πολλή στον κύριο Αραπάκη και γι'αυτό έδιναν τα κλειδιά των αποθηκών τους.

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι, ήταν ευθύνη του Ναυτικού να φυλάσσονται .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Γι'αυτό λέω, ήταν ενδεχόμενο να είχαν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στο Ναυτικό.

Τώρα για ένα αγγλικό ελικοπτεροφόρο "Ερμής", ξέρετε τίποτε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ερχόντουσαν πληροφορίες εκεί, τηλεφωνικές κυρίως, ότι περιεφέρετο ένα ελικοπτεροφόρο και στην περιοχή της Κύπρου. Αλλά σε ποιές θέσεις ακριβώς, πως ήταν , τι έκανε, δεν έχω ιδιαίτερες πληροφορίες. Απλώς άκουσα ότι περιφερόταν και αυτό .

(3Ω)

3ν Ω (Κ.Ο.) 3.2.87

160

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αν μετείχε στην επιχείρηση των Τούρκων, η ως κάλυψη της τουρκικής επιχειρήσεως ή ως τακτοποίηση των επικοινωνιών, ηλεκτρονική παρακολούθηση της επιχειρήσεως, υποβοήθηση, έχετε ακούσει;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τότε σας ανεφέρθη τίποτε τέτοιο;

ΜΑΡΤΥΣ: Όχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και μία τελευταία ερώτηση που θα ήθελα απο περιέργεια να ξέρω. Είπατε ότι στ ις 20 το πρωΐ βρεθήκατε στο ΑΕΔ ή στο Αρχηγείο το δικό σας. Ποιά ώρα είσασταν εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήμουν από τα μεσάνυκτα στο Κέντρο Επιχειρήσεων της Αεροπορίας. Αρχικά ήμουν μέχρι τις 7, 8 η ώρα και γύρισα πάλι στις 11 30', 12, όταν οι πληροφορίες έφθαναν ότι οι Τούρκοι πλησιάζουν στην Κύπρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και κοιμηθήκατε εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Μάλιστα. Βέβαια δεν κοιμήθηκα .

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τέλος πάντων, πότε σας ειδοποίησαν για την εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Τις πρωϊνές ώρες αρχίσαμε να παίρνουμε πληροφορίες ότι άρχισαν να βάλουν με τα κανόνια τους τα τουρκικά πλοία που ήταν στα παράλια

2/3 Ω (Κ.Ο.) 3.2.87 161

της Κυρήνειας και άρχισαν να πέφτουν οι αλεξιπτωτιστές. Τότε πλέον πληροφορηθήκαμε ότι οι Τούρκοι δεν έκαναν βόλτες, δεν έκαναν μπλόφα, αλλά το εννούσαν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Όταν λέτε πρωϊνές ώρες, ποιές ώρες δηλαδή το πληροφορηθήκατε;

ΜΑΡΤΥΣ: Ήμουνα μέσα στο Κέντρο των Επιχειρήσεων και υπάρχει το ημερολόγιο στο οποίο αναφέρονται όλα αυτά τα πράγματα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τέλος πάντων, να μη ψάχνουμε το ημερολόγιο, σας ερωτώ ποια ώρα μάθατε ότι άρχισε η εισβολή;

ΜΑΡΤΥΣ: Άρχισαν οι προσβολές.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό εννοώ, δεν σας ερωτώ πότε απεβιβάσθη ο πρώτος.

ΜΑΡΤΥΣ: Οι πληροφορίες που μας έδωσαν πρέπει να ήταν μεταξύ 5.30 και 6.30 ώρα Ελλάδας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κ. Μπονάνος ήταν εκεί;

ΜΑΡΤΥΣ: Ο κ. Μπονάνος ήταν στο ΑΕΔ, εγώ ήμουν στο Κέντρο Επιχειρήσεων του ΓΕΑ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Και πού είχε κοιμηθεί ο κ. Μπονάνος;

3/3 Ω (Κ.Ο.) 3.2.87

162

ΜΑΡΤΥΣ: Δεν το γνωρίζω.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν το ξέρετε, ο κ. Μπονάνος είπε εδώ ότι κάπου κοιμόταν και ο υπασπιστής του είπε κάπου αλλού.

Όλες αυτές τις μέρες από τις 15 έως τις 20 Ιουλίου -κατ'αρχήν ο Άγιος Ανδρέας είναι και για σας τους αεροπορους...

ΜΑΡΤΥΣ: Είναι δύο διαφορετικά κέντρα. Είναι στην περιοχή του Αγίου Ανδρέα, αλλά άλλο είναι το κέντρο για τους αξιωματικούς του στρατού και άλλο για τους αξιωματικούς της αεροπορίας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Λοιπόν απότις 15 έως τις 20 Ιουλίου θέλω να μάθω, που ήταν αυτή η ύποπτη περίοδος, εσείς κοιμόσαστε στο θέρετρο των αεροπόρων στον Άγιο Ανδρέα;

(ΖΑΚ)..

3Ω

1/3ΑΚ ΒΠ 3.2.87

163

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οταν το επέτρεπε η κατάσταση πήγαινα στον 'Αγιο Ανδρέα, αλλά είχα πίσω από το γραφείο μου δημιουργήσει ένα δωμάτιο, όπου είχα βάλει ένα κρεβάτι, ώστε να μπορώ να κοιμάμαι και να μη φεύγω από το γραφείο μου καθόλου. Και τις περισσότερες φορές κοιμόμουν σ'αυτό το δωμάτιο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Τη νύκτα της 15ης προς 16η, την 16ην προς 17ην, την 17ην προς 18ην και την 18ην προς 19ην κοιμόσαστον στον 'Αγιο Ανδρέα, ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Τις άλλες ημέρες ήμουν τον περισσότερο χρόνο και έφευγα αργά. Ανάλογα με τις πληροφορίες που είχα πήγαινα στον 'Αγιο Ανδρέα ή απέναντι, διότι το σπίτι μου ήταν απέναντι στο Χολαργό. Δεν είχα υποχρέωση να πάω στο γραφείο...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Δεν μιλώ για υποχρέωση. Δεν ήξερα ότι το σπίτι σας ήταν στο Χολαργό. Αλλά επειδή ήταν καλοκαίρι και η οικογένειά σας ήταν εκεί, σας ρωτώ στις 15, 16, 17 και 18 - διότι την 19ην προς 20, το δέχομαι ότι είσαστε στο Αρχηγείο, αυτό το είπατε- κοιμόσασταν στον 'Αγιο Ανδρέα, ναι ή όχι;

ΜΑΡΤΥΣ: Σας απάντησα, κοιμόμουν ή στον 'Αγιο Ανδρέα ή στο σπίτι μου, αλλά δεν θυμάμαι που ακριβώς κοιμόμουν. 'Ημουν σε απόσταση 30'λεπτών από το κέντρο επιχειρήσεων.

2/3ΑΚ ΒΠ 3.2.87 164

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Μήπως ξέρετε που κοιμόταν ο κ. Μπονάνος στις 15,16,17,18 και 19;

ΜΑΡΤΥΣ: 'Οχι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Ο κύριος Γαλατσάνος;

ΜΑΡΤΥΣ: Ούτε αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Εγώ, κύριοι συνάδελφοι, τελείωσα και νομίζω ότι θα πρέπει να διακόψουμε. εδώ.

'Εχουν γραφεί για υποβολή ερωτήσεων οι συνάδελφοι κ.κ. Παπαδονικολάκης, Κάππος, Δαμιανίδης, Κουτσογιάννης, Περράκης , Ράλλης, Τσιγαρίδας, Λιαροκάπης, Παναγιωτόπουλος, Γιατράκος, Παπακωνσταντίνου, Φωτόπουλος, Βαρβιτσιώτης, Δασκαλάκης, Ζαΐμης, Ξαρχάς, Παγορόπουλος και Λιβανός.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ας αφήσουμε να εξελιχθεί η συζήτηση και ενδεχομένως να γραφούμε και άλλοι.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Χρίστος Μπασαγιάννης): Αυτό είναι αυτονόητο.

Εδώ θα διακόψουμε, κύριοι συνάδελφοι και κύριε Παπανικολάου θα σας ειδοποιήσουμε πότε θα έρθετε ξανά.Παρακαλώ τον κύριο γραμματέα να συνοδεύσει το μάρτυρα.

(Στο σημείο αυτό ο κύριος γραμματέας συνοδεύει τον κύριο μάρτυρα Εκτός αιθούσης

Στη συνέχεια και ώρα 14.50 'λύθηκε η συνεδρίαση.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ | Ο ΜΑΡΤΥΡΑΣ | Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ | ΑΛ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ | Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

3/2/87

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΙΑ ΤΟ ΦΑΚΕΛΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Χ. ΜΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ: Π. ΖΑΚΟΛΙΚΟΣ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ : Κ. ΤΣΙΓΑΡΙΔΑΣ

1. Δαμιανίδης Αλέξανδρος
2. Δασκαλάκης Γεώργιος
3. Ζακολίκος Παυσανίας
4. Ζερβός Κλεάνθης
5. Κουτσογιάννης Ιωάννης
6. Λιαροκάπης Αλέξανδρος
7. Μαρκόπουλος Χρήστος
8. Μπασαγιάννης Χρίστος
9. Ντεντιδάκης Αντώνιος
10. Παγορόπουλος Δημήτριος
11. Παπαδονικολάκης Ιωάννης
12. Παπαστεφανάκης Εμμανουήλ
13. Πετραλιάς Αυγερινός
14. Περάκης Γεώργιος
15. Ράλλης Σπυρίδων
16. Τσιγαρίδας Κωνσταντίνος
17. Βαρβιτσιώτης Ιωάννης
18. Βασιλειάδης Ιωάννης
19. Ζαΐμης Ανδρέας
20. Λάσκαρης Κων/νος
21. Μπλέτσας Στυλιανός
22. Ξαρχάς Αθανάσιος
23. Παναγιωτόπουλος Γεώργιος
24. Παπακωνσταντίνου Μιχάλης
25. Παπαληγούρας Αναστάσιος
26. Παυλίδης Αριστοτέλης
27. Φωτόπουλος Χρήστος
28. Κάππος Κωνσταντίνος
29. Γιατράκος Κωνσταντίνος
30. Λιβανός Διονύσιος

6-11-1986

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΣΥΝΤΜΗΣΕΩΝ

ΑΑ: Αρχηγείο Αεροπορίας ή Αρχηγός Αεροπορίας
Α/Α: Αντιαεροπορικό πυροβόλο
ΑΒΑΚ: Αποβατική άκατος (μικρό πλοιάριο)
Α/ΓΕΕΦ: Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Φρουράς
Α/Δ: Αεροδρόμιο
ΑΕΔ: Αρχηγείο Ενόπλων Δυνάμεων ή Αρχηγός Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΚΕΔ: Ακόλουθος Ενόπλων Δυνάμεων
ΑΝ: Αρχηγείο Ναυτικού ή Αρχηγός Ναυτικού
ΑΣ: Αρχηγείο Στρατού ή Αρχηγός Στρατού
ΑΣΔΑΚ: Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκησις Αμύνης Κύπρου (Ε.Ε./Ε.Κ. δυνάμεις. Διοικητής το 1964 ο Γρίβας)
ΑΣΔΕΝ: Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Εσωτερικών και Νήσων
ΑΣΕΑ: Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας
Α/Υ: Ανθυποβρυχιακό
Α/Φ: Αεροσκάφος
ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
ΓΕΕΦ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Φρουράς
ΓΕΝ: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού
ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού
ΔΑΚ: Διευθυντής Α΄ Κλάδου
ΔΕΑ: Δόκιμος Έφεδρος Αξιωματικός
ΔΙΚ: Διεύθυνση Κυπριακού
ΕΑΝ: Επιλαρχία Αναγνωρίσεων
ΕΓ: Επιτελικό Γραφείο
Ε/Κ: Ελληνοκύπριοι
ΕΛΔΥΚ: Ελληνική Δύναμη Κύπρου
ΕΛΔΥΚ/Μ: Η Ελληνική Μεραρχία που στάλθηκε το 1964 στην Κύπρο και αποσύρθηκε το 1967-1968
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μονάδας Αρμάτων
ΕΣΑ: Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία
ΕΣΣΟ: Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών
ΙΜΑ: Ίλη Μέσων Αρμάτων
ΕΜΑ: Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων (= 3ΙΜΑ)
ΚτΒ: Κανονισμός της Βουλής
ΚΥΠ: Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών
ΚΨΜ: Κέντρο Ψυχαγωγίας Μονάδας
ΛΟΚ: Λόχος Ορεινών Καταδρομών
ΜΕΟ: Μικτή Επιτελική Ομάς
ΝΟΡΑΤΛΑΣ: Μεταγωγικό Αεροσκάφος
ΟΔΕΠΙΧ: Οδηγίες Επιχειρήσεων
ΠΑΟ: Πυροβόλα άνευ οπισθοδρομήσεως
ΠΑΠ: Προκεχωρημένος Αξιωματικός Παρατηρητής
ΠΟΤ: Πρόσθιον όριον τοποθεσίας
ΠΠΠ: Πυροβολαρχία Πεδινού Πυροβολικού
ΣΔ: Σταθμός Διοικήσεως
ΣΔΑ: Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών
ΣΔΑΜ: Στρατηγείον Διοικήσεως Ανατολικής Μεσογείου
ΣΕΜ: Σώμα Εφοδιασμού Μεταφορών
ΣΥΠ: Σώμα Υλικού Πολέμου
Σχέδιο «Κ»: Αμυντικό σχέδιο που προέβλεπε την υπεράσπιση της Κυπριακής Δημοκρατίας σε περίπτωση εχθρικής εισβολής
Τ/Α: Τορπιλάκατος
Τ/Κ: Τουρκοκύπριοι
ΤΟΥΡΔΥΚ: Τουρκική Δύναμη Κύπρου
ΤΠ: Τάγμα Πεζικού
Υ/Β: Υποβρύχιο
F84F: Δ/Β - Αεροσκάφη διώξεως βομβαρδισμού
F5: Αεροσκάφη αναχαιτίσεως, αναγνωρίσεως
F4: Phantom - Αεροσκάφη πολλαπλού ρόλου

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Σελίδα 127: Αντί για Τζάσμακ, το ορθό είναι Τζάσμαγκ (Jasmag).
Σελίδα 211: Αντί για ΜΙΝΚ 21, το ορθό είναι MIG 21.

Ο ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΤΟΜΟΣ

ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΦΑΚΕΛΟΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΖΑΖΑ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ &

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΙΣΙΑΝΟΥ ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε.

ΣΕ 600 ΑΝΤΙΤΥΠΑ &

ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ

ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΩΝ

ΑΠΟ ΤΟ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΣΕ 600 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΣΑΜΟΥΑ 100 ΓΡΑΜΜΑΡΙΩΝ

ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2025